

GRAMATIKA

ARAPSKOG JEZIKA

ZA NIŽE RAZREDE MEDRESA
I SREDNJIH ŠKOLA

II DIO

SINTAKSA I ČITANKA SA RJEČNIKOM

NAPIŠALI:

DR. ŠAČIR ŠKIRIĆ,

MUHAMED PAŠIĆ I

MEHMED HANOŽIĆ

IZDANJE VAKUFESKE DIREKCIJE
U SARAJEVU

CENA 60 - DINARA

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU - 1937

الحاجى ماطر شكرى باقالويك
 رأس الامام فى اسود جبل يوغوسلاويا
 اليوم سنة وعشرين من شهر جمادى الاول
 فى سنة ١٣١٠ من هجرته

GRAMATIKA

ARAPSKOG JEZIKA

ZA NIŽE RAZREDE MEDRESA I SREDNJIH ŠKOLA

II DIO

SINTAKSA I ČITANKA SA RJEČNIKOM

NAPISALI:

Dr. ŠAĆIR SIKIRIĆ, MUHAMED PAŠIĆ I MEHMED HANDŽIĆ

IZDANJE VAKUFSKE DIREKCIJE U SARAJEVU

1 9 3 6

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU

Ovaj je udžbenik izraden po nalogu Ulema-medžlisa u Sarajevu prema programu koji je sastavila naročita anketa. Rukopis udžbenika je pregledan i ispravljen od stručnjaka, pa je zaključkom Odbora Naiba za I.V.Z. u Sarajevu br. Pov. 94/36 od 26 aprila 1936 odobren za uporabu u nižim razredima medresa i sličnih srednjih škola.

II DIO

SINTAKSA

Nauka o nizanju riječi u rečenici zove se sintaksa (عِلْمُ النَّحْوِ)

Ova se nauka dijeli na sintaksu imena, sintaksu glagolskih oblika i sintaksu čestica.

A) SINTAKSA IMENA

Ime može biti:

a) primitivno (الْبَاسِدُ) t. j. ono koje nije izvedeno iz druge riječi, na pr. أَرْضٌ *zemlja*, قَلَمٌ *pero*.

b) izvedeno (الْمُسْتَقْدُ) t. j. ono koje je izvedeno od infinitiva.

Infinitiv (الْمَصْدَرُ) t. j. glagolska imenica je dakle oblik iz kog se tvore izvedena imena. Infinitiv je od I vrste glagola nepravilan (سَاعِيٌّ), a od proširenih glagolskih vrsta pravilan (قَبَاسِيٌّ).

Infinitiv kao الْمُضَافُ može imati aktivno (مُضَافٌ إِلَى الْفَاعِلِ) i pasivno značenje (مُضَافٌ إِلَى الْمَفْعُولِ). Kada infinitiv ima aktivno značenje, imenica iza njega stoji kao subjekatski genitiv, na pr. بُكَاءُ الْوَلَدِ *plakanje djeteta*, t. j. *dijete plače*. Prema tome je subjekat glagolskog infinitiva u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَعْنَى) u nominativu.

Ako infinitiv ima pasivno značenje, onda je iza njega objekatski genitiv, na pr. رَجُلٌ عَلَى النَّاسِ رَحِمَ الْبَنَاتِ *Ljudska je dužnost u ime Boga posjećanje Kabe* t. j. *posjećati Kabu*. U ovom slučaju je glagolski objekat u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَعْنَى) u akuzativu.

Kada infinitiv koji je postao od tranzitivna glagola ima aktivno značenje, dolazi glagolski subjekat kao subjekatski genitiv, a objekat ostaje u akuzativu ili s prijedlogom u genitivu kao dalji objekat, na pr. *كَانَتْ قَلْبُهُ الْجَيْشِ الْأَعْدَاءِ (لِلْأَعْدَاءِ)* Vojska je pobijedila neprijatelja.

Uz infinitiv može stajati i genitiv koji znači mjesto ili vrijeme, na pr. *تَعْلِيمُ الْمَدْرَسَةِ دُخُولُ الْمَسْجِدِ* ulazak u džamiju; školska obuka; *نَوْمُ اللَّيْلِ* noćno spavanje.

Iz infinitiva izvedena imena su:

1) Particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), koji se tvori od aktivnih glagola i pokazuje osobu koja vrši glagolsku radnju ili znači prolazno stanje u kome se neko ili nešto nalazi, na pr. *كَاتِبٌ* koji piše; *نَائِمٌ* koji spava. Particip aktivni kao imenica može biti *الْمُضَافُ* pa ako je particip postao od tranzitivnog glagola, onda iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ كَاتِبُ الْمَكْتُوبِ* Zejd je pisac pisma. Ako li je particip postao od intransitivnog glagola, onda iza njega slijedi genitiv mjesta ili vremena, na pr. *نَائِمٌ السَّحَرِ* koji spava u zoru; *سَاكِنُ الْبَلَدِ* koji stanuje u gradu.

2) Particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ) tvori se od pasivnih glagola i znači osobu ili stvar na kojoj se vrši glagolska radnja pa iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ مَسْمُوعُ الْكَلِمَةِ* Zejdova se riječ čuje (zapravo: Zejd je čuvene riječi).

3) Pridjev (الصِّفَةُ الْمَشَبَّهَةُ) znači stalno ili prolazno svojstvo osobe ili stvari. Pridjevi se tvore od 4 razreda neprelaznih i 5 razreda I vrste glagola, na pr. *فَرِحَ* veseo; *كَبِيرٌ* velik; star. Od proširenih glagolskih vrsta pridjev dolazi na oblik participa aktivnoga, na pr. *مُسْتَقِيمٌ الرَّأْيِ* ispravna mišljenja.

Iza pridjeva dolazi subjekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ حَسَنُ السَّيَرَةِ* Zejd je lijepa vladanja.

U prvom dijelu ove knjige (str. 41, 42, 43, 93, 94, 95 i 101) navedeni su oblici pridjeva i oba participa od I i proširenih glagolskih vrsta. Značenje riječi međutim odlučuje o tome da li

će se riječ smatrati participom ili pridjevom. Ako riječ naime znači osobu koja vrši ili trpi glagolsku radnju ili se nalazi u nekom prolaznom stanju, smatra se participom, a ako pokazuje stalno ili prolazno svojstvo, onda je pridjev. Tako riječ **عَالِمٌ** učen može biti pridjev premda ima oblik participa aktivnoga, a **مَرِيضٌ** bolestan i **جَرِيحٌ** ranjen su participi premda imaju pridjevni oblik.

4) Komparativ i superlativ pridjeva (إِسْمُ التَّفْظِيلِ) dolazi na oblik **أَفْعَلُ** od I vrste glagola od kojih pozitiv pridjeva nije na oblik **أَفْعَلُ**. Od proširenih glagolskih vrsta i od pridjeva čiji pozitiv ima oblik **أَفْعَلُ** tvori se komparativ i superlativ, da se pridjev pretvori u glagolsku imenicu u akuzativu bez određenog člana i pred nju stavi riječ **أَشَدُّ** jači, **أَقْلُ** manji, **أَكْبَرُ** veći, **أَعْظَمُ** veći i t. d., na pr. **أَحْمَرُ** crven — **أَشَدُّ حُمْرَةً مِنْ** (crveniji od), **أَلْأَشَدُّ حُمْرَةً** najcrveniji, **مُتَدَدٌ** pružen — **أَقْلُ أَمْتِدَادًا** kraći.

Oblik **أَفْعَلُ** u komparativu ostaje isti bez obzira na rod i broj i iza njega stoji prijedlog **مِنْ**, a u superlativu je **أَلْمُضَافُ** imenici ili ličnoj zamjenici ili ima određeni član.

A) Kada superlativ ima određeni član, mijenja se prema svojoj imenici po rodu i broju ovako:

	Muški rod:	Ženski rod:
Singular	أَلْأَفْعَلُ	أَلْفُعْلَى
Dual	أَلْأَفْعَلَانِ	أَلْفُعْلَيَانِ
Pr. plur.	أَلْأَفْعَلُونَ	أَلْفُعْلَيَاتُ
Nepr. plur.	أَلْأَفْعَالُ	أَلْفُعْلُ

Primjeri:

Muški rod:

Singular	الرَّجُلُ الْأَفْضَلُ najvredniji čovjek
Dual	الرَّجُلَانِ الْأَفْضَلَانِ dvojica najvrednijih ljudi

Pr. plur. **الرِّجَالُ الْأَفْضَلُونَ** najvredniji ljudi

Nepr. plur. **الرِّجَالُ الْأَفْضَلُ** najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular **الْأَمْرَأَةُ الْفُضْلَى** najvrednija žena

Dual **الْأَمْرَأَتَانِ الْفُضْلَيَانِ** dvije najvrednije žene

Pr. plur. **النِّسَاءُ الْفُضْلَيَاتُ** najvrednije žene

Nepr. plur. **النِّسَاءُ الْفُضْلَى** najvrednije žene.

B) a) Kada je superlativ **الْمُضَافُ** određenom imenu, može se slagati u rodu i broju sa imenicom kojoj pripada, a može biti i u jednini muškog roda bez obzira na rod i broj imenice. Genitiv (**الْمُضَافُ إِلَيْهِ**) ovoga superlativa stoji u množini, na pr.

Muški rod:

Singular **أَفْضَلُ الرِّجَالِ** najvredniji čovjek

Dual **أَفْضَلَا (أَفْضَلُ) الرِّجَالِ** dva najvrednija čovjeka

Pr. plur. **أَفْضَلُو (أَفْضَلُ) الرِّجَالِ** najvredniji ljudi

Nepr. plur. **أَفْضَلُ (أَفْضَلُ) الرِّجَالِ** najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular **فُضْلَى (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednija žena

Dual **فُضْلَيَا (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** dvije najvrednije žene

Pr. plur. **فُضْلَيَاتُ (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednije žene

Nepr. plur. **فُضْلَى (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednije žene.

b) Ako je superlativ **الْمُضَافُ** neodređenoj imenici, ostaje u jednini muškog roda kao i komparativ, a njegov **الْمُضَافُ إِلَيْهِ** može biti u singularu, dualu ili pluralu, na pr.

مُحَمَّدٌ أَكْبَرُ رَجُلٍ Muhammed je najveći čovjek

فَاطِمَةُ أَفْضَلُ أَمْرَأَةٍ Fatima je najvrednija žena

فَاطِمَةُ وَعَائِشَةُ أَفْضَلُ أَمْرَأَتَيْنِ Fatima i Aiša su dvije najvrednije žene

سَالِمٌ وَرَاسِمٌ وَكَاسِمٌ أَفْضَلُ تَلَامِيذٍ Salim, Rasim i Kasim su najvredniji učenici.

5) Imenica mjesta i vremena (إِسْمُ الْمَكَانِ وَالزَّمَانِ).

6) Imenica oruđa (إِسْمُ الْأَلَاةِ).

Od imena su izvedene:

1) Imenice koje znače mnoštvo nečega na nekom mjestu (إِسْمُ الْكَثْرَةِ) i dolaze na oblik مَفْعَلَةٌ, na pr. مَأْسَدَةٌ gdje ima mnogo lavova (od أَسَدٌ lav); مَفْشَاةٌ gdje ima mnogo krastavica (od فِشَاءٍ krastavica).

2) Pridjevi koji znače pripadnost nečemu (إِسْمُ الْمُنْسُوبِ), na pr. كُرَيْشِيٌّ Kurejšija, مَكِّيٌّ Mekkanac.

3) Deminutiv (إِسْمُ التَّصْغِيرِ), na pr. رَجُلٌ čovjek, رَجُلٌ čovječuljak, عَصْفُورٌ vrabac, عَصْفِيرٌ vrapčić, عَقْرَبٌ - عَقِيرِبٌ štipavčić, مَكْتُوبٌ - مَكْتَبٌ pisamce, كُؤِينِبٌ - كَاتِبٌ pisarčić.

Određena i neodređena imena (الْمَعْرِفَةُ وَالنَّكِرَةُ)

Arapska imena (الْأَسْمَاءُ) mogu biti određena (الْمَعْرِفَةُ) i neodređena (النَّكِرَةُ).

Određenih imena ima sedam vrsta:

1) Vlastita imena (الْعِلْمُ), na pr. أَحْمَدُ Ahmed; زَيْنَبُ Zejneba; دِمَشْقُ Damask; اَلْجَزَائِرُ Alžir i t. d.

2) Lične zamjenice (الضَّمَرَاتُ - الضَّمَايِرُ), na pr. أَنَا ja; أَنْتَ ti; هُوَ on; هُمْ oni; نَحْنُ mi.

3) Pokazne zamjenice (أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ), na pr. هَذَا ili ذَا ovaj; هَذِهِ ili ذِهِ ova; أُولَئِكَ oni.

4) Odnosne zamjenice (الْمَوْصُولَاتُ - أَسْمَاءُ الْمَوْصُولِ), na pr. الَّذِي koji; الَّتِي koja; مَنْ ko; مَا što.

5) Riječi koje imaju određeni član (الْمَعْرِفُ بِاللَّامِ), na pr. الرَّجُلُ čovjek (poznati); الرَّحِيمُ milostivi; الثَّالِثُ treći.

Ako vlastito ime ima određeni član, ne može ga izgubiti, osim kada je الْمَصَافُ ili u vokativu, na pr. الرَّشِيدُ Rešid; النَّابِغَةُ Nabiga; السَّمُوعُ Semuel; الْمَدِينَةُ Medina; الشَّامُ Sirija, ali يَا نَابِغَةُ O Nabiga; مَدِينَةُ الْيَسَى Grad Božjeg poslanika, Medina.

Ako opet vlastito ime nema određenog člana, ne može ga dobiti, na pr. مُحَمَّدٌ Muhammed; اَمْرٌ¹⁾ Amr; مَكَّةُ Mekka; مِصْرُ Egipat.

Neka vlastita imena mogu imati određeni član, a mogu biti i bez njega, na pr. الْفَضْلُ i فَضْلٌ Fadl; اَلْعَبَّاسُ i عَبَّاسٌ Abbas; الْحَارِثُ i حَارِثٌ Haris.

Kako je vlastita imenica sama po sebi određena, određeni član koji stoji na takoj imenici zove se اَلْاَلَامُ الْاَزَائِدَةُ suvišni.

Isto se tako smatra suvišnim اَلْاَل u odnosnim zamjenicama اَلَّتِي i اَلَّذِي.

6) Ime koje je u genitivnoj vezi kao الْمَصَافُ jednoj od spomenutih pet vrsta određenih riječi, na pr. دَارُ زَيْدٍ Zejdova kuća; دَارُكَ tvoja kuća; دَارُ مَنْ kuća onoga ili čija kuća? دَارُ الرَّجُلِ kuća čovjeka (poznatoga).

7) Vokativ (اَلْمُنَادَى), kada se doziva neko određeno lice, na pr. يَا رَجُلُ čovječe! يَا صَالِحَةً dobra!

Vlastite imenice (اَلْعَلَمُ)

Vlastita imenica može biti jedna riječ, na pr. اَمْرٌ Omer; مَكَّةُ Mekka; الشَّامُ Sirija, a može biti sastavljena od dvije riječi, na pr. نُبُكَاذْنَزَارُ Nebukadnezar, سَيْبَوْنِجُ Sibevejh, اَبْدَالَلْهُ Abdulah, تَيْبَبَتَا شَرَرَنُ Teebbeta Šerren, بَلَبَكُّ Balebekk (ime grada), حَضْرَتُ مَوْتُ Hadremevt.

¹⁾ Riječ اَمْرٌ ima u nominativu i genitivu na kraju وَاوْ اَمْرُو, a u akuzativu اِ, da se razlikuje od اَمْرٌ.

Arapi razlikuju tri vrste osobnih imena:

- 1) Pravo ime (**الْأَسْمُ**), na pr. أَحْمَدُ *Ahmed*.
- 2) Naziv koji počinje riječju **أَبُ**, **أُمُّ**, **إِبْنُ** ili **بِنْتُ** (**الْكُنْيَةُ**), na pr. **أَبُو الْقَاسِمِ** *Ebul-Kasim*; **أَبُو حَنِيفَةَ** *Ebu Hanifa*; **أُمُّ عَطِيَّةَ** *Ummu Atijja*; **إِبْنُ الْأَثِيرِ** *Ibnul-Esir*; **بِنْتُ حُوَيْلِدٍ** *Bintu Huvejlid* i
- 3) Priimenak t. j. naziv po nekom svojstvu (**الْقَبُ**), na pr. **الْصِّدِّيقُ** *Siddik* (iskreni); **الْفَارُوقُ** *Faruk* (koji strogo razlikuje istinu od neistine); **الْبَغْدَادِيُّ** *Bagdađanin*; **الْحَمَوِيُّ** *gramatičar*; **الْحَاشِمِيُّ** *Hašimija*.

Lične zamjenice (**الْمُضَرَّاتُ - الضَّمَايرُ**)

Sastavljene lične zamjenice (**الضَّمِيرُ الْمُتَّصِلُ**) mogu biti u nominativu, genitivu i akuzativu. Sastavljena zamjenica je u nominativu kao glagolski subjekat (**الْفَاعِلُ**) ili u akuzativu kao objekat (**الْمَفْعُولُ بِهِ**), ako je sastavljena s glagolom, na pr. **ضَرَبْتُ** *Udario sam*; **ضَرَبْتُهُ** *Udario sam ga*. Ako je sastavljena lična zamjenica spojena uz ime ili uz prijedlog, onda je u genitivu, na pr. **كِتَابُكَ** *tvoja knjiga*. Sastavljena zamjenica uz glagol može biti izrečena, a može se samo pomišljati, na pr. **ضَرَبْتُ** *Udario sam*; **رَيْدٌ ضَرَبَ (هُوَ)** *Zejd je udario*.

Rastavljena lična zamjenica (**الضَّمِيرُ الْمُنْفَصِلُ**) stoji u nominativu kao subjekat imenske rečenice, na pr. **هُوَ عَالِمٌ** *On je učen*; **هِيَ مُعَلِّمَةٌ** *Ona je učiteljica*, ili u akuzativu kao objekat, na pr. **رَأَيْتُ إِيَّاكَ** ili **رَأَيْتُ إِلَّا إِيَّاكَ** *Samo sam tebe vidio*.

Lična zamjenica u 3 licu (**صَمِيرُ الْغَائِبِ**) uvijek se odnosi na riječ koja je u rečenici prije te zamjenice. Ime na koje se odnosi lična zamjenica zove se **الْمَرْجِعُ**, na pr.

رَيْدٌ قَا كَرَّمْتُهُ *Došao mi je Zejd pa sam ga počastio*;
رَيْدٌ وَ عَمْرُو قَا كَرَّمْتُهُمَا *Došao mi je Zejd i Amr pa sam ih počastio*;

رَجَالٌ قَا كَرَّمْتُهُمْ *Došli su mi ljudi pa sam ih počastio*.

Katkada se dogodi da se lična zamjenica u 3 licu odnosi na cijelu rečenicu, koja iza nje slijedi. Ova zamjenica nema *أَلْمَرْجِعُ* i zove se *صَمِيرُ الشَّانِ* (zamjenica koja izrazuje činjenicu), ako je muškoga roda, a *صَمِيرَةُ النِّصَّةِ*, ako je ženskoga roda, na pr. *كَانَ (هُوَ) Zejd je učen; إِنَّهُ رَبُّدُ عَالِمٍ Zeista je Zejd učen; هِيَ الدُّنْيَا أَقْلُ مِنَ الْقَلِيلِ Ovaj svijet je manji od najmanjega.*

Pokazne (demonstrativne) zamjenice (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*) i odnosne (relativne) zamjenice (*أَلْمَوْصُولَاتُ*) naučili smo u I dijelu ove knjige. Treba naročito istaknuti da se nastavak *كَ* u pokaznih zamjenica kao što je *ذَلِكَ*, *ذَانِكَ*, *أُولَئِكَ* smatra ličnom zamjenicom. Ova se zamjenica katkada ravna u broju i rodu prema licu s kojim se govori, na pr. *ذَلِكَ*, *ذَلِكَمَا*, *ذَلِكَنَّ*, *ذَلِكَمُ*, *ذَلِكَنَّ* ovaj ili onaj. Prefiks *هَـ* kod pokaznih zamjenica nije sastavni dio zamjenice, nego je prilog (*حَرْفُ التَّنْبِيهِ*) i znači »eto«, na pr. *هَذَا* (eto) ovaj; *هَؤُلَاءِ* (eto) ovi, ove.

Katkada pokazna zamjenica ima prefiks *هَـ* i na kraju ličnu zamjenicu kao sufiks, na pr. *هَذَاكَ* (eto ti) ovaj.

Određeni član na participu aktivnom i pasivnom smatra se kao odnosna zamjenica, na pr. *الَّذِي يَضْرِبُ* znači što *الضَّارِبُ* koji tuče, *الْمَضْرُوبَةُ* znači što *الَّتِي تُضْرَبُ* koja je tučena.

Određeni član (*لَامُ التَّعْرِيفِ*) i nunacija (*التَّنْوِينُ*)

U određena imena spada ime koje na početku ima određeni član *الَّذِي* (*لَامُ التَّعْرِيفِ*). Ako ime nema određenog člana, onda mora na kraju imati nunaciju (*التَّنْوِينُ*)¹⁾ ako ide po potpunoj deklinaciji. Nunacija je *نْ* na kraju imena koji se ne piše,

¹⁾ Zamjenice nemaju određenog člana niti nunacije, na pr. *هُوَ*, *أَنْتَ*.

ali se izgovara. Ovaj se ن u izgovoru spaja uz vokal zadnjeg suglasnika, a u pismu se označuje na taj način, da se zadnji vokal kod imena podvostruči, na pr. زَيْدًا - زَيْدٌ - زَيْدٌ¹⁾.

Određeni član može značiti:

- a) određenost vrste (لَامُ الْجِنْسِ);
- b) određenost jedne jedinice (لَامُ الْعَدَدِ).

Određeni član koji znači određenost vrste može biti:

- 1) Određenost vrste kao cjeline (لَامُ الْجِنْسِ) na pr. وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا. *Od vode smo stvorili svaku živu stvar.* To znači od vode kao vrste pa se ne može mjesto određenog člana staviti riječ كُلٌّ i mjesto الْمَاءِ reći كُلٌّ مَاءٍ od svake vode.
- 2) Određenost svake pojedine jedinice od neke vrste (لَامُ الْأَنْسَانِ ضَعِيفًا), na pr. خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا. *Svaki je čovjek stvoren slabim.* U ovom slučaju ostaje značenje isto i kad bi se određeni član u الْإِنْسَانِ zamijenio riječju كُلٌّ *svaki*.

Jedinica sa određenim članom (لَامُ الْعَدَدِ) može biti određena:

- 1) Kada je već jedanput spomenuta (لَامُ الْعَدَدِ الذِّكْرِي), na pr. جَاءَنِي صَيْفٌ فَأَكْرَمْتُ الضَّيْفَ. *Došao mi je gost pa sam toga gosta počastio.* Mjesto ove određene imenice može se uvijek staviti lična zamjenica. Tako se u gornjem primjeru može reći جَاءَنِي صَيْفٌ فَأَكْرَمْتُ الضَّيْفَ. *Došao mi je gost pa sam ga počastio.*
- 2) Ako je govor o nečem što je već otprije poznato (لَامُ الْعَدَدِ الْعِلْمِي), na pr. جَاءَ الْأَمِيرُ. *Došao je vladar.*
- 3) Ako se ističe neka neodređena jedinica od neke vrste (لَامُ الْعَدَدِ الذَّهْنِي), na pr. فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ. *Pojeo ga je (neki) vuk.*

Ime koje ima određeni član koji je naveden pod 3), smatra se kao da nije ni određeno.

¹⁾ Vlastito ime gubi na kraju nunaciju, ako iza njega stoji kao apozicija riječ ابْنٌ sa svojim genitivom, na pr. زَيْدُ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ. *Zejd, sin Ibrahimov.*

muški rod, a *أَيْتَهَا* ili *هَذِهِ* za ženski rod, na pr. *يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ*
O čovječe! يَا أَيُّهَا الْمَرْأَةُ O ženo! Može se reći i *يَا هَذَا الرَّجُلُ*
O čovječe يَا هَذِهِ الْمَرْأَةُ i يَا هَذِهِ الْمَرْأَةُ O ženo!

Izuzeci su od ovoga pravila *يَا اللَّهُ* *Bože! اللَّهُمَّ Moj Bože!*
 Vokativna čestica se može i ispustiti, na pr. *رَبِّ* (mjesto
يَا رَبِّي) *Moj Bože!*

Rod imena (التَّذَكُّيرُ وَالتَّأْنِيثُ)

Imena mogu biti:

- a) muškoga roda (الْمَذَكَّرُ);
- b) ženskoga roda (الْمَوْثُوثُ).

Imena koja mogu biti muškoga i ženskoga roda (الْمُسْتَوِي) nabrojena su u I dijelu (str. 26).

Imena ženskog roda (الْمَوْثُوثُ)

Imena ženskoga roda mogu biti po obliku (الْمَوْثُوثُ اللَّفْظِيُّ) po značenju (الْمَوْثُوثُ الْمَعْنَوِيُّ) i po upotrebi (الْمَوْثُوثُ السَّمَاعِيُّ).

Imena ženskoga roda koja znače ženska živa bića zovu se prava imena ženskoga roda (الْمَوْثُوثُ الْحَقِيقِيُّ), na pr. *إِمْرَأَةً* žena; *نَاقَةً* deva. Ostala imena zovu se formalna imena ženskoga roda (الْمَوْثُوثُ الْغَيْرُ الْحَقِيقِيُّ), na pr. *ظُلُمَةً* tmina; *عَيْنٌ* oko; *دَارٌ* kuća.

Nastavci su za ženski rod:

- 1) Kratko ة (تَاءُ التَّأْنِيثِ), na pr. *إِمْرَأَةً* žena.
- 2) (الْأَلِفُ الْمَذْدُودَةُ) - ا i (الْأَلِفُ الْمَقْصُورَةُ) - ي, na pr. *جَاءَ حَمْرَةً* trudna žena *صَحْرَاءَ* pustinja.

Iz ovoga se pravila izuzimaju imena muških lica, koja imaju nastavak ženskoga roda, na pr. *حَمْرَةً* Hamza; *زَكْرِيَّا* (ili *زَكْرِيَّاً*) Zekerijja. Sa ovakim imenima se u vezi s drugim riječima postupa kao sa imenima muškoga roda, na pr. *جَاءَ حَمْرَةً* Došao je Hamza; *زَكْرِيَّاهُ عَاقِلٌ* Zekerijja je pametan.

Ima pet oblika pridjeva koji vrijede za oba roda. To su:

1) قَوْلٌ ako znači što i oblik فاعِلٌ t. j. ako ima značenje participa aktivnog, na pr. صَبُورٌ *strpljiv (a)*; كَذُوبٌ *laživ (a)*.

2) قَيْلٌ ako znači kao i مَفْعُولٌ t. j. ako ima značenje participa pasivnog, na pr. قَيْلٌ *ubijen (a)*; جَرِيحٌ *ranjen (a)*.

3) مِفْعَالٌ, na pr. مَكْسَالٌ *lijenčina*; مَبْسَامٌ *šaljivčina*.

4) مِفْعِيلٌ, na pr. مَسْكِرٌ *pijanica*; مَكْنِيزٌ *brbljavac*.

5) مِفْعَلٌ, na pr. مَفْشَمٌ *neustrašiv (a)*.

Glavni brojevi od 3—10 zaključno za muški rod imaju nastavak ة, a u ženskom rodu su bez toga nastavka, na pr. ثَلَاثَةُ رِجَالٍ *tri čovjeka*; أَرْبَعُ نِسْوَةٍ *četiri žene*.

U složenim glavnim brojevima 13—19 zaključno nastavak ة dolazi u muškom rodu samo na prvi, a u ženskom rodu samo na drugi broj, na pr. ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا *13 ljudi*, خَمْسَ عَشْرَةَ أَمْرًا *15 žena*.

Ostali brojevi su ženskog roda ako imaju nastavak ة, a inače su muškog roda. Brojevi مِائَةٌ i أَلْفٌ vrijede za oba roda, na pr. مِائَةُ رَجُلٍ, مِائَةُ أَمْرَةٍ.

Nastavak ة koje označuje ženski rod (تاء التانيث) može imati ova značenja:

1) Može značiti jedninu (تاء الواحدة), na pr. لَشَعَةٌ *lišće* — لَشَعَةٌ *list*; شَجَرَةٌ *stabla* — شَجَرَةٌ *stablo*.

2) Neko svojstvo u većoj mjeri (تاء المبالغة), na pr. خَلِيفَةٌ *halifa*; عَلَامَةٌ *učenjak*.

3) Dolazi kao naknada za ispušteni و ili ي (تاء الوض), na pr. (أَهَابٌ, إِقْوَامٌ, وَعْدَةٌ, إِهَابَةٌ, إِقَامَةٌ, أَعَادَةٌ) *obećati*; (أَشَاعِرَةٌ, pl. أَشَاعِرٌ, أَشَاعِرَةٌ) *pripadnik ešariskog pravca*.

4) Na kraju nepravilnih množina znači pripadnost (تاء النسبة), na pr. أَشَاعِرَةٌ, pl. أَشَاعِرٌ, أَشَاعِرَةٌ *pripadnik ešariskog pravca*.

5) Na kraju oblika مَفْعَلَةٌ nekada označuje mnoštvo nečega (تاء الكثرة), na pr. مَأْسَدَةٌ *zemlja gdje ima mnogo lavova*.

(الْآفْرَادُ وَالتَّثْنِيَةُ وَالْجَمْعُ) Broj imena

Arapska imena dolaze u singularu (الْفَرْدُ), dualu (التَّثْنِيَةُ) i pluralu (الْجَمْعُ).

Pravilni plural muškoga roda (الْجَمْعُ الْمَذَكَّرُ السَّلَامُ) imaju:

1) Vlastita imena muških lica, na pr. أَحْمَدُ, pl. أَهْمَدُونَ
Ahmed.

2) Pridjevi koji znače svojstva razumnih bića i u kojih se ženski rod tvori dodavanjem nastavka ة, na pr. صَالِحٌ, pl. صَالِحُونَ, *dobar.*

3) Deminutivi općih imenica koje znače razumna bića, na pr. رَجُلٌ čovjek — رَجُلٌ čovječuljak, pl. رَجُلُونَ.

Ovaj plural ne mogu imati imena koja imaju za oba roda isti oblik, na pr. جَرِيحٌ ranjen(a) niti ona imena muškoga roda koja se svršuju na ة, na pr. حمزة Hamza; عَلَّامَةٌ učenjak.

Pravilni plural ženskoga roda (الْجَمْعُ الْمَوْثَنُ السَّلَامُ) imaju:

1) Vlastita imena žena kao i ona vlastita imena ljudi koja se svršuju na ة, na pr. هِنْدٌ Hind, pl. هِنْدَاتٌ Hamza, pl. حمزات.

2) Pridjevi ženskoga roda, od kojih muški rod ima pravilni plural muškoga roda, na pr. صَالِحَةٌ, pl. صَالِحَاتٌ, *dobra.*

3) Imena ženskoga roda na ي — ili ا — , na pr. حُبْلٌ, pl. حُبْلِيَّاتٌ, *trudna žena;* صَحْرَاءٌ, pl. صَحْرَاوَاتٌ, *pustinja.*

4) Infinitivi I vrste glagola, koji imaju oblik ženskoga roda i svi infinitivi proširenih vrsta glagola, na pr. دِرَايَةٌ, pl. دِرَايَاتٌ, *shvatiti;* تَعْرِيفٌ, pl. تَعْرِيفَاتٌ, *definicija;* إِصْطِلَاحٌ, pl. إِصْطِلَاحَاتٌ, *tehnički izraz.*

5) Imenice koje su po upotrebi ženskoga roda, na pr. سَكَّةٌ, pl. سَكَاوَاتٌ, *nebo.*

6) Glagolski pridjevi koji se upotrebljuju kao imenice, na pr. كَانِنٌ, pl. كَانِنَاتٌ, biće; مَخْلُوقٌ, pl. مَخْلُوقَاتٌ, stvorenje; مُسْكِرٌ, pl. مُسْكِرَاتٌ, opojno piće.

7) Deminutivi imenica koje znače nerazumna bića, na pr. جَبَلٌ brdo, deminutiv جُبَيْلٌ brdašce, pl. جُبَيْلَاتٌ.

Nepravilni plural (الْجَمْعُ الْمَكْسَرُ ili الْجَمْعُ التَّكْسِيرُ) nastaje unutarjom promjenom singularnog oblika. Ta promjena biya:

a) Dodavanjem koga glasa singularu, na pr. قَلَمٌ, pl. أَقْلَامٌ, pero.

b) Oduzimanjem koga glasa singularu, na pr. رَسُولٌ, pl. رُسُلٌ, Božji poslanik.

c) Mijenjanjem vokala singularnog oblika, na pr. أَسَدٌ, pl. أَسْدٌ, lav.

Nepravilne množine se dijele na:

1) جَمْعُ أَفْعَلَةٍ t. j. plurali koji pokazuju množinu od 3—10 predmeta. Ove množine dolaze na oblike: أَفْعَالٌ, أَفْعَلَةٌ, أَفْعَلَةٌ i فِعْلَةٌ.

2) جَمْعُ الْكَثْرَةِ t. j. plurali koji znače množinu predmeta od 11 dalje. Ovo značenje imaju svi oblici nepravilnih množina osim četiri spomenuta.

Ovo razlikovanje međutim ne vrijedi svagdje pa se često jedni od ovih oblika upotrebljuju mjesto drugih.

Pravilna množina muškoga i ženskoga roda također vrijedi za množine od tri pa dalje bez obzira na broj jedinica.

Deklinacija

Imena (الْأَسْمَاءُ) mogu biti promjenljiva (الْمُعْرَبُ) i nepromjenljiva (الْمَبْنِيُّ).

Imena imaju tri padeža:

1) Nominativ (الرَّفْعُ);

2) Genitiv (الْخَفْضُ ili الْجَرُّ) i

3) Akuzativ (النَّصْبُ).

Padežni nastavak (الْأَعْرَابُ) može biti:

a) Vokal i to:

1) Za nominativ ـَ , za genitiv ـِ , a za akuzativ ـُ ¹⁾. Ove nastavke imaju imena koja se mijenjaju po potpunoj deklinaciji (الْمُنْصَرِفُ) u singularu i nepravilnom pluralu, na pr.

رَجَالًا - رَجَالٍ - رَجُلًا ; رَجُلًا - رَجُلٍ - رَجُلٌ

2) Za nominativ nastavak ـِ , a za genitiv i akuzativ ـِ . Tako se mijenjaju imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji (فَعِيلُ الْمُنْصَرِفِ), na pr. nominativ عُثْمَانُ, a genitiv i akuzativ عُثْمَانَ.

Ova imena ne mogu imati nunacije.

3) Za nominativ nastavak ـِ , a za genitiv i akuzativ ـِ . Tako se mijenjaju pravilne množine ženskoga roda, na pr. nominativ مُعَلِّمَاتٌ, genitiv i akuzativ مُعَلِّمَاتٍ.

b) Konsonant i to:

1) Za nominativ ـِ , za genitiv ـِ , a za akuzativ ـِ . Ove nastavke imaju imenice ذُو و قَمٌ، هُنَّ، هُمْ، أَيْمٌ، أَبٌ (الْأَسْمَاءُ السَّيِّئَةُ الْمُعْتَلَّةُ) kada su اَلْمُضَافُ imenu osim 1 lica singulara lične zamjenice, ako su u jednini i nisu u deminutivu, na pr. Zejdov otac, أَبُو زَيْدٍ, njezin otac, أَبُوهَا, naš brat, أَخُونَا, RAITU ABA ZAYID, رَأَيْتُ أَبَا زَيْدٍ, MORTU BAYI ZAYID, مَرَزْتُ بِأَيِّ زَيْدٍ i t. d.

2) Za nominativ ـِ , a za genitiv i akuzativ ـِ . Tako se mijenjaju pravilne množine muškoga roda, riječ أولُو (pl. od ذُو) i desetice brojeva od 20—90, na pr. nom. مُسْلِمُونَ, gen. i akuz. عِشْرِينَ (nom.) عِشْرِينَ (gen. i akuz.).

3) U nominativu اِ، a za gen. i akuz. اِ. Ove nastavke imaju imena u dualu i brojevi اِثْنَانِ dva i اِثْنَانِ dvije. Osim toga

¹⁾ Ako ime ima određeni član, onda su nastavci اِ، اِ، اِ.

broj *كَلَا* *oba*, *obadva*, i *كِلْتَا* *obje*, *đbadvi*je kad su *الْمُضَافُ* ličnoj zamjenici, na pr. u

nominativu

genitivu i akuzativu

رَجُلَانِ

رَجُلَيْنِ

إِثْنَانِ

إِثْنَيْنِ

كِلَاهُمَا

كِلَيْهِمَا

كِلْتَاهُمَا

كِلْتَايِهِمَا

Ako je riječ *كَلَا* ili *كِلْتَا* kao *الْمُضَافُ* drugom kome imenu, onda se ne mijenja, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ* *oba* čovjeka, *obojice* ljudi i *obojicu* ljudi.

Predikat iza *كَلَا* i *كِلْتَا* može stajati u singularu, a i u dualu, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمَانِ* i *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمٌ* *Oba su* čovjeka učena.

Imena, koja se mijenjaju po nepotpunoj

deklinaciji (غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ)

Imena koja imaju vokal kao padežni nastavak mogu se mijenjati potpuno t. j. svaki padež ima svoj padežni nastavak i nepotpuno t. j. genitiv ima nastavak akuzativa (ـِ). Imena, koja se mijenjaju potpuno, zovu se *الْمُنْصَرِفُ*, a ona, koja idu po nepotpunoj deklinaciji *غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ*.

Nepotpuno promjenljiva imena ne mogu imati na kraju vokal »i« (ـِ) niti nunacije.

Nepotpuno promjenljiva imena mogu biti radi jednog ili radi dva uzroka.

Imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji radi dva uzroka mogu biti vlastita imena (الْمَلَمُ) ili pridjevi (الْصِفَةُ).

A) Vlastita imena (الْمَلَمُ)

Ovamo spadaju:

1) Arapska vlastita imena (الْمَرْفُوعَةُ) i to:

a) Vlastite imenice ljudi i žena koje imaju nastavak :
na pr. *فَاطِمَةُ* *Fatima*; *طَلْحَةُ* *Talha*.

b) Vlastite imenice koje su po značenju (الْمَوْنَةُ الْمَعْنَوِيَّةُ) ili po upotrebi ženskoga roda (الْمَوْنَةُ السَّمَاعِيَّةُ), ako te imenice imaju više od tri suglasnika ili tri od kojih je srednji sa vokalom (مُشَحَّرَةٌ), na pr. سَعَادُ *Suad* (žen. ime), زَيْنَبُ *Zejneba*, پَكَو *pakao*. Ako arapska vlastita imenica ženskoga roda ima oblik فَعْلٌ, onda može ići po potpunoj i nepotpunoj deklinaciji, na pr. هِنْدٌ ili هِنْدُ *Hind*. Ovaka vlastita imenica žen. roda koja potječe iz stranoga jezika ide po nepotpunoj deklinaciji, na pr. بَلْحُ *Belh* (ime grada), جُورُ *Džur* (ime grada), حِمْسُ *Hims* (ime grada), مِصْرُ *Egipat*.

2) Strane vlastite imenice (الْعَجَمِيَّةُ) koje ne dolaze na oblik فَعْلٌ, na pr. إِبْرَاهِيمُ *Ibrahim*, طُولُونُ *Tulun*, شَتَرُ *Šeter*, ali نُوحُ *Nuh*.

3) Složene vlastite imenice (الْتَرَكِيَّةُ) koje su složene od dvije među se neovisne riječi, na pr. بَالَبَكُّ *Balebekk*, حَضْرَمَوْتُ *Hadremevt*, مَدْيِ كَرِبُ *Madi Kerib*.

4) Vlastite imenice koje imaju nastavak اَنْ (الْأَلِفُ وَالشُّونُ), na pr. عُثْمَانُ *Osman*, عِمْرَانُ *Imran*, غَطَفَانُ *Gatafan*.

5) Vlastite imenice koje imaju glagolski oblik (وَزْنُ الْفِعْلِ), na pr. أَحْمَدُ *Ahmed*, يَزِيدُ *Jezid*, شَمَّرُ *Semmer*.

6) Vlastite imenice koje dolaze na oblik koji je neobičan kod arapskih imena (الْعَدْلُ). Kod vlastitih imena se smatra oblik فَعْلٌ i فَعَالٌ kao neobičan.

Na oblik فَعْلٌ dolaze vlastite imenice muškoga roda, na pr. عُمَرُ *Omer*, زُفَرُ *Zufer*, سَطْرُنُ *Saturn*, قُرْحُ *Kuzah* (ime brda kod Mekke), a na oblik فَعَالٌ vlastite imenice žen. roda, na pr. كَطَامُ *Katam*, سَدْجَاهُ *Sedžah*, حَزَامُ *Hazam*.

Ovamo se pribrajaju još ove riječi:

مُجْمَعٌ	sve (pl. od	جَمْعَاهُ	muški rod	أَجْمَعٌ	sav)
كُنْتَعٌ	„ („ „	كَنْتَاهُ	„ „	أَكْتَعٌ	„)
بُنْعٌ	„ („ „	بَنْتَاهُ	„ „	أَبْنَعٌ	„)

بُصْعُ sve (pl. od بَصْعَاءُ, muški rod أَبْصَعُ sav)
 أُخْرُ druge, ostale (pl. od أُخْرَى m. r. آخَرُ drugi)
 أَوَّلُ prve („ „ أَوَّلَى „ „ أَوَّلُ prvi).

B) Pridjevi (الْوَصْفُ).

Ovamo spadaju:

1) Pridjevi na oblik فَعْلَانُ i أَفْعَلُ¹⁾, ako im ženski rod ima nastavak ياء ili ة (a ne ة), na pr.

أَسْوَدُ	crn	سَوْدَاءُ	crna
أَكْبَرُ	veći	كُبْرَى	veća
غَضِبَانُ	srdit	غَضَبَى	srdita, ali
عُرْيَانُ	go	عُرْيَانَةٌ	gola
تَدْمَانُ	drug kod stola	تَدْمَانَةٌ	drugarica kod stola.

2) Pridjevi koji dolaze na oblik فَعَالٌ ili مَفْعَلٌ, jer se ovi oblici smatraju neobičnim (الْمَعْدَلُ). To su distributivni brojevi kad služe kao atribut, na pr.

أَحَادُ ili مَوْحِدٌ po jedan
 ثَنَاءٌ ili مَثْنٍ po dva i t. d.

Imena koja se radi jednog uzroka nepotpuno dekliniraju jesu:

1) Imena ženskoga roda koja imaju nastavak ياء ili ة, na pr. حُبْلَى trudna, صَحْرَاءُ pustinja, عَذْرَاءُ djevica.

Ovamo spadaju i nepravilne množine na oblik أَفْعِلَاءُ, فَعْلَاءُ i one koje se svršuju na ياء, na pr. أَعْلَمَاءُ učenjaci; أَنْبِيَاءُ Božji poslanici; عَذَارَى djevice; صَحَارَى pustinje; حَبَالَى trudne.

¹⁾ Kod pridjeva na oblik أَفْعَلُ je drugi razlog što idu po nepotpunoj deklinaciji to što taj oblik pripada glagolima, a pridjev na oblik فَعْلَانُ ima nastavak ياء.

2) Nepravilne množine koje poslije pluralnog ا imaju dva konsonanta ili tri od kojih je srednji bez vokala, a nemaju na kraju ة (صِيْفَةٌ مُنْتَهَى الْمُسَوِّعِ), na pr. مَسَاجِدُ pl. od مَسْجِدٌ džamija, مَصَابِيحُ pl. od مِصْبَاحٌ svjetiljka, ali فِرْعَوْنُ pl. od فِرْعَاوْنَةٍ Faraon, سَوَارٍ pl. od سَوَارٍ narukvica, أَسَاتِذَةٌ pl. od أَسَاتِذَةٍ profesor.

Da se lakše zapamti pravilo o riječima, koje idu po nepotpunoj deklinaciji, izraženo je u ovim stihovima:

مَوَاقِعُ الصَّرَفِ تَسَعٌ كُلُّهَا أَجْمَعَتِ ثِنْتَانِ مِنْهَا قَا الصَّرَفِ تَصْوِيبُ
عَدْلٌ وَوَصْفٌ وَتَأْنِيْتُ وَمَعْرِفَةٌ وَغُبْمَةٌ ثُمَّ جَمْعٌ ثُمَّ تَرْكِيبُ
وَالْتُونُ زَائِدَةٌ مِنْ قَبْلِهَا أَلِفٌ وَوَزْنُ فِعْلٍ وَهَذَا الْقَوْلُ تَقْرِيبُ

Ako ime koje se nepotpuno deklinira dobije određeni član ili kao المضافُ dobije genitiv, ići će po potpunoj deklinaciji, na pr.

أَحْسَنْتُ إِلَى الْأَفْضَلِ Dobro sam učinio najvrednijem.

أَحْسَنْتُ إِلَى أَفْضَلِ النَّاسِ Dobro sam učinio najvrednijem čovjeku.

Promjena na kraju imena (الْأَعْرَابُ)

Imena mogu imati ovake promjene:

a) Promjenu u izgovoru (الْأَعْرَابُ الْفَنَظِيُّ), a to je kada se padežni nastavak na kraju imena izgovara, na pr. زَيْدٌ شَاعِرٌ Zejd je pjesnik.

b) Zamišljenu promjenu (الْأَعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ). To biva kod imena koja po pravilima oblikoslovlja ne mogu primiti padežni nastavak, na pr. جَاءَ الْقَاضِيُ mjesto جَاءَ الْقَاضِيُ Došao je sudac.

c) Promjenu prema položaju (الْأَعْرَابُ الْحَلِيُّ). To biva kod nepromjenljivih riječi koje se uvijek jednako izgovaraju. Kako take riječi stoje u rečenici, zamišljamo ih u padežu koji im prema položaju pripada, na pr. مَنْ جَاءَكَ Ko ti je došao? مِنْ حَرْفِ جَرٍّ «مِنْ» je prijedlog.

Istu ovu promjenu imaju i riječi, koje stoje u nekom padežu, ali položaj tih riječi u rečenici zahtijeva da te riječi po smislu budu u nekom drugom padežu, na pr. *مُرْ بِزَيْدٍ* *Prošlo se pokraj Zejda.*

Imena koja imaju zamišljenu promjenu (*الْأَعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ*) jesu:

1) Imena koja se u singularu svršuju na ا ili ي, na pr. *عَصَا* *štap*, *رَحَى* *žrvanj*. Ovake riječi u sva tri padeža imaju zamišljenu promjenu.

2) Imena u singularu i pluralu kada su *الْمُضَافُ* prvom licu lične zamjenice u jednini, na pr. *عَلَامِي* *moj dječak*, *رِجَالِي* *moji ljudi*, *مُعَلِّمَاتِي* *moje učiteljice*.

Ako je ime koje je *الْمُضَافُ* 1 licu lične zamjenice u pravilnoj množini muškoga roda, onda je samo u nominativu zamišljena promjena a u gen. i akuz. se padežni nastavak izgovara, na pr. *مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ* *moji muslimani* (od *مُسْلِمُو*), genitiv i akuzativ također *مُسْلِمِيَّ* (od *مُسْلِمِيَّ*).

Imena u dualu u ovom slučaju imaju nastavak koji se izgovara (*لَفْظِيَّ*), nom. na pr. *عَلَامَايَ* *moja dva dječaka*, gen. i akuz. *عَلَامَيَّ* *moje dvojice dječaka* ili *moju dvojicu dječaka*.

3) Imena koja zadrže oblik u kome su prvobitno rečena, na pr. kad neko rekne *رَأَيْتُ زَيْدًا* *Vidio sam Zejda*, a ti na to dodaš *مَنْ زَيْدًا* *koga Zejda?* U ovom slučaju je riječ *زَيْدًا* ostala u akuzativu kako je prvobitno rečena premda bi zgodnije bilo reći *مَنْ زَيْدٌ* *Ko je Zejd?*

Ovamo spadaju i složene vlastite imenice u kojih je prvi dio nepromjenljiv, na pr. *تَابَّطُ شَرًّا* *Teebbeta šerren* (ime pjesnika) u svim padežima.

4) Imena koja se svršuju na ي, pred kojim stoji vokal »i« (*يَ*). Ova imena imaju zamišljenu promjenu samo u nominativu i genitivu, na pr. nom. i gen. *قَاضِي*, ali akuzativ *قَاضِيًا*.

5) Imena u kojih je padežni nastavak konsonant, ako iza njih dolazi riječ koja počinje sa أ (هَمْزَةُ الْوَصْلِ). Ako je to ime jedna od imenica koje se iznimno dekliniraju (الْأَسْمَاءُ السِّتَّةُ), zamišljena promjena je u sva tri padeža (jer se krajni slabi konsonant, koji je kao padežni nastavak, ne izgovara — i ako postoji u pisanju — da se izbjegne إِتْقَاءُ السَّائِكِينَ), na pr. nom. أَبُو الْقَاسِمِ, genitiv أَبِي الْقَاسِمِ, akuzativ أَبَا الْقَاسِمِ.

Isto tako se u ovom slučaju mijenja ime u pravilnoj množini muškoga roda, na pr. nom. طَالِبُوا الْمَدْرَسَةِ gen. i akuz. طَالِبِي الْمَدْرَسَةِ. Jedino ako u pravilnoj množini muškoga roda predzadnji suglasnik ima vokal »e« (ـَ), na pr. مُصْطَفَوْنَ (od مُصْطَفِيْنَ - مُصْطَفَوْنَ - مُصْطَفَاوْنَ), ili مُصْطَفَيْنِ (od مُصْطَفَيْنِ - مُصْطَفَيْنِ - مُصْطَفَيْنِ), onda se padežni nastavak u sva tri slučaja izgovara, na pr. nominativ مُصْطَفَوْ الْقَوْمِ, genitiv i akuzativ مُصْطَفَى الْقَوْمِ.

Ako je u ovakom slučaju ime u dualu, onda je zamišljena promjena samo u nominativu, na pr. nominativ غُلَامَا ابْنِكَ genitiv i akuzativ غُلَامَى ابْنِكَ.

6) Imenice na kojima se u izgovoru zastaje (الْوَقْفُ), na pr. أَحْمَدُ.

Ako ovaka imenica nema na kraju nunacije ili ima ت od nastavka prav. mn. ž. roda, onda je u sva tri padeža zamišljena promjena, na pr. مُسْلِمَاتٌ, أَحْمَدُ. Ako li ime ima nunaciju, onda je u nom. i gen. zamišljena promjena, a u akuzativu se padežni nastavak izgovara, na pr. nominativ i genitiv زَيْدٌ, akuz. زَيْدًا.

Promjena prema položaju riječi (الْأَعْرَابُ الْمَحَلِّيَّةُ)

Promjenu s obzirom na položaj riječi u rečenici imaju:

1) Riječi koje idu po potpunoj deklinaciji i imaju padežni nastavak, ali s obzirom na položaj u rečenici po smislu stoje u nekom drugom padežu, na pr. مَرَزْتُ بِزَيْدٍ. Prošao sam pokraj

Zejda. Kako je glagol *مَرَّ* *proći* neprelazan, može imati samo dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom pa je zato *زَيْدٌ* radi prijedloga u genitivu, ali se zamišlja da kao objekat stoji u akuzativu. Isto tako u primjeru *مُرِّبَ زَيْدٍ* *Prošlo se pokraj Zejda* riječ *زَيْدٌ* zbog prijedloga stoji u genitivu, ali se zamišlja da kao subjekat pasivnog glagola (*تَأْتِبُ الْفَاعِلِ*) stoji u nominativu.

2) Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيُّ*) samo po smislu stoje u nekom padežu, na pr. *جَاءَنِي مَنْ عَلَّمَكَ* *Došao mi je onaj ko je tebe poučavao*, *رَأَيْتُ مَنْ عَلَّمَكَ* *Vidio sam onoga ko je tebe poučavao*, *مَرَرْتُ بِمَنْ عَلَّمَكَ* *Prošao sam pokraj onoga ko je tebe poučavao*. U prvom primjeru je riječ *مَنْ* »ko« u nominativu, u drugom u akuzativu, a u trećem u genitivu.

Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيُّ*)

Poznato je da su čestice (*الْمُرُوفُ*) nepromjenljive (*الْمَبْنِيُّ*). Osim toga ima i imena koja se ne mijenjaju.

Nepromjenljiva se imena dijele:

a) Imena koja se nikako ne mijenjaju (*الْمَبْنِيُّ الْأَلَزِمُ*).

Ovamo spadaju:

1) Zamjenice: lične (*الْمُضَمَّرَاتُ*), pokazne (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*), odnosne (*أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ*) osim *أَيْ* i *أَيُّ*. (*الْمَوْصُولَاتُ*) i upitne (*أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ*) osim *أَيْ* i *أَيُّ*.

2) Riječi koje imaju glagolsko značenje (*أَسْمَاءُ الْأَفْعَالِ*), na pr. *سُتِيَ* *Daleko je!* *سُتِيَ* *Sutil!*

3) Riječi koje dolaze na oblik *فَعَالٍ*, ako imaju značenje infinitiva, na pr. *تَجَارَ* *griješiti* ili pridjeva ženskog roda, na pr. *يَا فَسَّاقِ* *Griješnice!*

4) Složene vlastite imenice koje se svršuju na *وَيْنِ*, na pr. *سِبْوَينِ* *Sibevejh* (ime slavnog arapskog gramatičara).

5) Glavni i redni brojevi od 11—19 osim riječi *إِثْنَا* i *إِثْنَا* u izrazima *عَشْرَ إِثْنَا* i *إِثْنَا عَشْرَ*, na pr. *أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا* jedanaest ljudi; *إِحْدَى عَشْرَةَ أَمْرَأَةً* jedanaest žena; *الثَّالِثَ عَشَرَ* trinaesti čovjek, ali *بِأَثْنَى عَشَرَ دِينَارًا* za dvanaest zlatnika.

6) Ponovljene imenice kada služe kao adverbii, na pr. *هُوَ جَارِي يَنْتَ يَنْتَ* On je moj susjed kuća uz kuću; *هَذَا الثَّوْبُ* Ova je odjeća srednja.

b) Imena koja se samo u nekim slučajevima ne mijenjaju (*الْمَبْنِيُّ الْمَارِضُ*):

1) Vokativ (*الْمُسَادَى*) kad je jedna određena riječ i bez ikakva sufiksa ili prefiksa, na pr. *يَا زَيْدُ*.

2) Prilozi koji su postali od imenica (*الظُّرُوفُ*) kad se svršuju na vokal »u« (*ُ*)¹⁾, na pr. *أَمَامُ* pred, *تَحْتَ* pod i t. d.

Ovamo se pribrajaju izrazi *لَيْسَ غَيْرُ*, لا غَيْرُ samo i *حَسْبُ* Dosta je.

Kada su ovaki prilozi *الْمُضَافُ* glagolskoj rečenici ili vremenskoj rečenici sa veznikom *إِذْ* kada, mogu se mijenjati, a mogu biti nepromjenljivi sa nastavkom »e« (*ـَ*) na kraju, na pr. *هَذَا يَوْمٌ* Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.

Riječ *يَوْمٌ* znači što *إِذَا كَانَ كَذَا* tada, pa se prvi dio t. j. *يَوْمٌ* može mijenjati, a može ostati i nepromjenljiv.

Kao ovi prilozi mijenjaju se riječi *مِثْلُ* kao; *غَيْرُ* osim, kada iza njih stoji *أَنْ* ili *مَا*.

3) Subjekat čestice *لَا* koja izražuje odlučno općenito nije-kanje (*إِسْمٌ لَا لِغَيْرِ الْجِنْسِ*), kada je jedna neodređena riječ koja slijedi odmah iza *لَا* i nije ponovljena, na pr. *لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ* U kući nema nikoga.

¹⁾ Ako iza ovakih priloga slijedi genitiv, onda su imenički prijedlozi i tada se mijenjaju, na pr. *مِنْ وَرَاءَ الْحِجَابِ* iza zastora.

Ako se ova čestica ponovi i odmah iza nje budu dvije neodređene imenice, mogu te obe imenice biti nepromjenljive sa nastavkom »e« (ـة), na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, mogu biti obje imenice promjenljive sa nastavkom ـ, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, može biti prva imenica nepromjenljiva, a druga promjenljiva sa nastavkom ـ ili ـ, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, i može biti prva promjenljiva sa nastavkom ـ, a druga nepromjenljiva, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. To znači: *Nema nikakve preinake niti moći osim s Bogom.*

Pridjev koji je atribut neodređene imenice koja stoji iza čestice لَا, može biti također nepromjenljiv, a može stajati u nominativu ili akuzativu, na pr. لَا زَجَلٌ ظَرِيفٌ (ظَرِيفٌ - ظَرِيفًا). *Nema nikakva oštroumnja čovjeka.*

پادِہِ (الْمَعْمُولَاتُ pl. الْمَعْمُولُ)

Imena imaju tri padeža: nominativ (الرَّفْعُ), genitiv (النَّصْبُ) i akuzativ (الْمَجْرُ).

نومِناتِی (الْمَرْفُوعَاتُ)

U nominativu stoji: subjekat glagolske rečenice (الْفَاعِلُ) ili (تَائِبُ الْفَاعِلِ), subjekat i predikat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), subjekat pomoćnih glagola (إِسْمُ بَابِ كَانَ), predikat glagolu sličnih čestica (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), predikat čestice لَا koja znači odlučno općenito nijekanje (خَبَرُ لَا لِنَفْيِ الْخَبَرِ) i subjekat čestice مَا i لَا koje su slične glagolu لَيْسَ (إِسْمُ مَا وَلَا الْمُسَبَّحَتَيْنِ بَلَيْسَ).

1) Subjekt aktivnih glagola (فَاعِلُ الْفِعْلِ الْمَعْلُومِ), na pr. قَتِلَ زَيْدٌ *Tukao je Zejd*; كَتَبْنَا *Napisali smo (mi)*; سَجَدَ *Sjedi (on)*.

2) Subjekt pasivnih glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. قَتِلَ زَيْدٌ *Ubijen je Zejd.*

Subjekat pasivnih glagola zove se zamjenikom subjekta (تَائِبُ الْفَاعِلِ) radi toga, što je on uistinu glagolski objekat. Tako rečenica *ضَرَبَ رَبُّ زَيْدٍ عَمْرًا* Udario je Zejd Amra u pasivu glasi *عَمْرُو* Udaren je Amr.

Kao što glagol tako i glagolu slična imena شِبْهُ الْفِعْلِ mogu imati glagolski subjekat. To su: infinitiv (الْمَصْدَرُ), particip aktivni (اسْمُ الْفَاعِلِ), particip pasivni (اسْمُ الْمَفْعُولِ), pridjev (مِفْعَالٌ i فَعُولٌ, فَعَالٌ), pridjevi na oblik (الْصِفَةُ الْمُشَبَّهَةُ), pridjevi znače neko svojstvo ili stanje u većoj mjeri (مُبَالَغَةُ اسْمِ الْفَاعِلِ), komparativ i superlativ pridjeva (اسْمُ التَّفْصِيلِ) i riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ).

Infinitiv (الْمَصْدَرُ)

Infinitiv može vrijediti kao glagol pa bio sa određenim članom ili bez njega, bio الْمُضَافُ ili ne bio, na pr. *بَلَّغَنِي تَطْلِيقَ زَيْدٍ* Čuo sam da je Zejd pustio Hindu; *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ* Čudo mi je da je Muhammed u petak očekivao Amra.

Mjesto nominativa češće iza infinitiva stoji subjekatski ili objekatski genitiv, na pr. *بَلَّغَنِي تَطْلِيقَ زَيْدٍ هَذَا* Čuo sam da je Zejd otpustio Hindu ili *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ مُحَمَّدٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَمْرًا* Čudim se Muhammedovu očekivanju Amra u petak.

Može se staviti rečenica sa česticom أَنْ da ili مَا što mjesto infinitiva koji vrijedi kao glagol. Tako mjesto *بَلَّغَنِي الْقَتْلَ مُحَمَّدٍ* može se reći *بَلَّغَنِي أَنْ قَتَلَ مُحَمَّدٌ أَخَاهُ* Čuo sam da je Mahmud ubio svoga brata.

Infinitiv količine koji znači broj ili količinu (مَصْدَرُ الْكَمِّ) ili način radnje (kvalitativni infinitiv — مَصْدَرُ النُّوعِ) ne može vrijediti kao glagol. Isto tako ne može vrijediti kao glagol infinitiv koji ima atributa ili koji znači pojačanje gl. radnje

i dolazi od istoga korjena od koga je i glagol, na pr. *كَرَبٌ شَدِيدٌ* jak udarac; *كَرَبَهُ صَيًّا* Udario ga je jako. Ako se glagol ovakoga infinitiva mora ispustiti, onda infinitiv može vrijediti kao glagol, na pr. *سَقَى اللَّهُ سَفِيًّا زَيْدًا* mjesto *سَقَى* Bog napojio Zejda!

Izvedena imena (شِبْهُ الْفِعْلِ)

Ovamo se ubraja participi aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), participi pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ), pridjev (الصِّفَةُ الْمَشَبَّهَةُ), pridjev pripadanja (إِسْمُ التَّنْصِيبِ), komparativ i superlativ pridjeva (إِسْمُ التَّفْضِيلِ) i riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ).

a) Participi aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ) kao i aktivan glagol može imati subjekat u nominativu, a ako je particip postao od tranzitivna glagola, može iza njega doći još i bliži i dalji objekat, na pr. *خَالِدٌ مُجْتَهِدٌ أَوْلَادُهُ* Halidova se djeca trude (zapravo: Halid, trude se njegova djeca); *هَلْ مِنْكُمْ سَعِيدٌ صُيُوفُهُ* Da li Seid časti svoje goste?

Ako participi aktivni ima određeni član, onda taj particip vrijedi kao glagol. Isto tako vrijedi kao glagol neodređeni particip, ali u tom slučaju particip mora biti predikat imenske rečenice (الْخَبَرُ), atribut (الصِّفَةُ) ili oznaka stanja (الْحَالُ) ili treba pred njim da stoji upitna, negativna ili vokativna čestica, na pr. *خَالِدٌ مُسَافِرٌ أَبَوَاهُ* Halidovi roditelji putuju; *هَذَا رَجُلٌ مُجْتَهِدٌ أَبْنَاؤُهُ* Ovo je čovjek, čiji se sinovi trude; *أَلِيًّا يَخْطُبُ عَلَى رَافِعَا صَوْتِهِ* Alija drži govor visokim glasom; *هَلْ مِنْكُمْ أَنْتَ زَيْدٌ مَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبَلَتَهُمْ* Ti ne slijediš njihove Kible; *هَوَاشٍ لِمَا جَبَلًا* O ti koji se penješ na brdo!

Sva gornja pravila koja vrijede za participi u singularu, vrijede i onda kada je particip u dualu ili pluralu, na pr. *وَالَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ* I oni koji se Boga mnogo sjećaju.

Gornja pravila u cjelosti vrijede i za participe koji izražuju neko stanje ili svojstvo u jačoj mjeri (مُبَالَغَةُ اسْمِ الْفَاعِلِ), na pr. أَنْتَ حَلَّالٌ عَقْدِ الْمَشْكَلَاتِ *Ti vrlo spretno rešavaš čvorove teškoća.*

Particip aktivni ne može imati subjekatski genitiv, a objekatski može, na pr. زَيْدٌ مُعِينٌ الْعَاجِزِ *Zejd pomaže nemoćnoga.*

b) Particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ) vrijedi kao glagol u pasivu t. j. iza njega može stajati subjekat u nominativu (تَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمًا جَارُهُ *Velik je onaj čiji je susjed častan.*

Iza participa pasivnog može stajati i subjekatski genitiv, na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمَ الْجَارِ.

Inače sva pravila koja su navedena za particip aktivni, vrijede i za particip pasivni.

c) Obični pridjev (الصِّفَةُ الْمُسَبَّحَةُ) također može vrijediti kao glagol uz uvjete nabrojene kod participa aktivnog, na pr. زَيْدٌ الْحَسَنُ خُلِقَ صَدِيقِي *Zejd ima lijepu narav; Zejd, koji ima lijepu narav, moj je prijatelj.*

Subjekt pridjeva može doći i u genitivu pa ako pridjev ima određeni član, mora biti određen sa ال i genitiv ili taj genitiv mora imati iza sebe riječ u genitivu na kojoj stoji određeni član, na pr. زَيْدٌ حَسَنُ الْخُلُقِ *Zejd je lijep; زَيْدٌ حَسَنٌ خُلِقَ* ili زَيْدٌ الْحَسَنُ خُلِقَ *Zejd je lijepe naravi; زَيْدٌ حَسَنٌ خُلِقَ الْأَبِ* ili زَيْدٌ الْحَسَنُ خُلِقَ الْأَبِ *Zejd, čiji je otac lijepe naravi.*

d) Komparativ i superlativ pridjeva rijetko kada može imati glagolski subjekat, na pr. مَا رَأَيْتُ رَجُلًا أَوْ قَعًا فِي نَفْسِهِ النَّصِيحَةُ كَعَلِيِّ *Nisam vidio nikoga kao Aliju da na njega bolje djeluje savjet.*

e) Kako i za obični pridjev tako ova pravila vrijede za vrstu pridjeva koji se zove *إِسْمُ الْمَنْسُوبِ*, na pr. *جَاءَنِي زَيْدٌ مَكِّيٌّ أَبُوهُ*. *Došao mi je Zejd, čiji je otac Mekkanac.*

Particip aktivni i pridjev od tranzitivnih glagola može imati osim subjekta (*الْفَاعِلُ*) još i objekat (*الْمَفْعُولُ بِهِ*).

Subjekat participa pasivnog zove se zamjenik subjekta (*تَائِبُ الْفَاعِلِ*), jer se ovaj oblik tvori od glagola u pasivu. Isto tako se i subjekat pridjeva *إِسْمُ الْمَنْسُوبِ* zove *تَائِبُ الْفَاعِلِ*.

Particip pasivni može imati objekat samo onda, ako je postao od glagola koji ima dva objekta, na pr. *زَيْدٌ مُعَلِّمٌ كَلَّمَهُ* *Zejd, čiji je pas poučen loviti.*

f) Riječi koje imaju glagolsko značenje (*مَعْنَى الْفِعْلِ*) mogu imati gl. subjekat (*الْفَاعِلُ*) ili objekat (*الْمَفْعُولُ بِهِ*), na pr. *هَيْعَاتُ زَيْدٍ* *Daleko je Zejd! هَاتِ شَيْئًا Daj nešto!* Ove riječi imaju značenje perfekta, na pr. *هَيْعَاتُ زَيْدٍ* *Daleko je Zejd* ili imperativa (*إِسْمُ فِعْلٍ*), na pr. *هَاتِ Daj!*

Glagol i njegov subjekat

Subjekat aktivnih i pasivnih glagola ne može stajati prije svoga glagola, jer bi tada postao subjektom imenske rečenice (*الْمُبْتَدَأُ*).

Ako se intransitivni glagol pretvori u pasiv, mora imati dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom, koji se onda smatra glagolskim subjektom, (*تَائِبُ الْفَاعِلِ*), na pr. *مَرَّ بِزَيْدٍ* *Prošlo se je pokraj Zejda; مِصْطَبَةٌ يُجْلِسُ عَلَيْهَا Klupa na kojoj se sjedi.*

Glagolski se subjekat ne može nikada ispustiti.

Subjekat može biti lična zamjenica (*الْمُضَمَّرُ*) ili koje drugo ime (*الْمُظْهَرُ*), na pr. *كَتَبُوا* *Pisali su oni; جَاءَ زَيْدٌ* *Došao je Zejd; جَاءَ ثَلَاثَةٌ* *Došla su tri.*

Ako je subjekat lična zamjenica, može biti izgovorena (*الْبَارِئُ*), a može se samo pomišljati (*الْمُسْتَعْرَبُ*), na pr. *كَتَبْتُ* *Pisao si ti, كَتَبَتْ* *Pisala je (ona).*

U nekim glagolskim oblicima glagolski subjekat može biti zamišljena lična zamjenica ili koje drugo ime (جَائِزُ الْأَسْتِنَارِ). U nekim je pak subjekat uvijek zamišljena lična zamjenica, a nikad koje drugo ime (وَاجِبُ الْأَسْتِنَارِ).

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica može se pomišljati (جَائِزُ الْأَسْتِنَارِ) u 3 licu singulara muškoga i ženskoga roda perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. لَا يَضْرِبُ، يَضْرِبُ، رَيْدٌ يَضْرِبُ، هِنْدٌ تَضْرِبُ، رَيْدٌ ضَرَبَ. U svim spomenutim oblicima glagolski subjekat može biti i koje drugo ime osim lične zamjenice, na pr. يَضْرِبُ عَمْرُو، ضَرَبَتْ هِنْدٌ، ضَرَبَ رَيْدٌ.

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica mora se pomišljati (وَاجِبُ الْأَسْتِنَارِ) u 1 licu singulara i plurala i 2 licu singulara muškoga roda imperfekta (الْمُضَارِعُ) i imperativa (أَمْرُ الْمَاضِرِ), na pr. تَضْرِبُ، أَضْرِبُ Tučem (ja), تَضْرِبُوا Tučemo (mi), تَضْرِبُ (وَنَعَى الْمَاضِرِ) Tučeš (ti), اِضْرِبْ Tucil! لَا تَضْرِبْ Ne tucil!

Glagolski subjekat koji je sastavljena lična zamjenica (الْفَسْمِيرُ الْبَارِزُ الْمُتَّصِلُ) jesu slijedeći lični nastavci:

- ا kod dvojina perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. اِضْرِبَا، لَتَضْرِبَا، تَضْرِبَانِ، يَضْرِبَانِ، ضَرَبْتُمَا، ضَرَبْتُمَا، ضَرَبَا، لَا تَضْرِبَا i لَا يَضْرِبَا.
- و kod glagola u množini muškoga roda za 3 i 2 lice, na pr. تَضْرِبُونَ، يَضْرِبُونَ، (jer je postalo od ضَرَبْتُمُوا)، ضَرَبْتُمْ، ضَرَبُوا i لَتَضْرِبُوا.
- ن kod glagola u množini ženskoga roda, na pr. ضَرَبْنَ، ضَرَبْنَ، لَا تَضْرِبْنَ i لَا يَضْرِبْنَ، اِضْرِبْنَ، لَتَضْرِبْنَ، يَضْرِبْنَ، تَضْرِبْنَ، ضَرَبْنَ.
- ت u 1 i 3 licu perfekta singulara oba roda, na pr. ضَرَبْتَ، ضَرَبْتُ.
- ث u 1 licu perfekta plurala oba roda, na pr. ضَرَبْنَا.
- ى za 2 lice ženskoga roda kod svih glagolskih oblika osim perfekta, na pr. لَا تَضْرِبِي i اِضْرِبِي، تَضْرِبِينَ.

Slaganje glagola sa svojim subjektom

Kada je u glagolskoj rečenici subjekat koje drugo ime osim sastavljene lične zamjenice, glagol stoji uvijek u 3 licu singulara muškoga ili ženskoga roda pa makar subjekat bio u dvojini ili množini, na pr. *صَرَبَ الزَّيْدَانِ، صَرَبَتْ هِنْدٌ، صَرَبَ زَيْدٌ* (*صَرَبَتْ الْهِنْدَانِ*¹).

Glagol je u singularu muškoga roda, ako je subjekat ime muškoga roda u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr. *ذَهَبَ الصَّالِحُونَ، ذَهَبَ رَجُلٌ (رَجُلَانِ)*.

Glagol mora biti ženskoga roda, ako je subjekat imenica koja znači žensko lice u singularu ili dualu i ako stoji odmah iza svoga glagola, na pr. *صَرَبَتْ هِنْدٌ (الْهِنْدَانِ)*.

Isto je tako u spomenutom slučaju glagolu slično ime (*شَيْءٌ أَلْفَعِلٌ*) u singularu ženskoga roda, na pr. *زَيْدٌ مُعَلِّمَةٌ بِنْتُهُ* Zejdova je kći učiteljica (zapravo: Zejd, učiteljica je njegova kći); *زَيْدٌ مُكْرَمَةٌ أُخْتُهُ* Zejdova je sestra počašćena (zapravo: Zejd, počašćena je njegova sestra); *زَيْدٌ حَسَنَةٌ بِنْتُهُ* Zejdova je kći lijepa (zapravo: Zejd, lijepa je njegova kći).

Kako je u dualu i pluralu izvedenih imena uvijek subjekat lična zamjenica koja se zamišlja, ne može kod njih subjekat biti izrečen, na pr. *جَاءَ زَيْدٌ وَعَمْرُو الْعَالِمَانِ* Došao je Zejd i Amr, koji su učeni.

Glagol i iz infinitiva izvedeno ime može biti u singularu muškoga i ženskoga roda u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat imenica ženskoga roda koja ne znači osobu, na pr.:

سَارَ (سَارَتْ) النَّاقَةُ Pošla je deva;

طَلَعَ (طَلَعَتْ) الشَّمْسُ Izašlo je sunce;

زَيْدٌ مَسْنُوعٌ (مَسْنُوعَةٌ) كَلِمَتُهُ Zejdova se riječ čuje

¹) Vlastito ime koje u singularu nema određenog člana, mora ga dobiti u dualu ili pluralu.

b) Kada je glagolski subjekat u pravilnoj množini ženskoga roda ili nepravilnoj množini ili zbirna imenica, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْمُعَلِّمَاتُ Došle su učiteljice;

جَاءَ (جَاءَتْ) الرِّجَالُ Došli su ljudi;

بَنَعَ (بَنَعَتْ) الثَّمَرُ Dozrio je plod;

زَيْدٌ يَانِعٌ (يَانِعَةٌ) ثَمَرَتُهُ Zejdov je plod dozrio.

c) Ako je subjekat imenica ženskoga roda koja ne slijedi odmah iza svoga glagola, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْفَاضِي الْيَوْمَ أُمْرَأَةٌ Danas je došla suda jedna žena;

زَيْدٌ ذَاهِبٌ (ذَاهِبَةٌ) الْيَوْمَ يَنْتُهُ Zejdova kći danas putuje.

Kada je u imenskoj rečenici (الْمَبْنِيَّةُ الْأَنْسِبِيَّةُ) predikat (الْحَبَرُ) glagol ili iz infinitiva izvedeno ime, mora se taj glagol ili izvedeno ime slagati sa subjektom rečenice u rodu i broju, ako je subjekat u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr.

الرَّجُلُ ذَهَبَ (ذَاهِبٌ) Čovjek je otišao (ide);

الشَّمْسُ طَلَعَتْ (طَالِعَةٌ) Sunce je izašlo (izlazi);

الرَّجُلَانِ ذَهَبَا (ذَاهِبَانِ) Dva su čovjeka otišla (idu);

الْمُعَلِّمُونَ ذَهَبُوا (ذَاهِبُونَ) Učitelji su otišli (idu).

Ako je subjekat imenske rečenice u pravilnoj množini ženskoga roda ili u nepravilnoj množini, onda se glagol ili iz infinitiva izvedeno ime kao predikat slaže sa subjektom u broju ili stoji u singularu ženskoga roda, na pr.

الرِّجَالُ ذَهَبُوا (ذَهَبَتْ - ذَاهِبُونَ - ذَاهِبَةٌ) Ljudi su otišli (idu);

النِّسَاءُ ذَهَبْنَ (ذَهَبَتْ - ذَاهِبَاتٌ - ذَاهِبَةٌ) Žene su otišle (idu);

الْأَشْجَارُ قُطِعَتْ (قُطِعْنَ - مَقْطُوعَةٌ - مَقْطُوعَاتٌ) Stabla su posječena.

3) U nominativu stoji subjekat imenske rečenice (الْمَبْنَدُ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; زَلْطَةٌ أَصْفَرُ Zlato je žuto.

Subjekat može biti i cijela rečenica, na pr.

صَابَكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ t. j. وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ Postiti vam je bolje;
سَمِعَكَ يَا لَعِبْدِي خَيْرٌ مِنْ رُؤَيْتِكَ إِيَّاهُ t. j. نَسَمِعُ يَا لَعِبْدِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ
Bolje ti je Muajdiju čuti nego vidjeti.

Ako je subjekat rečenica na kojoj stoji čestica أَنْ, onda predikat imenske rečenice mora stajati prije rečenice koja je subjekat, na pr. حَقُّ أَنَّكَ عَادِلٌ Istina je da si ti pravedan.

Kao što glagolska rečenica (الْمَعْلُومَةُ الْفِعْلِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْمَعْلُومَةُ الْفَاعِلَةُ) tako isto i imenska rečenica (الْمَعْلُومَةُ الْاِسْمِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْمَبْتَدَأُ). Ako dakle iza subjekta u rečenici bude još koje ime vezano za subjekat kojim veznikom, to se ime iza veznika ne smatra drugim subjektom, nego je ono الْمَعْطُوفُ t. j. vezano, na pr. زَيْدٌ وَعَمْرُو عَالِمَانِ Zejd i Amr su učen.

Subjekat imenske rečenice mora biti određeno (الْمَعْرِفَةُ) ili bar atributom ili genitivom donekle određeno ime (النَّكْرَةُ), (الْمُخَصَّصَةُ), na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen;

الذَّهَبُ أَصْفَرُ Zlato je žuto.

وَلَعِبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ Rob, koji vjeruje, bolji je od poganina.

Imenski se subjekat može i ispustiti, ako se iz smisla razumiye, na pr. زَيْدٌ Zejd u odgovoru na pitanje مَنْ الْعَادِلُ Ko je pravedan?

4) Predikat imenske rečenice (خَبَرُ الْمَبْتَدَأِ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen.

Predikata u imenskoj rečenici može biti i više, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ عَادِلٌ فَاضِلٌ Zejd je učen, pravedan i vrijedan. Kako se vidi predikati, ako ih ima više, stoje jedan iza drugoga bez veznika.

Predikat se sa subjektom slaže u rodu i u broju, ako je predikat izvedeno ime (الْمُسْتَق), na pr.

الْأَنسَاءُ عَالِمَاتٌ , أَلرِّجَالُ عَالِمُونَ , هِنْدٌ عَالِمَةٌ , زَيْدٌ عَالِمٌ.

Ako je predikat primitivno ime (الْمَبْدُ), ne mora se slagati sa subjektom u broju, na pr. الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ. *Sunce i mjesec su dva Božija znaka*, ali النَّاسُ قِسْمَانِ: عَالِمٌ وَمُتَعَلِّمٌ. *Ljudi se dijele na dvoje: učenjak i učenik*.

Predikat može biti i cijela imenska ili glagolska rečenica, na pr. زَيْدٌ أَبُوهُ عَالِمٌ. *Zejdov je otac učen* (zapravo: *Zejd, njegov je otac učen*); زَيْدٌ كَرَّمَ أَبُوهُ. *Zejdov je otac plemenit* (zapravo: *Zejd, plemenit je njegov otac*). Kada je predikat cijela rečenica, mora ona imati ličnu zamjenicu, koja tu rečenicu spaja sa subjektom kao što se to vidi iz gornjih primjera. Ova lična zamjenica zove se اَلْعَائِدُ t. j. zamjenica, koja spaja predikat sa subjektom. Zamjenica koja spaja taki predikat sa subjektom može biti i zamišljena (مُسْتَتَرٌ) ili izostavljena (مَحْذُوفٌ), na pr. اَللَّوْلُوْهُ مِثْقَالُ بَدِيْنَارٍ. *Nauka pridizhe narode*; Biser je miskal za dukat.

Ako je predikat imenske rečenice ime, obično je ono neodređeno, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ. *Zejd je učen*. Može međutim nekada biti i određeno, na pr. اَللّٰهُ اِلٰهُنَا. *Allah je naš Bog*.

Kada je predikat određen, obično se pred njega stavi lična zamjenica (صَيْرُ الْفَصْلِ وَالْاِتِّكَادِ), da naglasi da je to predikat, a da nije atribut (الْصِفَةُ), na pr. اَللّٰهُ هُوَ الْحَقُّ. *Samo je Bog istina*.

Predikat može biti i prijedlog sa svojim imenom, na pr. زَيْدٌ فِي الدَّارِ. *Zejd je u kući*.

Predikat može stajati i prije svoga subjekta, na pr. فِي الدَّارِ رَجُلٌ. *U kući je neko*.

Predikat se može i ispustiti, ako se po smislu razumije, na pr. *أَرَيْدُ عَالِمٌ أَمْ عَمْرُو* Je li učen Zejd ili Amr?

Ako pred subjektom imenske rečenice stoji čestica *أَمَا* što se tiče, pred predikatom mora doći veznik *فَ*, na pr. *أَمَا الْإِسْكَنْدَرِيَّةُ قَدِيمَةٌ قَدِيمَةٌ* Što se tiče Aleksandrije, to je stari grad.

Veznik *فَ* može doći pred predikat imenske rečenice u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

الَّذِي يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko mi dođe, dobiće groš;

الَّذِي فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko je u kući, dobiće groš.

b) Ako je atribut subjekta odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

الرَّجُلُ الَّذِي عَلَّمْتَهُ فَهُوَ (هُوَ) يُحِبُّكَ Čovjek, koga si poučavao, voli te.

c) Kada je subjekat neodređeno ime, čiji je atribut (الصِّفَةُ) glagol ili prijedlog s imenom. To neodređeno ime može biti i *الْمُضَافُ*, na pr.

رَجُلٌ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Čovjek, koji mi dođe, dobiće groš;

رَجُلٌ فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْHَمٌ Čovjek, koji je u kući, dobiće groš;

صَدِيقُ رَجُلٍ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Prijatelj čovjeka, koji mi dođe, dobiće groš.

d) Kada je subjekat riječ *كُلُّ* svi, sva, sve kao *الْمُضَافُ* neodređenom imenu koje ima atributa jednu riječ ili uopće nema atributa, na pr.

كُلُّ رَجُلٍ عَالِمٌ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki učen čovjek će dobiti groš;

كُلُّ رَجُلٍ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki čovjek će dobiti groš;

Pred subjekat imenske rečenice u spomenutim slučajevima može doći čestica *إِنَّ*, *zaista* i *لُكِنَّ* ali, na pr.

قُلْ إِنْ أَلَمْتُ أَلَّذِي تَغْرُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ Reci, zaista ona smrt, od koje vi bježite, svakako će vas sresti.

5) Subjekat glagola كَانَ *biti* (إِسْمُ بَابِ كَانَ) i ostalih pomoćnih glagola (أَحْوَاتُ كَانَ), na pr. كَانَ الْمِصْرِيُّونَ مُتَسَدِّينَ *Egipćani bijahu civilizivoni*.

Pravila o glagolskom subjektu (الْفَاعِلُ Vidi str. 30) potpuno vrijede i za subjekat pomoćnih glagola koji se zove اِسْمُ, na pr. اِسْمُ كَانَ subjekat od كَانَ اِسْمُ صارَ subjekat od صارَ i t. d.

6) Predikat čestice إِنَّ zaista, أَنَّ da, كَأَنَّ kao da, لَكِنَّ ali, ipak, لَيْتَ kad bi (bilo)! i لَعَلَّ ne bi li, možda (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), na pr. إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Zaista je Zejd učen*.

Ove se čestice zovu اَلْمُرُوفُ اَلْمُشَبَّعَةُ بِاَلْفِعْلِ t. j. čestice koje sličie glagolu. Ove čestice dolaze pred imensku rečenicu i sva pravila koja vrijede za predikat imenske rečenice, vrijede i za predikat koji stoji poslije jedne od spomenutih čestica. Jedino treba naročito istaknuti da predikat ovih čestica ne može stajati prije njihova subjekta, osim ako je predikat prijedlog sa svojim imenom (الظَرْفُ). U tom slučaju predikat može stajati prije subjekta, ako je subjekat određeno, a mora, ako je subjekat neodređeno ime, na pr. إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ *Zaista će se oni nama povratiti*; إِنَّ فِي الدَّارِ رَجُلًا *Zaista u kući ima neko*.

7) Predikat čestice لَا nema, ne postoji, koja znači odlučno općenito nijekanje (خَبَرُ لَا لِنَفْيِ الْجِنْسِ), na pr. لَا غُلَامَ رَجُلٍ جَالِسٌ *Nema ničijega roba koji sjedi*.

Za predikat ove čestice vrijede sva pravila koja su spomenuta kod predikta imenske rečenice (خَبَرُ اَلْمُبْتَدِإِ Vidi str. 34), jedino se predikat ove čestice vrlo često ispušta i samo se pomišlja, na pr. لَا فَقْرَ (مَوْجُودٌ) لِلْعَامِلِ *Za radišu nema siromaštva*.

8) Subjekat čestice مَا i لَا nije, koje znače što i glagol مَا زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd nije učen*; لَا رَجُلٌ حَاضِرٌ *Čovjek nije prisutan*.

Pravila koja vrijede za subjekat imenske rečenice (الْمُبْدَأُ) Vidi str. 34) vrijede i za subjekat (الْأَسْمُ) ovih čestica.

Naročito treba istaknuti da subjekat čestice لَا mora biti neodređeno ime, a subjekat čestice مَا može biti određen i neodređen, na pr. لَا أَحَدٌ أَفْضَلُ مِنَ الْمُخْلِصِ فِي عَمَلِهِ Nije niko vredniji u svome radu od iskrenoga, ali مَا أَكْبَرُ لَا ثِقًا لِلْعَالَمِ Oholost ne dolikuje učenjaku.

Ako između مَا i لَا i njihova subjekta dođe koja druga riječ ili se pred njihov predikat stavi čestica إِلَّا osim, onda subjekat i predikat ovih čestica stoji u nominativu, na pr.

مَا إِنْ زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd nije učen;

مَا عَالِمٌ زَيْدٌ Zejd nije učen;

مَا زَيْدٌ إِلَّا عَالِمٌ Zejd je samo učen.

Čestica إِنَّ

Ova se čestica čita إِنَّ zaista¹⁾ u glavnoj, a اِنَّ u podređenoj rečenici, na pr.

إِنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ Zaista je Zejd plemenit;

أَعْلَمُ أَنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ Ja znam da je Zejd plemenit.

Prema tome treba čitati إِنَّ u ovim slučajevima:

1) Kada إِنَّ stoji na početku imenske rečenice, na pr.

إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Zaista je Zejd učen.

2) Kada ova čestica stoji poslije zakletve, na pr.

وَاللَّهِ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Boga mi je Zejd učen.

3) Ako je إِنَّ u rečenici koja slijedi iza odnosne zamjenice (الضَّمِيرُ), na pr. وَآيَاتُنَا مِنَ الْكُتُوبِ مَا إِنْ مَفَاتِحُ لَتَنُوهُ بِالْعُصْبَةِ (الضَّمِيرُ), Dali smo mu riznicu, čiji bi ključ bili teški cijeloj grupi ljudi.

¹⁾ Ova čestica u najviše slučajeva ne znači »zaista« u pravom smislu te riječi, nego samo jače naglašuje riječ, pred kojom stoji, pa se smatra samo kao uvod u rečenicu.

4) U slučaju kad je rečenica, pred kojom stoji **إِنَّ**, predikat imenske rečenice, čiji je subjekat konkretna imenica, na pr.

زَيْدٌ إِنَّهُ عَالِمٌ Zejd je zbilja učen.

5) Kad ova čestica stoji pred subjektom rečenice, pred čijim predikatom ima čestica **لَ** za pojačanje (**لَا مِثْلَ أَتَّكِيدُ**), na pr.

عَلِمْتُ إِنَّ زَيْدًا لَعَالِمٌ Ja znam da je Zejd zbilja učen.

6) Poslije glagola **قَالَ** reći (a ne u značenju »misliti«), na pr.

قُلْ إِنَّ اللَّهَ وَاحِدٌ Reci, zbilja je Bog jedan.

7) Poslije čestice **حَقَّ** čak, koja stoji na početku rečenice, na pr.

أَتَقُولُ ذَلِكَ حَقٌّ إِنَّ زَيْدًا يَقُولُهُ Zar ti to kažeš, pa čak i Zejd to govori?

8) Kada **إِنَّ** stoji iza potvrdnih čestica (**حُرُوفُ التَّصْدِيقِ**), na pr.

نَعَمْ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Da, zaista je Zejd učen.

9) Poslije čestica **أَلَا**, **أَمَّا** ili **هَآ** eto (**حُرُوفُ التَّنْبِيهِ**), na pr.

أَلَا إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Eto zbilja je Zejd učen.

10) Kada **وَ** stoji iza čestice **وَ** koja označuje stanje (**وَأَوَّالُ الْحَالِ**), na pr.

جِئْتُ وَإِنَّ الشَّمْسَ تَغْرُبُ Dodoh, a sunce zalazi.

Ova se čestica čita **أَنَّ** kada je rečenica, pred kojom stoji:

1) Subjekt aktivnih glagola (**أَلْفَاعِلُ**), na pr.

بَلَغَنِي أَنَّكَ عَالِمٌ Čuo sam da si učen.

Isto tako kada je rečenica subjekat pasivnih glagola

(**تَائِبُ أَلْفَاعِلِ**), na pr.

عُلِمَ أَنَّكَ صَادِقٌ Saznalo se je da si iskren.

2) Subjekt imenske rečenice ili njezin predikat, čiji je subjekat apstraktna imenica, na pr.

عِنْدِي أَنَّكَ مُسْتَحِقٌّ لِلْكَرَامَةِ Ja držim da ti zaslužuješ poštovanje;

الْحَقُّ أَنَّ الْجَعَلَ عَارٌ Istina je da je neznanje mana;

ظَنِّي أَنَّكَ فَاضِلٌ Ja mislim da si ti vrijedan.

3) Objekat, na pr.

عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Znam da je Zejd učen.*

4) الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

إِجْلِسْ حَيْثُ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ *Sjedi gdje Zejd sjedi.*

5) Poslije čestice لَوْ *da*, jer je rečenica poslije ove čestice subjekat (الْفَاعِلُ) zamišljenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. (لَوْ ثَبَّتَ ذَهَابُكَ لَذَهَبْتُ) (isto kao da je rečeno: لَوْ أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ideš, i ja bih išao.*

6) Poslije لَوْلَا *da nije*, jer je rečenica iza ove čestice subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), na pr. لَوْلَا أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ (isto što i لَوْلَا ذَهَابُكَ مَوْجُودٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ne ideš, otišao bih ja.*

7) Iza čestice مَا *dok*, poslije koje stoji vremenska rečenica, koja se može zamijeniti infinitivom (مَا الْمَصْدَرِيَّةُ التَّوْقِيئِيَّةُ), jer se ta rečenica smatra subjektom ispuštenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. إِجْلِسْ مَا أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ (isto što i إِجْلِسْ مُدَّةً ثُبُوتِ جُلُوسِ زَيْدٍ to jest إِجْلِسْ مَا ثَبَّتَ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ) *Sjedi dok Zejd sjedi!*

8) Iza prijedloga, na pr.

عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُعْجِلٌ *Čudim se da ti zanemaruješ!*

9) Iza veznika (الْمَرْفُوفُ الْمَاعِطَةُ), koji vežu riječi, a ne rečenice, na pr.

عَرَفْتُ أُمُورَكَ حَتَّى أَنَّكَ صَالِحٌ (حَقِّ صَلَاحِكَ) *Znam tvoja djela pa čak i da si dobar;*

بَلَّغَنِي أَجْتِهَادَكَ وَأَنَّكَ حَسَنُ الْخُلُقِ (وَحَسَنُ خُلُقِكَ) *Čuo sam da se trudiš i da si lijepe čudi;*

سُرِرْتُ مِنْ أَدَبِ خَلِيلٍ وَأَنَّهُ عَاقِلٌ (وَكَوْنِهِ عَاقِلًا) *Veseli me odgoj Halilov kao i to što je pametan.*

Rečenica, pred kojom stoji čestica أَنَّ, smatra se kao infinitiv (الْمَجْمَلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ). Ova se rečenica pretvara u infinitiv na taj način da se predikat rečenice, pred kojom je أَنَّ (خَبَرُ أَنَّ), pretvori u infinitiv pa se stavi kao الْمُضَافُ subjektu te rečenice,

koji će tada doći u genitiv, na pr. mjesto *بَلَّغْنِي أَنَّكَ عَالِمٌ* može se reći *بَلَّغْنِي عَلَيْكَ* Čuo sam da si učen; mjesto *عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُهِيلٌ* može se reći *عَجِبْتُ مِنْ إِمْهَالِكَ* Čudim se da zanemaruješ. Rečenica, pred kojom stoji *أَنَّ*, smatra se dakle kao jedna riječ.

Prema svemu što je o čestici *إِنَّ* i *أَنَّ* rečeno ovu je česticu dozvoljeno čitati na oba načina kada ona stoji poslije čestice *فَ* pa, koja dolazi na drugi dio pogodbene rečenice (*فَإِنَّهُ الْجَزَاءُ*), na pr. *كَوْنِي بِكَرَمِي فَإِنِّي أَكْرِمُهُ* Ko me počasti, i ja ću njega počastiti.

Isto je tako kada *إِنَّ* stoji poslije *إِذَا* koje ima značenje iznenađenja (*أَلَمْ تَجَأْهُ*), poslije riječi *لَا جَرَمَ* (nema nikakve sumnje) i kada je rečenica sa *إِنَّ* uzročna bez uzročne veze, na pr.

نَظَرْتُ فَإِذَا إِنَّ الْعَدُوَّ مُنْهَزِمٌ Pogledah kad li neprijatelj poražen;
لَا جَرَمَ إِنَّ الْعَدْلَ يَرْفَعُ قَدْرَ الْحَكَامِ Nema nikakve sumnje da pravda diže vrijednost upravnika;

احْذَرِ الْكَسَلَ إِنَّهُ عَلَةُ الْفَقْرِ Čuvaj se lijenosti, ona je uzrok siromaštvu.

Kada čestica *إِنَّ* izgubi pojačanje i dođe u obliku *إِن*, onda se pred predikat rečenice, pred kojom je ta čestica, stavi čestica *لَ* (*لَا مَ إِلَّا بِنْدَاءٍ*), na pr.

إِن نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ Mi te zaista držimo da si lažac.

U ovom slučaju *إِن* može doći pred glagolsku rečenicu kao u prošlom primjeru, a može stajati i pred imenskom rečenicom. Ako je pred imenskom rečenicom, onda može subjekat i predikat te rečenice stajati u nominativu ili prvi u akuzativu, a drugi u nominativu, na pr.

إِن أَنْتَ لَصَادِقٌ Zaista si ti iskren;

إِن زَيْدًا لَصَادِقٌ Zaista je Zejd iskren.

I čestica *أَنَّ* može izgubiti pojačanje pa glasi *أَنْ*. Ovu česticu treba dobro razlikovati od *أَنْ* da, uz koju dolazi imperfekat glagola u zavisnom načinu (*أَلْضَارِعُ الْمَنْصُوبُ*), na pr. *أَنْ يَكْتُبَ*

da piše. Čestica **أَنَّ**, koja je postala od **أَنْ**, dolazi pred imensku ili glagolsku rečenicu. U oba slučaja zamišlja se poslije **أَنَّ** lična zamjenica, koja se odnosi na slijedeću rečenicu (**صَمِيرُ الشَّانِ**), na pr.

وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Zadnja je njihova izjava: »Hvala Bogu, stvoritelju svjetao!«

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ Misli li čovjek da nikako nećemo sabrati njegove kosti?~

Ako je **أَنَّ** pred glagolskom rečenicom može biti:

a) Glagol koji se potpuno ne mijenja, na pr.

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى Čovjeku je samo ono što zasluži.

b) Glagol koji se potpuno mijenja. U ovom slučaju mora između **أَنَّ** i glagola biti jedna od ovih riječi:

1) Čestica **قَدْ**, na pr.

وَنَعْلَمُ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا I da mi znamo da si nam zaista istinu rekao.

2) Čestica **سَوْفَ** ili **سَ**, koje označuju da imperfekat ima značenje futura (**حَرْفُ التَّنْفِيسِ**), na pr.

عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى Znao je da će sigurno od vas biti bolesnih;

وَأَطْمَ فَعِلْمُ الْكُرْءِ يَنْفَعُهُ • أَنْ سَوْفَ يَأْتِي كُلُّ مَا قَدَرَا

Znaj (a znanje čovjeku koristi) da će sigurno sve doći što je sudeno.

3) Negativne čestice **لَنْ** nikako (ubuduće), **لَمْ** nije i **لَا** ne, na pr.

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ Misli li on da ga nije vidio niko?

عَلِمْتُ أَنْ لَا تَقُومَ Znao sam da nećeš stajati.

4) Pogodbena čestica, na pr.

وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا A da istraju na ovom putu, mi bi ih zaista napojili obilnom vodom.

Glagol, koji stoji prije čestice **أَنَّ**, uvijek znači uvjerenje kako se to vidi iz gornjih primjera.

Kako iza *إِنَّ* ili *إِنَّ* tako i iza svih čestica, koje sličje glagolu, može doći čestica *مَا* (مَا الْكَافَةُ). U ovom slučaju i subjekat i predikat imenske rečenice, koja stoji iza ovih čestica, stoji u nominativu, na pr.

إِنَّمَا زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je samo učen.

Kada ove čestice imaju *مَا*, može iza njih stajati i glagolska rečenica, na pr.

كَأَنَّمَا يُسَافِرُونَ إِلَى الْمَوْتِ Kao da se tjeraju u smrt.

Kao što čestica *إِنَّ* i *إِنَّ* nekad može izgubiti pojačanje tako i čestice *كَأَنَّ* i *لَكِنَّ* mogu stajati bez pojačanja na zadnjem suglasniku. U ovom slučaju iza ovih čestica može stajati imenska i glagolska rečenica. Ako je iza njih imenska rečenica, onda subjekat i predikat stoje u nominativu, na pr.

كَأَنَّ زَيْدًا عَالِمًا Kao da je Zejd učen;

جَاءَ عَلَى لَكِنَّ سَافِرًا خَلِيلًا Došao je Alija, ali je otputovao Halil.

AKUZATIVI (الْمَنْصُوبَاتُ)

U akuzativu stoji:

1) Opći objekat (الْمَفْعُولُ الْمَطْلُوقُ)

Ovaj se objekat zove općim zato što može doći uz prelazne, neprelazne, aktivne i pasivne glagole svih vrsta. Opći objekat je infinitiv (الْمَصْدَرُ) u akuzativu, koji potječe od istoga glagola, koji se nalazi u toj rečenici ili od drugog glagola, koji ima isto značenje, na pr.

ضَرَبَهُ ضَرْبًا UDARIO GA JE JAKO;

قَعَدَ جُلُوسًا ON SJEDA POTPUNO.

Ovaj akuzativ znači:

a) Pojačanje radnje (الْأَكِيدُ), kada obični infinitiv stoji sam, na pr. *يَنَامُ نَوْمًا On spava snom.*

b) Broj radnje (الْعَدَدُ), ako je infinitiv koji znači broj radnje (مَصْدَرُ الْمَرَّةِ), na pr.

ضَرْبَةً ضَرْبَةً Udario ga je jedanput;

ضَرْبَتَيْنِ Udario ga je dvaput;

ضَرْبَةً ضَرْبَاتٍ Udario ga je više puta.

c) Način radnje (النَّوعُ), kada je infinitiv koji pokazuje način (مَصْدَرُ الْهَيْئَةِ ili مَصْدَرُ النَّوعِ), na pr.

يَمْشِي مِثْلَةَ الْأَسَدِ Ide poput lava.

Isto tako ovaj akuzativ znači način, ako iza infinitiva stoji atribut, genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ) ili odnosna rečenica, na pr.

ضَرْبَةً ضَرْبًا شَدِيدًا Udario ga je jakim udarcem;

خَافَ خَوْفَ الْجَبَانِ Bojao se je poput strašivice;

ضَرْبَتِي الضَّرْبَ الَّذِي لَا يَخْفَى عَلَيْكَ Udario me je udarcem, koji je tebi poznat.

Infinitiv, koji znači broj ili način radnje, može stajati i prije svoga glagola, ako je na infinitivu sila govora, na pr.

مِثْلَةَ الْأَسَدِ يَمْشِي Poput lava ide;

ضَرْبَةً ضَرْبَتٍ Jedanput sam udario.

Nekada ovaj akuzativ dolazi samo zato da nadomjesti ispušteni glagol, na pr.

إِصْبِرْ صَبْرًا mjesto Strpi se!

أَسْمِعْ وَأَطِعْ mjesto سَمِعًا وَطَاعَةً Slušam i pokoravam se!

Ovamo spada i prilog أَيْضًا također, opet, koji je nastao od آضَ أَبْضًا Povratio se.

2) Objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ)

Ovaj akuzativ dolazi samo uz prelazne glagole (الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي) i zove se bliži objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ الْأَصْرِيحُ), na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا Istukao je Zejd Amra.

Objekat može biti svako ime. Ako je objekat lična zamjenica, može biti sastavljena (الْمُتَّصِلُ) i rastavljena (الْمُنْفَصِلُ), na pr. رَأَيْتُكَ *Vidio sam te*; إِيَّاكَ رَأَيْتُ ili إِيَّاكَ مَا رَأَيْتُ *Samo sam tebe vidio*.

Neprelazni glagoli (الْفِعْلُ اللَّامُ) mogu imati samo dalji objekat t. j. objekat koji stoji u genitivu s kojim prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهِنَّ الْغَيْرُ الصَّرِيحُ), na pr.

مَرَرْتُ بِرَيْدٍ *Prošao sam pokraj Zejda*;

رَيْدٌ يَشْكُ فِي هَذَا *Zejd sumnja u to*.

Promjenom prijedloga nekada i glagol mijenja svoje značenje, na pr.

بَكَى مِنْ *plakati na nešto* بَكَى عَلَى *plakati za nešto*;

رَغِبَ فِي *težiti za nešto*; رَغِبَ عَنْ *izbjegavati nešto*.

Valja naročito zapamtiti da glagoli, koji su u srpskohrvatskom jeziku tranzitivni, mogu biti u arapskom jeziku intransitivni i obratno, na pr.

جَاءَ رَيْدٌ عَمْرًا *Došao je Zejd Amru*,

إِسْتَحَفَّ رَيْدٌ *Omalovažio je Zejda*.

Objekat može stajati i prije svoga glagola, na pr. رَيْدًا ضَرَبْتُ *Zejda sam istukao*. Isto se tako objekat može i ispustiti, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*. Može se ispustiti i glagol, ako se iz smisla razumije, na pr. kad na pitanje مَنْ أَسْأَلُ *Koga ću pitati?* neko odgovori رَيْدًا *Zejda*.

Kada se prelazan glagol pretvori u pasiv, glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) otpada, a na njegovo mjesto stupa objekat, koji dođe u nominativu i nosi ime نَائِبُ الْفَاعِلِ (zamjenik glagolskog subjekta), na pr. فَتَحْتُ الْبَابَ *Otvorio sam vrata* u pasivu glasi فُتِحَ الْبَابُ *Vrata su otvorena*. Ako se pretvori u pasiv glagol

koji ima dva ili tri objekta, onda prvi objekat dođe mjesto subjekta, a drugi i treći ostaju u akuzativu, na pr.

عَلَّمْتُ مُحَمَّدًا اللِّسَانَ الْعَرَبِيَّ Naučio sam Muhammeda arapski jezik
pretvoreno u pasivu glasi:

عَلِّمَ مُحَمَّدٌ اللِّسَانَ الْعَرَبِيَّ Muhammed je poučen arapski jezik.

3) Akuzativ mjesta ili vremena (الْمَفْعُولُ فِيهِ)

Ovaj akuzativ izražuje:

a) Vrijeme kada se radnja događa, na pr.

سِرْتُ حِينًا Išao sam neko vrijeme;

صُنْتُ شَهْرًا Postio sam mjesec;

جَاءَ طُلُوعُ الشَّمْسِ Došao je kad je sunce izlazilo;

مَا تَتِ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّمَ) مَرْجِعَهُ مِنْ بَدْرٍ Umrla je kći Božjeg poslanika
kad se je vratio sa Bedra.

b) Mjesto u kome se radnja događa, ako je mjesto neo-graničeno (غَيْرُ مَحْدُودٍ), na pr.

سَافَرَ بَرًّا وَبَحْرًا Putovao je po kopnu i moru

نَظَرَ يَمِينًا وَشِمَالًا Gledao je desno i lijevo.

Ovaj akuzativ dolazi kod prijedloga koji su postali od imenica: اِمَامٌ فُدَّامٌ pred خلفٌ za; يَمِينٌ desno; يَسَارٌ lijevo; اِرَاءَ شِمَالٌ nad; تَحْتٌ pod; عِنْدَ لَدَى kod; وَسَطٌ usred; بَيْنَ među; اِرَاءَ إِزَاءَ prema¹⁾, na pr.

اِمَامٌ الدَّارِ pred kućom; فَوْقَ الرَّأْسِ više glave i t. d.

Ovamo spadaju i akuzativi mjera za dužinu: فَرَسَاحٌ fersah, tri milje (1200 koraka); مِيلٌ milja (400 koraka); بَرِيدٌ 12 milja, na pr. مَشَى فَرَسَاحًا Išao je fersah.

¹⁾ Riječi وَجْهٌ i جِهَةٌ, نَاحِيَةٌ, جَانِبٌ strana, kraj dolaze u genitivu sa prijedlogom, na pr. كُنْتُ فِي نَاحِيَةِ الدَّارِ Spavao sam u jednom kraju kuće.

Ako riječ znači neko ograničeno mjesto (الْمَحْدُودُ), onda stoji u genitivu s prijedlogom osim poslije glagola تَرَكَ *otsjesti*, دَخَلَ *unići* i سَكَنَ *stanovati*, na pr. أَكَلْتُ فِي الدَّارِ Jeo sam u kući, ali دَخَلْتُ الدَّارَ *Unišao sam u kuću*.

Imenice mjesta (إِسْمُ الْمَكَانِ) stoje u akuzativu kad znače bivanje, postojanje ili boravljenje negdje, na pr. جَلَسْتُ تَجْلِسَ زَيْدٌ *Sjeo sam na mjesto gdje Zejd sjedi*.

Imenice مَوْضِعٌ, مَقَامٌ, مَكَانٌ i مَوْضِعٌ *mjesto* stoje u akuzativu kad je pred njima glagol, koji znači bivanje, postojanje ili boravljenje, na pr. جَلَسَ مَكَانَهُ *Sjeo je na mjesto, gdje on sjedi*; سَجَدَ مَوْضِعَ زَيْدٍ *Sjedi mjesto Zejda*, ali مَاتَ فِي مَوْضِعٍ كَذَا *Umro je u tom i u tom mjestu*.

Kad mjesto akuzativa mjesta ili vremena stoji genitiv s prijedlogom (الظَّرْفُ), smatra se da ime, koje je u genitivu, prema svome položaju u rečenici (تَحْصُلًا) stoji u akuzativu, na pr. صَرَبْتُهُ فِي حِينَ كَذَا - *Istukao sam ga tada i tada*.

Akuzativ mjesta i vremena može stajati i prije one riječi na koju se odnosi, na pr. حِينَ سِرْتُ *Neko vrijeme sam putovao*; الدَّارَ دَخَلْتُ *U kuću sam unišao*. Taj se akuzativ može i ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. na pitanje هَلْ صَامَ زَيْدٌ شَهْرًا *Da li je Zejd postio mjesec?* može se odgovoriti صَامَ زَيْدٌ *Zejd je postio (to jest mjesec)*. Isto se tako može ispustiti i riječ, na koju se akuzativ mjesta ili vremena odnosi, na pr. na pitanje كَادَ سِي تِي دَخَلْتُ *Kad si ti otišao?* može se odgovoriti يَوْمَ الْجُمُعَةِ *u petak*.

4) Akuzativ uzroka ili svrhe (الْمَفْعُولُ لَهُ)

Ovaj akuzativ je uvijek infinitiv (الْمَصْدَرُ), koji slijedi iza glagola ili iza imena koje je slično glagolu. Glagolsku radnju kao i radnju infinitiva mora vršiti isti subjekat u isto vrijeme, na pr. هَرَبَ خَوْفًا *Pobjegao je od straha*;

فُتِنَّا تَعَطُّبًا *Ustali smo iz poštovanja prema njemu*.

Ako oznaka uzroka nije infinitiv ili radnju ne vrši isto lice u isto doba, onda stoji u genitivu s prijedlogom لِ, na pr.

جِئْتُكَ لِكِتَابٍ Došao sam ti radi knjige;

أَكْرَمْتُكَ لِأَكْرَامِكَ Počastio sam te zato što si ti mene počastio;

جِئْتُكَ الْيَوْمَ لَوْعْدِي أَمْسٍ Došao sam ti danas, jer sam ti obećao jučer.

Što je rečeno za prometanje i ispuštanje oznake mjesta i vremena kao i za ispuštanje riječi, kojoj ta oznaka pripada, vrijedi i za oznaku uzroka.

5) Akuzativ uz riječ وَ sa (الْمَفْعُولُ مَعَهُ)

Kada وَ znači »sa«, »udruženo« ili »pokraj« (وَإِلَى الْمَصَاحِبِ), onda iza te čestice slijedi akuzativ, na pr.

جِئْتُ وَحَالِدًا Došao sam sa Halidom;

إِذْهَبْ وَالتَّغْرِ Idi pokraj rijeke!

Ovaj akuzativ ne može doći prije glagola ili prije riječi sa kojom je vezan.

6) Akuzativ stanja (الْمَحَالُ)

Stanje, u kome se nalazi glagolski subjekat ili objekat za vrijeme dok se glagolska radnja zbiva, izražuje se akuzativom, koji se zove الْمَحَالُ, na pr.

جَاءَ بَاكِيًا Došao je plačući;

وَجَدْتُهُ نَائِمًا Našao sam ga spavajući.

Oznaka stanja mora biti neodređeno i obično je iz infinitiva izvedeno ime, koje uvijek stoji u vezi sa glagolom (الْفِعْلُ), glagolu sličnim imenom (شِبْهُ الْفِعْلِ) ili riječi, koja ima glagolsko značenje (مَتَى الْفِعْلِ), na pr.

جَاءَ بَاكِيًا Došao je plačući;

رَجَعَ بَاكِيًا Zejd se vraća plačući;

رَجَعَ فِي الدَّارِ بَاكِيًا Zejd u kući plače (zapravo: Zejd se u kući nalazi plačući).

Nekad se riječ, sa kojom je oznaka stanja u vezi, može i ispustiti kad se iz smisla razumije, na pr. kad se nekom, koji polazi na put, rekne رَاشِدًا مَهْدِيًّا *Pravim putem upućen!* t. j. *Putuj!*

Mjesto akuzativa stanja može stajati glagolska ili imenska rečenica sa وَ (وَأَوَّلُ الْخَالِ) ili bez njega. Čestica وَ jedino ne može doći kada je oznaka stanja afirmativni imperfekat. Ako je oznaka stanja perfekat, mora pred njim stajati ili se zamišljati čestica قَدْ, na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ يَرْكَبُ قَدْرَكِبٌ (وَقَدْرَكِبٌ) *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ لَا يَرْكَبُ (وَلَا يَرْكَبُ) *Došao mi je Zejd nejašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَ رَكِبَ عَمْرُو *Došao mi je Zejd, a Amr je jahao;*

جَاءَنِي زَيْدٌ هُوَ (وَهُوَ) رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَ عَمْرُو رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd, a jahao je Amr.*

Kada je oznaka stanja rečenica, mora ona imati česticu وَ ili ličnu zamjenicu (rečenu ili zamišljenu) ili oboje, koji služe kao veza (أَرَايْتُ), kojom se oznaka stanja spaja sa riječi čije stanje označuje (صَاحِبُ الْخَالِ ili ذُو الْخَالِ).

Ako je oznaka stanja jedna riječ, koja označuje stanje određenog imena, može akuzativ stanja doći i prije te imenice, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا زَيْدٌ *Došao mi je jašući Zejd.* Jedino ako je ذُو الْخَالِ u genitivu sa prijedlogom, ne može oznaka stanja doći prije njega, na pr.

مَرَرْتُ بِزَيْدٍ جَالِسًا *Prošao sam pokraj Zejda, koji je sjedio.*

Kad je ذُو الْخَالِ neodređeno ime, onda الْخَالُ mora doći prije njega, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا رَجُلٌ *Došao mi je jašući jedan čovjek.*

Akuzativa koji znače stanje može biti u jednoj rečenici i više, na pr. جَاءَنِي زَيْدٌ رَاكِبًا ضَاحِكًا *Došao mi je Zejd jašući i smijući se.*

7) Akuzativ koji pobliže označuje nešto (التَّيْزِ)

Ovaj akuzativ je uvijek neodređeno ime, koje stoji:

a) Iza riječi koje imaju općenito značenje, na pr.

طَابَ زَيْدُ أَبَا Zejd je dobar kao otac ili po ocu;

الْحَوْضُ مُمْتَلِئٌ مَاءً Čatrnja je puna vode;

زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا Zejd je lijepa lica;

زَيْدٌ أَفْضَلُ مِنْ عَمْرِو عَلَمًا Zejd je vredniji od Amra znanjem.

Ovaj se akuzativ smatra po svome značenju kao glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. mjesto rečenice زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا može se reći زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا.

b) Iza riječi, koje znače mjere ili brojeve, na pr.

رِثْلٌ زَيْتًا ritl ulja; عِشْرُونَ دِينَارًا dvadeset zlatnika.

Uz brojeve 3—10 uključivo التَّيْزِ dolazi kao المضاف إليه u genitivu plurala¹⁾, a od 11—99 u akuzativu singulara, na pr.

أَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ أَمْرًا tri čovjeka; 24 žene.

U složenim brojevima od 20—90 desetice ostaju uvijek iste, a jedinice se mijenjaju prema rodu imenice, na pr. ثَلَاثٌ وَعِشْرُونَ رَجُلًا 23 čovjeka; ثَلَاثٌ وَعِشْرُونَ أَمْرًا 23 žene.

Iza riječi مِائَةٌ 100, أَلْفٌ 1000 i مِائِيُونَ milijun u singularu, dualu ili pluralu stoji kao المضاف إليه genitiv singulara, na pr.

مِائَةُ رَجُلٍ 100 ljudi;

أَلْفًا دَارًا dvije hiljade kuća;

مِائِيُونَ نَفْسَةً milijuni duša (t. j. ljudi).

Ako uz brojeve 100, 1000 ili milijun stoji još koji broj onda će osim imenice, koja uz spomenute brojeve dolazi u genitivu

¹⁾ Jedini je izuzetak od ovoga pravila riječ مِائَةُ 100 kad stoji iza koga broja od 3—10. U ovom slučaju riječ مِائَةُ ne stoji u genitivu plurala, nego u genitivu singulara, na pr. ثَلَاثُ مِائَةٍ رَجُلٍ 300 ljudi.

singulara, doći ponovno ista imenica i to u broju i padežu koji zahtijeva onaj broj koji dolazi iza veznika, na pr.

- مِائَةُ رَجُلٍ وَ رَجُلٌ 101 čovjek;
 مِائَةُ أَمْرَأَةٍ وَ ثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
 أَلْفُ لَيْلَةٍ وَ لَيْلَتَانِ 1002 noći;
 أَلْفُ لَيْلَةٍ وَ ثَلَاثُ لَيَالٍ 1003 noći.

Može se međutim reći i

- مِائَةُ وَ ثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
 مِائَةُ وَ أَرْبَعُونَ رَجُلًا 140 ljudi. i t. d.

U datumu (التَّارِخُ) Arapi izrazuju dane na dva načina:

1) Redni broj dana dođe bez određenog člana kao الْمُضَافُ imenici koja označuje mjesec i stoji u genitivu kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

- ثَالِثُ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
 فِي رَابِعِ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

Ako redni broj ima određeni član, onda ime mjeseca stoji u genitivu sa prijedlogom مِنْ, na pr.

- الثَّالِثُ مِنَ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
 فِي الرَّابِعِ مِنْ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

2) Kako Arapi obično računaju po mjesečnoj godini, onda izrazuju datum noći, a ne dana i to tako da se od 1 do 15 u mjesecu računaju noći koje su prošle (خَلَّتْ ili خَلَوْنَ), a od 15 do 30 noći koje su preostale (بَقِيَتْ ili بَقِيْنَ) od mjeseca, na pr.

- لِلَّيْلَةِ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ prvoga redžeba;
 لِلَّيْلَةِ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 29 redžeba;
 لِلَّيْلَتَيْنِ بَقِيَتَا مِنْ رَجَبٍ 28 redžeba;
 لِأَرْبَعِ عَشْرَةٍ لَيْلَةٍ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ 14 redžeba;
 لِأَرْبَعِ عَشْرَةٍ لَيْلَةٍ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 16 redžeba.

Kod označivanja datuma stoji glavni broj sa prijedlogom لَ.

Isto tako se glavnim brojem izrazuju godine i to tako da se prije glavnoga broja stavi riječ *سَنَةٌ* ili *عَامٌ* u akuzativu ili sa prijedlogom *فِي* u genitivu kao *الْمُضَافُ* dotičnog broja, koji je onda *الْمُضَافُ إِلَيْهِ*, na pr.

$\left. \begin{array}{l} \text{سَنَةٌ (فِي سَنَةٍ) أَرْبَعٌ وَثَلَاثِينَ} \\ \text{وَبِسْمِائَةٍ وَأَلْفٌ بَعْدَ الْمِيلَادِ} \\ \text{لِلْبَلَّتَيْنِ مِنْ رَجَبٍ سَنَةٌ (فِي سَنَةٍ)} \\ \text{سَبْعٌ وَمِائَتَيْنِ وَأَلْفٌ بَعْدَ الْهِجْرَةِ} \end{array} \right\}$	<p>1934 godine po Is. rođenju;</p> <p>2 redžeba godine 1207 po Hidžri.</p>
--	--

8) Akuzativ izuzimanja (الْمُسْتَثْنَى)

Ovaj akuzativ dolazi iza čestice *إِلَّا* osim (حَرْفُ الِاسْتِثْنَاءِ) i znači izuzetak (الْإِسْتِثْنَاءُ) iz nekoga mnoštva, na pr.

جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا Došli su mi ljudi osim Zejda.

Izuzimanje može biti:

a) Spojeno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمُتَّصِلُ), kada je stvar koja se izuzima (الْمُسْتَثْنَى) od iste vrste od koje je i ono iz čega se izuzima (الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ), na pr. *جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا*.

b) Rastavljeno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمُنْقَطِعُ), kad je *الْمُسْتَثْنَى* različit od *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ*, na pr.

جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا حِمَارًا Došli su mi ljudi osim magarca.

c) Napušteno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمَفْرُغُ), gdje *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ* nije nikako spomenut, na pr. *مَا جَاءَ فِي إِلَّا زَيْدٌ* ¹⁾ Nije mi došao osim Zejd t. j. Samo mi je Zejd došao.

الْمُسْتَثْنَى stoji u akuzativu, ako čestica *إِلَّا* dođe iza potpune jesne rečenice, na pr. *جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا*.

الْمُسْتَثْنَى može biti u akuzativu, a može stajati u istom padežu u kom je *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ*, ako je prije *إِلَّا* potpuna niječna rečenica, na pr.

مَا جَاءَ فِي الرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)

مَا رَأَيْتُ الرِّجَالَ إِلَّا زَيْدًا

مَا مَرَرْتُ بِالرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)

¹⁾ Česticu *إِلَّا* sa kojom negativnom česticom treba u našem jeziku prevoditi »samo«.

Valja zapamtiti da الْمُتَنَقِّي u ovom slučaju može stajati samo u akuzativu, ako je rastavljeno izuzimanje (الْإِسْتِنَاءُ الْمُنْقَطِعُ), na pr. مَا جَاءَ فِي أَحَدٍ إِلَّا حِمَارًا. Nije mi došao niko osim magarca.

Isto tako **اَلْمُسْتَقْنَى** stoji uvijek u akuzativu, ako je **اَلْمُسْتَقْنَى** spomenut prije **اَلْمُسْتَقْنَى مِنْهُ**, na pr.

مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدًا أَحَدٌ Samo mi je Zejd došao.

المُسْتَقْبَلُ الْمَفْرَغُ dolazi iza nepotpune rečenice i stoji u padežu u kome bi stajala imenica koja je poslije إِذَا kad te čestice ne bi nikako bilo. Ovaj se الْمُسْتَقْبَلُ i zove napušteni, jer se s njim postupa kao da nema uz njega čestice إِذَا, na pr.

مَا مَرَزْتُ إِلَّا بِزَيْدٍ ، مَا رَأَيْتُ إِلَّا زَيْدًا ، مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ

Kao مَا عَدَا مَا خَلَا حَاشَا عَدَا خَلَا سَوَاءَ سَوَى غَيْرُ riječi إِلَّا osim i لَيْسَ ali.

Uz **غَيْرُ** i **سِوَا** dolazi **الْمُسْتَنْفَى** uvijek u genitivu, kao **الْمُصَافُ إِلَيْهِ**, a same te riječi stoje u padežu, u kom treba da stoji **الْمُسْتَنْفَى**, na pr. **جَاءَ فِي الْعَرَمِ غَيْرُ زَيْدٍ**.

Iza حَاشَا i عَدَا može stajati genitiv i akuzativ, na pr.

Uz riječi **لَئِنْ** i **لَا يَكُونُ** stoji **أَلَمْ** uvijek u akuzativu, na pr.

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَّا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ Eto, svaka je stvar osim Boga ništetna.

Riječ **بَيَدَ** *ali* ne mijenja se i uvijek iza nje stoji **الْمَنْتَقِعُ**,
 na pr. **رَبِّدْ كَثِيرُ أَمْوَالٍ بَيَدَ أَنَّهُ يَجِيلُ** *Zejd je bogat, ali je škrtica.*

Kada riječ **غَيْرُ** znači »drugi« i ne znači što i **إِلَّا**, onda je **غَيْرُ** obično atribut, na pr. **رَجُلٌ غَيْرُ زَيْدٍ** *Drugi čovjek, ne Zejd*. Međutim i čestica **إِلَّا** može značiti »drugi«, kada prije te čestice stoji neodređeno ime u pluralu, jer se ne zna koje se jedinice izuzimaju, na pr.

*Kad bi bilo na njima (nebu i zemlji)
kakvih bogova osim Allaha, propale bi.*

U ovom slučaju riječ iza **إِلَّا** kao atribut stoji u istom padežu, u kome je ime, kome taj atribut pripada.

9) Predikat glagola **كَانَ** i njemu sličnih glagola (خَبَرُ بَابِ كَانَ)

Ovaj predikat stoji u akuzativu, ako iza pomoćnih glagola slijedi imenska rečenica, na pr.

كَانَ اللَّهُ رَحِيمًا Bog je milostiv;

كَادَ زَيْدٌ يَذْهَبُ Skoro će Zejd otići.

Za predikat pomoćnih glagola vrijede ista pravila, koja smo naučili govoreći o predikatu imenske rečenice (الْخَبَرُ) Vidi str. 34).

Predikat ovih glagola može biti i cijela rečenica, na pr.

كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ Zejd piše;

كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا Siromaštvo je skoro nevjerstvo.

Jedini je glagol **كَانَ** od ovih glagola koji se smije ispustiti, ako se iz smisla slijedeće imenske rečenice može razumjeti, na pr.

الْأَناسُ يُجْزَوْنَ بِأَعْمَالِهِمْ إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرًّا فَشَرٌّ Ljudi će biti nagrađeni prema svojim djelima: ako je dobro, dobrim, a ako je zlo, zlim.

U ovom se slučaju rečenica iza čestice **إِنْ** može čitati na četiri načina:

- إِنْ (كَانَ عَلَيْهِ) خَيْرًا فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا**
- إِنْ (كَانَ عَلَيْهِ) خَيْرًا فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ**
- إِنْ (كَانَ فِي عَلَيْهِ) خَيْرٌ فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا**
- إِنْ (كَانَ فِي عَلَيْهِ) خَيْرٌ فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ**

10) Subjekat čestice **إِنَّ** zaista i sličnih čestica (إِسْمُ بَابِ إِنَّ), na pr. **إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ** Zaista je Bog milostiv. Za ovaj akuzativ vrijede pravila, koja su navedena kod subjekata imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ) Vidi str. 30).

11) **Subjekat iza niječne čestice** لَا (إِسْمٌ لَا تَنْفِي الْهَيْئَةِ) *nikako nema*, koja znači odlučno općenito nijekanje (لَا تَنْفِي الْهَيْئَةِ) na pr. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ *Nema nikakva boga osim Allaha*, t. j. *Samo je Allah Bog*.

Subjekat ove čestice stoji u akuzativu samo onda, ako je neodređeno ime (التَّكْرَرُ), koje stoji kao الْمُضَافُ ili ima iza sebe još koju riječ, koja značenje toga imena dopunjuje (شِبْهُ الْمُضَافِ) i ako taj subjekat slijedi odmah iza لَا, na pr.

لَا دَارَ رَجُلٍ دَائِمَةً فِي الدُّنْيَا *Nema ničije kuće stalne na ovom svijetu;*
لَا فَاعِلًا شَرًّا مَمْدُوحٌ *Nije niko pohvaljen ko radi zlo.*

Ako je subjekat ove čestice jedna riječ, t. j. ako nije الْمُضَافُ, onda je nepromjenljiv i svršuje se na vokal »e« (ـَ), na pr. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

12) **Predikat čestica** لَا i مَا, koje znače što i لَيْسَ *nije* (خَبَرٌ مَا وَلَا الْمُسَبَّحَتَيْنِ يَلَيْسَ), na pr.

مَا زَيْدٌ *Zejd nije učen;* لَا رَجُلٌ غَائِبًا *Nije niko otsutan.*

GENTIVI (الْمَجْرُورَاتُ)

Genitiv u arapskom jeziku dolazi samo u dva slučaja:

1) Iza prijedloga, na pr.

فِي الدَّارِ *u kući;* عَلَى الرَّأْسِ *na glavi;* بِاللهِ *Tako mi Bog!*

2) U genitivnoj vezi kao الْمُضَافُ إِلَى, na pr.

دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća;* خَاتَمٌ فَضَّةٍ *srebrn prsten.*

Riječ koja je الْمُضَافُ ne može nikada imati nunacije niti nastavka ن ili نْ za dual ili pravilni plural muškoga roda. Riječi koje stoje u genitivnoj vezi ne smiju imati isto značenje pa se ne može reći لَيْتُ أُسَدٍ, jer obje riječi znače lava. Osim toga الْمُضَافُ ne smije imati uže značenje, nego što ga ima الْمُضَافُ إِلَى pa se ne može reći بَيْتُ جِدَارٍ *kuća zida*, nego جِدَارُ بَيْتٍ *zid kuće*.

Genitivna veza može biti:

a) Sadržajna (الِإِصَافَةُ الْمَعْنَوِيَّةُ), kada الْمُضَافُ nije iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat glagolske radnje, na pr. دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*. U ovoj vrsti genitivne veze riječ koja je الْمُضَافُ ne može imati određenog člana.

Pred genitivom u ovakoj genitivnoj vezi možemo zamišljati prijedlog *فِي* ili *مِنْ*, na pr.

الدَّارُ لِزَيْدٍ - دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća;*
 الْحَقَامُ مِنَ الْفِضَّةِ - حَقَامُ الْفِضَّةِ *srebrren prsten;*
 النَّوْمُ فِي اللَّيْلِ - نَوْمُ اللَّيْلِ *noćno spavanje.*

Ako je genitiv određeno ime, postaće određen الْمُضَافُ, na pr. دَارُ زَيْدٍ, a ako je genitiv neodređen, onda će الْمُضَافُ postati samo donekle određen, na pr. دَارُ رَجُلٍ *nečija kuća*.

b) Gramatička je genitivna veza (الِإِصَافَةُ اللفظية), kada je الْمُضَافُ iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat toga imena, koje sadrži glagolsku radnju, na pr.

حَسَنَ الْوَجْهِ *lijep*. صَارِبُ زَيْدٍ *koji tuče Zejda;*

U ovoj vrsti genitivne veze الْمُضَافُ može imati određeni član, kada i sam genitiv ima određeni član ili ako je الْمُضَافُ u dualu ili u pravilnom pluralu muškog roda, na pr. الْحَسَنَ الْوَجْهِ *lijepi;* الضَّارِبُ الرَّجُلِ *koji tuče nekoga;* الضَّارِبُ زَيْدٍ *koji tuku Zejda.*

Između الْمُضَافِ إِلَيْهِ i الْمُضَافُ ne može stajati nikakva druga riječ.

Pokazna zamjenica, koja se odnosi na الْمُضَافُ, dolazi iza genitiva, na pr. كِتَابُ الطَّالِبِ هَذَا *Ova učenikova knjiga.*

Riječ, koja je الْمُضَافُ mora stajati prije one koja je الْمُضَافُ إِلَيْهِ. Ako الْمُضَافُ ima riječ, koja je s njim u kakvom odnosu, mora ta riječ stajati poslije genitiva, na pr.

قَلْبُ الْأُمِّ الرَّحِيمِ *milostivo majčino srce;*
 زَيْدٌ كَسَى عَمْرُو ثَوْبًا *Zejd je obukao Amru odijelo.*

Izuzetak od toga čini riječ فَبُرْ, kada je الْمَضَافُ, na pr.

أَنَا زَيْدًا فَبُرْ عَارِفِ *Ja ne poznam Zejda.*

Riječ koja je الْمَضَافُ može se i ispustiti pa genitiv dobije njegov padežni nastavak, na pr.

وَأَسْأَلُ الْقَرْيَةَ *Pitaj selo!* t. j.

وَأَسْأَلُ أَهْلَ الْقَرْيَةِ *Pitaj stanovnike sela!*

الْمَضَافُ može ostati bez promjene, ako je ispušteni genitiv ista riječ, koja dolazi u slijedećoj genitivnoj vezi također u genitivu, na pr.

} *među podlakticama i licem lava.*
 t. j. بَيْنَ ذِرَاعِي وَجَنَاحَةِ الْأَسَدِ
 بَيْنَ ذِرَاعِي الْأَسَدِ وَجَنَاحَةِ الْأَسَدِ

Isto se tako genitiv može ispustiti, kada su u dvije genitivne veze iste riječi الْمَضَافُ إِلَيْهِ i الْمَضَافُ, na pr.

} *O Tejme¹⁾ Adijevića, Tejme Adijevića!*
 t. j. يَا تَيْمَ تَيْمَ عَدِي
 يَا تَيْمَ عَدِي تَيْمَ عَدِي

Ako se genitiv ispusti osim u spomenuta dva slučaja, daje se riječ, koja je الْمَضَافُ nunacija kao naknada za ispušteni genitiv (تَنْوِينُ الْعَوَضِ), na pr. وَكُلًّا آتَيْنَاهُ. t. j. وَكُلًّا آتَيْنَاهُ. (تَنْوِينُ الْعَوَضِ), na pr. *Svatom pojedincu smo dali; جَمِيعُهُ - يَوْمَئِذٍ - جَمِيعُهُ* t. j. *čim* إِذْ كَانَ كَذَا. t. j. *čim* إِذْ كَانَ كَذَا. *tada.*

U genitivu kao الْمَضَافُ إِلَيْهِ može stajati i cijela rečenica, na pr.

هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ *Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.*

Dodatak o padežima

Ima slučajeva da u istoj rečenici dođu po dva imena, koja se međusobno dopunjuju. U tome slučaju drugo ime (الْمَتَّبِعُ) uvijek ovisi o prvom (الْمَتَّبِعُوعُ) i slaže se s njime u padežu. To su ovi slučajevi:

¹⁾ Vlastito ime.

1) Atribut, koji se zove *الصِّفَةُ*, a imenica na koju se atribut odnosi, zove se *الْمَوْصُوفُ*, na pr.

الْإِمَامُ الْعَادِلُ مُحْيِيُوبٌ *Pravedni je vladar obljubljen;*

يَحْفَظُ اللَّهُ الْإِمَامَ الْعَادِلَ *Bog čuva pravednog vladara;*

تَسْعُدُ الرَّعِيَّةُ تَحْتَ الْإِمَامِ الْعَادِلِ *Sretni su podanici pravednog vladara.*

Atribut uvijek stoji iza imenice, na koju se odnosi.

Jedna imenica može imati i više atributa, na pr.

جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ الْفَاضِلِ *Došao mi je učeni i vrijedni čovjek.*

Neodređena imenica može imati atributa i cijelu izjavnu rečenicu (*الْجُمْلَةُ الْخَبَرِيَّةُ*). Ova rečenica mora imati ličnu zamjenicu, koja se odnosi na neodređenu imenicu (*الْعَائِدُ*), na pr.

جَاءَ فِي رَجُلٍ مَاتَ أَبُوهُ *Došao mi je čovjek, čiji je otac umro;*

جَاءَ فِي رَجُلٍ عَالِمٌ أَخُوهُ *Došao mi je čovjek, čiji je brat učen.*

Ova se zamjenica može ispustiti, kada se iz smisla razumije, na pr.

لَا تَحْزَى فِيهِ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا *mjesto* *Čuvajte se dana, kada neće moći naknaditi niko ni za koga ništa!*

Atribut u arapskom jeziku može biti:

a) Atribut, koji se odnosi na imenicu, kojoj pripada (*صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى مَنْ هِيَ لَهُ*) na pr.

جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ *Došao mi je učeni čovjek.*

Ovaj se atribut slaže sa svojom imenicom u određenosti i neodređenosti (*الْكَتَرِيفُ وَالْتَنْكِيرُ*), a osim toga još u rodu, broju i padežu, na pr. *جَاءَتْني امْرَأَةٌ صَالِمَةٌ - جَاءَ فِي الرَّجُلِ الْعَالِمِ - جَاءَ فِي رَجُلٍ عَالِمٌ* *جَاءَتْني النِّسَاءُ الْعَالِمَاتُ - جَاءَ فِي الرِّجَالِ الْعَالِمُونَ*.

Kod pravilne množine ženskog roda i nepravilnih množina za razumna bića može atribut biti i u jednini ženskog roda. Kod nepravilnih množina za nerazumna bića atribut je prvenstveno u jednini, a može stajati i u množini ženskog roda, na pr.

الْمُسْلِمَاتُ الصَّالِحَاتُ *dobre muslimanke;*

الرِّجَالُ الصَّالِحُونَ *dobri ljudi;*

الْأَشْجَارُ الْمَقْطُوعَةُ *posječenô drveće.*

b) Pridjev, koji kao izvedeno ime ima svoga subjekta (صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى غَيْرٍ مِنْ هِيَ لَهُ). Ovaki atribut samo formalno pripada imenici, na koju se odnosi, a uistinu je on predikat svoga subjekta, koji iza njega dolazi. Ta imenska rečenica je onda atribut pretstojeće imenice. Ovaj se atribut sa svojom imenicom slaže samo u padežu i određenosti i neodređenosti, na pr.

هُوَ شَاعِرٌ شَيْءٌ أَسْمُهُ On je glasovit pjesnik;
جَاءَنِي الرَّجُلُ الْمَسْمُوعُ كَلِمَتُهُ Došao mi je čovjek, čija se riječ čuje;
رَأَيْتُ رَجُلًا مَعْلُومَةً فَضَائِلُهُ Vidio sam čovjeka, čije su vrline poznate;
أُخْتِي امْرَأَةٌ مَعْلُومَةٌ فَضْلُهَا Moja je sestra žena, čija je vrijednost poznata.

Ovamo spadaju i izvedena imena, kada iza njih kao pridjeva slijedi genitiv (الْمُضَافُ إِلَى), ali se taj atribut sa svojom imenicom slaže po pravilu pod a), na pr.

رَأَيْتُ ابْنَةَ الْكَرِيمَةِ النَّسَبِ Vidio sam djevojku plemenitoga roda;
رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ كَرِيمَيْنِ الْأَدَبِ Vidio sam dva čovjeka plemenitog odgoja.

2) Ime, koje stoji iza veza (حُرُوفُ الْعَطْفِ) i; وَ pa; فَ pa; ONDA; حَقٌّ čak; أَمْ - إِمَّا - أَمْ ne; لَا nego i لَكِنْ ali.

Ime, koje stoji iza ovih veza zove se الْمَعْطُوفُ (vezano), a ime s kojim ovo ime stoji u vezi, zove se الْمَعْطُوفُ عَلَيْهِ (s kojim je vezano); odnošaj između oba imena zove se الْعَطْفُ (veza), na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ وَعَمْرُو Došao mi je Zejd i Amr.

Ako se neko ime veznikom spoji sa sastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُتَّصِلُ), mora se prije veznika ta zamjenica ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُنْفَصِلُ), na pr. Došao sam ja i Zejd. To ponavljanje zamjenice ne mora biti, ako između الْمَعْطُوفِ i الْمَعْطُوفِ عَلَيْهِ stoji koja druga riječ, na pr.

ضَرَبْتُ الْيَوْمَ وَ زَيْدٌ Tukao sam danas ja i Zejd.

Kada se ime veže sa sastavljenom ličnom zamjenicom, koja stoji u genitivu kao **الْمُضَافُ إِلَى** ili iza prijedloga, mora i ime koje stoji iza veznika, dobiti isti **الْمُضَافُ** ili prijedlog, na pr.

مَرَرْتُ بِكَ وَزَيْدٍ Prošao sam pokraj tebe i Zejda;

کتابک و کتاب زید Tvoja i Zejdova knjiga.

Veznikom se mogu vezati i dvije imenice za druge dvije imenice, na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا وَبَكَرَ خَالِدًا Istukao je Zejd Amra, a Bekr Halida.

Kako veznici vežu pojedine riječi, mogu isto tako vezati i cijele rečenice, na pr.

إِنَّ الْكِذْبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَالْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ

Zaista laž vodi u stranputicu, a stranputica u pakao.

3) Izraz, koji naglašuje ili pojačava neku riječ u rečenici. Taj se izraz zove **النَّكِدُ** (pojačanje), na pr.

جاءني زيد^٩ زيد^٩ Došao mi je Zejd, Zejd;

جاءني زيدٌ نفسهُ Došao mi je Zejd lično.

Pojačanje može biti:

a) Gramatičko (formalno - **أَتَأْكِدُ الْفَعْلَ**), ako se ponovi ista riječ ili rečenica, na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ زَيْدٌ عَالِمٌ - ضَرَبَ ضَرْبَ زَيْدٍ - ضَرَبْتُ أَنتَ - جَاءَنِي زَيْدٌ زَيْدٌ

b) Sadržajno pojačanje (التأكيد التَمْنُونُ), kada se riječ pojača izrazima: **نَفْسًا** *sam, sobom, lično*; **كَلَامًا** *oba, obadva*; **كُلًّا** *obje, obadvije*; **كُلِّهِمْ** *skupa, svi, sve, na pr.*

جاء الملك نفسه Došao je vladar lično;

Otišla je sva vojska; ذَهَبَ الْحَنَشُ جَمِيعُهُ

رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَ وَالطَّيِّبَ كِلَيْهِمَا Vidio sam obojicu: učitelja i
liječnika;

cijele tekuće godine. في السنة الحالية كلها

Kako se iz gornjih primjera vidi izrazi, koji čine التَّكِيدُ اَلْعَنْوِيّ، stoje uvijek kao اَلْمُضَافُ ličnoj zamjenici, koja se sa predstojećim glagolskim subjektom slaže u rodu i broju.

Kada riječ **كُلُّ** služi za pojačanje, može se ta riječ još jedanput pojačati sa **أَجْمَعُ**, na pr.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ / *padoše ničice anđeli svi skupa.*

Isto se tako riječ **أَجْمَعُ** može pojačati izrazima **أَكْتَمَعُ** ili **أَبْصَعَ**, na pr. **جَاءَنِي الرِّجَالُ أَجْمَعُونَ أَكْتَمَعُونَ**, *Došli su mi ljudi svi skupa.*

Ako je sastavljena lična zamjenica u nominativu (**الضَّيِيرُ**) pojačana izrazima **نَفْسٌ** ili **عَيْنٌ**, mora se ta zamjenica najprije ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (**الضَّيِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُنْفَصِلُ**), na pr.

زَيْدٌ ضَرَبَ هُوَ نَفْسَهُ *Zejd je istukao lično.*

4) Izraz koji pobliže razjašnjava što se je mislilo reći nekom riječi u rečenici. Riječ koja to razjašnjava zove se **الْبَدَلُ** (zamjena). Mi to izrazujemo pomoću riječi »to jest«, na pr.

مَلَكَ زَيْدٌ مَالَهُ *Propao je Zejd t. j. njegov imetak.*

Riječ koja se razjašnjava zove se **الْبَدَلُ مِنْهُ** (u gornjem primjeru **زَيْدٌ**).

Ova pobliža oznaka može biti:

a) **بَدَلُ الْكُلِّ مِنَ الْكُلِّ** Zamjena cjeline cjelinom, kada obje riječi izrazuju jednu istu stvar, na pr.

جَاءَنِي مُحَمَّدٌ أَخُوكَ *Došao mi je Muhammed t. j. tvoj brat.*

b) **بَدَلُ الْبَعْضِ مِنَ الْكُلِّ** Zamjena cjeline jednim dijelom, ako drugi izraz sadržaje samo neki dio prvoga, na pr.

قَوْمُ الْمَدِينَةِ كِبَرَاءَتُهُمْ *Gradski svijet t. j. njihovi prvaci.*

c) **بَدَلُ الْأَنْشِمَالِ** Zamjena po nekom odnošaju, kada se izrazi zamjenjuju zato što imaju nešto zajedničko, na pr.

سَلِبَ الْمُسَافِرُ ثَوْبَهُ *Putnik je orobljen t. j. oteta mu je odjeća.*

d) **بَدَلُ الْغَلَطِ** Pogrešna zamjena, kada se pogrešna riječ zamijeni pravom, na pr.

هُوَ شَامِيٌّ مِصْرِيٌّ *On je Sirac t. j. Egipćanin.*

Običnije se u ovom slučaju rekne **هُوَ شَامِيٌّ بَلَنٍ مِصْرِيٌّ**.

5) Apozicija (عَظْفُ الْبَيَانِ) je imenica, koja pobliže označuje drugo ime, na pr.

جَاءَنِي أَخُوكَ زَيْدٌ Došao mi je tvoj brat Zejd;
 أَفْسَمَ بِاللَّهِ أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ Zakleo se Bogom Ebu Hafs, Omer.

Apozicija se sa imenicom na koju se odnosi slaže u rodu, broju, padežu, određenosti i neodređenosti.

Imena, koja stoje u nekom padežu stoga, što dolaze uz riječi, koje idu s dotičnim padežom, zovu se neposredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالْأَصَالَةِ). U ove se padeže broje svi nominativi, akuzativi i genitivi. Ona imena, koja slijede padež drugih imena kao što je عَظْفُ الْبَيَانِ i تَأْكِيدٌ بِدَلٍّ, مَعْطُوفٌ بِصِفَةٍ, zovu se posredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالتَّبَعِيَّةِ).

Sintaksa glagolskih oblika

Prelazni i neprelazni glagoli (الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي وَالْفِعْلُ الْلَّازِمُ)

S obzirom na značenje arapski se glagoli dijele na prelazne i neprelazne.

Prelazni (tranzitivni الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي) su glagoli, u kojih radnja, koju vrši glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), prelazi na predmet (objekat الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr.

فَهَيْتُ كَلَامَكَ Shvatio sam tvoj govor;
 يَكْتُبُ زَيْدٌ كِتَابًا Zejd piše pismo.

Neprelazni (intranitivni الْفِعْلُ الْلَّازِمُ) su glagoli, kod kojih radnja glagolskog subjekta ne prelazi na predmet ili objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. جَلَسْتُ Sjeo sam; سَپَا زَيْدٌ Spava Zejd.

Intranitivni glagoli (الْفِعْلُ الْلَّازِمُ) su:

1) Većina glagola 4 i svi glagoli 5 razreda I vrste, na pr.

يَفْرَحُ - فَرَحَ radovati se;
 يَعُورُ - عَوَرَ u jedno oko oslijepjeti;
 يَكْرُمُ - كَرَّمَ biti plemenit.

2) Glagoli V vrste (بَابُ الْفَعْلِ), koji su postali od imenica ili intranzitivnih glagola I vrste, na pr.

نَكَّرَ uzeti priimenak; تَكَبَّرَ oholiti se.

3) Glagoli VI i VII vrste (بَابُ التَّعَاوُلِ وَالْإِنْفِعَالِ), na pr.

إِنْكَسَرَ izmiriti se; تَصَالَحَ razbiti se.

4) Glagoli VIII vrste (بَابُ الْإِنْفِعَالِ), koji se u našem jeziku prevode sa povratnom zamjenicom »sebe« ili »se«, na pr.

إِنْفَرَقَ rastati se.

5) Glagoli IX, XI, XII i XIII vrste, na pr.

إِسْوَدَّ pocrnjeti;

إِسْوَادًا jako pocrnjeti;

إِعْشَوْشَبَ bujno obrasti travom (zemlja);

إِجْلَوْدًا jako se žuriti.

6) II, III i IV proširena vrsta od glagola, koji imaju četiri korjenita suglasnika, na pr.

تَدَحَّرَجَ valjati se; اِمْرَنْجَمَ skupiti se; اِطْمَأَنَّ smiriti se.

Neprelazni glagol postaje prelazan:

a) Kada pređe u II vrstu (بَابُ التَّفْعِيلِ), na pr.

فَرِحَ radovati se, فَرَّحَ obradovati;

عَظَّمَ biti velik, عَظَّمَ veličati, poštovati.

b) Ako pređe u IV vrstu (بَابُ الْأَفْعَالِ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ Otišao je Zejd;

أَذْمَبَ زَيْدٌ عَمْرًا Odveo je Zejd Amra.

c) Kada se iza neprelaznog glagola stavi dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهِ الْغَيْرُ الْأَصْرِيحُ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ Otišao je Zejd;

ذَهَبَ زَيْدٌ بِعَمْرٍو Odveo je Zejd Amra.

Nekada se sa daljeg objekta može prijedlog i ispustiti pa taj objekat mjesto u genitivu dode u akuzativu, na pr.

وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا
mjesto وَ اخْتَارَ مُوسَى مِنْ قَوْمِهِ Musa je sebi odabrao od svoga
naroda 70 ljudi.

Ovo ispuštanje prijedloga redovno biva kada iza prijedloga slijedi čestica أَنْ da ili zaista, na pr.

لَإِنْ جَاءَكُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ
Da li se čudite, što vam je od Boga došla opomena?!

Naročita vrsta intranzitivnih glagola jesu glagoli, kojima se hvali ili kudi (أَفْعَالُ الْمَدْحِ وَالذَّمِّ). To su:

نِعَمَ dobar biti; يَشَسَّ ili يَسَّ loš biti!

Ovi glagoli uvijek ostaju u singularu i mijenjaju se samo prema rodu njihova subjekta. Subjekat ovih glagola (الْفَاعِلُ) je uvijek ime sa određenim članom (الْمَعْرُوفُ بِاللَّامِ) ili ime, uz koje stoji genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ), na kome je određen član ili im je subjekat sakrivena lična zamjenica, uz koju dolazi neodređeno ime u akuzativu pobježe oznake (الْمُسْتَعْنِ). Pored subjekta uz ove glagole dolazi u nominativu i imenica, koja kazuje ono, što se hvali ili kudi (الْمَخْصُوصُ بِالْمَدْحِ - بِالذَّمِّ). Ova se imenica mora slagati sa pretstojećim glagolskim subjektom u rodu broju i određenosti, na pr.

نِعَمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ Dobar li je čovjek Zejd!
يَشَسَّتِ الْمَرْأَةُ زَيْنَبُ Loša li je žena Zejneba!
نِعَمَ الرَّجُلَانِ الزَّيْدَانِ Dobri li su ljudi dva Zejda!
نِعَمَ أَخُو الْإِسْلَامِ أَنْتَ Dobar si musliman ti!
نِعَمَ رَجُلًا زَيْدٌ (هُوَ) Dobar li je kao čovjek Zejd!

Imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, može se nekad i ispustiti, kad se iz smisla razumije, na pr.

نِعَمَ الْعَبْدُ Dobar li je čovjek! t. j.
نِعَمَ الْعَبْدُ أَيُّوبُ Dobar li je čovjek Ejub!

Imenica koja izražuje što se hvali ili kudi stoji u nominativu stoga, što je ta imenica subjekat imenske rečenice, čiji je predikat glagolska rečenica, koja stoji prije nje. Prema tome je obrnut red riječi u rečenici. Međutim može u ovakoj rečenici biti i obični red riječi pa da imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, stoji prije glagola, na pr. *هِنْدٌ يَنْسِتُ إِلَّا مَرَأَةً* *Hind, loša li je žena!*

U ove glagole spada i *حَبَّ* *voljeti*. Subjektat ovoga glagola je uvijek pokazna zamjenica *ذَا*, koja se ne mijenja, na pr. *جَبْدًا زَيْدٌ* *Dobar li je Zejd!* *جَبْدًا هِنْدٌ* *Dobra li je Hind!* *جَبْدًا أَلَرَّ جَالٌ* *Dobri li su ljudi!*

Tranzitivni glagoli (الْفِعْلُ الْمَتَعَدِي)

Prelazni su glagoli:

1) Većina glagola 1, 2, 3 i 6 i neki glagoli 4 razreda I vrste, na pr. *يَكْتُبُ* - *كُتِبَ* *pisati*; *يَضْرِبُ* - *ضُرِبَ* *tući*; *يَفْتَحُ* - *فُتِحَ* *otvoriti*; *يَفْهَمُ* - *فُهِمَ* *razumjeti*; *يَحْسِبُ* - *حُسِبَ* *misлити*.

2) Glagoli II, III, IV i neki glagoli V, VIII i X vrste, na pr. *يَرْسِلُ* *poslati*; *يَغَالِبُ* *nadvladati*; *يَتَلَمَّمُ* *naučiti nešto*; *يُسَمِّحُ* *hvaliti*; *يُسَمِّحُ* *odobravati*.

3) Glagoli koji imaju u korjenu četiri suglasnika, na pr. *يُخْرِجُ* *váljati*.

Neki tranzitivni glagoli mjesto bližeg objekta u akuzativu mogu nekad imati i dalji objekat u genitivu. U tome slučaju se mijenja značenje glagola prema prijedlogu, koji stoji na objektu, na pr. *أَدْعُو زَيْدًا* *Zovem Zejda*; *أَدْعُو عَلَى زَيْدٍ* *Proklinjem Zejda*; *أَدْعُو لِزَيْدٍ* *Blagosivljam Zejda*. (Zapravo: *Molim Boga protiv Zejda* i *molim Boga za Zejda*).

Kada se tranzitivan glagol I vrste pretvori u II ili IV vrstu, postaće dvostruko tranzitivan t. j. uz takav glagol dolaze dva bliža objekta, na pr. عَلِمَ znati; عَلَّمَ poučavati nekoga nešto; أَعْلَمَ objaviti nekom nešto.

U arapskom jeziku ima glagola uz koje dolaze po dva ili tri akuzativa objekta.

A) Glagoli, uz koje dolaze dva akuzativa objekta jesu:

1) Glagoli čiji su objekti različiti t. j. ne mogu se staviti u odnos subjekta i predikata, na pr. أَعْطَيْتُ زَيْدًا دِينَارًا *Dao sam Zejdu zlatnik*. Riječ زَيْدًا i دِينَارًا ne mogu sačinjavati rečenicu pa se ne može reći زَيْدٌ دِينَارٌ.

U ove glagole spadaju glagoli I vrste koji znače: *napuniti, nasititi, dati, oduzeti, zabraniti, pitati i moliti*, na pr.

مَلَأْتُ الْإِنَاءَ مَاءً *Napunio sam posudu vodom;*

سَقَيْتُ زَيْدًا مَاءً *Napojio sam Zejda vodom;*

رَزَقَهُ اللَّهُ الْمُرَّ *Bog mu je darovao život;*

حَرَمَهُ اللَّهُ بَرَكَهَ الْعِلْمِ *Bog mu je oduzeo blagoslov znanja;*

وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ *Čuvaj nas paklene muke;*

إِسْأَلِ اللَّهَ الْعَفْوَ *Moli Boga za oprost!*

Ovamo se ubrajaju i glagoli II i IV vrste, koji su već u I vrsti prelazni, na pr. عَلَّمَهُ عِلْمَ الْغَيْثِ *Naučio ga je kozmografiju;* أَشْبَعَهُ خُبْرًا *Nahratio ga je hljebom.*

I pojedini objekat i oba zajedno kod ovih glagola može se ispustiti, ako se iz smisla razumiju.

2) Glagoli čiji objekti nisu različni t. j. mogu stajati u rečenici kao subjekat i predikat. Ovi se glagoli dijele u dvije grupe:

a) Glagoli koji znače duševnu radnju (أَفْكَالُ الْقُلُوبِ) ili glagoli koji izrazuju sumnju ili uvjerenje (أَفْكَالُ الشَّكِّ وَالْبَيِّنِ).

To su ovi glagoli: عَلِمَ znati; وَجَدَ opaziti; رَأَى¹⁾ suditi, misliti, sanjati; ظَنَّ misliti; حَسِبَ misliti, smatrati; حَالَ uobraziti; زَعَمَ smatrati, držati; هَبْ (imperativ od وَهَبَ) smatraj, računaj! na pr.

عَلِمْتُ زَيْدًا جَاهِلًا Znam da je Zejd neznalica;

رَأَيْتُ زَيْدًا عَالِمًا Mislio sam da je Zejd učen;

لَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا Ne smatraj Boga nemarnim!

وَجَدْتُهُ شَيْخًا حَلِيمًا Opazio sam da je on blag starac;

مَا أَظُنُّ زَيْدًا كَاذِبًا Ne mislim da Zejd laže.

Nekada subjekat i objekat ovih glagola je sastavljena lična zamjenica, koja znači isto lice, na pr. ظَنَنْتُنِي مَجْنُونًا Mislio sam da sam lud.

Mjesto dva objekta iza ovih glagola može stajati rečenica sa česticom أَنَّ, na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا صَالِحٌ Znam da je Zejd dobar.

I pojedini i oba zajedno objekta ovih glagola mogu se ispusti, kada se iz smisla razumiju samo se rijetko jedan ispušta.

Ako jedan od ovih glagola stoji među dva objekta ili poslije njih, onda objekti mogu ostati u akuzativu, a mogu biti u nominativu kao subjekat i predikat imenske rečenice, na pr.

$$\left. \begin{array}{l} \text{زَيْدٌ ظَنَنْتُ جَاهِلٌ} \text{ ili } \text{زَيْدًا ظَنَنْتُ جَاهِلًا} \\ \text{زَيْدٌ جَاهِلٌ ظَنَنْتُ} \text{ ili } \text{زَيْدًا جَاهِلًا ظَنَنْتُ} \end{array} \right\} \text{Mislio sam da je Zejd neznalica.}$$

Kada iza ovih glagola stoji upitna ili negativna čestica, čestica لَ , koja služi kao pojačanje (لَا أَلَا بُتْدَاء) ili za zakletvu (لَا أَلْفَسِيم) ili čestica إِنَّ, pred čijim predikatom stoji لَ , onda oba objekta stoje u nominativu, na pr. عَلِمْتُ أَرَيْدُ عِنْدَكَ أَمْ عَمْرُو Znao sam da je kod tebe Zejd ili Amr;

¹⁾ Kada glagol وَجَدَ znači »naći«, a رَأَى »vidjeti«, onda ne spadaju u ove glagole, pa drugi akuzativ, koji dode iza ovih glagola, nije objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ) nego akuzativ stanja (الْمَالُ), na pr. وَجَدْتُهُ مَرِيضًا Našao sam ga bolesna; رَأَيْتُهُ نَائِمًا Vidio sam ga gdje spava.

وَلَقَدْ عَلِمْتُ لِبَاتَيْنِ مَنِيَّ رَأَيْتُ مَا زَيْدٌ عَالِمٌ Mislim da Zejd nije učen; Ja već znam da će mi (Boga mi) doći smrt; Znam da je zaista Zejd učen; عَلِمْتُ إِنَّ زَيْدًا لَعَالِمٌ Znao sam sigurno da je Zejd učen.

b) Glagoli جَعَلَ, صَبَّرَ, تَرَكَ, إِتَّخَذَ i رَدَّ, kada znače »učiniti«, »napraviti« (أَفْعَالُ التَّحْوِيلِ) i دَعَا nazvati, imenovati, na pr.

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ (Spomeni), kada je Bog učinio Kabu mjestom obraćanja ljudi.

صَبَّرْتُ الْعَدُوَّ صَدِيقًا Učinio sam neprijatelja prijateljem; وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ Učinili smo da jedni tada ulaze među druge;

إِتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا Bog je učinio Ibrahima prijateljem;

وَرَدَّ وُجُوهُنَّ الْبَيْضَ سُودًا - وَرَدَّ شُعُورَهُنَّ السُّودَ بَيْضًا

Učinio je (t. j. događaj) njihove crne kose bijelim, a njihova bijela lica crnim.

B) Glagoli koji imaju tri objekta jesu: أَعْلَمَ objaviti nekom nešto; أَرَى pokazati nekom nešto, na pr. أَعْلَمْتُ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَإِضْمًا Pokazao sam Seidu stvar jasno; أَرَيْتُ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَإِضْمًا Pokazao sam Seidu stvar jasno.

Prvi i drugi objekat ovih glagola ne može doći u odnos subjekta i predikata, a drugi i treći može.

أَلْعَلُّومُ وَالْمَجْعُولُ (Aktiv i pasiv)

Kada je glagol u aktivu znači da glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) vrši radnju, na pr. يَذْهَبُ مُحَمَّدٌ Napisao je Zejd; كَتَبَ زَيْدٌ Ide Muhammed.

Glagol u pasivnom obliku ima značenje da glagolski subjekat trpi radnju, na pr. يُكْتَبُ كِتَابٌ Piše se pismo.

Ima u arapskom jeziku glagola, koji u stanovitom značenju uvijek dolaze u pasivu, na pr. غُشِيَ، أُغْمِيَ *poludjeti*; غُشِيَ، أُغْمِيَ (بِ) *onesvijestiti se*; غُشِيَ، أُغْمِيَ (بِ) *odati se nečemu*; غُشِيَ، أُغْمِيَ (بِ) *truditi se, nastojati oko nečega*, na pr.

غُشِيَ، أُغْمِيَ (بِ) *Poludio je Zejd;*

غُشِيَ، أُغْمِيَ (بِ) *Onesvijestio se je Zejd;*

غُشِيَ، أُغْمِيَ (بِ) *Odan je Zejd piću;*

غُشِيَ، أُغْمِيَ (بِ) *Trudi se Zejd oko sastavljanja knjige.*

Kada ovi glagoli stoje u aktivu, onda imaju druga značenja.

Pasiv mogu imati samo prelazni glagoli (الْفِعْلُ الْمُنْعَدِي), koji imaju bliži ili dalji objekat. Kada se glagol pretvori u pasiv, njegov se subjekat ispusti, a bliži ili dalji objekat postane subjektom pasivnog glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ). U tom slučaju dalji objekat i dalje zadrži svoj prijedlog i stoji gramatički (لَفْظًا) u genitivu, ali je po svome položaju (مَحَلًّا) u nominativu, na pr.

يُضْرَبُ زَيْدٌ عَمْرًا *Zejd tuče Amra;*

يُضْرَبُ عَمْرُو *Tuku Amra;*

يَرْفُقُ زَيْدٌ بِالضَّعِيفِ *Zejd blago postupa sa slabim;*

يَرْفُقُ بِالضَّعِيفِ *Blago se postupa sa slabim.*

Ima slučajeve da intransitivan glagol dode u pasivu, a subjekat takovog glagola zamijeni akuzativ mjesta ili vremena (الْمَفْعُولُ فِيهِ), na pr.

سُكِنَتِ الدَّارُ *U kući se je stanovalo;*

سُهِرَتِ اللَّيْلَةُ *Noć je probdjevena.*

Kada se pretvore u pasiv glagoli koji imaju dva ili tri objekta, prvi objekat kao zamjenik subjekta stoji u nominativu, a ostali i dalje ostaju u akuzativu, na pr.

- أُظِنُّ زَيْدًا عَلِيمًا *Mislim da je Zejd učen;*
 يُظَنُّ زَيْدٌ عَلِيمًا *Misli se da je Zejd učen;*
 زَوَّجَ زَيْدٌ مُحَمَّدًا بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčao je Zejd Muhammedu kćer Amra;*
 زَوِّجَ مُحَمَّدٌ بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčana je Muhammedu kći Amra;*
 أَعْلَمَ مُحَمَّدٌ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَاضِحًا *Saopćio je Muhammed Seidu stvar jasno;*
 أَعْلِمَ سَعِيدٌ الْأَمْرَ وَاضِحًا *Saopćena je Seidu stvar jasno.*

Пomoćni glagoli (أَخَوَاتُ كَانَ)

Arapski se glagoli dijele na potpune (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) i nepotpune ili pomoćne (الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ).

Potpuni su glagoli (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) koji sami za se mogu biti predikat i sa svojim subjektom (الْفَاعِلُ) sačinjavaju potpunu misao ili rečenicu, na pr. يَكْتُبُ زَيْدٌ *Piše Zejd;* أَجْلِسُ *Sjedim (ja).*

Nepotpuni (أَخَوَاتُ كَانَ ili الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ) su koji sa samim subjektom ne izrazuju potpune misli, nego samo spajaju subjekat sa predikatom. Uz ove dakle glagole dolazi cijela imenska rečenica, čiji subjekat (الْإِسْمُ) stoji u nominativu, a predikat (الْخَبَرُ) u akuzativu, dok je glagol spona, koja spaja subjekat i predikat, na pr. كَانَ زَيْدٌ عَلِيمًا *Zejd je učen.*

¹⁾ Glagol كَانَ može značiti da se sadržaj predikata stalno nalazi kod subjekta, na pr. كَانَ اللهُ عَلِيمًا *Bog zna*, a nekada znači da je predikat privremeno bio svojstvo subjekta, na pr. كَانَ زَيْدٌ غَنِيًّا *Bio je Zejd bogat (pa je osiromašio).*

Pomoćni su glagoli:

كَانَ <i>biti, postati,</i>	كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا Zejd je učen.
صَارَ <i>postati,</i>	صَارَ الْبَحَارُ مَاءً Para je postala voda.
أَصْبَحَ <i>postati ili jutrom biti</i>	أَصْبَحَ زَيْدٌ قَائِمًا Zejd stoji ili je osvanuo Zejd stojeći.
أَمْسَى <i>postati ili večerom biti</i>	أَمْسَى زَيْدٌ جَائِعًا Zejd je gladan ili omrknuo je Zejd gladan.
أَضَعَى <i>postati ili prije podne biti</i>	أَضَعَى زَيْدٌ نَائِمًا Zejd spava ili Zejd je prije podne spavao.
ظَلَّ <i>postati ili danju biti</i>	ظَلَّ زَيْدٌ يَمْلُ Zejd radi ili Zejd je danju radio.
بَاتَ <i>postati ili noću biti</i>	بَاتَ زَيْدٌ يَمْلُ Zejd radi ili Zejd je noću radio.
مَا زَالَ	وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ Stalno će se prepirati.
مَا أَتَفَكَ	مَا تَتَفَكُّ سَاهِرًا Stalno bdiješ.
مَا فَتَى	مَا فَتَى زَيْدٌ يَجْتَهِدُ Neprestano se Zejd trudio.
مَا أَفْأَ	مَا أَفْأَ زَيْدٌ يَجْتَهِدُ Neprestano se Zejd trudio.
مَا بَرَحَ	لَسْتُ تَبْرَحُ مُجْتَهِدًا Stalno se trudiš.
مَا دَامَ <i>dok je</i>	مَا دَامَ حَيًّا Dok je živ.
لَيْسَ <i>nije</i>	لَيْسَ الدَّمُ مَاءً Krv nije voda.

na primjer

trajno biti

Ako glagol كَانَ *biti* znači postojanje samoga subjekta bez obzira na predikat, onda taj glagol spada među potpune glagole i ima samo subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. كَانَ تَاجِرٌ وَكَانَ لَهُ بَنُونَ. Bio je neki trgovac i imao sinova.

Nekad opet potpuni glagol postane nepotpun, ako dobije značenje »postati«, na pr. كَمُلَ زَيْدٌ عَالِمًا Zejd postade potpun učenjak.

Predikat pomoćnih glagola može stajati i prije njihova subjekta, na pr. *كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ* Dužnost nam je pomoći vjerne.

Predikat ovih glagola može stajati i prije glagola, na pr. *مُضْجِيَّةٌ كَانَتْ السَّمَاءُ* Vedro bijaše nebo.

Ako pomoćni glagol ima pred sobom česticu *إِنْ* ili *مَا*, onda predikat ne može stajati prije glagola, pa se ne može reći, na pr. *أَقِفْ مَا دَامَ* nego: *كَسُولًا إِنْ زَالَ سَلِيمٌ* niti *أَقِفْ وَأَقِفًا مَا دَامَ خَالِدٌ* na pr. *إِنْ زَالَ سَلِيمٌ كَسُولًا* Stalno je Selim lijen. *Stajaću dok Halid stoji*; *خَالِدٌ وَأَقِفًا* Stalno je Selim lijen.

Dode li mjesto negativnog *مَا* čestica *لَمْ* nije ili *لَنْ* neće nikako, onda se predikat opet može staviti prije glagola, na pr. *نَائِمًا لَنْ يَزَالَ زَيْدٌ* *Neprestano je Zejd spavao*; *نَائِمًا لَمْ يَزَلْ زَيْدٌ* *Neprestano će spavati Zejd*.

Predikat pomoćnih glagola može biti i cijela glagolska rečenica, na pr. *كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ* Pisaše Zejd; *كُنْتُ فَلَنْتُ* Bio sam mislio.

U pomoćne glagole se još ubrajaju:

a) Glagoli koji znače da će se predikat imenske rečenice naskoro dogoditi (*أَفْعَالُ الْمُقَارَبَةِ*).

To su:

$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ} \\ \text{أَوْشَكَ} \\ \text{كَرَبَ} \end{array} \right\} \text{blizu biti, na pr.}$	$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{أَوْشَكَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{كَرَبَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \end{array} \right\} \text{Skoro će Zejd umrijeti.}$
---	--

Predikat je ovih glagola uvijek imperfekat u određenom ili zavisnom načinu sa *أَنْ*.

b) Glagoli kojim se izražuje nada da će se predikat dogoditi (*أَفْعَالُ الرَّجَاءِ*).

Takav je glagol *عَسَى* nadati se je da, na pr.

عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ Nadati se je da će Bog dati pobjedu.

Predikat je ovog glagola skoro uvijek imperfekat u zavisanom načinu sa česticom أَنْ.

c) Glagoli, koji znače početak radnje (أَفْعَالُ الشَّرُوعِ). To su:

طَفِقَ	} početi, napr.	طَفِقَ زَيْدٌ يَفْعَلُ	Poče Zejd raditi.
أَخَذَ		أَخَذَ خَلِيلٌ يَقْرَأُ	Poče Halil čitati.
أَنشَأَ		أَنشَأَ مُحَمَّدٌ يَكْتُبُ	Poče Muhammed pisati.
أَقْبَلَ		أَقْبَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	} Poče Zejd jesti.
هَبَّ		هَبَّ زَيْدٌ يَأْكُلُ	
جَعَلَ		جَعَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	} Poče Zejd raditi.
عَلِقَ	عَلِقَ زَيْدٌ يَعْمَلُ		

Predikat ovih glagola je uvijek imperfekat u određenom načinu.

Predikat glagola pod a), b) i c) ne može stajati prije svoga glagola.

GLAGOLSKA VREMENA

Arapski glagol ima u glavnom dva vremena: svršeno i trajno vrijeme.

A) Svršeno vrijeme (perfekat أَفْعَلُ الْأَمَضِي) znači svršenu radnju bez obzira kada se ta radnja događa.

Perfekat napose može značiti:

1) Predašnje svršeno vrijeme (aorist) ili historijski prezenat, na pr. نَمَّ ذَهَبَ زَيْدٌ Nato ode Zjed.

2) Prošlo vrijeme (perfekat), na pr. أَذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ Sjetite se moje blagodati, koju sam vam udijelio.

3) Prošlu radnju, koja se može dogoditi u svako doba, na pr. اِتَّفَقَ الْعُلَمَاءُ Učenjaci se složise (i sad se slažu).

Ovaj perfekat dolazi naročito u poslovicama, na pr. هَرَبَ مِنَ الذَّبِّ وَوَقَعَ فِي الْجُبِّ Bježi od medvjeda pa dospije u jamu.

4) Radnju koja se svršava u momentu kada se govori, na pr. أَنْشَدْتُكَ اللَّهَ *Kunem te Bogom! بِعْتُكَ هَذَا Prodam ti ovo.*

5) Buduću radnju koja će se sigurno dogoditi, na pr. مَا أَقْسَمْتُ مَنَّا *Ovdje nikako neću ostati.*

6) Molbu ili želju, na pr. رَحِمَهُ اللَّهُ *Bog mu se smilovao!*

Perfekat ima značenje pluskvamperfekta:

a) Kada je perfekat u odnosnoj ili vremenskoj rečenici, ako ove rečenice zavise o drugoj rečenici, u kojoj je također perfekat, na pr. عَرَضَ عَلَيْهِمْ مَا أَمَرَ بِهِ الْأَمُومُ *Izložio im je što mu je naredio Memun; لَّمَّا وَصَلَ الْقَوْرُ إِلَى الْمَوْضِعِ وَلَّى هَارِبًا Pošto je bio prispio bik na mjesto, okrenu bježati.*

b) Kada se pred perfekat stavi čestica قَدْ već ili وَقَدْ a već, ako prije toga perfekta stoji rečenica, u kojoj je također perfekat, na pr. أَخْرَجَهُ وَقَدْ عَمِيَ *Izveo ga je, a on je već bio oslijepio; بَكَرَ إِلَى الْفَضْلِ فَوَجَدَهُ قَدْ بَكَرَ إِلَى دَارِ الرَّشِيدِ Podranio je Fadlu, pa saznade da je on već ranije bio otišao u palaču Rešida.*

c) Ako se pred perfekat stavi pomoćni glagol كَانَ (nekada sa česticom قَدْ), na pr. مَاتَ الرَّشِيدُ بَطُوسَ وَكَانَ خَرَجَ لِمَحَارَبَةِ رَافِعٍ *Umrije Rešid u Tusu, a bio je izišao, da se bori sa Rafiom.*

Stavili se pred perfekat glagola imperfekat glagola كَانَ, onda taj glagol ima značenje futura egzaktnoga, na pr. نَكُونُ رَجَعْنَا قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ *Mi ćemo se biti vratili prije zalaska sunca.*

Perfekat iza pogodbenih čestica ima značenje imperfekta, na pr. إِذَا جَاءَ وَعَدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا *Ko nadvlada, dobije; Kada dođe obećanje sudnjega dana, mi ćemo vas skupiti.*

B) Trajno vrijeme (imperfekat اَلْفِعْلُ الْمَضَارِعُ) znači početu, ali nesvršenu radnju.

Napose imperfekat može značiti:

1) Pravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju, koja se sada događa, na pr. اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَعْمَلُونَ *Bog zna šta vi radite.*

Značenje prave sadašnjosti ima imperfekat naročito onda, ako pred njim stoji negativna čestica مَا, na pr. مَا يَكْتُبُ. *Ne piše.*

2) Historijski prezenat u pripovijedanju prošlih događaja, na pr. قَالَ طَلَحَةُ فَأَخْرَجُ أَغْدُوَ فَأَلْبَسُ دِرْعِي وَأَخْذُ سَيْفِي. *Reče Talha: »Onda ja istupam trčeći, oblačim oklop i prihvaćam svoj mač«.*

3) Futur prvi, naročito ako se pred imperfekat stavi čestica سَوْفَ ili سَتُ, na pr. سَتُبَيِّنُهُ فِي مَوْضِعِهِ. *Mi ćemo to na svome mjestu razjasniti;* مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ قَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا. *Ko to uradi, mi ćemo ga naložiti na vatru.*

Imperfekat ima značenje futura, kada pred njim stoji čestica لَنْ neće nikako, na pr. قَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى. *Vele da niko nikako neće unići u raj osim onih, koji budu Židovi ili kršćani.*

Isto tako imperfekat ima značenje futura, ako mu se doda نَ ili نْ radi pojačanja, na pr. وَلَقَدْ عَلِمْتُ لِبَاسَاتٍ مُبَيَّنَاتٍ. *Ja svakako znam da će mi sigurno doći smrt.*

4) Radnju koja se je u prošlosti dogodila ili događala u vezi s drugom radnjom, koja je izražena perfektom. U ovom slučaju je imperfekat uvijek oznaka stanja (أَمَّا) i prevodi se na naš jezik cijelom rečenicom ili adverbom prezenta, na pr. جَاءَ زَيْدٌ يَضْحَكُ. *Došao mu je da ga posjeti;* جَاءَ إِلَيْهِ يَمْوَدُّ. *Došao je Zejd smijući se;* دَخَلَ فِي دَارِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ تَنْظُرُ إِلَيْهِ. *Unide u kuću svoga oca, a majka ga gledaše.*

Mjesto ovoga imperfekta može uvijek stajati particip aktivni, na pr. جَاءَ زَيْدٌ ضَاحِكًا. *Došao je Zejd smijući se.*

5) Imperfekta znači i nepravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju koja se događa kad god se prilika pruži, na pr.

الْإِنْسَانُ يُدَبِّرُ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ. *Čovjek snuje, a Bog određuje.*

Ako pred imperfektom stoji negativna čestica لَا, ima uvijek značenje nepravu sadašnjosti, na pr.

لَا يُكْرِمُ السَّخِيُّ الْبَغِيلَ. *Ne poštuje darežljivac škrtice.*

6) Imperfekta sa pomoćnim glagolom كَانَ ima značenje predašnjeg nesvršenog vremena ili pravog imperfekta, na pr.

كَانَ يُحِبُّ الشَّعْرَ وَالشُّعْرَاءَ *Voljaše pjesmu i pjesnike.*

7) Ako je imperfekta iza čestice لَمْ ili لَمَّا, ima značenje perfekta, na pr. أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مَلَكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ *Zar nisi saznao da Bogu pripada vlast neba i zemlje?*

GLAGOLSKI NAČINI

Po načinima se mijenja samo imperfekta (الْفِعْلُ الْمَضَارِعُ).

Imperfekta ima tri načina:

a) Određeni način (الْمَضَارِعُ الْمَرْفُوعُ)

U ovome načinu stoji imperfekta, kada pred njim nema koje od čestica, iza kojih stoji zavisni ili skraćeni način. Ovaj način služi kod određenog kazivanja ili pitanja, u koga se zna vrijeme glagolske radnje, lice, koje je subjekat radnje i broj tih lica, na pr. كُنَّا نَكْتُبُ *Pisacemo mi;* يَكْتُبُ *Piše;* *Pisismo mi.*

b) Zavisni način (الْمَضَارِعُ الْمَنْصُوبُ)

Imperfekta je u zavisnom načinu jedino u podređenim rečenicama i izražuje radnju, koja je ovisna o glavnoj rečenici i koja će se ubuduće dogoditi.

Zavisni način stoji iza čestica, koje se arapski zovu الْخُرُوفُ الْوَاوِيَّةُ. To su:

1) أَرَدْتُ أَنْ أُبَيِّنَ *da ne i لَنْ neće nikako, na pr. أَخَافُ لَكُمْ طَرِيقَ التَّعَلُّمِ* *Htjedoh da vam razjasnim način učenja;* قَالُوا لَنْ نَمَسَّا النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً *Bojim se da me ne napusti; أَلَا يَتْرُكُنِي* *Vele: »Nikako nas vatra neće ticati osim određeni broj dana«.*

Čestica أَنْ može se u izgovoru ispustiti pa se samo pomišlja, na pr. فَانْ أَكْرِمَكَ *Posjeti me pa da te počastim!*

2) Iza čestica *لَئِنْ*, *لَكَيْلَا*, *كَيْلَا* da; *لَإِنْ*, *لِكَيْ*, *كَيْ* da ne. Ove čestice izrazuju namjeru ili svrhu za koju se radi, na pr. *Treba da musliman moli Boga za zdravlje, da ga sačuva od nesreća*; *أَسَلَمْتُ كَيْ أُدْخَلَ الْجَنَّةَ*; *Primio sam Islam, da uđem u raj*; *إِنَّمَا قَالَ ذَلِكَ لَئَلَّا يُسْتَخَفَّ بِالْعِلْمِ*; *Samo je tako rekao da se ne omalovaži nauka.*

3) *إِذَا* (إِذَا) *tada*; *dakle*. Ova čestica znači pogodbu, na pr. *إِذَا أَكْرَمَكَ أَنَا آتِيكَ غَدًا* *Sutra ću doći, rekne* *إِذَا أَكْرَمَكَ* *Tada ću te počastiti.*

Da bi imperf. iza *إِذَا* bio u zavisnom načinu (الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ) potrebno je: 1) da stoji u početku odgovora, 2) da stoji neposredno pred glagolom i 3) da glagol ima značenje budućeg vremena. Ako ne postoje svi ovi uslovi, imperfekat iza *إِذَا* stoji u određenom načinu (الْمُضَارِعُ الْمَرْفُوعُ), na pr.

إِذَا أَنْتَظِرَكَ سَأُزُورُكَ... Posjetiću te.... Onda ću te očekivati;
إِنَّمَا إِذَا أَكْرَمَكَ جِئْتُكَ... Došao sam ti.... Onda ću te ja počastiti;

يَحُودُ الْأَغْنِيَاءُ بِالْمَالِ فِي سَبِيلِ الْعِلْمِ... إِذَا هُمْ يَقُومُونَ بِالْوَاجِبِ
Bogataši dijele imetak za nauku.... Oni onda vrše dužnost;
رَكَوْتُ هَذَا الْقَوْلَ... إِذَا أَظُنُّكَ كَاذِبًا *Rekao sam ja ovo.... Onda te držim lašcem.*

4) *حَتَّى* da, dok (u namjernim rečenicama), na pr. *يَنْبَغِي أَنْ لَا يُضْعِفَ النَّفْسَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عَنِ الْعَمَلِ* *Treba da ne slabi duha pa da ovaj napusti rad.*

c) Skraćeni način (الْمُضَارِعُ الْمَجْزُومُ)

Imperfekat u skraćenom načinu obično izražuje zapovijed ili pogodbu. Ovaj način dolazi:

1) Uz čestice koje imaju jedan imperfekat u skraćenom načinu (الْمَرْفُوعُ الْمَجْزُومُ). To su:

نَمْ nije, لَمْ još nije, لَ nek i لَا nek ne,
 na pr. يَكْتُبُ Nije pisao; لَمْ يَكْتُبُ Još nije pisao; يَكْتُبُ
 Nek piše! لَا يَكْتُبُ Nek ne piše! لَا تَكْتُبُ Ne piši!¹⁾

2) Iza pogodbenih veznika (كَلِمَاتُ الْمُجَازِمِ ili كَلِمَةُ الْمُجَازِمِ) u pogodbenim rečenicama dolaze po dva imperfekta u skraćenom načinu. To su:

إِنْ ako	إِنْ تَتُبْ تُنْفِرْ ذُنُوبُكَ Ako se pokaješ, oprostiće ti se grijesi.
مَعْمَا što god	مَعْمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što god učiniš, učiniću.
مَا što	مَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što ti učiniš, učiniću.
مَنْ ko	مَنْ يُؤْمِنُ يَخْلُصْ Ko vjeruje, spasiće se.
أَيُّ koji	أَيُّ يَوْمٍ تَذْهَبُ أَذْهَبْ Koga dana ti pođeš i ja ću poći.
حَيْثُمَا kad god ili	حَيْثُمَا تَفْعَلْ الْخَيْرَ تَجِدْهُ Kad god ili gdje god učiniš dobro, naći ćeš ga.
gdje god	
أَيْنَ gdje	أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكُكَ الْمَوْتُ Gdje god bio, stignuće te smrt.
gdje god	
أَيُّ gdje god	أَيُّ تَكُنْ أَكُنْ Gdje god budeš, biću i ja.
إِذَا مَا ili	إِذَا مَا أَسْمَعُ خَيْرَكَ أَفْرَحْ Kad god čujem tvoje dobro, radujem se.
Kad god	
كَادَا kada	مَتَى تَذْهَبُ أَذْهَبْ مَعَكَ Kad pođeš, i ja ću poći s tobom.

na primjer

Imperfekat stoji u skraćenom načinu i poslije imperativa, na pr.
 عِشْ قَتِيمًا تَكُنْ غَنِيًّا Živi zadovoljan, bićeš bogat.

Često u pogodbenoj rečenici mjesto imperfekta u skraćenom načinu stoji perfekat, na pr. إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ Ako krade, krao mu je i brat prije.

¹⁾ U afirmativnom imperativu za 2 lice na primjer أَكْتُبْ čestica se لِ samo zamišlja.

Ako u prvoj rečenici stoji imperfekat sa glagolom كَانَ ili pred drugom rečenicom bude čestica فَ, onda će imperfekat, koji stoji iza كَانَ ili iza čestice فَ, stajati u određenom načinu, na pr. مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ تَرَدُّ لَهُ فِي حَرْثِهِ Ko bude želio korist onoga svijeta, mi ćemo mu povećati tu korist; مَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا Ko vjeruje svoga gospodara, taj se neće bojati štete.

Sintaksa čestica

Čestice su prijedlozi, prilozi, veznici i uzvičnici.

A) Prijedlozi (حُرُوفُ الْخَفْضِ ili حُرُوفُ الْإِصَافَةِ ili حُرُوفُ الْجَمْرِ)

Prijedlozi ili prepozicije označuju mjesne, vremenske ili misaone odnošaje riječi u rečenici.

Prijedlozi se dijele na prave prijedloge i prijedloge koji su postali od imenica.

I Pravi prijedlozi

Pojedini pravi prijedlozi mogu imati ova značenja: بِ dolazi uz glagole, koji znače *objesiti, spojiti, uzeti, mašiti se, započeti, pitati (za što), znati, saznati, uteći se, vjerovati i kleti se*, na pr.

عَلَّقَ بِكُمَا Objesio se je o njegovu rukavu;

لَصِقَ بِمَا نِيهِ Spojio se je uz njega;

أَخَذَهُ بِيدِهِ Uzeo ga je za ruku;

بَدَأَ بِالْقِرَاءَةِ Počeo je čitati;

سَأَلَ بِوَحْيٍ Pita za to upućena!

عَلِمْتُ بِهَذَا Saznao sam ovo;

نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ Utičemo se Bogu od satane;

آمَنْتُ بِاللَّهِ الْوَاحِدِ Vjerujem jednoga Boga;

أُقْسِمُ بِاللَّهِ Kunem se Bogom.

Kada prijedlog بِ dolazi uz koji od spomenutih glagola, onda se to ب zove بِه الْأَلصَاقُ t. j. b koje izražuje spajanje.

Ovaj prijedlog dolazi osim toga i pred dalji objekat intranzitivnih glagola (بَاةِ التَّعَدِّيَةِ), na pr. ذَهَبَ اللهُ يَنْوِرُهُمْ Bog im je oduzeo njihovo svjetlo; قَامَ بِالْحَقِّ On čuva istinu.

Prijedlog **ب** može značiti udruženje sporedne stvari sa glavnom (المَصَاحِبَةُ ili التَّلَاصِبَةُ), na pr. اشْتَرَى الْمَغَارِ بِبِلْجَامِ. Kupio je magarca sa uzdom; سَارَ بِأَهْلِهِ Otišao je sa svojim.

Isto tako može značiti sredstvo kojim se nešto radi (بَاءُ الْأَسْمَانَةِ) ili uzrok zbog koga se nešto radi (بَاءُ التَّحْلِيلِ), na pr. قَبِيْرًا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَكُنْ قَتَلَهُ بِالسَّيْفِ Ubio ga je sabljom; Zbog Božje milosti ti si prema njima blag.

Nekada ovaj prijedlog znači cijenu (بَاءُ الْمَقَابَلَةِ), na pr. اشترى كتاباً بدينار. Kupio je knjigu za dukat.

Prijedlog بِ može značiti mjesto ili vrijeme (الْطَّرْفِيَّةُ), kao i فِي, na pr. قَرْيَةٌ بِعَيْصَرَ Selo u Egiptu; بِيَدِهِ سَيْفٌ U ruci mu mač; يَنَامُ بِالنَّجَارِ Spava u dani.

Konačno se ovaj prijedlog smatra suvišnim (بَاءُ الزِّيَادَةِ) kad
 stoji na predikatu negativne rečenice ili iza إِذَا kada, koje izra-
 žava iznenađenje (إِذَا الْمَفْجَأُ), na pr. مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ Oni nisu
 vjernici; لَسْتُ بِعَالِمٍ Ne znam; إِذَا بَايَ Izadoh, kad li moj brat.
 تَأْتِ الْقِسْمَ se upotrebljuje u zakletvi (تَأْتِ الْقِسْمَ) i dolazi uvijek s
 riječju اللَّهُ, na pr. تَأْتِ تَأْتِ Tako mi boga!

وَ također služi za zakletvu (وَ اُوْلَافْسِمِ), ali može doći sa svakom imenicom, na pr. وَ حَيَاتِكَ Tako mi Boga! Tako mi tvoga života!

Ovaj prijedlog znači nekada mnoštvo ili malenkost, jer se iz njega zamišlja رَبُّ (وَأُورُبُّ), na pr. كَمَوْجِ الْبَحْرِ أَرَحَىٰ سُودَهُ. Mnoge noći kao morski valovi spustile su svoje zavjese! وَتَالِإِ Imma ih koji uče Kur'an, a on ih proklinje. يَلْمِزُهُ الْفُرَّانُ

znači što i naše »od« t. j. početak (الْإِبْتِدَاءُ). Taj početak može biti u prostoru pa u tom slučaju ovaj prijedlog dolazi uz glagole koji znače: *rastati se, otići, udaljiti, udaljiti se, riješiti se, čuvati, čuvati se, pobjeći, plašiti se, zabraniti* i slično, na pr. خَرَجَ مِنْ مَكَّةَ Otišao je iz Mekke; أَلْعَلِمُ حِصْنٌ يُنَجِّي مِنْ Nauka je grad, koji štiti od svih nevolja; يَتَنَعَّمُ مِنَ الدُّحُولِ Utičem se Bogu od pohlepe; أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الطَّمَعِ Sprečava mu ulazak.

Ovamo spadaju i izrazi: دَخَلَ مِنَ الْبَابِ Unišao je na vrata; أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ Da li ste odabrali život ovoga svijeta mjesto budućega?!

Ovaj prijedlog može značiti početak u vremenu, na pr. مِنَ الصَّبَاحِ إِلَى الْمَسَاءِ Od zore do mraka.

Prijedlog مِنْ nekada znači uzrok (الْتَّمَلِيلُ), na pr. يُغْضِي حَيَاءٌ On preda se ględa od stida, a drugi (پَرْدِ نَجْمِ) preda se gledaju iz strahopoštovanja.

Ovamo spadaju izrazi: بَاعَ بِنْتَهُ قَرَسًا Prodao mu je konja; زَوَّجَ ابْنَتَهُ مِنْ ابْنِ أَخِيĆ Udao je svoju kćer za njegova bratića.

Nekada se ovim prijedlogom izrazuje razmak ili odnošaj između osoba ili stvari, na pr. دَنَا (قُرْبًا) مِنِّي Približio mi se je; أَيْنَ أَنْتَ أَيْنَ أَنَا On je tvoj bližnji; بَعِيدٌ مِنِّي Daleko od njega; هُوَ دُونَ زَيْدٍ هُوَ أَفْضَلُ Koja razlika između tebe i Zejda! هُوَ دُونَ زَيْدٍ هُوَ أَفْضَلُ Razlika je između njega i Zejda kao između srebra i zlata; أَنْتَ أَفْضَلُ مِنِّي Ti si vredniji od mene.

Cesto iza ovoga prijedloga stoji partitivni genitiv t. j. genitiv koji znači dio neke cjeline ili jedinicu od neke vrste (التَّبْطِيعُ), na pr. كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ Mnogi ljudi; صَارِيحٌ مِنَ الْبَرِّ Varičak pšenice.

Napokon se ovim prijedlogom tumači neka cjelina nabrajanjem pojedinosti (الْبَيَانُ), na pr. فَجَاءُوا كُلُّهُمْ مِنْ رِجَالٍ وَنِسَاءٍ Došli su svi, ljudi i žene.

Isto tako ovaj prijedlog služi da objasni riječi općenita značenja, na pr. احْفَظْ مَا فِي الْكِتَابِ مِنَ الْقَوَاعِدِ Zapamti pravila koja su u knjizi.

Ovo značenje ima مِنْ kada stoji sa genitivom, kojim se označuje materija od koje je neki predmet, na pr. سِوَارٌ مِنَ الذَّهَبِ Narukvica od zlata; خَاتَمٌ مِنَ الْفِضَّةِ Prsten od srebra.

إِلَى označuje svršetak u vremenu ili prostoru (الْغَايَةِ), na pr. إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ Do sudnjeg dana; مِنَ الْإِبْتِدَاءِ إِلَى الْإِنْتِهَاءِ Od početka do kraja.

Ovaj prijedlog često znači kao i srpskohrvatski »uz« t. j. da nešto ide s nečim (الْمُصَاحَبَةِ), na pr. لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ Ne trošite njihov imetak uza svoj! Uz njega; إِلَى دَارِهِ إِلَى دَارِي Njegova je kuća uz moju.

Prijedlog إِلَى naročito dolazi uz komparativ i superlativ pridjeva na oblik أَفْضَلُ, kada pridjev znači »biti draži« ili »mrži«, na pr. الْمُؤْمِنُ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ غَيْرِهِ Vjernik je draži Bogu od drugoga; هُوَ أَبْغَضُ إِلَيَّ مِنْهَا On mi je mrži od nje.

Naročito treba zapamtiti izraze إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ i slično; إِلَى آخِرِهِ i tako dalje; هَذَا إِلَيْكَ Ovo je njemu povjereno; بِجَهْدٍ إِلَيْكَ Bježi! Pusti me!

عَنْ znači kretanje sa nekog mjesta ili udaljivanje od neke osobe ili stvari pa dolazi uz glagole: bježati, izbjegavati, čuvati, braniti, osloboditi, zabraniti, spriječiti i uz glagole koji znače: boriti se ili platiti za nekoga, na pr. الْهَرَبُ عَنْ قَضَاءِ اللَّهِ تَعَالَى غَيْرُ مُسْكِنٍ Nemoguće je izbjeci odredbu uzvišenog Boga; نَجِّ عَنْ الْقَبِيحِ Kloni se nevaljaštine! تَعَالَى عَنْ الْبَلَاءِ Bog će ga čuvati od nesreća; يَتَخَلَّصُ عَنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ Spasiće se patnje drugoga svijeta; لَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ Zabrana od odvratnoga; لَا تُجَازِي Ne bori se za one koji su sebe izdali; نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ سَيِّئًا Neće niko ni za koga naknaditi ništa.

Nadalje ovaj prijedlog dolazi uz glagole: *otkriti, objaviti, pokazati, pitati i odgovoriti*, na pr. *كَشَفَ عَنْهُ* Otkrio ga je; *جَافِيَ مُوْهُ* Javio mu je to; *سَأَلَ عَنْ أَخِيهِ* Pitao ga je za njegova brata; *أَجَابَ عَنِ السُّؤَالِ* Odgovorio je na pitanje.

Isto tako prijedlog *عَنِ* dolazi uz glagole: *pustiti, zanemariti, oprostiti, nepotreban nečem biti i odvratiti od nečega*, na pr. *يَنْبَغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَفْغُلَ عَنْ نَفْسِهِ* Treba da čovjek ne zanemari sebe; *بِغْفُو عَنْهُمْ* Bog će im oprostiti; *هُوَ غَفِيٌّ عَنْهَا* On nje ne treba; *شَغَلَهُ ذَلِكَ عَنِ التَّعَلُّمِ* To ga je zabavilo od študiranja.

Nekada ovaj prijedlog znači izvor odakle nešto potječe ili uzrok zbog koga se nešto događa, na pr. *رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ* Neka je Bog s njim zadovoljan! *حُكِيَ عَنِ الشَّافِعِيِّ* Priča se od Šafije; *مَا هَلَكَ أَمْرُوهُ عَنْ مَشُورَةٍ* Nije niko propao zbog toga što se je savjetovao.

Treba zapamtiti izraze *لَمْ يَفْعَمْ السُّؤَالُ فَضْلًا عَنْ أَنْ يُجِيبَ* Nije ni pitanja zapamtio, akamoli da odgovori.

عَلَى znači mjesto kao i srpskohrvatski prijedlog »nad«, »na« ili »kod«, na pr. *وَجَدَ إِنْسَانًا عَلَى الطَّرِيقِ* Našao je čovjeka na putu; *نَظَرَ عَلَى الْحَائِطِ صُورَةَ رَجُلٍ* Gledao je na zidu sliku čovjeka; *وَقَفَ عَلَى النِّعْرِ* Stajao je kod rijeke; *عَلَى اثْنَيْ عَشَرَ مِيلًا مِنْ مَكَّةَ* Na 12 milja od Mekke; *قَرَأَ عَلَى الْمُعَلِّمِ كِتَابًا* Pročitao je pred učiteljem knjigu; *تَلَا الرِّسَالَةَ عَلَيْهِمْ* Pročitao im je brošuru.

Ovaj prijedlog može značiti da je protiv koga nešto upe-reno, na pr. *خَرَجَ عَلَيْهِ* Digao se je protiv njega.

Isto tako *عَلَى* dolazi uz glagole: *srditi se, lako ili teško biti, jasno ili nejasno biti, hrabriti ili poticati, biti pohlepan*, na pr. *هَذَا صَعَبٌ عَلَيْكَ* Srdi se na njega; *هَذَا سَهْلٌ عَلَيْكَ* To je tebi teško; *هَذَا خَفِيَ عَلَيَّ* To je tebi lako; *هَذَا خَفِيَ عَلَيَّ* Ovo je meni nejasno; *حَرِيصٌ عَلَى الْأَكْلِ* Hrabrio ga je na rad; *حَثَّةٌ عَلَى الْعَمَلِ* Pohlepan na jelo.

Nekada ovaj prijedlog znači dužnost, obavezu ili dug, na pr. *طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ* Dužnost je svakom muslimanu tražiti nauke; *لَهُ عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Ja mu imam dužan hiljadu dukata.

Često ovaj prijedlog znači da se neko nečim odlikuje mimo ostale, na pr. *فَضْلُ آدَمَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ* Vrijednost Adema mimo anđele.

Prijedlog *عَلَى* može značiti i uzrok ili uvjet, na pr. *لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَى صَالَمَةٍ* Ja vam zato ne tražim novaca; *بِنَاءٍ عَلَيْهِ* Radi toga; *عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Nagodio se je s njim za 1000 dukata.

Napokon se ovim prijedlogom izražuje da se nešto događa usprkos nečega drugoga ili prema drugom nečemu, na pr. *عَلَى قَدَرِ الْإِمْكَانِ* Kazniću te premda si star; *أَعَذَّبَكَ عَلَى كِبَرِ سِنَّكَ* Po mogućnosti.

Treba zapamtiti izraze *عُشِيَ (أُغْمِيَ) عَلَيْهِ* Onesvijestio se je; *رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ* Bog mu se smilovao! *دَا سْتَعْلَامُ عَلَيْهِ* Da ste blagoslovljeni! *بِاللَّهِ عَلَيْكَ* Ovamo ga! *عَلَى الرَّأْسِ وَالْأَمِينِ* Odmah, drage volje. *تَاكَ تِي بَا* Tako ti Boga!

لِ dolazi uz imena koja su izvedena iz infinitiva (شَيْءٌ أَلْفَعِلٌ) da pokaže objekat na koji se proteže glagolska radnja (أَلَا لَمْ لَتَغْوِيَةِ الْعَامِلِ), na pr. *مِنْ غَيْرِ تَأْمَلٍ لِحَطَّاهِ وَصَوَابِهِ* Ne pomišljajući šta mu je pogrešno, a šta ispravno; *قُضِنَا إِكْرَامًا لَهُ* Ustali smo iz poštovanja prema njemu; *هَذَا مُعْجِبٌ لَكَ* Ovo te baca u čudo, t. j. sviđa ti se; *وَأَنَا لَهُ لِمَاظُونٌ* Mi ćemo ga čuvati.

Istu funkciju ima ovaj prijedlog, kada stoji uz pridjev, koji već u prvom stepenu znači neko svojstvo u jačoj mjeri (أَلْمُبَالَغَةُ) ili kada stoji uz komparativ pridjeva koji je postao od tranzitivnih glagola, na pr. *مَنْعٌ لِلْخَيْرِ* Koji stalno sprečava dobro; *أَلْمُؤْمِنُ أَحَبُّ إِلَهٍ مِنْ نَفْسِهِ* Vjernik više voli Boga nego sam sebe.

Prijedlog *لِ* dolazi pred ime, koje je prema glagolu dalji objekat i u tom slučaju arapski genitiv odgovara dativu srpsko-hrvatskog jezika, na pr. *قَالَ لَهُ* Poklonio mu je; *رَكَعَ لَهُ* Rekao mu je;

Nekada ovaj prijedlog znači da nekome nešto pripada ili da nešto ide u nečiju korist (protivno od عَلَى), na pr. الرَّجُلُ مِنْ عَلَى Čovjek je onaj ko ima ispravno mišljenje; الثَّارِيجُ لِى عَلَيْكَ أَلْفُ دِينَارٍ Ibnī Haldunova istorija, Ti meni imaš dužan hiljadu dukata; دَعَا لَهُ Blagoslovio ga je.

Često ovaj prijedlog označuje svrhu ili uzrok (الْغَايَةُ) radi koga se nešto čini, na pr. قَامَ لِمُعَاوَنَتِهِ Digao se je da mu pomogne; وَ لِعَدَا قِيلَ I radi toga je rečeno; عَجِبْتُ لِقَوْلِهِ Čudim se radi njegovih riječi.

Iza glagola قَالَ označuje ل osobu ili stvar o kojoj se govori, na pr. وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ I ne govorite za one koji su u borbi ubijeni da su mrtvi; أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ أَجْمَرُ هَذَا Još velite za istinu: »da li je to čarolija?»

Katkada prijedlog ل znači vrijeme, na pr. مَاتَ لِيَوْمِهِ Umro je isti dan; ثَوَقَ لثِنْتَيْ عَشْرَةَ لَيْلَةً خَلَّتْ مِنْ رَبِيعِ الْأَوَّلِ Umro je 12 rebiul-evvela.

Treba zapamtiti izraze لِلَّهِ دَرَكٌ مِنْ رَجُلٍ Divan li si ti čovjek! هَلْ لَكَ فِي هَذَا إِيْمَانٌ Divan li je čovjek tvoj otac! إِيْمَانٌ لَكَ فِي هَذَا Imaš li volju za ovim?

في označuje mjesto ili vrijeme, na pr. هُوَ فِي الْبَيْتِ On je u kući; وَفَعَّ فِي الْبَيْرِ Pao je u bunar; يَدْخُلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ Staviće ih Bog u svoju milost; جَاءَ فِي السَّحَرِ Došao je u zoru.

Katkada فِي znači »sa« (kao i مَعَ), na pr. تَوَجَّهَ فِي تَحْسِينِ أَلْفَا Krenuo je sa 50.000 (ljudi).

Ovaj prijedlog dolazi pred objekat glagola: misliti, razmišljati ili govoriti, na pr. تَأَمَّلَ فِي ذَلِكَ شَهْرًا Razmišljao je o tome mjesec; تَكَلَّمَ فِي ذَلِكَ Govorio je o tome; صَنَعَ كِتَابًا فِي الْأَخْلَاقِ Sastavio je knjigu o čudoređu.

Pred objekat glagola: težiti za nečim ili željeti dolazi prijedlog فِي, na pr. لَا تَرْغَبْ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ Ne teži za imetkom ljudi!

Ovaj prijedlog može značiti i uzrok, na pr. عَذَّبَتْ أَمْرَأَةً فِي هِرَّةٍ. *Kažnjena je žena radi mačke.*

Prijedlog فِي se upotrebljava pri množenju brojeva, na pr. يَضْرِبُ خَمْسَةً فِي أَرْبَعَةٍ: ثَلَاثَةٌ فِي خَمْسَةٍ. *Množi pet sa četir!*

كَ označuje sličnost, na pr. كَالنَّوْرِ. *Nauka je kao svjetlo.*

Uz ovaj prijedlog često dolazi riječ مِثْلٌ kao, na pr. لَيْسَ. *Ništa nije kao On (Bog).*

حَتَّى znači cilj do koga glagolska radnja dopire, na pr. أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا. *Pojeo sam ribu do glave (osim glave).*

Kada حَتَّى znači »čak«, onda je veznik, na pr. جَاءُوا كُلُّهُمْ حَتَّى الْمَشَاءِ. *Došli su svi čak i pješaci; أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا. Pojeo sam ribu, čak i glavu joj.*

مُذ ili مِنْذُ znače vrijeme, na pr. مَا رَأَيْتُهُ مُذْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ. *Nisam ga vidio od petka; مَا رَأَيْتُهُ مُذْ يَوْمِنَا. Nisam ga vidio danas; مَا رَأَيْتُهُ مُنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ. Nisam ga vidio ima tri dana.*

لَدَى znače mjesto, na pr. لَدَيَّ. *Kod mene.*

رُبَّ izrazuje malenkost i prevodi se u našem jeziku glagolom »imati« i partitivnim genitivom, na pr. رُبَّ أَحَدٍ لَمْ تَلِدْهُ أُمُّكَ. *Imaš braće, koje ti nije rodila majka.*

Nekada ovaj prijedlog znači i mnoštvo, na pr. رُبَّ أَمْنِيَّةٍ جَلَبَتْ مَنِيَّةً. *Mnoga želja dovede smrt.*

جَاءَ فِي الرَّجَالِ حَاشًا زَيْدٌ. *Došli su mi ljudi osim Zejda; جَاءَ فِي الرَّجَالِ حَاشًا حَمَارًا. Došli su mi ljudi, ali magarac nije došao (kao da je rečeno حَمَارًا لَكِنَّ). (لم يَجِي).*

II Prijedlozi koji su postali od imenica:

مَعَ označuje društvo, a nekada mjesto, gdje se ili vrijeme, kada se nešto događa, na pr. سَافَرَ مَعِيَ Futovao je sa mnom; جِئْتُكَ مَعَ طُلُوعِ الشَّمْسِ Došao sam od učenika; جِئْتُ مِنْ مَعَ الطَّلَبَةِ Došao sam ti sa izlaskom sunca.

Često ovaj prijedlog ima značenje glagola »imati«, na pr. مَا مَعِيَ فُلُوسٌ Nemam novaca.

Može مَعَ značiti i »premda«, na pr. قُتِلَ مَعَ شَجَاعَتِهِ Ubijen je premda je hrabar; مَعَ ذَلِكَ Usprkos toga.

عِنْدَ označuje mjesto, na pr. لَا يَبْتَدِئُ الْكَلَامَ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ Pred njim će početi govoriti samo sa njegovom dozvolom.

Ovaj prijedlog može značiti da se nešto vremenski nadovezuje uz neki drugi događaj, na pr. عِنْدَ ذَلِكَ tada.

Nekada عِنْدَ znači »imati«, na pr. مَا كَانَ عِنْدِي إِلَّا دِينَارٌ Imao sam samo jedan dukat.

Ima slučajeve da عِنْدَ znači poredbu, na pr.

مُلُوكُ الْأَرْضِ عِنْدَ اللَّهِ تُرَابٌ Vladari svijeta su prema Bogu zemlja.

Konačno ova riječ znači mišljenje ili uvjerenje, na pr. كَوْنُ الصَّوَابِ عِنْدِي هَذَا Mislim da je ovo pravo.

بَيْنَ znači spajanje ili rastavljanje, na pr. جَمَعَ بَيْنَنَا Sastavio nas je; فَارَقَ بَيْنَنَا Rastavio nas je.

Katkada بَيْنَ ili مَا بَيْنَ znači spajanje dijelova neke cjeline, na pr. مَا بَيْنَ مَعْرُوفٍ وَتَجْمُولٍ Dijelom poznato, a dijelom nepoznato; جَاءَنِي مَا بَيْنَ فَتِيرٍ وَفَقِيرٍ Došli su mi kako bogati tako i siromasi; الْقَوْمُ بَيْنَ قَتِيلٍ وَآسِيرٍ Neki su ljudi ubijeni, a neki zarobljeni.

Izraz بَيْنَ يَدَيِ فُلَانٍ znači »pred nekim«.

نَحْوَ znači »prema« (nekom mjestu) ili prema, po (nečemu), na pr. نَحْوَ مَكَّةَ prema Mekki; نَحْوَ قَوْلِهِ prema, po njegovim riječima.

دُون pokazuje da se neko ili nešto niže nečega nalazi ili da se nešto niže nečega događa, na pr. دُونَ قَدَمِكَ خَذَ عَدُوْلَكَ *Neka je lice tvoga neprijatelja pod tvojim nogama!* اِلْتَقَوْا دُونَ صَنْمَاءَ *Sastali su se pod San'om.*

Ovaj prijedlog može značiti kao srpskorvatski »tik« ili »do«, na pr. دُونَ النَّهْرِ *Tik rijeke.*

Nekada دُون znači da je neki prostor ili broj manji od drugoga, na pr. وَبَيْنَهُمَا دُونَ رَبِيْعَةِ حَجْرٍ *A između njih dvojice bijaše manje nego što se može kamenom baciti.*

Često ova riječ znači da je nešto slabije od nečega, na pr. هُوَ دُونَكَ يَمْتَرِلَةُ الْفِضَّةِ مِنَ الذَّهَبِ *On je prema tebi kao srebro prema zlatu.*

Napokon ova riječ može značiti »osim«, na pr. يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُ *Doziva osim Boga ono što mu ne može koristiti niti štetiti.*

Ostali su prijedlozi nabrojani u Gramatici (str. 174—176).

Rečeno je da prijedlozi označuju odnošaje riječi u rečenici. Prema tome prije prijedloga mora stajati riječ na koju se prijedlog odnosi (اَلْمَتَعَلِّقُ). Ta riječ može biti glagol (اَلْفِعْلُ), glagolu slično ime (شِبْهُ اَلْفِعْلِ) ili riječ koja ima glagolsko značenje (مَعْنَى اَلْفِعْلِ), na pr. اَخْرَجَ لِلصَّيْدِ *Izašao je da lovi;* زَيْدٌ مَقْتُولٌ *Velika je razlika između vina i sirćeta!*

Mora se u izgovoru ispustiti riječ na koju se odnosi prijedlog (اَلْمَتَعَلِّقُ), ako ta riječ znači »biti« ili »postojati«, na pr. نَظَرْتُ نُوْرَ اَلْقَمَرِ *Nauka je u prsima (t. j. postoji);* اَلْعِلْمُ فِي اَصْدُوْرٍ *Gledao sam svjetlo mjeseca (t. j. koje se nalazi) u vodi.*

Ako riječ na koju se prijedlog odnosi (اَلْمَتَعَلِّقُ) ima koje drugo značenje, onda se ta riječ može izreći ili ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. اَكَلَ زَيْدٌ فِي الدَّارِ *Jeo je Zejd u kući;*

يَا اللَّهُ *Od Boga* mjesto أَسْتَعِينُ يَا اللَّهُ *Tražim pomoći od Boga*, kad ova riječ služi kao odgovor na pitanje يَمَنْ تَسْتَعِينُ *Od koga tražiš pomoći?*

Prijedlog i ime koje stoji iza prijedloga zove se الظَرْفُ (posuda). Ako riječ o kojoj prijedlog ovisi znači biti ili postojati, onda se prijedlog i ime zove الظَرْفُ الْمُسْتَقَرُّ, a inače الظَرْفُ لِفِعْلٍ.

Prijedlog se može ispustiti kod oznake mjesta i uzroka, kao i onda, ako stoji pred česticom أَنْ ili أَنَّ, kako smo to gore vidjeli.

Često ime koje stoji iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u kom drugom padežu, premda u izgovoru stoji u genitivu. Tako na pr. ime po smislu (مَحَلًّا) stoji u genitivu: kao subjekat imenske rečenice, na pr. رَبُّ غَنِيٍّ الْيَوْمَ فَفَقِيرٌ غَدًا *Mnogi bogataš danas, siromah je sutra*; kao predikat imenske rečenice, na pr. نَاوَاةٌ كَالنَّوَارِ *Nauka je kao svjetlo*; kao subjekat pasivnog glagola, na pr. جِيءَ بِالْفَارِ *Doveden je bjegunac*.

Ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u akuzativu, ako na pr. znači mjesto ili vrijeme (أَلْفَعُولُ فِيهِ), na pr. جَلَسْتُ فِي الدَّارِ *Sjeo sam u kući*; غَثْتُ فِي النَّهَارِ *Spavao sam u dani*; ako je oznaka uzroka (أَلْفَعُولُ لَهُ), na pr. سَافَرْتُ لِلْعِلْمِ *Putovao sam radi nauke*; ako je اَلْمُسْتَقَرُّ iza prijedloga حَاشَا or خَلَا, na pr. جَاءَ فِي الْقَوْمِ خَلَا زَيْدٌ *Došli su mi ljudi osim Zejda*; i kada je predikat pomoćnog glagola, na pr. كُنْتُ فِي دِمَشْقَ *Bio sam u Damasku*.

Ako ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) ne stoji ni u jednom od gore spomenutih slučajeva, onda se smatra da je u akuzativu kao dalji objekat, na pr. مَرَرْتُ بِرَيْدٍ *Prošao sam pokraj Zejda*; وَقَفْتُ عَلَى الْمِنْبَرِ *Stade na govornicu*; سَافَرْتُ مِنْ بَيْرُوتَ إِلَى دِمَشْقَ *Putovao sam od Bejruta do Damaska*.

B) Prilozi ili adverbji

Prilozi mogu biti:

1) Upitni (حُرُوفُ الْأَسْتِفْهَامِ). To su أ i هَلْ.

Česticom أ se pita za pojedinu riječ ili za cijelu rečenicu,
na pr. أ أَحَالِدُ شُجَاعًا أَمْ عَلَى Da li je hrabar Halid ili Alija?
أَلَمْ يُسَافِرْ Nije li otputovao tvoj brat?

Česticom هَل se pita samo za afirmativnu rečenicu, na pr. هَل قَرَأْتَ النَّحْوَ? Da li si učio sintaksu?

2) Prilozi kojim se odgovara na pitanje
(جَوَابُ السُّؤَالِ) jesu: نَعَمْ, بَلَى, أَجَلٌ, جَیْرٌ, da, لاَ, ne i nikako¹⁾.

Čestice **جَيْرَ** i **أَجَلَ** odgovaraju na pitanje onako kako je pitanje postavljeno, na pr. na pitanje **أَتَذْهَبُ** *Da li ideš?* odgovor **نَعَمْ** ili **جَيْرَ** »da« znači: »da, idem«; **أَلَيْسَ لِي عَلَيْكَ** *Zar mi nisi dužan 10 dukata?* odgovor jednom od spomenutih tri čestica znači »Nisam ti dužan 10 dukata«.

Svaka od spomenute tri čestice potvrđuje već izrečenu misao, na pr. kad neko rekne **جَاءَ زَيْدٌ** *Dođe Zejd* pa drugi doda **نَعَمْ** »da« t. j. *da, dođe Zejd*.

يَسْتَنْبِئُكَ إِذْ يَدُلُّكَ عَلَىٰ صَوْلَاتٍ مِّنَ الْأَعْيَانِ بِغَيْرِ عِلْمٍ ذَٰلِكَ يُدْعَىٰ إِلَى الْغِيَّاتِ ۚ

Prilog ٤٤ »da«, »dakako« dolazi samo iza negativnog pitanja, na koje daje afirmativan odgovor, na pr. ako na pitanje أَأَلَيْسَ لِي عَلَيْكَ عَشْرَةُ دَنَانِيرٍ *Da li mi ti nisi dužan 10 dukata?* bude odgovor بَلَى, *dakako*, onda znači: *dužan sam ti 10 dukata*.

ٻَ ne i **ڪَلا** *nikako* služe samo za negativan odgovor, na pr. na pitanje هِنَ جَاءَ زَيْدٌ *Je li došao Zejd?* odgovor ٻَ ne ili **ڪَلا** *nikako* znači da nije došao.

⁴⁾ Dvije zadnje riječi mogle bi se ubrojiti i u negativne priloge.

3) Prilozi kojim se potiče na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيصِ) To su: هَلَّا, هَلَا, لَوْلَا, لَوْلَا i لَوْلَا, na pr. هَلَّا يَرْتَدِعُ فُلَانٌ عَنْ غَيْبِهِ Neka se N. okani svoje zablude! أَلَا تَتُوبُ مِنْ ذَنْبِكَ! Daj se kani svoga grijeha! لَوْ مَا تَأْتَيْنَا بِالْمَلَائِكَةِ Daj zatražite Božjeg oprosta! لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ Dede nam dovedi anđele!

Ovamo spadaju i prilozi koji se zovu حُرُوفُ الْعَرَضِ, أَلَا, أَمَّا, لَوْ i لَوْ, na pr. أَلَا تَرَوُنَا Daj nas posjeti! أَمَّا, تَقِيمُ بَيْنَنَا Daj boravi među nama!

Katkada ove iste riječi služe za upozorenje (حُرُوفُ التَّنْبِيهِ), na pr. أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ Eto, zaista Božji ugodnici nemaju straha niti brige; هَذَا زَيْدٌ Eto, ovo je Zejd!

4) Prilozi za pojačanje (حُرُوفُ التَّأْكِيدِ). To su: إِنَّ i أَنْ, koje dolaze pred subjekat imenske rečenice ili لَ iza čestice (لَا أَلَمْ الْفَسَمِ) kao i لَ iza čestice (لَا أَلَمْ الْفَسَمِ) na pr. إِنَّ زَيْدًا لَعَلَّ Boga mi te je Bog odabrao mimo nas!

Nekada se zakletva ispusti i čestica لَ pokazuje da je zakletva ispuštena, na pr. لَعَلَّ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ Boga mi je vama u Božjem poslaniku lijep uzor.

5) لَبِثَ الشَّيْبَابَ يَعُودُ (الْتَسْبِيحُ) da izrazuju želju لَوْ i لَبِثَ Da se mladost vratila! لَوْ أَنْ لَنَا كَرَّةً Da nam se je povratila!

6) لَعَلَّ služi za isticanje nade (الْتَرَجُّي), na pr. لَعَلَّكَ تَرْجِعُ Možda ćeš se vratiti.

7) Negativni prilozi (حُرُوفُ النِّفْيِ) jesu: لَمْ nije; لَمْ još nije; لَنْ neće nikako; لَمْ i لَنْ, na pr. لَمْ يَكْتُبْ Nije pisao; لَمْ يَكْتُبْ Još nije pisao.

Čestice لَمْ i لَمْ dolaze samo pred imperfekat u skraćenom načinu, koji onda dobije značenje negativnog perfekta, na pr. لَمْ يَكْتُبْ Nije pisao; لَمْ يَكْتُبْ Još nije pisao.

Prilog لَنْ dolazi pred imperfekat u zavisnom načinu, koji onda ima značenje negativnog futura, na pr. لَنْ يَكْتُبْ Neće nikako pisati.

لَا nije dolazi kao negativni prilog pred glagol u perfektu i imperfektu, na pr. فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى Niti je vjerovao niti je klanjao. لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا Ja ne tražim od vas za to nagrade.

إِنْ i مَا nije dolaze pred glagol u perfektu i imperfektu, a i pred ime, na pr. مَا جِئْتُ Nisam došao; إِنْ جَاءَ إِلَّا أَنَا Samo sam ja došao; مَا أَجْلِسُ Ne sjedim; إِنْ يَجْلِسُ إِلَّا أَنَا Samo ja sjedim; مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ Ovo nije čovjek, ovo je samo plemeniti anđeo.

8) Prilozi koji znače mjesto:

أَيْنَ gdje? na pr. أَيْنَ أَنْتَ Gdje si ti? مِنْ أَيْنَ جِئْتُ Odakle si došao?

أَيْنَ gdje, na pr. اجْلِسْ حَيْثُ جَلَسَ مُحَمَّدٌ Sjedi, gdje je sjedio Muhammed; مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ Odakle se i ne nada.

أَيْنَ odakle, na pr. يَا مَرْيَمُ أَنْتِ لَكَ هَذَا Merjemo, odakle ti to?

أَيْنَ ili تَمَّ tamo, na pr. رَأَيْتُهُ تَمَّ Vidio sam ga tamo.

أَيْنَ ili هُنَاكَ هُنَا, هُنَا ovdje, هُنَاكَ tamo.

9) Vremenski prilozi أَيْنَ i مَتَى kada?, na pr. مَتَى تَذْهَبُ? Kada ćeš ići? أَيْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ Kada će sudnji dan? أَيْنَ kada, na pr. أَيْنَ Kada si došao? قَدْ već (pred glagolom u perfektu) ili katkada (pred glagolom u imperfektu), na pr. قَدْ ذَهَبَ Već je otišao; قَدْ يَذْهَبُ Katkada ode; قَطُّ nikada (uvijek u negativnoj rečenici i služi za nijekanje prošlog događaja), na pr. مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ Nisam ga nikada vidio; عَوْضُ nikada (takoder u negativnoj rečenici i niječe budući događaj), na pr. لَا يَحْيِي عَوْضُ Neće nikada doći; لَمَّا pošto (pred perfektom glagola), na pr. لَمَّا دَخَلَ Pošto je unišao; إِذْ kada, na pr. إِذْ كَانَ كَذَا Kad je bilo tako; إِذَا kada, na pr. إِذَا الْبَلَرُ إِذَا يَغْشَى Tako mi noći kada ona pokrije; أَلَانَ sada; (حِينَ إِذْ كَانَ كَذَا tada (skraćeno od كَذَا كَانَ كَذَا أمس jučer; حِينَ إِذْ كَانَ كَذَا tada (skraćeno od كَذَا كَانَ كَذَا).

10) Načinski priloz i su: كَيْفَ *kako*; أَنَّى *kako*; إِنَّمَا *samo*; كَذَا ili مَكَذَا *ovako*, na pr. كَيْفَ أَنْتَ *Kako si?* أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ? *Kako će Bog ove proživiti nakon njihove smrti?!* إِنَّمَا زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd je samo učen*; كَذَا فَعَلْتُ *Ovako sam uradio*; مَكَذَا أَمَرَنِي *Ovako mi je naredio*.

11) Ostali priloz i:

a) Čestice koje značenje imperfekta preokreću u futur. To su čestice: سَ (حَرْفُ التَّنْفِيصِ) i سَوْفَ (حَرْفُ التَّسْوِيفِ), od kojih prva služi za bližu, a druga za dalju budućnost, na pr. سَيَسِيبُ الْغُلَامُ *Dijete će odrasti*; سَوْفَ يَشِيخُ الْفَتَى *Mladić će ostarjeti*.

b) Čestice pomoću kojih se nešto tumači (حَرْفُ التَّفْسِيرِ) i أَيْ: i أَنْ *to jest*, na pr. هَذَا عَسَجْدٌ أَيْ ذَهَبٌ *Ovo je asdžed t. j. zlato*; وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ أَصْنَعَ الْفُلَكَ *Nadahnuli smo ga t. j. pravi lađu!*

Imenice mjesta i vremena koje su priloz i kada se svršuju na vokal »u« (ُ) bez nunacije nabrojeni su u Gramatici (strana 175 i 176).

C) Veznici

Veznici se dijele u prave i pogodbene veznike.

Pravi veznici (الْمُرُوفُ الْعَاطِفَةُ) jesu:

وَ i, a. Ovaj veznik veže pojedine riječi i cijele rečenice (الْمَجْمُوعُ), na pr. جَاءَ زَيْدٌ وَ عَمْرٌو *Došao je Zejd i Amr*; جَاءَ زَيْدٌ وَ ذَهَبَ *Dode Zejd, a ode Amr*.

Čestica وَ kojom se zaklinje (وَأُو الْقَسَمِ) kao i وَ koje izrazuje mnoštvo ili malenkost (وَأُو رُبَّ) spadaju u prijedloge.

Isto se tako ne broji u prave veznike وَ koje izrazuje zajednicu (وَأُو الْمَصَاحَبَةِ ili وَأُو اللَّمِيَّةِ), na pr. جِئْتُ وَ عَمْرًا *Došao sam sa Amrom (u isto vrijeme, dok وَ عَمْرٌو Došao sam ja i Amr može značiti zajedno, a i napose)*.

U veznike se ne broji ni وَ koje znači stanje (وَأُو الْحَالِ), na pr. جَاءَ زَيْدٌ وَ هُوَ يَبْكِي *Došao je Zejd plačući*.

فَ pa znači da nešto odmah slijedi iza nečega (الترتيب), na pr. جاء زيدٌ فَمَسَرُوْهُ Dode Zejd pa (odmah) Amr.

O vezniku فَ, koji stoji na drugom dijelu pogodbene rečenice (فَا الْمَجْزَاءُ ili فَا الْمَوَاقِبُ), kao i o فَ, koje stoji iza čestice أَمْ, biće kasnije govora.

مَعِ (مَعِ) zatim znači slijed u razmaku (الترتيب مَعَ التَّرَاخِي), na pr. جاء زيدٌ مَعِ عَمْرُوْهُ Dode Zejd pa onda Amr.

حَقَّ čak. Ovaj veznik znači da riječ poslije njega znači bolji ili slabiji dio onoga što znači riječ koja stoji prije te čestice, na pr. مَاتَ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءِ Pomrije svijet čak i Božji poslanici; قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ حَتَّى الْمَشَاءِ Došli su hodočasnici čak i pješaci.

Da može biti i prijedlog već smo gore naučili.

أَوْ ili, na pr. تَرَوُجُ هِنْدًا أَوْ أُخْتَهَا Vjenčaj Hinda ili njezinu sestru!; لِيَذْهَبَ إِمَّا زَيْدٌ أَوْ عَمْرُوْهُ Neka ide Zejd ili Amr!; أَلَيْسَ فِي الدَّارِ أَمُّ خَالِدٍ Je li u kući Alija ili Halid?

نَعُوْ nego, ali izražuje odustajanje od neke tvrdnje, na pr. جاء زيدٌ نَعُوْ Dode Zejd, nije nego Amr; مَا جَاءَ زَيْدٌ نَعُوْ Nije došao Zejd, nego (t. j. ali je došao) Amr.

لَكِنْ ali, nego uvijek dolazi iza negativne rečenice, na pr. مَا رَأَيْتُ زَيْدًا لَكِنْ عَمْرًا Nisam vidio Zejda, nego Amra.

لَكِنْ spada u čestice iza kojih slijedi imenska rečenica, čiji je subjekat u akuzativu, a predikat u nominativu (الْمَفْرُوقَةُ الْمَشْبَعَةُ), na pr. زَيْدٌ مُّحِبٌّ لَكِنْ عَمْرًا غَافِلٌ Zejd je marljiv, ali je Amr nemaran.

Pravim veznicima se mogu pribrojiti:

1) Čestice uz koje stoji zavisni način imperfekta (الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ). To su:

أَنْ da, أَلَا ili لَوْلَا da ne, كَيْ da, كَيْلَا ili لَكَيْلَا da ne i tada, dakle. Ova zadnja čestica uvijek je kao odgovor na neku tvrdnju, na pr. يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ Bog hoće da vam olakša;

حِينَئِذٍ لَكِنِّي أَتَمَلَّمُ *Došao sam da naučim;* إِثْلًا يَنْلَمُ *da ne bi znao;* إِذَنْ تُفْلِحُ *Tada ćeš se spasiti,* kad je rečeno kao odgovor na izjavu, na pr. سَاجِدُهُ *Trudiću se.*

Čestica أَنْ se u izgovoru ispušta i samo se zamišlja iza veznika لِ *da* ili حَتَّى *dok*, na pr. وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ *Poslali smo ti opomenu, da razjasniš ljudima;* أَنْ تَفُورَ *(أَنْ) تَفُورَ* أَطِيعِ اللَّهَ حَتَّى *(أَنْ) تَفُورَ* Pokoravaj se Bogu, da bi postigao Njegovo zadovoljstvo.

أَنَّ *da* spada u čestice iza kojih dolazi imenska rečenica, čiji subjekat stoji u akuzativu, a predikat u nominativu (الْمُرُوفُ الْمَشْبَعَةُ بِالْفِعْلِ), na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا طَالِبٌ *Znam da je Zejd učenik.*

Pred ovu česticu može doći čestica لِ pa tada glasi لِ أَنَّ *jer*, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ لِأَنَّهُ مُجِدٌّ *Zejd je učen, jer je marljiv.*

كَأَنَّ kao da također spada u čestice iza kojih stoji imenska rečenica, na pr. كَانَ زَيْدًا عَالِمٌ *Kao da je Zejd učen.*

Ova čestica katkada izražuje sumnju, na pr. كَأَنَّكَ تَفْهَمُ هَذَا *Kao da ti ovo razumiješ.*

أَمَّا što se tiče. Ova čestica dolazi pred subjekat imenske rečenice, na čiji predikat se mora staviti veznik فَ, na pr. أَمَّا زَيْدٌ فَقَدْ مَاتَ أَبُوهُ *Što se tiče Zejda, njegov je otac umro.*

بَيْنَا (بَيْنَمَا) نَحْنُ فِي الْكَلَامِ إِذْ دَخَلَ زَيْدٌ *pr. بَيْنَا ili بَيْنَمَا dok*, na pr. *Dok smo bili u govoru, kad izbi Zejd.*

Pogodbeni veznici إِنْ ako, مَهْمَا što god, مَنْ ko, مَتَى kada, كَيْمَا gdje god, كَيْذَا kad god nabrojeni su u Gramatici (str. 180 t. 2).

Pored nabrojenih još u pogodbene veznike spada:

إِذْ *tada, jer, pošto*, na pr.

فَأَصْبَحُوا قَدْ أَعَادَ اللَّهُ نِسْتَهُمْ • إِذْ هُمْ فُرِشُوا وَإِذْ مَا مِثْلُهُمْ بَشَرٌ *Bog im je povratio blagodat, jer su oni Kurejšije i jer nema ljudi kao što su oni.*

إِذَا ako, kada, na pr.

وَالنَّفْسُ رَافِعَةٌ إِذَا رَغَبَتْهَا • وَإِذَا تُرِدُّ إِلَى قَلِيلٍ تَقْنَعُ

Strast čezne, ako je pustiš da čezne,
a zadovolji se, ako se skuči, i na malo.

كَأَدَ bi svijet bio pravedan, miran bi bio sudija. لَوْ da, kad, na pr. لَوْ أَنْصَفَ النَّاسُ اسْتَرَحَ الْقَاضِي

Da nije Zejda, propao bi Amr. لَوْلَا da nije, na pr. لَوْلَا زَيْدٌ لَهْلَكَ عَمْرُو

D) Uzvici su riječi, koje izrazuju čudenje, divljenje, radost, tugu ili druge osjećaje, na pr. Daleko je, Gdje je! Šuti! polagano! Razlika je!

Najglavniji su uzvici nabrojeni u Gramatici (strana 180).

Rečenica (الْجُمْلَةُ ili الْكَلَامُ)

U arapskom se jeziku rečenice nižu jedna za drugom i rijetko kada dode umetnuta rečenica (الْجُمْلَةُ الْمُتَعَرِّضَةُ).

Rečenica može biti čista, prosta t. j. ona koja ima samo subjekat i predikat, a može u rečenici pored subjekta i predikata biti još riječi.

Subjektat i predikat kao glavni dijelovi rečenice zovu se اَلْمُعْتَمَدُ, a riječi koje služe kao dodaci glavnim dijelovima zovu se اَلنَّفْثَةُ.

Po obliku arapska rečenica može biti imenska i glagolska.

Imenska rečenica (الْجُمْلَةُ اَلْاِسْمِيَّةُ) je ona koja počinje imenom, koje je ime u rečenici subjekat, na pr. Zejd je učen. زَيْدٌ عَالِمٌ

Subjektat imenske rečenice zove se اَلْمُبْتَدَأُ, a predikat اَلْخَبَرُ.

Glagolska rečenica (الْجُمْلَةُ اَلْفِعْلِيَّةُ) je ona koja počinje glagolom, na pr. Umro je Zejd. مَاتَ زَيْدٌ

Subjektat glagolske rečenice zove se اَلْفَاعِلُ, a predikat je sami glagol (اَلْفِعْلُ).

U arapskoj rečenici nema spone (kopule).

Subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ) je ime, koje stoji odmah na početku rečenice ili iza čestice, koja dolazi pred imensku rečenicu, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Zaista je Zejd učen; لَبْتُ زَيْدًا غَفِيًّ Da je Zejd bogat!

Subjekat imenske i glagolske rečenice može biti glagol sa česticom أَنْ da ili مَا što, iza kojih se glagol smatra u infinitivu (الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ), na pr.

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ
ت. j. صِيَامُكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ } A bolje vam je postiti;

طَالَ مَا عَادَيْتَ الْإِسْلَامَ
ت. j. طَالَ مُكَادَاتُكَ الْإِسْلَامَ } Dugo je da si Islamu neprijatelj.

Predikat imenske rečenice može biti: ime, glagol, glagolu slično ime (شِبْهُ الْفِعْلِ) i prijedlog sa svojom imenicom (الظَّرْفُ), na pr. زَيْدٌ رَئِيفٌ Zejd je čovjek; زَيْدٌ شَرِيفٌ Zejd je plemenit; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ Zejd umrije; زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; زَيْدٌ فِي الدَّامِيَةِ Zejd je u džamiji.

Kada je predikat imenske rečenice glagol ili glagolu slično ime ili prijedlog sa svojom imenicom, onda predikat nije jedna riječ, nego cijela rečenica, jer glagol odnosno glagolu slično ime mora imati svoj subjekat, koji je spomenut ili se zamišlja, a kod prijedloga i imenice se uvijek pretpostavlja glagol ili glagolu slično ime, na pr. زَيْدٌ مَاتَ (هُوَ) Zejd je umro; زَيْدٌ مَاتَ أَبُوهُ Zejdov je otac umro (zapravo: Zejd, umro je njegov otac); زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ Zejdov je otac učen; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ (مَجْهُولٌ) Zejd je u džamiji.

Predikat u imenskoj rečenici može biti i cijela imenska rečenica, na pr. زَيْدٌ أُمٌّ رَحِيمَةٌ Zejdova je majka milostiva (zapravo: Zejd, majka mu je milostiva). Kada je u imenskoj rečenici predikat cijela rečenica, mora ona sadržavati ličnu zamjenicu (الزَّائِرُ), koja predikat spaja sa njezinim subjektom, na pr. زَيْدٌ قُتِلَ أَخُوهُ Zejdov je brat ubijen; زَيْدٌ وَلَدَهُ صَبِيحٌ Zejdovo je dijete maleno.

Ime koje je subjekat imenske rečenice obično stoji prije predikata. No ako je subjekat neodređeno ime, a predikat imenica s prijedlogom ili subjekat bude imao ličnu zamjenicu, koja se odnosi na predikat, onda predikat mora stajati prije svoga subjekta, na pr. *فِي الدَّارِ رَجُلٌ* *Ima neko u kući*; *فِي الدَّارِ صَاحِبُهَا* *U kući je njezin vlasnik*.

Subjekt imenske rečenice je redovno određeno, a predikat neodređeno ime, na pr. *الرَّجُلُ صَالِحٌ* *Jusuf je bolestan*; *الرَّجُلُ صَالِحٌ* *Čovjek je dobar*. Ako je predikat određen, mora se pred njega staviti lična zamjenica (صَيْرُ الْفَصْلِ وَالتَّأْكِيدِ), da se ne bi predikat smatrao atributom (الصِّفَةُ) i da se naglasi da pojam predikata pripada samo subjektu, na pr. *اللَّهُ هُوَ الْحَقُّ* *Samo je Bog istina*.

Glagolska se rečenica upotrebljuje kada se nešto pripovijeda ili opisuje, a imenska kada se nešto tvrdi.

Kako glagolska tako i imenska rečenica može biti jasna i niječna.

(الْجُمْلَةُ السَّالِبَةُ) Niječna ili negativna rečenica

Negativne čestice mogu doći pred glavne dijelove rečenice, a i pred dodatke.

Obično negacija stoji na početku rečenice i to u glagolskoj rečenici pred glagolom, na pr. *مَا قَالَ هَذَا* *On to nije rekao (nego nešto drugo)*; *لَا يَحْتَرِمُ السَّخِيَّ الْبَخِيلُ* *Darežljivi ne poštuje škrstice*.

Ako se negira samo jedan dio afirmativne rečenice, negacija se stavlja pred riječ, koja se niječe, na pr.

جَاءَ زَيْدٌ لَا صَاحِبًا وَلَا بَاكِيًا *Dode Zejd ni smijući se ni plačući*.

Kako se iz gornjeg primjera vidi u jednoj rečenici može biti dvije pa i više negacija.

Negativna rečenica postaje od afirmativne pomoću ovih riječi:

لَا, *نِيْ* *nije*; *لَمْ*, *مَا*, *لَا* *nije*; *لَنْ* *neće nikako*, *إِنْ* *nije* i glagol *لَيْسَ* *nije*.

Čestica لَا dolazi pred glagol u perfektu i imperfektu u određenom načinu, a i pred ime, na pr. لَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى *Nije vjerovao niti se molio*; لَا يَكْتُبُ زَيْدٌ *Ne piše Zejd*; لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ *Nema u kući nikoga*.

Pomoću ove čestice tvori se zapovjedni način kojim se zabranjuje, kad stoji pred imperfektom u skraćenom načinu, na pr. لَا تَكْتُبْ *Ne piši!*

Negativna čestica مَا dolazi u imenskoj i glagolskoj rečenici. Pred perfektom niječe prošlu, a pred imperfektom sadašnju radnju, na pr. مَا زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd nije učen*; مَا كَتَبَ *Nije pisao*; مَا يَكْتُبُ *Ne piše*.

لَمْ dolaze uvijek pred imperfekat u skraćenom načinu i daju mu značenje perfekta, na pr. لَمْ يَكْتُبْ *Nije pisao*; لَمْ يَكْتُبْ *Još nije pisao*.

Čestica إِنَّ dolazi u imenskoj i u glagolskoj rečenici i to pred perfekat i imperfekat u određenom načinu, na pr. إِنَّ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ *Nevjernici su samo u zabludi*; إِنَّ أَرَدْنَا إِلَّا *Mi smo samo htjeli dobročinstvo*; إِنَّ أَفْعَلَ هَذَا *Ja to neću učiniti*.

Ovu česticu treba dobro razlikovati od pogodbenog إِنْ ako, koje dolazi pred imperfekat u skraćenom načinu.

Glagol لَيْسَ negira cijelu rečenicu, na pr. لَيْسَ زَيْدٌ عَالِمًا (يَعْلَمُ) *Zejd nije učen*.

Nekada ova negacija niječe pojedinu riječ u rečenici i tada stoji neposredno pred tom riječi, na pr. لَيْسَ لِهَذَا خَلْقٍ *Nije radi ovoga stvoren (nego radi nečega drugoga)*; لَيْسَ كُلُّ مَا فَاتَ يُذْرَكَ *Ne može se stići sve, što je prošlo*.

Upitna rečenica (السُّئَالُ السِّفَعَامِيَّةُ)

Arapski jezik ne poznaje neupravnog pitanja pa upitna čestica izrazuje uvijek upravno pitanje.

Pitanje se može izraziti i sa samim akcentom, na pr.

أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا *Jesi li ti ovo učinio?* a i pomoću upitnih čestica.

Upitne su čestice:

أَرَأَيْتَ زَيْدًا أَمْ عَمْرًا هَلْ أ, na pr. *Jesi li vidio Zejda ili Amra?*
هَلْ فَعِمْتَ *Jesi li razumio?*

Čestice أَلَا i أَمَّا služe da upozore na slijedeću rečenicu (حُرُوفُ التَّنْبِيهِ), na pr. أَلَا قَبَّحَ اللَّهُ وَجْهَكَ Da, Bog ti lice osramotio! أَمَّا وَاللَّهِ لَوْ جِئْتَ لَقَتَلْتُكَ Zaista, tako mi Boga, da si došao, ubio bih te.

Čestice لَوْ i لَوْلَا izrazuju poticanje i hrabrenje na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيضِ وَالْعَرْضِ), ako stoje pred imperfektom, a znače prigovor zbog čega nešto nije učinjeno, ako stoje pred perfektom, na pr.

أَلَا تُصَنِّفُ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ *Daj sastavi djelo o asketizmu!*
أَلَا صَنَّفْتَ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ *Zašto nisi napisao djelo o asketizmu?*

هَلَّا أَعْلَمْتَنِي *Zašto me nisi obavijestio?*

لَوْ لَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ *Da s nama hoće govoriti Bog!*

لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ *Dede nam dovedi anđele!*

لَوْ تُعِيمُ بَيْنَنَا *Daj boravi među nama!*

Pitanje se izrazuje i pomoću upitnih zamjenica: مَنْ ko? مَا ko to? شَيْءٌ što? كَيْفَ koji? أَيُّ koja? na pr. مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ Ko je naredio? مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ Ko je taj koji će se zauzeti kod Njega? مَا تَقُولُ Što veliš? أَيُّ رَجُلٍ جَاءَكَ Ko ti je došao? أَيُّ امْرَأَةٍ ذَهَبَتْ Koja je žena otišla?

Односна или релативна реченица (الْجُمْلَةُ الْوَصْفِيَّةُ ili الصِّلَةُ)

Arapski jezik ima dvije vrste odnosnih rečenica:

1) Neodređena relativna rečenica (صِفَةٌ ili وَصْفِيَّةٌ), koja slijedi iza neodređenog imena, na pr. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ يَنَامُ *Prošao sam pokraj čovjeka, koji spava.*

2) Određena relativna rečenica (صِلَةٌ), koja slijedi iza odnosne zamjenice (إِسْمُ الْمَوْصُولِ), na pr. الْكِتَابُ الَّذِي بَعَثْتَهُ *Pismo, koje si poslao.*

لَوْ se upotrebljuje kada se izriče nešto što je protivno onome što doista jest ili doista nije (لَوْ لَمْ يَنْتَهِجِ الْجَوَابُ لَمْ يَنْتَهِجِ الشَّرْطُ) (irealna rečenica), na pr. لَوْ أَنْصَفَ النَّاسُ اسْتَرَاحَ الْقَاضِي *Kad bi svijet bio pravedan, miran bi bio sudija.*

Veznikom إِذَا izrazuje se u glavnoj rečenici misao, koja će se sigurno dogoditi (realna rečenica), na pr. إِذَا سَاءَ فِعْلُ الْمَرْءِ سَاءَتْ ظَنُونُهُ *Kada čovjek zlo radi, zle su mu i misli (o drugom).*

Glagol u obje rečenice, od kojih je složena pogodbeni rečenica, može biti u perfektu ili imperfektu. Prema tome može biti:

1) Perfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ مَلَكَتْ *Ako to učiniš, propašćeš.*

2) Imperfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ تَصَبَّرْتَ تَلَّ *Ako se strpiš, postići ćeš.*

3) Perfekat u prvoj, a imperfekat u drugoj rečenici, na pr. مَا رَأَيْتَ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ *Što si vidio, nije vidio niko.*

4) Imperfekat u prvoj, a perfekat u drugoj, na pr. أَيْنَ تَكُنْ *Gdje ti budeš, biću i ja.*

Perfekat u pogodbenoj rečenici ima značenje imperfekta. Pogodbeni način za sadašnje vrijeme ili kondicional prezenta može se dakle izraziti glagolom u perfektu i imperfektu. Ako se međutim hoće izraziti pogodba u prošlom vremenu ili kondicional za perfekat, onda se pred obični glagol stavi još كَانَ ili koji drugi pomoćni glagol, na pr. إِنْ كُنْتُ وَعَدْتُ فَأَقْمَلْ *Ako si obećao, učini.*

Iza pogodbenog veznika لَوْ prevada se rečenica i bez pomoćnog glagola perfektom, na pr. لَوْ عَلِمْتُ لَفَعَلْتُ *Da sam znao, učinio bih.* Ako iza ovoga veznika slijedi imenska rečenica, onda se na početku te rečenice stavlja أَنْ, na pr. لَوْ أَنَّ النَّاسَ سَمِعُوا *Da su ljudi čuli!*

Na početku drugoga dijela pogodbene rečenice (الْجَزَاءِ) stavlja se čestica فَ (فَاءُ الْجَزَاءِ) u ovim slučajevima:

1) Ako je drugi dio pogodbene rečenice (الْجَزَاءِ) imenska rečenica, na pr. إِنْ كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ فَلَا صَئْتُ مِنْ ذَهَبٍ. Ako je govor od srebra, šutnja je od zlata.

2) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje jednim od glagola koji nemaju potpune sprege kao što je عَسَىٰ *nije*, لَيْسَ *nije*, مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ *možda*, Divan li je! لَيْسَ *Loš li je!* na pr. مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ لَيْسَ كَبِيرَنَا فَلَيْسَ مِنَّا. Ko nije milostiv prema našim mladim i ne poštuje našeg starijeg, nije od nas.

3) Ako drugi dio rečenice izražuje želju, zapovijed ili zabranu, na pr. إِذَا لَمْ تَسْتَطِعْ شَيْئًا فَدَعُهُ. Ako nešto ne možeš, prođi ga se!

4) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje česticom سَوْفَ *ako*, إِنْ لَمْ تَتُبْ وَلَنْ يُغْفَرَ لَكَ ذُنُوبُكَ. *ili* لَنْ تَمُوتَ قَبْلَ أَنْ تَتُبَ. Ako se ne pokaješ, nikako ti se neće oprostiti grijesi.

Ako je pogodbena rečenica sa česticom لَوْ, onda obično na drugom dijelu rečenice (الْجَوَابِ) stoji čestica لَ (لَا الْجَوَابِ), na pr. لَوْ قَعَلْتَ لَكَ خَيْرًا لَكَ. Da si učinio, svakako bi ti bilo bolje.

Nekada u pogodbenoj rečenici može biti ispušten i cijeli drugi dio, jer se iz smisla razumije, na pr. إِنْ قَعَلْتَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ. Ako učiniš (dobro je), a ako ne učiniš, učiniću ja.

Čestice إِنْ i لَوْ nekada ne izražuju pogodbe, nego se sa veznikom وَ u našem jeziku prevode sa dopusnim veznicima *premda*, *makar*, na pr. إِضْرِبْ زَيْدًا وَ لَوْ كَانَ أَخُوكَ. Udri Zejda *premda* ti je *brat*.

Pored nabrojanih vrsta rečenica u arapskom jeziku ima i podređena rečenica, koja počinje česticom أَنْ ili اَنْ *da* i مَا *što* (أَحْرُفُ الْمَصْدَرِيَّةِ). Ovaka se rečenica zove الْمَجْمُوعَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ, jer

mjesto te rečenice uvijek može stajati i infinitiv **الْمَصْدَرُ** od istoga korjena od koga je i glagol, koji se nalazi u toj rečenici, na pr.

أَعْلَمُ أَنَّكَ تَصَدِّقُ أَعْلَمُ صِدْقَكَ	} Znam da govoriš istinu;
لَا يَجْسُنُ أَنْ يَمْدَحَ الْإِنْسَانُ نَفْسَهُ لَا يَجْسُنُ مَدْحُ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ	
تَفَكَّرْ مَا تَقُولُ تَفَكَّرْ قَوْلَكَ	} Misli što govoriš!

Iz gornjih primjera se vidi da je infinitiv u ovom slučaju uvijek **الْمَصْدَرُ** imenici ili ličnoj zamjenici, koja je subjekat glagolske rečenice.

Kao što pojedina riječ u rečenici uvijek stoji u nekom padežu, tako isto i cijela rečenica se nekada smatra da je u nekom padežu (مَحَلًّا). Svaka rečenica, koja se može zamijeniti jednom riječi, smatra se da stoji u nekom padežu. Tako u rečenici **حَالِدٌ يَفْعَلُ الْخَيْرَ** Halid radi dobro predikat je cijela glagolska rečenica **يَفْعَلُ الْخَيْرَ**, koja se može zamijeniti sa **عَامِلُ الْخَيْرِ** pa se ta glagolska rečenica kao predikat imenske rečenice smatra da stoji u nominativu. Isto tako u rečenici **كَانَ حَالِدٌ يَفْعَلُ الْخَيْرَ** glagolska rečenica kao predikat glagola **كَانَ** stoji u akuzativu, jer se može zamijeniti sa **عَامِلُ الْخَيْرِ**.

U rečenici **يَفْعَلُ الْخَيْرَ مَرَرْتُ بِرَجُلٍ يَفْعَلُ الْخَيْرَ** glagolska rečenica **يَفْعَلُ الْخَيْرَ** stoji kao atribut u genitivu, jer se mjesto te rečenice može staviti **عَامِلُ الْخَيْرِ**.

Prema ovome što je rečeno mogu stajati u nekom padežu ove vrste rečenica:

1) Rečenica koja je predikat imenske rečenice (**خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ**) na pr. **الْعِلْمُ يَرْفَعُ قَدْرَ صَاحِبِهِ** Nauka podiže vrijednost svoga vlasnika; **إِنَّ الْفَضِيلَةَ تُحِبُّ** Vrlinu ljudi vole.

2) Rečenica koja izrazuje stanje (**الْمَالِ**), na pr. **وَجَاءُوا آبَاءَهُمْ** Dodoše svome ocu navečer plačući.

3) Rečenica koja je objekat (الْمَعْمُولُ بِهِ), na pr. قَالَ: إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ. Reče: »Ja sam Božji rob«.

4) Kada je rečenica u genitivu kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr. هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ. Ovo je dan, kada koristi iskrenim njihova iskrenost.

5) Rečenica koja je odgovor (الْجَوَابُ) u pogodbenoj rečenici, ako ta rečenica ima na početku إِذَا ili إِذَا فَ (إِذَا الْفَاجَأَةُ), na pr. وَ مَنْ يُضِلِّ اللَّهُ قَالَهُ مِنْ هَادٍ. Koga Bog zavede (pusti u zabludi), taj nema vodiča.

6) Ako je rečenica atribut (الْصِفَةُ), na pr. وَ جَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَذَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى. Dode čovjek iz krajnjeg dijela grada žureći se.

7) Rečenica koja slijedi (التَّالِيَةُ) iza rečenice, koja se smatra da stoji u nekom padežu, na pr. عَلِيٌّ يَقْرَأُ وَيَكْتُبُ. Alija čita i piše.

Bilješka

Riječi koje stoje u rečenici ili prouzrokuju na drugoj riječi koja uz njih stoji neku promjenu ili ne. Ako riječ uzrokuje promjenu na kraju druge riječi, zove se الْعَامِلُ (faktor), na pr. glagoli, prijedlozi, pogodbeni veznici i t. d.

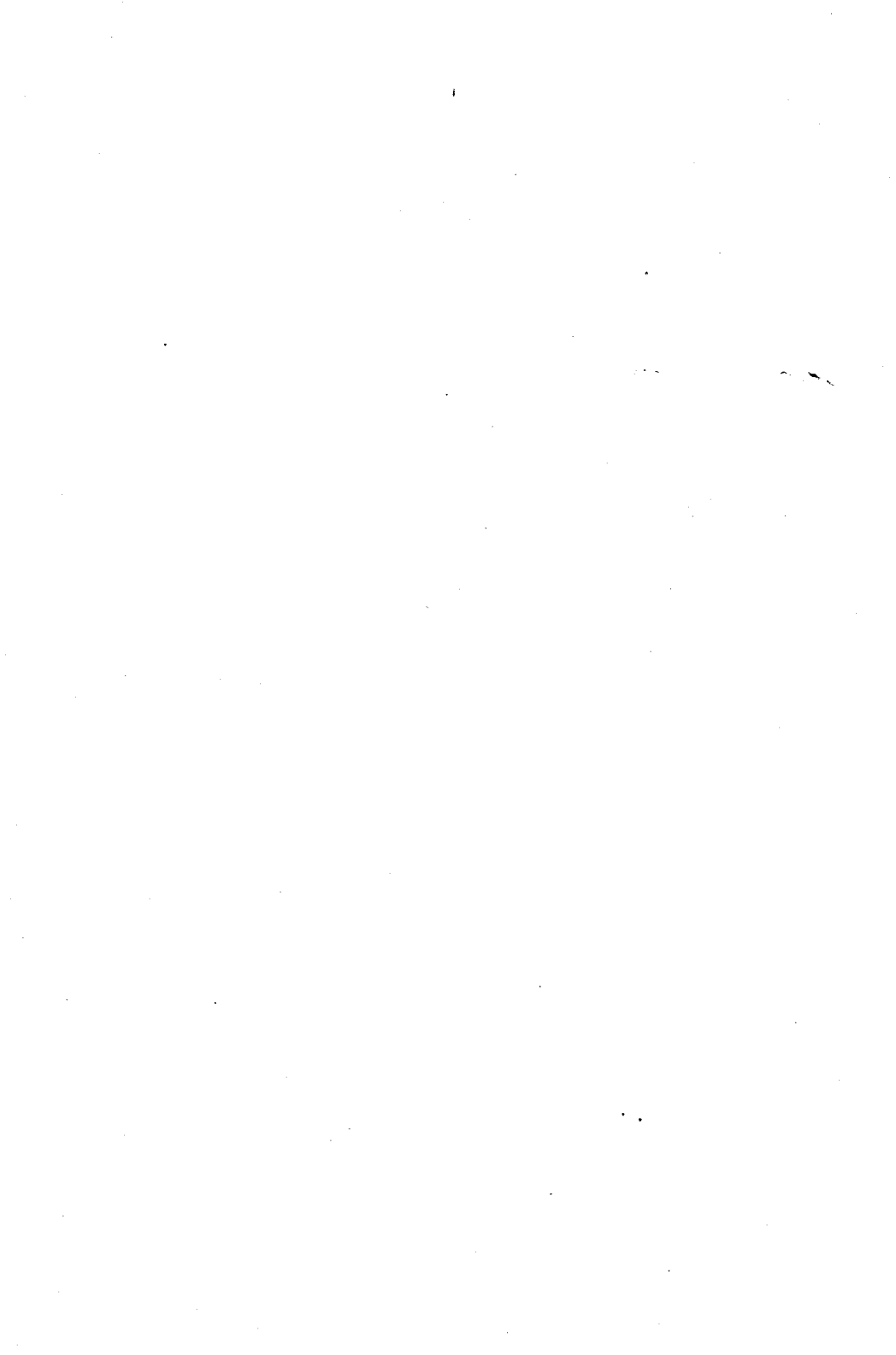
Riječ koja usljed amila (الْعَامِلُ) trpi na kraju promjenu, zove se الْمَعْمُولُ (potčinjen). Tu spadaju nominativi, genitivi, imperfekat u zavisnom ili skraćenom načinu i t. d. Tako u rečenici اَلْمَعْمُولُ زَيْدٌ اَعْمَرَ je اَعْمَرَ je اَلْعَامِلُ, a زَيْدٌ i اَعْمَرَ su اَلْمَعْمُولُ.

Promjena koja se javlja na اَلْمَعْمُولُ usljed djelovanja riječi koja je اَلْعَامِلُ zove se اَلْعَمَلُ ili اَلْاَعْرَابُ.

Ima riječi, koje nisu ni اَلْعَامِلُ ni اَلْمَعْمُولُ. Take su هَلْ, بَلْ, هَلَّا, سَوْفَ, قَدْ.

RJEČNIK

UPUTA

Skoro u svim arapskim rječnicima riječi su poredane prema njihovoj korjenu. Da možemo dakle u rječniku naći izvedenu riječ trebamo joj znati korjen. U ovom pak rječniku su sve riječi, izvedene i neizvedene, jednine i množine uzete kao samostalne i alfabetskim redom poredane. Glagoli su alfabetski složeni prema svojim glagolskim imenicama (الْمَصْدَرُ). U slučajevima gdje je glagolska imenica neobična kao na pr. تَدَثَّرُ od اَلْأَضْيِ وَعَظُهُ, اِدَّثَّرُ u alfabetski red je uzet i perfekat (الْمَصْدَرُ) i glagolska imenica (الْمَصْدَرُ).

Riječi sa određenim članom poredane su kao da ga nemaju.

Uz glagolsku imenicu svagdje je naveden perfekat i uz njega prijedlog, ako se glagol upotrebljuje s prijedlogom, a ujedno je kod glagola I vrste naveden vokal srednjeg suglasnika u imperfektu da se označi u koji razred I vrste dotični glagol spada, na pr. عَفَا (عَنْ) عَفُوً oprostiti.

Kraticama su označene ove riječi:

- s. to jest singular — jednina,
- pl. to jest plural — množina,
- zb. im. to jest zbirna imenica i
- poz. to jest pozitiv pridjeva.

آبَاءُ, s. أَبٌ, očeви

أَبَارٌ, s. يَشْرُبُ, bunarevi

آثَارٌ, s. أَثَرٌ, djela; tragovi;
tradicija

آثَامٌ, s. إِنْثَامٌ, grijesi

آثِمٌ, pl. آثِمُونَ, griješan

أَجَلٌ, s. أَجَلٌ, rok do koga se
živi, smrt

آحَادُ

- آحَادُ, s. أَحَدٌ, jedinice
 آخِرُ, pl. آخِرُونَ, drugi
 آخِرُ, pl. آخِرُونَ, posljednji;
 kraj; konac
 الْآخِرَةُ budući svijet
 آدَابُ, s. آدَبٌ, moral; uljud-
 nosti; obrazovanosti
 آذَانُ, s. أُذُنٌ, uši
 آرَاءُ, s. رَأَى, mišljenja
 آسُ mirta, mirća
 آلُ zb. im. ukućani; rod
 آلَافُ, s. أَلْفٌ, hiljade
 آلَامُ, s. أَلَمٌ, bolovi
 آلِعةُ, s. إِلَهٌ, božanstva,
 bogovi
 آلِي tehnički
 آمِنُ, pl. آمِنُونَ, siguran
 آمِنُ vrijeme
 آلَانُ sada
 آيَةٌ, s. آيَاتٌ, posude
 آوَنَةٌ, s. أَوَانٌ vremena
 آ, آو, آه, آه!
 آيَةٌ, pl. آيَاتٌ, آيٌ, znak; ču-
 do; odlomak iz Kur'ana
 آ je li, da li?
 آه, آه, آه!
 آئِسِرَ - آئِسِرَ savjetovati se,
 dogovoriti se

إِبْصَارُ

- إِئْتِمَانٌ povjeriti,
 pohraniti
 آئِنَةٌ, s. إِمَامٌ, vode
 أَبٌ, pl. آبَاءٌ, otac
 أَبِي يَأْبَى إِبَاهُ ustezati se, ne
 htjeti
 إِبَاحَةٌ - إِبَاحٌ dopustiti
 أَبَاطِيلُ, s. بَاطِلٌ, neistine
 أَبْغَضُ, s. أَبْغَضُ, najmrži
 إِبَانٌ vrijeme
 أَبُوسُ, s. بُؤْسٌ, bijede, nevolje
 إِبْتِدَاءٌ - إِبْتِدَاءٌ početi
 إِبْتِدَارٌ - إِبْتِدَارٌ natjecati se
 إِبْتِسَامٌ osmjeh
 أَبْعُ, pl. بَعْعٌ, sav
 إِبْتِغَاءٌ - إِبْتِغَاءٌ tražiti
 إِبْتِقَاءٌ - إِبْتِقَاءٌ napraviti se
 أَبَدًا uvijek (s negacijom:
 nikada)
 أَبْدَانٌ, s. بَدَنٌ, tjelesa
 أَبْدَعُ poz. بَدِيعٌ, krasniji ili
 najkrasniji
 أَبْرَاجُ, s. بُرْجٌ, zvijezda
 إِبْرَاقٌ - إِبْرَاقٌ sijevati
 إِبْرَةٌ, pl. إِبْرٌ, igla
 أَبْصَرُ, s. بَصَرٌ, vid; oči
 إِبْصَارٌ - إِبْصَارٌ vidjeti; ugledati

أَبْصَعُ

أَبْصَعُ, pl. بَصَعُ, sav

إِبْطَرُ - أَبْطَرُ učiniti obijesnim

إِبْطَالُ - أَبْطَلُ pokvariti; uništiti

إِبْطَانُ - أَبْطَنَ tajiti

إِبْغَاضُ - أَبْغَضَ mrziti

أَبْغَضُ, pl. أَبْغَضُ, mrži ili najmrži

إِبْقَاءُ - أَبْقَى ostaviti

إِبْلُ zb. im. deve

إِبْلَاءُ - أَبْلَى isharati

إِبْلَاءُ - أَبْلَى kušati, staviti na kušnju; pokazati se

أَبْلَى بِنَفْسِهِ عُدْرًا opravdao se je

أَبْنَاءُ, pl. بَنُونَ, sin

إِنُّ السَّبِيلِ putnik

أَبْنَاءُ, s. بَنُونَ, sinovi

إِبْنَاءُ - أَبْنَى dati nekome da pravi

إِبْنَةٌ, pl. بَنَاتُ, kći

أَبْنِيَّةُ, s. بِنَاءُ, građevine, zgrade

أَبُو جَهْلٍ Ebu Džehl; neznalica

أَبُو حَنِيفَةَ Ebu Hanifa (ime čovjeka)

أَبُو الْحَارِثِ počasni naziv lava

أَبْوَابُ, s. بَابُ, vrata

أَبْوَى očinski

إِتِكَاءُ

أَبْيَضُ, pl. بَيْضُ, bijel

إِبْيِضَاضُ - إِبْيَضَ pobijeljati

أَبْيَاتُ, s. بَيْتُ, kuće; sobe; stihovi

أَبْيُونُ, pl. أَبْيَى, tatica

إِتَّاعُ - تَتَّاعُ slijediti jedan za drugim

أَتَانُ, pl. أُنْ, magarica

إِتْبَاعُ - أَتَعَ ići za nekim

إِتْبَاعُ - إِتَّبَعَ pristati, slijediti

أَتْبَاعُ, s. تَبَعَ, pristaša

إِتِّخَاذُ - اِتَّخَذَ učiniti; uzeti; odabrati za

إِتْسَارُ - اِتَّسَرَ kockati se

أَتْسَاعُ, s. تَسَعُ, devetine

إِتْسَاعُ - اِتَّسَعَ biti prostran

إِتِّصَالُ - اِتَّصَلَ spojiti se

أَتْعَابُ, s. تَعَبُ, napor, umor, trud

إِتْعَابُ - اِتَّعَبَ umoriti (se)

إِتِّعَاطُ - اِتَّعَطَ (بِ) poučiti se

إِتِّفَاقُ - اِتَّفَقَ složiti se

إِتِّفَاقُ - اِتَّفَى čuvati se

إِتِّفَاقُ - اِتَّقَنَ učvrstiti

أَتَقْنُ poz. مُتَقِنُ, čvršći ili najčvršći

إِتِّكَاءُ - اِتَّكَأَ oslanjati se

إِنَّمَا

- إِنَّمَا - dovršiti
 أَنَانُ, s. أَثْنُ
 أَتَى - doći
 أَتَى (بِ) dovesti, donijeti
 أَتَى (عَلَى) dovršiti, uništiti
 dokrajčiti
 أَثَابَ - nagraditi
 تَنَاقَلَ - oklijevati
 إِنْتَاقَلَ (إِلَى) naginjati, težiti nečemu
 أَثَبَتَ - postaviti,
 učvrstiti
 إِثْبَاتَ - ustaliti se
 أَثَرٌ, pl. أَثَارٌ, djelo, trag,
 priča, predaja
 أَثْقَلَ, s. ثِقْلٌ, tegobe
 أَثْلَثَ, s. ثُلُثٌ, trećine
 إِثْمٌ, pl. أَثَامٌ, grijeh
 أَثْمَنَ, s. ثَمَنٌ, protuvrijednosti
 nečega, cijene
 أَثْمَانٌ, s. ثَمْنٌ, osmine
 أَثْنَى (عَلَى) - hvaliti
 nekoga
 اثْنَا عَشَرَ dvanaest za m. r.
 اثْنَا عَشَرَ dvanaest za ž. r.
 اثْنَانِ dva
 اثْنَتَانِ dvije
 اثْنَيْنِ اثْنَيْنِ po dva
 اثْنَتَيْنِ اثْنَتَيْنِ po dvije

إِجْمَاعٌ

- اِثْنَيْنِ dvojni
 أَثْوَابٌ, s. ثَوْبٌ, odjeća
 أَجَابَ (عَنْ) - odgovoriti
 أَجَابَ (إِلَى) - odazvati se,
 pristati na nešto
 إِجَارَةً - preći nešto
 أَحْسَنُ, s. أَحْسَنُ, najbolji
 أَحَبَّ - ljubiti, voljeti
 اِجْتَلَى - gledati, pokazati
 اِجْتَنَبَ - kloniti se
 اِجْتَهَدَ - truditi se
 اِجْتِهَادٌ trud
 جَدٌّ, s. أَجْدَادٌ, djedovi, preci
 أَجُورٌ, pl. أَجْرٌ, plata, nagrada
 أَجْرٌ أَجْرٌ obilna nagrada
 أَجْرَى - tjerati; provesti
 أَجِيرٌ, s. أَجْرَاءُ, najamnici
 أَجْزَاءُ, s. جُزْءٌ, dijelovi
 أَجْسَامٌ, s. جِسْمٌ, tjelesa, tijela
 أَجْسَادٌ, s. جَسَدٌ, tijela, tjelesa
 أَجَلٌ da
 أَجَالَ, pl. أَجَالٌ, smrt, rok do
 koga se živi
 أَجَلَدٌ, s. جَلَدٌ, jaki
 اِجْلَوَدَ - jako se žuriti
 أَجْمَ, s. أَجْمَةٌ, šikare
 أَجْمَعَ - složiti se

إِجْمَاعٌ

إِجْمَاعٌ jednoglasan zaključak
svih vjerskih učenjaka

أَجْمَةٌ, pl. أَجْمٌ šikara

أَجْمَعُ, pl. جُمِعَ sav

أَجْمَلُ, poz. جَمِيلٌ ljepši ili naj-
ljepši

أَنْجَاسٌ, s. جِنْسٌ rodovi, rase

أَنْجَحَةٌ, s. جَنَاحٌ krila

أَنْجَوَاهُ, s. جَوْهُ atmosfera, vri-
jeme

أَنْجَوَافٌ, s. جَوَافٌ šupljine, unu-
trine

أَنْجُوفٌ, pl. جُوفٌ šupalj; nepra-
vilan glagol u koga je
srednji suglasnik slab

أَنْجَهْرُ, poz. جَهِيرٌ krupnijeg ili
najkrupnijeg glasa

أَنْجَهْلٌ, poz. جَاهِلٌ neznanijsi ili
najneznanijsi

أَنْجِيَالٌ, s. جِيلٌ pokoljenja,
generacije

أَنْجِيرٌ, pl. أَجْرَاهُ najamnik

أَحَادٌ po jedan

أَحَادِيثٌ, s. حَدِيثٌ predaja

أَحْسَنُ, s. أَحْسَنُ najbolji

أَحَاطَ (بِ) - إِحَاطَةً obuhvatiti

أَحَاقَ (بِ) - إِحَاقَةً obuhvatiti;
pogoditi; zadesiti

أَحِبَّاءُ, s. حَبِيبٌ prijatelji

أَحَدُهُمْ

إِحْبَابٌ - أَحَبُّ voljeti, ljubiti

أَحَبُّ إِلَيَّ Kako mi je drag!

أَحَبُّ, pl. أَحَابِبٌ draži ili naj-
draži

أَحْبُلُ, s. حَبْلٌ užeta, ko-
nopci

إِحْتِرَاسٌ - إِحْتَرَسَ čuvati se

إِحْتِفَالٌ - إِحْتَفَلَ skupljati se,
brinuti se o nečem

إِحْتِقَارٌ - إِحْتَقَرَ omalovažiti,
poniziti

إِحْتِكَارٌ - إِحْتَكَرَ kupovati
hranu pa je zadržava-
ti dok ne poskupi

إِحْتِمَالٌ - إِحْتَمَلَ nositi,
odnijeti

إِحْتَوَاهُ - إِحْتَوَى zauzeti

إِحْتِيَاجٌ - إِحْتَاجٌ biti potreban

إِحْتِيَالٌ - إِحْتَالَ (لِ) tražiti
izlaza

إِحْتَالَ (عَلَى) prevariti

أَحْجَارٌ, s. حَجَرٌ kamenje

أَحَدٌ jedan; neko; niko
(iza negacije)

أَحَدَ عَشَرَ jedanaest za m. r.

أَحْدَثٌ - إِحْدَثَ proizvesti,
stvoriti

أَحَدُنَا neki od nas

أَحَدٌ وَعِشْرُونَ dvadeset i jedan

أَحَدُهُمْ neki

إحدى

إحدى jedna

إحدى عشرة jedanaest za ž. r.

إحدى وعشرون dvadeset i jedna

إحدىدب - إحدىدب zguriti se

أحرارٌ, حرٌ, slobodni

أحرق - أحرق spaliti

أحرفٌ, حرفٌ, s. slova

أحرنجم - أحرنجم skupiti se

أحزانٌ, حزنٌ, žalosti, tuge

أحزانٌ - أحزانٌ ožalostiti nekoga

أحسّ (بـ) - أحسّ osjetiti

أحسنٌ - أحسنٌ činiti dobro; urediti

أحسانٌ dobročinstvo

أحسنٌ, أحسنٌ, pl. أحسنٌ, ljepši; najljepši

أحسنٌ به Ala je divan!

أحسنٌ بالكتابة Krasna li rukopisa!

أحسنٌ العلمٌ najbolje znanje

أحسنٌ منك ljepši nego ti

أحصاه - أحصى izbrojiti

أحضاره - أحضر donijeti, dovesti

أعطاه - أعطاه, s. حطبٌ, drva za gorivo

أحقّ preči

أحكامٌ, حكمٌ, s. propisi, odredbe

إخترامٌ

أحكامٌ - إحصاء učvrstiti

أحكمٌ poz. مُحْكَمٌ, čvršći ili najčvršći

أحلامٌ, s. حلمٌ, razum; blagost

أحماءٌ, s. حميمٌ, rodaci; prijatelji

أحمالٌ, s. حملٌ, tovar, teret

أحمرٌ, pl. حمرةٌ, crven

أحواجٌ - أحواج prisiliti

أحوالٌ, s. حالٌ, stanja; godine

أحورٌ, pl. حورٌ, velikih lijepih očiju

أحوطٌ oprezniji

أحياءٌ, s. حيٌ, živ

أحياءٌ - أحياءٌ proživiti

أحيانٌ, s. حينٌ, vremena

أخٌ, pl. أخوةٌ, brat; prijatelj

أخٌ, pl. إخوانٌ, prijatelj; brat

إخاءٌ - أخى pobratiti

إخاءٌ bratstvo

أخبارٌ, s. خبرٌ, vijesti

إخبارٌ - أخبرٌ izvijestiti

أختٌ, pl. أخواتٌ, sestra

إختتمٌ - إختتمٌ završiti

إخترامٌ - إخترمٌ umrijeti; poginuti; ugrabiti; prekinuti

إِخْتِرَانٌ

- إِخْتِرَانٌ sakupljati;
pohraniti
إِخْتِطَافٌ - إِخْطَفَ ugrabiti
إِخْتِلَاطٌ - إِخْطَلَطَ pomiješati se,
zalaziti među
إِخْتِلَافٌ - إِخْتَلَفَ ne slagati se;
izmjenjivati se
إِخْتِيَارٌ - إِخْتَارَ odabrati
إِخْتِيَالٌ - إِخْتَالَ oholiti se, po-
nositi se
إِخْتِيَانٌ - إِخْتَانَ izdati, izne-
vjeriti
أَخَذَ أَخَذَ uzeti; početi
أُخْرُ - أُخْرَى s. أَخْرَى druga, drugo
إِخْرَاجٌ - أَخْرَج vaditi, izvaditi
أَخْرَجَ إِلَى الْوُجُودِ postavio je, stvo-
rio je
أُخْرُ - أُخْرَى pl. أَخْرَى druga, drugo
أَخْشَابٌ s. خَشَبٌ daske, drva
إِخْشِيشَانٌ - إِنْخَشَوْشَن oblačiti
grubo odijelo
أَخْصَابٌ s. خِصْبٌ plodnosti
إِخْضِرَارٌ - إِنْخَضَرَ pozelenjeti
إِخْضِلَالٌ - إِنْخَضَلَ skvasiti se
أَخْطَا s. خَطَا pogreške
إِخْطَاةٌ - إِنْخَطَا pogriješiti
أَخْطَارٌ s. خَطَرٌ opasnosti
إِخْلَاصٌ - أَخْلَصَ biti iskren

أَدَبِيَّةٌ

- أَخْلَاقٌ s. خُلُقٌ moral; ćudi
أَخْلَافٌ s. خَلِيلٌ prijatelji
أَخْمَاسٌ s. خُمْسٌ petine
أَخْوَالٌ s. خَالٌ ujaci
إِخْوَانٌ s. أَخٌ prijatelji
إِخْوَةٌ s. أَخٌ braća
أَخُو الْبَلِيَّةِ nesretnik
أَخَوِيٌ bratski
أَخِيرٌ posljednji
أَخِيرًا konačno, najposlije
أَخِيٌ pl. أَخِيُونَ braco
أُخْيَةٌ pl. أُخْيَاتٌ sestrice
أَدَّى - تَادِيَةٌ إِدَاءٌ izvršiti,
dovesti
أَدَاتٌ pl. أَدَاةٌ čestice
إِدَابَرٌ - تَدَابِيرٌ raditi jedan
protiv drugoga; ne
slagati se
إِدَاثَرٌ - تَدَاثُرٌ isčeznuti
إِدَارَةٌ - أَدَارٌ omotati, oba-
viti
إِدَامَةٌ - أَدَامٌ podržavati
أَدَبٌ pl. آدَابٌ uzgoj; od-
goj; obrazovanost;
moral; uljudnost
أَدَبِيَّةٌ s. أَدِيبٌ uzgojeni,
obrazovani književ-
nici

إِدْتَرَّ

- إِدْتَرَّ - umotati se
 إِدْخَرَ - pohraniti
 إِدْخَلَ - staviti; uvesti;
 pomiješati
 إِدْرَكَ - stići; shvatiti
 إِدْرَكَ - stići
 إِدْعَى - tvrditi
 إِدْفَأَ - ugrijati
 إِدْكَرَ - opametiti se,
 dozvati se
 إِدْلَى, s. دَلِيلٌ, dokazi; vodiči
 إِدْنَى - približiti
 إِدْوَبَ, s. دَوَاءٌ, lijekovi
 إِدْيَبَ, pl. أَدْيَاءُ, uzgojen,
 obrazovan; knji-
 ževnik
 إِدْيَانٌ, s. دِينَ, vjere
 إِذٌ - tada; pošto; jer
 إِذَا - kada, ako
 إِذَّاكَرَ - pregovarati,
 napominjati
 إِذَا مَا - kad god
 إِذْخَرَ - pohraniti
 إِذْرُعُ, s. ذِرَاعٌ, podlaktice;
 aršini
 إِذْعَنَ - pokoriti se
 أَذْكِيَّ, s. أَذْكِي, oštroumni,
 dosjetljivi

أَرْبَعِيَّةٌ

- إِذْلَلَّ - poniziti;
 pokoriti
 إِذْمَا - kad god
 إِذْنٌ - tada; dakle
 إِذْنٌ - dozvoliti
 إِذْنٌ - dozvola; znanje;
 htijenje
 أُذُنٌ, pl. أَذَانٌ, uši
 إِذْنَابٌ - griješiti
 إِذْهَبَ - odvesti
 إِرَاءَ - irāʾ - pokazati
 إِرَادَ - irād - htjeti
 إِرَاحَ - irāḥ - njušiti;
 vraćati blago s paše
 إِرَاحَ (مِنْ) - izbaviti, riješiti
 إِرَاقَ - irāq - proliti
 أَرَبٌ, s. أَرَابٌ, zečevi
 رَبٌّ, s. أَرْبَابٌ, gospodari
 أَرْبَابُ الدَّوْلَةِ - državnici, vlastodršci
 أَرْبَابُ النِّعْمَةِ - nemarni
 رُبْعٌ, s. أَرْبَاعٌ, četvrtine
 رَبِيعٌ, s. أَرْبَعَاءُ, proljeća
 أَرْبَعَةٌ, s. أَرْبَعٌ, četiri
 أَرْبَعَةٌ عَشَرَ za m. r. } četrnaest
 أَرْبَعٌ عَشَرَ za ž. r. }
 أَرْبَعِيَّةٌ - četiri stotine

أَرْبَعُونَ

- أَرْبَعُونَ četrdeset
 إِرْتَدَّ - إِرْتَدَّ povratiti (se);
 odmetnuti se od vjere
 إِرْتَدَعَ - إِرْتَدَعَ okaniti se
 إِرْتَضَا - إِرْتَضَا odabrati
 إِرْتَفَعَ - إِرْتَفَعَ dignuti se
 إِرْتَفَاعٌ visina
 إِرْتَفَعَى - إِرْتَفَعَى napredovati;
 dići se
 إِرْتَكَبَ - إِرْتَكَبَ počiniti;
 izvršiti
 إِرْتَبَحَ - إِرْتَبَحَ razveseliti se;
 smiriti se
 أَرْجُلٌ, s. رِجْلٌ, noge
 أَرْجُوكَ molim te
 أَرْخَاهُ - أَرْخَاهُ spustiti
 أَرْدَفَ - أَرْدَفَ staviti za se na
 konja
 أَرْزَقَ, s. رَزَقَ, opskrbe
 أَرْسَلَ - أَرْسَلَ poslati
 أَرَّصَدَ - أَرَّصَدَ čekati, vrebati
 أَرْضٌ, pl. أَرْضُونَ, zemlja
 أَرْعَدَ - أَرْعَدَ grmjeti
 أَرَقَهُ, poz. رَفِهُ, udobniji ili
 najudobniji (život)
 أَرَقَى, poz. رَاقَى, napredniji ili
 najnapredniji
 أَرَكَبَ - أَرَكَبَ posaditi nekoga
 na konja

إِسَاءَةٌ

- إِرْمٌ Irem, ogranak ple-
 mena Ad
 أَرْنَبٌ, pl. أَرْنَابٌ, zec
 أَرْوَاحٌ, s. رُوحٌ, duše; duhovi
 أَرْوَقَةٌ, s. رُوقٌ, trijemovi;
 čadori; stanovi
 إِزَاءٌ prema
 إِرْحَرَ - إِرْحَرَ odbiti se
 إِرْدَجَرَ - إِرْدَجَرَ odbiti se
 إِرْدَحَمَ - إِرْدَحَمَ pritijesniti
 se, stiskati se, nava-
 ljavati
 إِرْدَبَادَ - إِرْدَبَادَ povećati se
 إِرْدَبَانَ - إِرْدَبَانَ okititi se
 أَرَزَقَ, pl. رَزَقَ, plav
 إِرْكَى - إِرْكَى dijeliti milo-
 stinju
 إِرْلَاقَ - إِرْلَاقَ klizati, otiski-
 vati
 أَرْمَانَ, s. زَمَانٌ, vremena
 إِرْمَلٌ - إِرْمَلٌ umotati se
 أَرْوَاجٌ - أَرْوَاجٌ muževi;
 supruge
 أَرْوَدَهُ, s. رَادَ, opskrba
 أَرِيدُ, poz. رَائِدٌ, više ili
 najviše
 إِرْبَيْنَ - إِرْبَيْنَ gizdati se
 إِسَاءَةٌ - إِسَاءَةٌ pogriješiti

أَسَاعُ

- أَسَاعُ, s. أُسْبُوعُ, sedmice
 أُسْطَوَانَةٌ, s. أُسْطَوَانَةٌ, stupovi
 إِسْمَاعُ - تُسْمَعُ slušati jedan
 od drugog; pričati
 jedan drugom
 أَسْبَابُ, s. سَبَبُ, uzroci
 أُسْبَاعُ, s. سُبُعُ, sedmine
 إِسْبَالُ - أُسْبَلُ spustiti;
 objesiti
 أُسْبُوعُ, pl. أَسَاعُ, sedmica
 أُسْتَاذُ, pl. أَسَاتِذَةٌ, profesor
 إِسْتِذْنَانُ - إِسْتِذْنَانُ tražiti dozvolu
 إِسْتِمَارُ - إِسْتِمَارُ tražiti savjeta
 إِسْتِيقَاقُ - إِسْتِيقَاقُ natjecati se u
 trčanju
 إِسْتِيفَارُ - إِسْتِيفَارُ veseliti se
 إِسْتِيتَارُ - إِسْتِيتَارُ skrivati se,
 zaklanjati se
 إِسْتِثْنَاءُ - إِسْتِثْنَاءُ izuzeti, isklju-
 čiti
 إِسْتِجَابَةٌ - إِسْتِجَابَةٌ tražiti da
 bude udovoljeno;
 uslišati
 إِسْتِحْسَانُ - إِسْتِحْسَانُ odobravati,
 dopadati se
 إِسْتِحْكَامُ - إِسْتِحْكَامُ učvrstiti se
 إِسْتِحْلَافُ - إِسْتِحْلَافُ tražiti da
 se zakune
 إِسْتِجَاءُ - إِسْتِجَاءُ štidjeti se

إِسْطَالَةٌ

- إِسْتِخْبَارُ - إِسْتِخْبَارُ tražiti izvi-
 ješće
 إِسْتِخْدَامُ - إِسْتِخْدَامُ uzeti u
 službu; tražiti da služi
 إِسْتِخْفَافُ - إِسْتِخْفَافُ (ب) -
 omalovažiti
 إِسْتِخْلَاصُ - إِسْتِخْلَاصُ prisvojiti,
 oduzeti, dobiti;
 uzeti za doglavnika
 إِسْتِخْلَافُ - إِسْتِخْلَافُ imenovati
 nekoga nasljed-
 nikom
 إِسْتِذْعَاءُ - إِسْتِذْعَاءُ pozvati
 إِسْتِذْلَالُ - إِسْتِذْلَالُ zaključivati
 إِسْتِزَاحَةٌ - إِسْتِزَاحَةٌ biti miran,
 odmoriti se
 إِسْتِزْحَامُ - إِسْتِزْحَامُ tražiti
 milosti
 إِسْتِسْقَاءُ - إِسْتِسْقَاءُ moliti za
 kišu
 إِسْتِشْهَادُ - إِسْتِشْهَادُ tražiti svje-
 doke
 إِسْتِصْحَابُ - إِسْتِصْحَابُ pridružiti
 إِسْتِصْفَارُ - إِسْتِصْفَارُ omalovažiti,
 potcjenjivati
 إِسْتِصْوَابُ - إِسْتِصْوَابُ odobravati
 إِسْطِطَابَةٌ - إِسْطِطَابَةٌ tražiti pitke
 vode
 إِسْطِطَاعَةٌ - إِسْطِطَاعَةٌ moći
 إِسْطِطَالَةٌ - إِسْطِطَالَةٌ biti dugačak,
 oduljiti se, duljina

إِسْتِعَادَةٌ

- إِسْتِعَادَةٌ - povratiti, ponovno zadobiti
 إِسْتِعَادَةٌ - tražiti utočišta
 إِسْتِعَانَةٌ - tražiti pomoći
 إِسْتِعْدَادٌ - spremi se
 إِسْتِعْدَادٌ - sprema, priprema
 إِسْتِعْصَاءٌ - pobuniti se, ne pokoravati se
 إِسْتِعْصَامٌ - إِسْتَعَصَمَ (بِ) - držati se nečega
 إِسْتِعْلَاءٌ - إِسْتَعْلَى - uzdignuti se; nadvisiti; pobijediti
 إِسْتِعَاثَةٌ - إِسْتَعَاثَ - tražiti pomoć
 إِسْتَعَاثَ بِالْوَيْلِ وَالتَّبْوِيرِ - pomagati, kukati
 إِسْتِعْرَابٌ - إِسْتَعْرَبَ - čuditi se
 إِسْتِعْرَاقٌ - إِسْتَعْرَقَ - zauzeti
 إِسْتِعْفَارٌ - إِسْتَعْفَرَ - tražiti oprosta
 إِسْتِعْنَاءٌ - إِسْتَعْنَى (عَنْ) - ne biti potreban nečemu
 إِسْتِفْسَارٌ - إِسْتَفْسَرَ - tražiti tumačenje
 إِسْتِفْقَالَةٌ - إِسْتَفْقَالَ - tražiti razrešenje
 إِسْتِقَامَةٌ - إِسْتَقَامَ - poći za rukom, biti ispravan; istrajati

إِسْتِنْطَاقٌ

- إِسْتِقْبَاحٌ - إِسْتَقْبَحَ - ne odobravati, osuđivati, smatrati ružnim
 إِسْتِقْبَالٌ - إِسْتَقْبَلَ - okrenuti se prema nečemu, izaći nekome u susret
 إِسْتِقْرَارٌ - إِسْتَقَرَّ - smiriti se, ustaliti se
 إِسْتِقْرَاضٌ - إِسْتَقْرَضَ - uzeti u zajam
 إِسْتِكْبَارٌ - إِسْتَكْبَرَ - držati nešto velikim, precjenjivati, oholiti se
 إِسْتِكْفَارٌ - إِسْتَكْفَرَ - smatrati da je mnogo
 إِسْتِلْقَاءٌ - إِسْتَلْقَى - leći na leđa
 إِسْتِمَاحَةٌ - إِسْتِمَاحَ - tražiti, moliti
 إِسْتِمَاعٌ - إِسْمَعَ - slušati
 إِسْتِمَالَةٌ - إِسْتَمَالَ - privlačiti
 إِسْتِمْتَاعٌ - إِسْتَمْتَعَ - uživati
 إِسْتِمْدَادٌ - إِسْتَمَدَّ - tražiti pomoći, crpsti, pomagati se
 إِسْتِمْرَارٌ - إِسْتَمَرَّ - ustrajati
 إِسْتِنْبَاءٌ - إِسْتَنْبَأَ - pitati, tražiti vijest
 إِسْتِنْبَاطٌ - إِسْتَنْبَطَ - crpsti, izumjeti nešto
 إِسْتِنْطَاقٌ - إِسْتَنْطَقَ - ispitivati, preslušavati

إِسْتَوَا

- إِسْتَوَا - استوى izjednačiti se;
zaustaviti se
- إِسْتَهْزَا - استهزأ ismijavati,
trehati
- إِسْتِجَابَ - استوجب zaslužiti
- إِسْتِجَارَ - استأجر iznajmiti
- إِسْتِذَانَ - استأذن tražiti dozvolu
- إِسْتِزَارَ - استوزر uzeti nekoga za
ministra
- إِسْتِصَاةَ - استوصى primiti savjet
- إِسْتِصَالَ - استوصل tražiti da se
spoji
- إِسْتِيفَاةَ - استوفى potpuno na-
platiti
- إِسْتِيقَاطَ - استيقظ probuditi se
- إِسْتِيقْلَاةَ - استولى zavladati, pre-
vladati, osvojiti
- إِسْتِحَارَ - استحضر zore
- إِسْدَ - استود, pl. أسود, lav
- إِسْدَاسَ - استدس, s. سدس, šestine
- إِسْرَائِيلِيَّ - إسرائيلي Izraeličanin, Židov
- إِسْرَارَ - استر, s. سر, tajne
- إِسْرَاعَ - استرع žuriti se, hitjeti
- إِسْطَوَانَةَ - استطعن, s. استطين, stup
- إِسْعَادَ - استعد usrečiti
- إِسْعَافَ - استعف pomoći, udo-
voljiti
- إِسْفَ - استف žalost

إِسْوِدَادَ

- إِسْفَارَ - استفر, s. سفر, putovanja
- إِسْفَارَ - استفر otkriti, pokazati
- إِسْقَاةَ - استقى napojiti
- إِسْقَامَ - استقم, s. سقم, bolesti
- إِسْكَاتَ - استكثت ušutkati, umiriti
- الإِسْكَندَرُ - Aleksandar
- إِسْلَافَ - استلف, s. سلف, preci
- إِسْلَامَ - اسلام
- إِسْلَامَ - استلم (إلى) predati ne-
kome
- إِسْلَامِيَّ - إسلامي islamski
- إِسْلِيحَةَ - استلح, s. سلاح, oružje
- إِسْلِنْفَاةَ - استلنق spavati na
ledima
- إِسْمَ - استمه, pl. أسماء, ime, imenica
- إِسْمَرَ - استمر, pl. سمر, smed
- إِسْمَعَ - استمع slušati
- إِسْنَادَ - استند povjeriti
- إِسْنَانَ - استن, s. سن, zubi
- إِسْوَارَ - استور, s. سور, zid, bedem
- إِسْوَاقَ - استوق, s. سوق, čaršije, trgovi
- إِسْوَاةَ - استوة uзор, primjer
- إِسْوَدَ - استود, pl. سود, crn
- إِسْوَدَ - استود, s. اسود, lavovi
- إِسْوَدَادَ - استود pocrnjeti
- إِسْوَدَادَ - استود jako pocrnjeti

أَسِيرٌ

أَسِيرٌ, pl. أَسْرَاءُ, zarobljenik

إِشَابَةٌ - إِشَابَةٌ sličiti

إِشَارَةٌ - إِشَارَةٌ dati znak

أَشَاعِرَةٌ, s. أَشْعَرِيٌّ, pripadnici
eš'ariskog pravca

إِشَامٌ - إِشَامٌ krenuti u Siriju

أَشْبَارٌ, s. شِبْرٌ, pedlji, čeperci

إِشْبَاعٌ - إِشْبَاعٌ nahraniti

أَشْتَاتٌ, s. شَتٌّ, rasuti, raštr-
kani

إِشْدَادٌ - إِشْدَادٌ dodijati

إِشْرَاةٌ - إِشْرَاةٌ kupiti

إِشْرَاطٌ - إِشْرَاطٌ uvjetovati

إِشْتِفَالٌ - إِشْتِفَالٌ (ب) baviti se
nečim, raditi

إِشْتِمَالٌ - إِشْتِمَالٌ zauzeti

إِشْتِهَاءٌ - إِشْتِهَاءٌ željeti

إِشْتِهَارٌ - إِشْتِهَارٌ biti poznat, po-
stat glasoviti, steći glas

أَشْنِيَةٌ, s. شَنَاءٌ, zime

أَشْجَارٌ, s. شَجَرٌ, stabla

أَشْخَاصٌ, s. شَخْصٌ, osobe

أَشْدَاءٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
moćni

أَشْدٌ, poz. شَدِيدٌ, žešći, gori

أَشْرَارٌ, s. شَرِيرٌ, zli, zlikovci

إِشْرَاكٌ - إِشْرَاكٌ Bogu druga
pripisivati

إِصْبَعٌ

أَشْرَافٌ, s. شَرِيفٌ, prvaci, ple-
mići, ugledni

إِشْرَافٌ - إِشْرَافٌ (إِلَى) nastojati
da nešto sazna

أَشْرَفٌ, poz. شَرِيفٌ, ugledniji ili
najugledniji

أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, pjesme

أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, kosa

أَشْعَرِيٌّ, pl. أَشَاعِرَةٌ, pripadnik
eš'ariskog pravca

أَشْغَالٌ, s. شُغْلٌ, zanimanja,
poslovi

أَشَقٌ, poz. شَاقٌ teži ili najteži

أَشْكَالٌ, s. شَكْلٌ, likovi, oblici

أَشْهُرٌ, s. شَهْرٌ, mjeseci

أَشْيَاءٌ, s. شَيْءٌ, stvari

أَشْيَاخٌ, s. شَيْخٌ, profesori;
starješine

إِصَابَةٌ - إِصَابَةٌ pogoditi, za-
desiti, naći, dobiti,
uhvatiti

أَصَابَ فِي الْجَوَابِ Ispravno je
odgovorio

إِصَابَةٌ - إِصَابَةٌ natjecati se
u podnošenju nečega

إِصَاغَرٌ - إِصَاغَرٌ poniziti se,
praviti se niskim

أَصَاغِرٌ, poz. صَغِيرٌ, najmladi

إِصْبَاحٌ - إِصْبَاحٌ osvanuti; biti

إِصْبَعٌ, pl. أَصَابِعٌ, prst

أَصِفَّةٌ

- أَصِفَّةٌ, pl. صِبْغٌ, boje
 أَصْحَاءٌ, s. صَحِيحٌ, zdravi
 أَصْحَابٌ, s. صَاحِبٌ, drugovi, vlasnici
 أَصْدِقَاءٌ, s. صَدِيقٌ, prijatelji
 إِصْدَقُ - إِصْدَقُ, dijeliti milo-
 stinju
 إِضْرَارٌ - أَصْرَ (عَلَى) ustrajati,
 biti uporan u nečem
 إِصْطِحَابٌ - إِصْطَحَبَ združiti se
 إِصْطِفَاءٌ - إِصْطَفَى poredati se
 إِصْطِلَاحٌ tehnički izraz, termin
 إِصْطِلَاحًا terminološki
 إِصْطِنَاعٌ - إِصْطَنَعَ narediti da se
 napravi
 أَصْعَبُ, poz. صَعِبٌ, teži
 إِصْفَاءٌ - أَصْفَى slušati
 أَصْفَرٌ, poz. صَغِيرٌ, mladi ili
 najmladi; manji ili
 najmanji
 أَصْفَرٌ, pl. صُفْرٌ, žut, blijed
 إِصْفِرَارٌ - إِصْفَرَ požutjeti
 إِصْفِيرَارٌ - إِصْفَرَّ jako požutjeti
 أَصْلٌ, pl. أُصُولٌ, temelj; osno-
 va; princip
 إِصْلَاحٌ - أَصْلَى pržiti vatrom,
 staviti u vatru
 إِصْلَاحٌ - أَصْلَحَ urediti, popraviti
 أَصْلَحٌ, poz. صَالِحٌ, bolji

أَضْيَافٌ

- أَصْلِيٌّ osnovni
 أَصَمٌ, pl. صُمٌّ, gluh
 إِصْنَاءٌ - أَضَى ubiti na mjestu
 إِصْنَاعٌ - إِصْنَعَ narediti da se
 napravi
 أَصْنَافٌ, s. صِنْفٌ, vrste
 أَصْنَامٌ, s. صَنَمٌ, idoli, kumiri
 أَصْوَاتٌ, s. صَوْتٌ, glasovi
 أَصُولٌ, s. أَصْلٌ, temelji; osno-
 ve; principi
 أَصِيلٌ čvrst
 إِضَاءَةٌ - أَضَاءَ osvijetliti
 أَضَاحِي, s. أَضْحِيَّةٌ, žrtve, kurban
 إِضَارَبَ - تَضَارَبَ potući se
 إِضَاعَةٌ - أَضَاعَ uništiti
 إِضَاقَةٌ - أَضَافَ dodati, proširiti
 أَضْعَى prije podne biti; postati
 أَضْحِيَّةٌ, s. أَضَاحِي, žrtva, kurban
 إِضْرَابٌ - أَضْرَبَ odustati
 إِضْرَابٌ - إِضْرَبَ udarati sobom;
 gibati se
 أَضْرَارٌ, s. ضَرَرٌ, štete
 إِضْطِرَابٌ - إِضْطَرَبَ udarati so-
 bom, gibati se, tresti se
 إِضْعَافٌ - أَضْعَفَ oslabiti
 أَضَلُّ, poz. ضَالٌّ, više ili najviše
 zalutao
 أَضْيَافٌ, s. ضَيْفٌ, gosti

أَضْبَعُ

- أَضْبَعُ, poz. ضَائِعُ, napušteniji
ili najnapušteniji
إِطَارَةٌ, إِطَارَةٌ dati da poleti;
odrubiti; izbiti
إِطَاعَةٌ, إِطَاعَةٌ biti poslušan
إِطَاعَةٌ poslušnost
إِطَانَةٌ, إِطَانَةٌ oduljiti, otegnuti
إِمَالَةٌ, إِمَالَةٌ nageti
أَطْبَاءُ, s. طَبِيبٌ, liječnici
إِطْرَاقٌ, إِطْرَاقٌ oboriti glavu
إِطْعَامٌ, إِطْعَامٌ hraniti, nahraniti
إِطْفَاءٌ, إِطْفَاءٌ ugasiti
أُطْفَالٌ, s. طِفْلٌ, djeca
إِطْلَاعٌ, إِطْلَاعٌ saznati; natku-
čiti se
إِطْلَاقٌ, إِطْلَاقٌ pustiti, osloboditi
أُطْمَارٌ, s. طِمْرٌ, polovne haljine
أُطْمَاعٌ, s. طَمْعٌ, pohlepe, želje
إِطْمِينَانٌ, إِطْمِينَانٌ smiriti se
إِطْنَابٌ, إِطْنَابٌ oduljiti, pre-
tjerati
أُطْوَلٌ, poz. طَوِيلٌ, dulji ili naj-
dulji
إِطْهَرٌ, إِطْهَرٌ očistiti se
إِظْهَرٌ, إِظْهَرٌ pokazivati se
إِظْطِلَامٌ, إِظْطِلَامٌ podnositi
nepravdu
أُظْفَارٌ, s. ظَفْرٌ, nokti

إِعْتِيَانٌ

- إِظْلَالٌ, إِظْلَالٌ zasjeniti, natkriliti
إِظْلَامٌ, إِظْلَامٌ podnositi ne-
pravdu
أُظْلَمٌ, poz. ظَالِمٌ, veći ili najveći
nasilnik
إِظْلَمٌ, إِظْلَمٌ tužiti se na
nepravdu; trpjeti ne-
pravdu
إِظْهَارٌ, إِظْهَارٌ pokazati, po-
moći nekome da pobi-
jedi
أُظْهَرٌ, s. ظَهَرَ, leđa
بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ, بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ među njima
أَعَايِمٌ, s. عَجَمٌ, Nearapi
إِعَادَةٌ, إِعَادَةٌ povratiti
أَعَالِي, s. أَعْلَى, vrhovi
إِعْتِبَارٌ, إِعْتِبَارٌ poučiti se
إِعْتِدَاءٌ, إِعْتِدَاءٌ činiti
nepravdu, napasti
nekoga
إِعْتِرَاضٌ, إِعْتِرَاضٌ poprijječiti se
إِعْتِرَافٌ, إِعْتِرَافٌ priznati
إِعْتِرَالٌ, إِعْتِرَالٌ povući se,
biti otpušten
إِعْتِقَادٌ, إِعْتِقَادٌ vjerovati
إِعْتِكَافٌ, إِعْتِكَافٌ boraviti u
džamiji
إِعْتِسَادٌ, إِعْتِسَادٌ osloniti se,
pouzdati se
إِعْتِيَانٌ, إِعْتِيَانٌ međusobno se
pomagati

إِعْجَابٌ

- إِعْجَابٌ - أَنْجَبَ svidati se
 إِعْجَابٌ umišljenost
 إِعْجَازٌ - أَنْجَزَ učiniti nemoćnim
 أَعْدَاءُ, s. عَدُوٌّ neprijatelji
 إِعْدَاءٌ - أَعْدَى prelaziti, zaraziti
 إِعْدَادٌ - أَعَدَّ pripremiti, pripraviti
 أَعْرَاضٌ, s. عِرْضٌ čast, obraz
 إِعْرَاضٌ - أَعْرَضَ (مِنْ) odustati, napustiti
 أَعْرَجٌ, pl. عُرجٌ hrom
 أَعْشَارٌ, s. عُشْرٌ desetine
 إِعْشِيبٌ - إِعْشَوْشَبَ zatraviti se
 أَعْشِيَةٌ, s. عَشَاءٌ večere
 أَعْصَارٌ, s. عَصْرٌ stoljeća
 إِعْطَاءٌ - أَعْطَى dati
 أَعْظَمٌ, poz. عَظِيمٌ veći ili najveći
 أَعْلَامٌ, s. عَلَمٌ vlastita imena; zastave
 إِعْلَامٌ - أَعْلَمَ obavijestiti
 أَعْلَمٌ, poz. عَلِمٌ učeniji ili najučeniji
 أَعْلَى, pl. أَعَالَى vrh
 أَعْلَى (مِنْ), poz. عَالٍ uzvišeniji; veći
 أَعْمَارٌ, s. عُمرٌ životi
 أَعْمَالٌ, s. عَمَلٌ djela

أَغْرَزَ

- إِعْمَالٌ - أَعْمَلَ staviti u pokret, zaposliti
 أَعْنَاقٌ, s. عُنُقٌ vratovi
 أَعْمِدَةٌ, s. عَمُودٌ stupovi
 أَعْمَى, pl. مُعْمَى slijep
 إِعْوِجَاجٌ - إِعْوَجَّ iskriviti se
 أَعْوَرٌ, pl. عَوْرٌ slijep u jedno oko
 إِعْوِرَارٌ - إِعْوَرَ oslijepjeti
 إِعْوَارٌ - أَعْوَزَ biti potreban; učiniti nemoćnim
 أَعْمَزَ لَمْ يُمْوِزْكُمْ بَطَلٌ Neće vam nedostajati jedan junak
 إِعْيَاءٌ - أَعْيَا sustati, umoriti (se)
 أَعْيَادٌ, s. عِيدٌ blagdani
 أَعْيُنٌ, s. عَيْنٌ oči
 إِعَاثَةٌ - أَعَاثَ pomoći
 إِعْبِرَارٌ - إِعْبَرَ uprašiti se
 إِعْتِنَامٌ - إِعْتَنَمَ zadobiti
 إِعْتِظَاطٌ - إِعْتَظَّ razljutiti se
 أَعْدِيَّةٌ, s. غَدَاةٌ ručci
 إِعْرَابٌ - أَعْرَبَ zadiviti
 أَعْرَاضٌ, s. غَرَضٌ ciljevi, svrhe
 إِعْزَاقٌ - أَعْرَقَ potopiti
 إِعْزِيقٌ - إِعْزَوْزَقَ kupati se u suzama (oko)
 أَعْزَرٌ, poz. غَزِيرٌ obilniji ili najobilniji

أَغْصَانُ

- أَغْصَانُ, s. عُصْنٌ, grane
 إِغْلَظْ - أَغْلَظَ oštro, grubo
 govoriti
 إِغْلَقْ - أَغْلَقَ zatvoriti
 إِغْمَأْ - أَغْمَى (على) - onesvijestiti se
 إِغْنَأْ - أَغْنَى učiniti nepo-
 trebnim
 أَغْنِيَا, s. غَنَى, bogati
 أَفٍ, أَفٍ uh!
 إِفَادَ - أَفَادَ koristiti
 إِفَاضَ - أَفَاضَ proliti
 إِفَاقَ - أَفَاقَ (من) - osvijestiti se,
 otrijezniti se, dozvati se
 إِفْتِنَحَ - أَفْتِنَحَ osvojiti;
 započeti
 إِفْتِخَرَ - أَفْتِخَرَ ponositi se
 إِفْتَرَسَ - أَفْتَرَسَ uloviti; raskinuti
 إِفْتَرَشَ - أَفْتَرَشَ leći položivši
 prednje noge
 إِفْتَرَضَ - أَفْتَرَضَ staviti u duž-
 nost, propisati, od-
 rediti
 إِفْتَرَقَ - أَفْتَرَقَ rasti se,
 razići se
 إِفْتَقَرَ - أَفْتَقَرَ biti potreban
 إِفْتَحَمَ - أَفْتَحَمَ ušutkati nekoga
 إِفْرَادَ - أَفْرَدَ osamiti se,
 biti sam
 إِفْرَاطَ - أَفْرَاطَ pretjerati
 إِفْرَاطَ - أَفْرَاطَ pretjeranost

إِفْتِرَافُ

- إِفْرَاغُ - أَفْرَغَ - izručiti
 إِيْلَافِرَاجُ - أَفْرَجَ Evropejci
 إِيْنَسَادُ - أَفْسَدَ - pokvariti
 إِيْنْشُلُ - أَفْشَلَ, poz. فْشَلَ, slabiji ili
 najslabiji
 إِيْنْضَاءُ - أَفْضَى - dovesti
 إِيْنْضُلُ - أَفْضَلَ, poz. فْضَلَ, vredniji ili
 najvredniji
 إِيْنْطَارُ - أَفْطَرَ - omrsiti se
 إِيْنْفَعَالُ - أَفْعَلَ, s. فَعَلَ, djela; glagoli
 إِيْنْفَى - أَفْأَى, pl. أَفْأَى, zmija
 إِيْنْفَلَحَ - أَفْلَحَ spasiti se; uspjeti
 إِيْنْفَلَسَ - أَفْلَسَ osiromašiti
 إِيْنْفَلَسَ - أَفْلَسَ siromaštvo
 إِيْنْفَوَاهُ - أَفْوَاهُ, s. فَمٌ, usta
 إِيْنْقَالَ - أَقَالَ podmetnuti
 nekome da je nešto
 rekao
 إِيْنْقَامُ - أَقَامَ održavati, vršiti
 podignuti, sagraditi
 إِيْنْقَامُ (فِي) - أَقَامَ stanovati, ostati
 إِيْنْقِبَالَ - أَقْبَلَ okrenuti se;
 početi
 إِيْنْقِبَاسَ - أَقْبَسَ crpsti, uzimati
 إِيْنْقِحَامَ - أَقْحَمَ nasrnuti, baca-
 ti se u nešto
 إِيْنْقِرَابَ - أَقْرَبَ (من) - približiti
 se nečem
 إِيْنْقِرَافَ - أَقْرَفَ počinuti

اِفْتِضَاهُ

- اِفْتِضَاهُ - اِفْتَضَى iziskivati
 اِفْتِطَاعُ - اِفْطَعَ sjeći, vaditi
 اِفْتِيَالُ - اِفْتَالَ raspolagati
 nečim
 اِفْدَارُ, s. قَدَرُ, količine; vri-
 jednosti; sudbina
 اِفْدَامُ, s. قَدَمُ, stopala; noge
 اِفْدَامُ - اِفْدَمَ (على) - odvažiti se,
 istupiti
 اِفْدَارُ, s. قَدَرُ, nečisti, nečistoće
 اِفْرَارُ - اَفْرَأَ priznati
 اِفْسَامُ, s. قِسْمُ, dijelovi
 اِفْسَامُ - اِفْسَمَ (بِ) - kleti se
 اِفْصَرُ, poz. قَصِيرُ, kraći ili naj-
 kraći
 اِفْصَى, poz. قَاصٍ, krajnji ili
 najkrajnji
 اِفْطَارُ, s. قُطْرُ, pokrajine
 اِفْمِنْسَاسُ - اِفْعِنْسَنَ imati jako iz-
 bačena prsa a uleknuta
 leđa
 اِفْقَالُ, s. قُفْلُ, brave, katanci
 اَقْلُ manji
 اِفْقَالُ - اِقْلَ dići i nositi;
 umanjiti
 اَقْلَامُ, s. قَلَمُ, pera
 اِفْوَاتُ, s. قُوْتُ, hrana, životne
 namirnice
 اِفْوَالُ, s. قَوْلُ, govori, mišljenja
 اِفْوَامُ, s. قَوْمُ, ljudi, narodi

أَكُولُ

- أَقْوِيَاءُ, s. قَوِيٌّ, jaki
 أَكْبَرُ, s. أَلْكَبِيرُ najveći,
 najstariji
 أَكْبَرُ النَّاسِ velikani svijeta
 أَكْبَرُ, poz. كَبِيرُ, veći ili najve-
 ċi; stariji ili najstariji
 أَكْنَافُ, s. كَنْفُ, plečke
 اِكْتَسَبَ - اِكْتَسَبَ sticati, steći
 أَكْنَعُ, s. كَنْعُ, sav
 اِكْنَفَى (بِ) - اِكْنَفَا biti dosta;
 zadovoljiti se
 اِكْتَفُوا اَلْهَمَّ مِنْ فَتْحِ هَذِهِ اَلْجَزِيرَةِ بِقَتْلِهِ
 zadovoljite se njegovim ubi-
 stvom mjesto brige oko osva-
 janja ovoga poluostrva
 اِكْتَرَّ - اِكْتَرَّ činiti mnogo
 أَكْثَرُ više
 اِكْذَابُ - اِكْذَبَ pobiti
 اِكْرَامُ - اِكْرَمَ počastiti
 أَكْنَافُ, s. كَنْفُ, ravni, prilike
 اِكْفِهَرَادُ - اِكْفِهَرَادُ smrknuti se
 أَكَالُ izjelica
 أَكَلُ - أَكَلَ jesti
 اِكْمَالُ - اِكْمَلَ ispuniti, upot-
 puniti
 أَكْمَلُ, poz. كَامِلُ, potpuniji ili
 najpotpuniji
 أَكُولُ izjelica

أَكْبَاسُ

أَكْبَاسُ, s. كَيْسُ, vreće

الآن sada

أَلَا zar ne? dai, eto

إِلَّا dokle? čemu?

لَا da ne

إِلَّا osim

لَا فِي nego u

أَلْبَسَ, s. لَبَّاسُ, odjeća

النَّجَّاهُ - التَّجَّاهُ (إِلَى) - skloniti se, pribjeći

إِنْتَرَامَ - التَّرَامَ - ne odvajati se od nečega

إِنْفَاتَ - التَّفَتَ - obazirati se

النِّقَّاهُ - النِّقَى - sastati se, sresti se

إِنْقَاطَ - النِّقَطَ - brati; uzeti; ugrabiti

إِنْتَبَسَ - التَّمَسَ - tražiti

إِنْقَاقَ - التَّقَى - stići, dostaviti

إِلْحَ (إِلَى آخِرِهِ) (skraćeno od) i tako dalje

أَلَذُّ, poz. لَذِيذٌ, ukusniji ili najukusniji,

إِنْصَانَ - أَلْصَقَ - spojiti, priljubiti

أَلْطَافُ, s. لُطْفٌ, milosti, dobrote

أَلْطَفُ, poz. لَطِيفٌ, ugodniji ili najugodniji

أَلْفَاطُ, s. لَفْظٌ, riječi

إِمَّا

أَلِفٌ - أَلْفٌ obiknuti se

أَلْفٌ, pl. أُلُوفٌ, hiljada

أَلْفُ أَلْفٍ milijun

إِلْقَاهُ - أَلْقَى - baciti

أَلْقَابُ, s. نَعَبٌ, nadimci

اللهُ Allah, Bog

اللهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَمْرٍ - Bog je između nas i Omera tj. On će nam suditi

اللَّهِمَّ moj Bože!

أَلَمٌ, pl. أَلَامٌ, bol

الْأَلْمَانِي njemački

أَلْوَحٌ, s. لَوْحٌ, ploče

إِلَهٌ, pl. آلِهَةٌ, božanstvo, Bog

إِنْعَامٌ - أَلْعَمَ - nadahnuti

إِلَى u, k, do

إِلَى الْآنَ dosada

إِلَى الْجُوفِ unutar

إِلَى السَّحْرِ do zore

أَمْ ili

أَمَّا zar ne?

أَمْ - أَمْ pohoditi; biti imam

أُمَّتٌ, pl. أُمَمَاتٌ, majka

أَمَّا - أَمَّا što se tiče... to

إِمَّا ili

إِمَّا - أَوْ ili-ili

إِمَانَةٌ

- إِمَانَةٌ - إِمَاتٌ usmrtiti
 إِمَارٌ - إِمَارٌ savjetovati se
 إِمَارَةٌ zapovjedništvo
 إِمَاكِنْ, s. مَكَانٌ, mjesta
 إِمَالَةٌ - إِمَالٌ nageti
 إِمَامٌ pred
 إِمَامٌ, pl. أَيْمَةٌ, voda
 إِمَانٌ milost; sigurnost
 إِمَانَةٌ, pl. أَمَانَاتٌ, vjernost, povjerenje, povjerljivost, pohrana, amanet
 أُمَةٌ, pl. أُمَمٌ, sljedbenici, pristaše
 أُمُّ الْقُرَى Mekka
 إِمْتِحَانٌ ispit
 إِمْتِدَاحٌ - إِمْتَدَحَ hvaliti
 إِمْتِدَادٌ - إِمْتَدَّ pružiti se, protezati se
 أَمْتِعَةٌ, s. نَتَاعٌ, koristi; uživanje; namještaj
 إِمْتِلَاءٌ - إِمْتَلَأَ biti napunjen, napuniti se
 إِمْتِنَاعٌ - إِمْتَنَعَ ustegnuti se, biti nešto nemoguće
 إِمْتِيَازٌ - إِمْتَازَ odlikovati se, odvojiti se; razlikovati se
 أَمْثَالٌ, s. مَثَلٌ, poslovice

أَمَوَاتٌ

- إِمْتِدَادٌ - أَمَدٌ odgoditi; pomoći, potpomagati
 أَمَجٌ Emedž (ime mjesta između Mekke i Medine)
 أَمَرَ - أَمَرَ narediti, naložiti
 أَمْرٌ, pl. أُمُورٌ, stvar; posao; stanje; događaj; nešto
 أَمِيرٌ, s. أَمِيرٌ, vladari
 إِمْرُؤٌ, pl. رِجَالٌ, čovjek, muž
 إِمْرَأَةٌ, pl. نِسَاءٌ, žena, supruga
 أَمْسِ jučer
 إِمْسَاءٌ - أَمْسَى omrknuti; postati
 إِمْسَاكٌ - أَمْسَكَ uhvatiti, držati
 إِمْطَارٌ - أَمْطَرَ padati kiša
 إِمْكَانٌ - أَمْكَنَ biti moguće; moći
 أَمْكِنَةٌ, s. مَكَانٌ, mjesta
 أَمَلٌ - أَمَلَ nadati se
 أَمَلٌ, pl. آمَالٌ, nada
 أَمْسٌ, pl. مُنْسٌ, gladak
 أَمْسٌ jasan, lak, bliz
 أَمَةٌ, s. أُمَةٌ, sljedbenici; narodi
 أَلَأَمُّ الْغَالِيَةِ prošli narodi
 أَمِنَ - أَمِنَ biti siguran
 أَمْنِيَّةٌ, pl. أَلَأْمَانِي, želja
 أَمَوَاتٌ, s. مَيِّتٌ, mrtvi

أَمْوَاجُ

- أَمْوَاجُ, s. مَوْجٌ, valovi
 أَمْوَالُ, s. مَالٌ, imeci
 أَمْوَرٌ, s. أَمْرٌ, stvari; poslo-
 vi; stanja; događaji
 أَمْعُرُ, poz. مَاهِرٌ, vještiji ili
 najvještiji
 أَمْيَالٌ, s. مِيلٌ, milje (مِيلٌ = 400
 koraka)
 أَمِيرٌ, pl. أَمْرَاءُ, vladar
 أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ vladar vjernika
 أُمَيْمَةٌ, pl. أُمَيْمَاتٌ, majčica
 أُمِيَّةٌ ime čovjeka
 أُمِيَّةٌ nepismenost
 أَنْ da
 إِنْ ako
 إِنْ إِلَّا - samo
 أَنْ da
 إِنْ zaista
 أَنَا ja
 إِنَاءٌ, pl. آِنَاءٌ, posuda
 إِيَابَةٌ, أُنَابٌ (إِلَى) obratiti se
 أَتَابِبٌ, s. أَتُبُوبٌ, cijevi
 إِنْثَى, s. أُنْثَى, ženske
 إِنْسَانٌ, s. إِنْسَانٌ, ljudi
 إِنْسَانِي, s. إِنْسَانِي, ljudi
 إِنْآَفَةٌ, s. أَنْآَفٌ nadvisiti

إِنْتِهَارٌ

- إِنْبَاضٌ, s. نَبْضٌ, kucaji srca,
 bilo
 أَتُبُوبٌ, pl. أَتَابِبٌ, cijev
 أَنْبِيَاءُ, s. نَبِيٌّ, Božji poslanici
 أَنْتَ ti
 إِنْتَاجٌ - أَنْتَجَ proizvesti
 آَنَةٌ jecanje
 أَنْتُمْ vi
 أَنْتُنَّ vi (ž.)
 إِنْتِرَاعٌ - إِنْتَرَعَ oduzeti, eks-
 propriirati
 إِنْتِشَارٌ - إِنْتَشَرَ raširiti se,
 razići se
 إِنْتِصَارٌ - إِنْتَصَرَ pobijediti
 إِنْتِصَافٌ - إِنْتَصَفَ raspoloviti (se)
 إِنْطِوَاءٌ - إِنْطَوَى saviti se
 إِنْتِظَارٌ - إِنْتَظَرَ čekati, očeki-
 vati
 إِنْتِظَامٌ - إِنْتَظَمَ složiti se
 إِنْتِفَاعٌ - إِنْتَفَعَ koristiti se
 إِنْتِفَاضٌ - إِنْتَفَضَ stresti se
 إِنْتِقَالٌ - إِنْتَقَلَ preći
 إِنْتِقَامٌ - إِنْتَقَمَ osvetiti se,
 okajati
 إِنْتِهَاءٌ - إِنْتَهَى svršiti (se)
 إِنْتَهَى (إِلَى) stići doprijeti
 إِنْتِهَازٌ - إِنْتَهَزَ iskoristiti
 (priliku), ugrabiti

إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ

- إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ iskoristiti priliku
 إِنْثَنَاءٌ - إِنْثَنَى saviti se, previti se
 أَنْثَى, pl. إِنْثَاثٌ, ženska
 إِنْجَاءٌ - أَنْجَى spasiti
 إِنْجَادٌ - أَنْجَدَ pomoći nekome
 إِنْجَازٌ - أَنْجَزَ ispuniti, izvršiti
 إِنْجِلَاءٌ - أَنْجَلَ rastupiti se
 إِنْجِدَارٌ - أَنْجَدَرَ spustiti se, sići
 إِنْحِرَافٌ - انْحَرَفَ (عن) skrenuti
 إِنْحِطَاطٌ - انْحَطَّ nazadovati, padati
 إِنْحِيَارٌ - انْحَارَ naginjati nekome; povući se
 إِنْخِدَاعٌ - انْخَدَعَ biti zavarano, prevariti se
 إِنْذَارٌ - أَنْذَرَ opomenuti
 إِنْزَالٌ - أَنْزَلَ spustiti; objaviti
 إِنْسَانٌ, pl. أَنْسَاءٌ, čovjek
 إِنْسَانِيٌّ ljudski
 إِنْشَاءٌ - أَنْشَأَ stvoriti; napraviti, sagraditi; početi
 الْإِنْشَاءُ vještina u pismenom sastavu
 إِنْشَادٌ - أَنْشَدَ zaklinjati nekoga; recitovati
 إِنْشِرَاحٌ - انْشَرَحَ raspoložiti se
 إِنْشِقَاقٌ - انْشَقَّ raspuknuti
 أَنْصَارٌ, s. نَاصِرٌ, pomoćnici

إِنْفِرَادٌ

- أَنْصَافٌ, s. نِصْفٌ, polovine
 إِنْصَافٌ - أَنْصَفَ biti pravedan
 إِنْصَافٌ pravednost, nepristranost
 إِنْصِرَافٌ - انْصَرَفَ vratiti se; otići
 إِنْصِرَامٌ - انْصَرَمَ prekinuti se
 أَنْطَاعٌ, s. نَطْعٌ kože na kojima se osuđeni ubija
 إِنْطِبَاقٌ - انْطَبَقَ poklapati se s nečim
 إِنْطِلَاقٌ - انْطَلَقَ otići
 إِنْطِلَاقٌ (بِ) odvesti
 إِنْطَوَاءٌ - انْطَوَى saviti se, smotati se
 أَنْظَارٌ, s. نَظَرٌ, mišljenja, nazori
 إِنْظَارٌ - أَنْظَرَ odgoditi, pričekati
 أَنْعَامٌ, s. نَعَمٌ, domaće životinje, blago
 إِنْعَامٌ - أَنْعَمَ udijeliti, dati
 إِنْعِقَادٌ - انْعَقَدَ zaplesti se
 أَنْفٌ, pl. أَنْفٌ, nos
 إِنْفَادٌ - أَنْفَدَ provesti
 أَنْفَاسٌ, s. نَفَسٌ dâsi
 إِنْفَاقٌ - انْفَقَ trošiti
 إِنْفِتَاحٌ - انْفَتَحَ otvoriti se
 إِنْفِرَادٌ - انْفَرَدَ odvojiti se, osamiti se

أَنْفُسُ

- أَنْفُسُ, s. نَفْسُ duša; lično
 اِنْفِصَاحٌ - اِنْفِصَحَ otkriti se,
 osramotiti se
 اِنْفِطَارٌ - اِنْفَطَرَ rascijepiti se
 اِنْفِلَاقٌ - اِنْفَلَقَ rastupiti se
 اِنْقِرَاضٌ - اِنْقَرَضَ propasti
 اِنْقِشَارٌ - اِنْقَشَرَ oguliti se
 اِنْشِاعٌ - اِنْشَعَّ rastupiti se,
 razići se (oblak)
 اِنْقِضَاضٌ - اِنْقَضَ srušiti se
 اِنْقِطَاعٌ - اِنْقَطَعَ (عن) prekinuti
 se, biti otsječen, napu-
 stiti nešto
 اِنْقِطَعَ (ل) odati se nečemu
 اِنْغِمَارٌ - اِنْغَمَرَ izvaliti se, biti
 iščupan
 اِنْغِلَابٌ - اِنْغَلَبَ pretvoriti se,
 prevrnuti se
 اِنْغِيَادٌ - اِنْغَادَ pokoriti se,
 povoditi se za nekim
 اِنْكَارٌ - اِنْكَرَ nijekati; držati
 ružnim
 اِنْكَرَ (على) osuditi
 اِنْكِسَارٌ - اِنْكَسَرَ razbiti se
 اِنْكِشَافٌ - اِنْكَشَفَ otkriti se
 اِنْسَا samo, jedino
 اِنْهَاءٌ - اِنْهَى dovršiti
 اِنْهَارٌ, s. نَهْرٌ rijeke
 اِنْهَرٌ, s. نَهَارٌ dani

أَوْقَافٌ

- اِنْغِيَالٌ - اِنْهَالَ oboriti se na
 nekoga
 اَنْوَاءٌ, s. نَوْءٌ, zalazak zvijezda
 po čemu Arapi proriču
 kišu, vjetar i druge
 pojave
 اَنْوَارٌ, s. نُورٌ, svjetla
 اَنْوَاعٌ, s. نَوْعٌ, vrste
 اَنْوُفٌ, s. أَنْفٌ, nosevi
 اَنَّْى odakle? kako? kada?
 gdje god
 اَنْيَابٌ, s. نَابٌ, zubi očajnici
 اَوْ ili
 اَوْاءٌ (اَوَّاءٌ) âh, ûh!
 اَوْانٌ, pl. اَوَانَةٌ, vrijeme
 اَوْبٌ - اَبٌ vratiti se
 اَوْجَاعٌ, s. وَجَعٌ bolovi
 اَوْدِيَةٌ, s. وَادٍ, doline; rijeke
 اَوْزَاقٌ, s. وَرَقَةٌ papiri
 اَوْزَارٌ, s. وَزْرٌ, tereti; tovari
 اَوْزَانٌ, s. وَزْنٌ, mjere; oblici
 اَوْسَطٌ srednji
 اَلْاَوْسَطُ El-Evsatu (ime djela)
 اَوْضَحُ الْبَيَانِ najjasnije objašnjenje
 اَوْطَانٌ, s. وَطَنٌ, domovine
 اَوْقَاتٌ, s. وَقْتُ, vremena
 اَوْقَافٌ, s. وَقْفٌ, zadužbine,
 vjerska dobra

أَوَّلُ

- أَوَّلُ prvi
 أَوَّلُ الشِّتَاءِ početak zime
 أُولَاءُ ovi, ove
 أُولَئِكَ oni, ti, te
 أُولَاتُ, s. ذَاتُ, vlasnice
 أَوْلَادُهُ, s. وَلَدُهُ, djeca
 أُولَئِكَ oni, one
 أَوْلُوهُ, s. ذُوهُ, vlasnici
 أَوْلُوا الْأَنْبَاءَ pametni
 أَوْلُوا الْعِلْمَ učeni
 أَوْلَى preči
 أَلَاوَى najbolji, najbolje
 أَلَاوَى, pl. الْأَلَى, prva
 أَلَاوَى (الْأَلَى) koje
 أَوْلِيَاءُ, s. وَلِيٌّ, ugodnici
 أَوَّهْ (أَوَاهْ) uh! ah!
 أَوْهَامٌ, s. وَهْمٌ, pričinjanja, umišljenost
 إِهَابُهُ, s. إِهَابٌ, pozvati, dati potstreka
 إِهَالُهُ, s. إِهَالٌ, sipati, rasuti
 أَهَالٌ, s. أَهْلٌ, stanovnici ukućani
 إِهْدَاهُ, s. إِهْدَى, ići pravim putem
 إِهْدَاهُ, s. أَهْدَى, dati na dar
 أَهْرَامٌ, s. هَرَمٌ, piramide

أَيُّ

- أَهَالٍ, s. أَهْلُونَ, zb. im. pl. stanovnik, porodica
 أَهْلُ الْفَرَنْسَةِ Francuzi
 أَهْلُ الْأَدَبِ književnici
 أَهْلُ الْإِحْسَانِ dobročinitelji
 أَهْلُ التَّارِيخِ istoričari
 أَهْلُ الدَّعَاوَةِ griješnici, zločinci
 أَهْلُ رُومِيَّةِ Rimljani (Talijani)
 أَهْلُ الطَّاعَةِ pokorni, poslušni
 أَهْلُ الْعَرَبِيَّةِ arebiste
 أَهْلُ عَصْرِ savremenici
 أَهْلُ التَّفَاقُقِ licemjerci
 أَهْلًا وَسَهْلًا Dobro došao! (zapravo: Došao si svojima pa budi razonodan)
 إِهْلَاكَ uništiti, upropastiti
 أَهْلٌ, s. أَهْلُونَ, stanovnici, ukućani
 أَهْمٌ, s. مُهِمٌّ, važniji ili najvažniji
 إِهْمَالُهُ napustiti, zanemariti
 أَهْوَالٌ, s. هَوْلٌ, strahote, opasnosti
 أَهْوَنُ (مِنْ) lakše
 أَهْيَبٌ Ala je strašiv!
 أَيُّ to jest

إِى

إِى da (uvijek sa
zakletvom)

إِى وَرَبِّى da, tako mi moga
gospodara!

أَيُّ koji?

إِيَابُ - إِيَابُ vratiti se

إِيَادُ Ijad (ime arapskog
plemena)

إِيَاكَ tebe

إِيَاكَ وَ Čuvaj se!

إِيَاكُمْ vas

إِيَامُ, s. يَوْمُ dani

إِيَانَا nas

إِيَاهُ njega

إِيَاهَا nju

إِيَاهُمْ njih

إِيَاهُنَّ njih (ž.)

إِيَاى mene

إِيَاةُ koja?

إِيَاهُ - آتَى dati

إِيَتَامُ, s. يَتِيمُ siročad

إِيَارُ - آتَرَ odabrati

إِيَاقُ - آوْثَقَ pričvrstiti, svezati

إِيِابُ - آوْجَبَ zahtijevati

إِيَِادُ - آوْجَدَ stvoriti

إِيَِاهُ - آوْحَى (إِلَى) nadahnuti,
objaviti

أَيِّمِنَ

إِيْدَاعُ - آوْدَعَ pohraniti

إِيْدُ ili آلَايْدُ, s. يَدُ ruke

إِيْدَاهُ - آذَى mučiti, uzne-
mirivati

إِيْرَاثُ - آوْرَثَ donijeti

إِيِصَاةُ - آوْصَى oporučiti;
povjeriti

إِيِصَالُ - آوْصَلَ dopremiti,
dovesti, dostaviti

إِيِضًا također

إِيِصَاةُ - آوْعَى skupiti

إِيِصَادُ - آوْعَدَ prijetiti

إِيِصَاةُ - آوْفَى ispuniti

إِيِصَادُ - آوْقَدَ naložiti, potpaliti

إِيِصَارُ - آوْقَرَّ natovariti

إِيِصَاطُ - آيْقَظَ probuditi

إِيِصَاعُ blagoglasje, harmonija;
note

إِيِصَانُ - آيْقَنَ uvjeriti se

إِيِيلَاةُ - آوْلَى dati, obdariti

إِيِيمَاةُ - آوْمَأَ dati znak

إِيِيمَارُ - آمَرَ narediti nekom
da nešto učini

إِيِيمَانُ, s. يَمِينُ zakletve

إِيِيمَانُ - آمَنَ (بِ) vjerovati; vjera

إِيِيمَانُ - آيْمَنَ krenuti u Jemen

إِيِيمَا što god

إِيِيمِنَ ko god

أَيْنَ

- أَيْنَ gdje?
 أَيْنَمَا gdje god
 أَيُّنَا koji od nas?
 أَيُّهَمَ - أَوَّهَمَ zavarati,
 pričinjati

بَذَرُ

- أَيُّهَا o! vokativna čestica
 za m. r.
 أَيُّتَمَا o! vokativna čestica
 za ž. r.
 أَيُّعُمَ koji od njih?
 أَيُّهُمَا koji od njih dvojice
 ili od njih dvije?

ب

- بِ s, sa, za, u, pa, tako mi!
 بِاللَّهِ Tako mi Boga!
 بَائِعٌ, pl. بَاعَةٌ, prodavač,
 trgovac
 بَابٌ, pl. أَبْوَابٌ, vrata; vrsta
 أَلْبَابَةٌ papa
 بَابِلٌ Babilon, Babilonija
 بَادِيَةٌ, pl. أَبْوَادِي, pustinja
 أَلْبَارِحَةُ sinoć
 بَارِدٌ hladan
 بَارٌّ, pl. بَرَرَةٌ pokoran,
 krepostan, pobožan
 بَاطِلٌ, pl. أَبَاطِيلٌ, neistina,
 ništetan
 بَاعَةٌ, s. بَائِعٌ, prodavači,
 trgovci
 بَاقِيَةٌ, pl. بَاقِيَاتٌ, vječna
 بَاهِرٌ divan
 بَشَرٌ, pl. أَبْشَارٌ, bunar
 بَأْسٌ sila, snaga

- بُؤْسٌ, pl. أَبْؤُسٌ, bijeda, nevolja
 بِنْسٌ Loš li je!
 بَاسِرٌ cio, sav
 بَجْنِبِهِ kraj njega
 بَحَارٌ, s. بَحْرٌ, mora
 بَحَثٌ (عن) - istraživati,
 raspravljati
 بَحَارٌ, pl. أَبْحُرٌ, more
 أَلْبَحْرُ أَلْتَوَسَطُ Sredozemno More
 بِحَسَبِ po, prema
 بَخْسٌ šteta
 بُخْلٌ - بُخْلٌ biti tvrdica
 بِخِلَالٍ za vrijeme, dok
 بُخْلَةٌ, pl. بُخْلَاءٌ, tvrdica
 بَدَائِعٌ, s. بَدِيعَةٌ, krasote
 بَدَأَ - بَدَأَ početi
 بُدْخَانَةٌ pagoda, mnogobožički
 hram
 بَذَرُ ime sela kraj Medine

بَدَلٌ

بَدَلٌ, pl. أَبْدَالٌ, zamjenik

بَدَنٌ, pl. أَبْدَانٌ, tijelo

بَدَوٌ beduini

بَدَوٌ pokazati se,
pojavit se

بَدِيعَةٌ, pl. بَدَائِعُ, krasota

الْبَدِيعُ nauka o tropima i
figurama

بَرٌّ = činiti dobro,
biti poslušan rodite-
ljima

بَرٌّ, pl. أَبْرَارٌ, pobožan

بَرٌّ, pl. بُرُودٌ, kopno

بِرٌّ dobročinstvo, dobro
djelo

بُرٌّ pšenica

بُرٌّ = ozdraviti

بُرْجٌ, pl. أَبْرَاجٌ, zvijezde

بُرْدٌ strugati

بُرْدٌ studen, hladan

بُرْدٌ, pl. بُرُودٌ, ogrtač

بُرْسِيمٌ djetelina

بُرْزٌ pojaviti se,
pokazati se

بُرْقٌ, pl. بُرُوقٌ, svjetlica

بُرْقُعٌ, pl. بَرَاقِعٌ, veo

بَرَكَاتٌ, pl. بَرَكَاتٌ, blagoslov,
napredak, sreća

بَضْعَةٌ

بُرُوكٌ = podaviti noge
i leći (deva)

بَرِّيٌّ poljski, pustinjjski,
kopneni

بَرِيَّةٌ, pl. بَرَائِيَا, stvorenje, svijet

بَرِيَّةٌ, pl. بَرَائِيٌ, pustinja, polje

بَرِيدٌ pošta; 12 milja

بَرِيقٌ blistanje, sjaj

بَزٌّ = opljačkati

بَسَاطٌ, s. بَسِيطٌ, ravnice

بُسْتَانٌ, pl. بَسَاتِينٌ, vrt

بَسَطٌ = prostrijeti

بَسِيطٌ, pl. بَسَاطٌ, ravan, ravnina

بَشَرٌ čovjek, ljudi, svijet

بُشْرَى = obradovati

بُشْرَى لَكُمْ Blago vama!

بَصَائِرٌ, s. بَصِيرَةٌ, pouke, uvi-
davnosti

بَصَرٌ = ugledati,
opaziti, vidjeti

بَصَرٌ, pl. أَبْصَارٌ, vid; oko

بَصِيرَةٌ, pl. بَصَائِرٌ, pouka, uvi-
davnost

بَضْعٌ (za m. r. بَضْعَةٌ) nekoliko
(od 3—9)

بَضْعَةٌ, pl. بَضَعٌ, komad
mesa

بَطَالَةٌ

- بَطَالَةٌ nerad, lijenost
 بَطْلٌ, pl. أَبْطَالٌ hrabar
 بَطْنٌ, pl. أَبْطَانٌ trbuh,
 utroba, unutrašnjost
 بَعَثَ - بَعَثَ opremiti,
 poslati; proživiti
 بَعْدٌ poslije
 بَعْدٌ - بَعْدٌ biti daleko
 بَعِيدٌ, pl. بُعْدَاءٌ dalek
 بَعِيرٌ, pl. بُعْرَانٌ deva
 بَعْضٌ neki
 بَعْضُ الشُّعْرَاءِ neki pjesnik, pjesnici
 بَعْضُ النَّاسِ neki čovjek, ljudi
 بَغْدَادٌ Bagdad
 بُغْضٌ, بَغْضَاءٌ mržnja
 بُغِضٌ omražen
 بَغَى - بَغَى činiti nepravdu
 بُغِيَ - بَغَى tražiti
 بَقَاةٌ - بَقَاةٌ ostati
 بَقَاعٌ, s. بُقْعَةٌ krajevi,
 dijelovi zemlje
 بَقَرٌ zb. im. goveče
 بَقَرَةٌ, pl. بَقَرَاتٌ krava;
 goveče
 بُقْعَةٌ, pl. بَقَاعٌ kraj, dio
 zemlje
 بَقَاةٌ, pl. بَقَايَا ostatak

بُلُوغٌ

- بَكَى (على) - بَكَى plakati
 za nečim
 بَكَى (من) plakati na nešto
 بَكَرَةٌ, pl. بَكَرَاتٌ kolo
 بَكَمَ pošto?
 بَكَمَ دِينَارٌ za koliko zlatnika?
 بُكِّرَ - بُكِّرَ podraniti,
 pristupiti
 بَلٌ nego
 بِلَا bez
 بَلَاءٌ - بَلَاءٌ kušati; staviti
 na iskušenje
 بَلَاءٌ briga; iskušenje
 بِلَادٌ, s. بِلْدٌ gradovi;
 zemlje
 بِلَاطٌ, pl. بِلَاطَاتٌ pločnik;
 trijem
 بِلَافَةٌ jasnoća govora
 بِلْدَةٌ - بِلْدٌ, pl. بِلْدَانٌ grad;
 zemlja
 بِلْدَةُ الْمُسْلِمِينَ islamski grad
 بَلَغَ - بَلَغَ žderati, pro-
 ždrijeti
 بُلَغَاءٌ, s. بُلَيْغٌ dobri govor-
 nici
 بُلْغَارٌ ime mjesta u Rusiji
 (današnji Kazan)
 بِلْغَرَادٌ Beograd
 بُلُوغٌ - بُلُوغٌ postići, stići,
 doći, saznati

يَلِيدُ

- يَلِيدُ glup, ograničen
 بَلِيعٌ, pl. بُلَيعَةٌ, dobar go-
 vornik
 لَيْ da
 لَيْلِي istruhnuti
 بَلَاءٌ, pl. بَلَايَا, nesreća
 بِنَاءٌ = بَنَى praviti, graditi
 بِنَاءٌ, pl. أَبْنِيَّةٌ, zgrada,
 građevina
 بَنَادِقَةٌ Venecijanci
 بَنَانَةٌ, zb. im. بَنَانٌ, jagodica
 prsta; prst
 بِنْتٌ, pl. بَنَاتٌ, kći
 بِنْتُ الْكَرَمِ vino
 بَنَجْوَةٌ postrance
 بِنْفَسِهِ lično
 بَنُو أُمَيَّةٍ Umejjevići
 بَنُو الْعَبَّاسِ Abbasovići
 بَنِي, pl. بَنِيُونٌ, sinčić
 بَنِيَانٌ građevina
 بَنِيَّةٌ, pl. بَنِي, građevina
 بَنِيَّةُ الْكَلِمَةِ oblik riječi
 بَنِيَّةٌ, pl. بَنِيَّاتٌ, kćerka
 بَوَّابٌ vratar, podvornik
 بَوَادِي الْبَوَادِي, s. بَادِيَّةٌ, pustinje
 بَوَّاحٌ (إِلَى) otkriti,
 kazati

بُيُوتٌ

- بُوسَنَةٌ Bosna
 بُوسَنَوِيٌّ Bošnjak, Bosanac
 بَهْجَةٌ ljepota, svježina
 بَهْرٌ = بَهَرَ zapanjiti,
 nadmašiti
 بَيَانٌ = بَانَ biti jasan
 الْبَيَانُ nauka o poređenju, me-
 tafori i metonimiji
 بَيْتٌ, pl. بُيُوتٌ, soba; kuća;
 stih
 بَيْتُوتَةٌ = بَاتَ biti noću;
 prenočiti
 بَيْدٌ ali
 بَيْضٌ = بَاضَ nositi jaja
 بَيْضٌ, s. أَبْيَضٌ, bijeli, bijele
 بَيْضَةٌ zb. im. بَيْضٌ, jaje
 بَيْطَرَةٌ = بَيْطَرَ životinje liječiti,
 veterinarstvo
 بَيْعٌ = بَاعَ prodati
 بَيْنٌ među
 بَيْنَ أَيْدِي, بَيْنَ يَدَيِ pred
 بَيْنٌ = بَانَ rastati se
 بَيْنٌ jasan
 بَيِّنَةٌ, pl. بَيِّنَاتٌ, dokaz
 بَيْنَمَا - بَيْنَا dok
 بَيْتٌ, s. بُيُوتٌ, sobe; kuće;

ت

ت

- تَ tako mi (uz riječ اللهُ)
 تَا ova
 تَابَ تَوْبَةً pokajati se
 تَاكَ ta
 تَالَهُ Tako mi Boga!
 تَامَرَ - تَامَرَ urotiti se protiv nekoga
 تَاجُ, pl. تِيَّجَانُ kruna
 تَاجِرُ, pl. تِجَارُ trgovac
 تَارِيخُ, pl. تَوَارِيخُ era; istorija
 تَارِيخُ الْآدَبِ istorija književnosti
 تَاسِعُ, تَاسِعُ deveti
 تَاسِعُ عَشَرَ devetnaesti
 تَامُ potpun
 تَامِرُ koji ima datula
 تَأَثَّرَ (فِي) - تَأَثَّرَ djelovati
 تَأَخَّرَ - تَأَخَّرَ odgoditi
 تَأَدَّبَ - تَأَدَّبَ pristojno se držati
 تَأَدَّبَ izobrazba, uljudnost prema nekome
 تَأْدَبَ - تَأْدَبَ uzgajati
 تَأْدِيَةٌ - تَأْدِيَةٌ predati, izručiti; dovesti
 تَأْذِنَ - تَأْذِنَ oglasiti; proučiti ezan

تَبِعَ

- تَأْسَسَ - تَأْسَسَ osnovati, utemeljiti
 تَأَكَّدَ - تَأَكَّدَ pojačati
 تَأَلَّمَ (مِنْ) - تَأَلَّمَ mučiti se, osjećati bol
 تَأَلَّفَ - تَأَلَّفَ sastaviti, napisati
 تَأَمَّرَ - تَأَمَّرَ savjetovati se
 تَأَمَّلَ - تَأَمَّلَ promisliti, promatrati
 تَأْيَدَ - تَأْيَدَ postaviti za-povjednikom, postaviti poglavara
 تَأْمِنَ - تَأْمِنَ govoriti آمِنَ (Uslišaj!); osigurati
 تَأَنَّنَ - تَأَنَّنَ raditi polagano i promišljeno
 تَأْوَلَّ - تَأْوَلَّ tumačiti
 تَبَّ - تَبَّ propasti, upropastiti
 تَبَّأَ Propao! Proklet bio!
 تَبَادَرَا - تَبَادَرَا natjecati se
 تَبَاعَدَا - تَبَاعَدَا udaljiti se
 تَبَاغَضَا - تَبَاغَضَا mrziti jedan drugoga
 تَبَدَّلَا - تَبَدَّلَا mijenjati se
 تَبَرَّأَ - تَبَرَّأَ proglasiti nevinini
 تَبَعَ - تَبَعَ slijediti
 تَبِعَ, pl. اتَّبَعَ, pristasa

تَبْلِغٌ

- تَبْلِغٌ - بَلَّغَ priopćiti, javiti
 تَبْنٌ, s. تَبْنَةٌ, slama
 تَبَنٍ - تَبَنَّى posiniti
 تَبَنَّةٌ, zb. im. تَبْنٌ, slamka
 تَبَيَّضَ - بَيَّضَ učiniti svijetlim
 تَبَيَّنَ - بَيَّنَ objasniti, razjasniti, protumačiti
 تَتِمُّ - تَمَّ dovršiti, svršiti
 تَنِيمٌ - تَمَّ zarobiti
 تَنَاقُلٌ - تَنَاقَلَ oklijevati
 تَجَارٌ, s. تَاجِرٌ, trgovci
 تَجَدَّدَ - جَدَّدَ obnoviti, popraviti
 تَجَرَّبَ - جَرَّبَ kušati
 تَجَصَّصَ - جَصَّصَ olijepiti, okrečiti
 تَجَلَّى - جَلَّى pokazati se
 تَجَلَّبَ - جَلَّبَ ogrnuti se ogrtačem
 تَجَلَّيَ - جَلَّى ugliediti, izbrisati mrlje
 تَجَوَّرَبَ - جَوَّرَبَ obući čarape
 تَحَاسَدَ - حَاسَدَ zavidjeti jedan drugom
 تَحِيدٌ - حَيَّدَ odobravati
 تَحَتَ pod
 تَحَدَّى - حَدَّى natjecati se, takmičiti se

تَخْفِيفٌ

- تَحَدَّثَ - حَدَّثَ govoriti, pričati
 تَحَدَّثَ - حَدَّثَ pričati, kazivati
 تَحَدَّدَ - حَدَّدَ ograničiti, odrediti
 تَحَذَّرَ - حَذَّرَ opomenuti, upozoriti
 تَحَرَّرَ - حَرَّرَ pisati, osloboditi
 تَحَرِيرٌ pismen
 تَحْرِيفٌ - حَرَفَ izmijeniti, iskriviti
 تَحْرِيكٌ - حَرَكَ pokrenuti, maknuti
 تَحْرِمٌ - حَرَمَ (على) sačuvati
 تَحْصِيلٌ - حَصَلَ sticati
 تَحْصِينٌ - حَصَّنَ učvrstiti
 تَحْضِضٌ - حَضَّضَ poticati
 تَحْطِمْ - حَطَّمَ zdrobiti, zgnječiti
 تَحَقُّقٌ - حَقَّقَ ustanoviti (se)
 تَحْقِيقٌ - حَقَّقَ ustanoviti
 تَحْلِفٌ - حَلَفَ zaklinjati, tražiti da se zakune
 تَحْوِيلٌ - حَوَّلَ premjestiti (se); okrenuti
 تَخْرُجٌ - خَرَجَ svršiti nauke, absolvirati
 تَخْطِئَةٌ - خَطَأٌ osuditi, pripisati nekome grešku
 تَخْطِيفٌ - خَطَفَ zgrabiti
 تَخْفِيفٌ - خَفَّفَ (عن) olakšati

تَخَلَّى

- تَخَلَّى - تَخَلَّى (عن) proći se, okaniti se
 تَخَلَّصَ - تَخَلَّصَ spasiti se
 تَخَلَّلَ - تَخَلَّلَ (ب) nešto staviti između nečega
 تَخَلَّى - تَخَلَّى (عن) pustiti
 تَخَلَّصَ - تَخَلَّصَ spasiti
 تَخَلَّفَ - تَخَلَّفَ ostaviti iza sebe
 تَخَيَّرَ - تَخَيَّرَ izabrati
 تَخَيَّرَ - تَخَيَّرَ dati nekome da bira
 تَخَيَّلَ - تَخَيَّلَ (إلى) činiti se, pričinjati se
 تَدَاوَرَ - تَدَاوَرَ raditi jedan protiv drugoga; ne slagati se, razmimo-ilaziti se
 تَدَاوَرَ - تَدَاوَرَ zaduživati se međusobno
 تَدَبَّرَ - تَدَبَّرَ razmišljati
 تَدَبَّرَ - تَدَبَّرَ snovati, rasporediti, prirediti, iznaći
 تَدَبَّرَ raspored
 تَدَثَّرَ - تَدَثَّرَ zamotati se
 تَدَخَّرَ - تَدَخَّرَ valjati se
 تَدَرَّسَ - تَدَرَّسَ predavati
 تَدَوَّنَ - تَدَوَّنَ sabrati
 تَذَيَّعَ - تَذَيَّعَ klati; poklati
 تَذَكَّرَ - تَذَكَّرَ sjetiti se

نُسَاعَ

- نُسَاعَ - نُسَاعَ, pl. أَنْتَرَبَةٌ, zemlja
 نَزَّاحَ - نَزَّاحَ udaljiti se, izostati
 نَرَضَى - نَرَضَى međusobno se zadovoljiti
 نَرَاكَ Ostaviti
 نَرْتَبَ - نَرْتَبَ rasporediti;
 نَرْتَبَ raspored
 نَرْمَانَ tumač
 نَرْمَمَ - نَرْمَمَ prevesti
 نَرَحِبَ - نَرَحِبَ pozdraviti sa »merhaba« t. j. nek ti je udobno
 نَرَصَعَ - نَرَصَعَ ukrasiti
 نَرَغِبَ - نَرَغِبَ hrabriti, poticati
 نَرَكَ - نَرَكَ ostaviti; propustiti
 نَرَكِبَ - نَرَكِبَ sastaviti, složiti
 نَرَهَوَكَ - نَرَهَوَكَ ponosno ići
 نَرَكِيَّةَ - نَرَكِيَّةَ očistiti
 نَرُوجَ - نَرُوجَ uzeti za ženu, oženiti se, vjenčati
 نَرُوجَ - نَرُوجَ oženiti
 نَرَيْنَ - نَرَيْنَ gizdati se
 نَرَيْنَ okriti, nagizdati
 نَسَأَلَ - نَسَأَلَ raspitivati se
 نَسَبَقَ - نَسَبَقَ natjecati se u trčanju
 نُسَاعَ po devet

تَسْبِيحٌ

- تَسْبِيحٌ - سَبَّحَ slaviti (Boga)
 تَسْبِيحَةٌ - سَخَى napraviti da-
 režljivim
 تِسْعٌ, pl. أُنْسَاعٌ, devetina
 تِسْعٌ devet za ž. r.
 تِسْعَةٌ devet za m. r.
 تِسْعَ عَشْرَةَ devetnaest za ž. r.
 تِسْعَةَ عَشَرَ devetnaest za m. r.
 تِسْعُمِائَةَ devet stotina
 تِسْعُونَ devedeset
 تَسْفِيهُ - سَفَّهَ osuditi, smatrati
 glupim
 تَسْفِيفٌ - سَفَّفَ natkriti
 تَسْكِيْتُ - سَكَّتَ umiriti, ušutkati
 تَسْلُقُ - تَلَقَّى leći nauznak
 تَسْلِيْطٌ - سَلَّطَ napustiti, ovlastiti
 تَسْلِيْمٌ - سَلَّمَ reći na kraju
 klanjanja:
 اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ
 تَسْلِيْمٌ - (إِلَى) predati
 - (عَلَى) pozdraviti
 تَسْلِيَةٌ - سَلَّى tješiti
 تَسْمِيَةٌ - سَمَّى nadjeti ime,
 imenovati, nazvati
 تَسْمِيْعٌ - سَمِعَ kazivati, pre-
 davati
 تَسْمِيْنٌ - سَمَّنَ ugojiti, utoviti
 تَسْوِيْدٌ - سَوَّدَ ocrniti, pocrniti

تَصْلِيْبٌ

- تَسْيِرٌ - سَيَّرَ poslati
 تَشَاوُمٌ - تَشَاءَمَ zlo slutiti
 تَشَاجُرٌ - تَشَاَجَرَ svađati se,
 čerupati se
 تَشَارَكَ - تَشَارَكَ združiti se,
 udružiti se
 تَشَاوَرٌ - تَشَاوَرُوا dogovoriti se
 تَشْتِتٌ - تَشَّتَ raspršiti, rasuti
 تَشَجُّعٌ - تَشَجَّعَ junačiti se
 تَشَدُّقٌ - تَشَدَّقَ mnogo govo-
 riti, prenemagati se
 تَشْدِيْدٌ - تَشَدَّدَ pojačati, podvo-
 stručiti
 تَشْرِيفٌ - تَشَرَّفَ počastiti
 تَشِيْطٌ - تَشِيْطَنَ postati kao
 vrag
 تَشْيِبٌ - تَشَيَّبَ ostariti, obije-
 liti nekoga
 تَشْيِيْدٌ - تَشَيَّدَ sagraditi,
 učvrstiti, oblijepiti
 تَصَارُعٌ - تَصَارَعَ hrvati se
 تَصَالُحٌ - تَصَالَحَ izmiriti se
 تَصَانِيْفٌ, s. تَصْنِيْفٌ djela (pisana)
 تَصَدَّى - تَصَدَّى istupiti,
 istaknuti se
 تَصَدِّقٌ - تَصَدَّقَ vjerovati,
 potvrditi
 تَصْنِيْدٌ - تَصَنَّدَ dignuti (pogled)
 gledati na čovjeka
 تَصْنِيْعٌ - تَصَنَّعَ obložiti
 تَصْلِيْبٌ - صَلَّبَ objesiti, razapeti

تَصْلِيَةٌ

- تَصْلِيَةٌ - صَلَّيَ klanjati; zaželjati Božju milost Njegovu Poslaniku
- تَصْمِيمٌ - صَمَّ - odlučiti
- تَصْنِيفٌ - صَنَّفَ - sastaviti, pisati djelo
- تَصْنِيفٌ , pl. تَصَانِيفٌ, djelo (pisano)
- تَصْوِيبٌ - صَوَّبَ - spustiti, obratiti (pogled), gledati niz čovjeka
- تَصْوِيرٌ - صَوَّرَ - slikati
- تَصِيدٌ - صَيْدَ - uloviti
- تَضْرِبٌ - ضَرَبَ - mnogo tući
- تَضَمَّنَ - ضَمَّنَ - zauzimati
- تَضْيِيعٌ - ضَيَّعَ - izgubiti, potrošiti, propustiti
- تَطَرُّفٌ (إِلَى) - تَطَرَّفَ doći, doprijeti
- تَطْفُلٌ - تَطَفَّلَ - nametati se, ići nepozvan na gozbu
- تَطَوُّعٌ - طَوَّعَ - činiti nešto dobrovoljno
- تَطَوُّفٌ - طَوَّفَ - obilaziti
- تَطَهَّرَ - طَهَّرَ - očistiti se
- تَطَهَّرَ - طَهَّرَ - očistiti
- تَطَاهَرٌ - طَاطَاهَرَ - pokazivati se, potpomagati se
- تَعَاظٍ - تَعَاظَى - dokučiti, izvršiti, baviti se nečim
- تَعَالَى - Dodi!

تَعْلِيمٌ

- تَعَالَى - تَعَالَى - biti visok
- تَعَالَى - Uzvišeni, Previšnji
- تَعَامَى - تَعَامَى - praviti se slijepim
- تَعَاوَنَ - تَعَاوَنَ - potpomagati se
- تَعَبٌ , pl. أَتْعَابٌ, trud, umor
- تَعَبِيرٌ - عَبَّرَ - izraziti, iskazati
- تَعَتَّرَ - تَعَتَّرَ - posrnuti, spotaknuti se
- تَعَجَّبَ - تَعَجَّبَ - čuditi se
- تَعَجَّلَ - عَجَلَ - hitjeti s nečim
- تَعَدَّى - تَعَدَّى - prestupiti; činiti nasilje; biti prelazan (glagol)
- تَعَذِّبَ - عَذَّبَ - kazniti, mučiti
- تَعْرِيفٌ , pl. تَعْرِيفَاتٌ, definicija
- تَعْسِيرٌ - عَسَّرَ - otežcati
- تَعْسِيلٌ - عَسَّلَ - spravljati med
- تَعْظِيمٌ - عَظَّمَ - poštovati, veličati
- تَعَفُّفٌ - čednost, poštenje
- تَعَلَّقَ - تَعَلَّقَ - objesiti se
- تَعَلَّمَ - تَعَلَّمَ - poučavati se, učiti
- تَعَلَّمَ - Znaj! Uči!
- تَعْلِيقٌ - عَلَّقَ - objesiti
- تَعْلِيمٌ - عَلَّمَ - poučavati

تَعَمَّدُ

تَعَمَّدُ - تَعَمَّدَ namjeravati,
htjeti

تَسْمِيَةً - عَمَى oslijepiti nekoga

تَعَوَّضَ - تَعَوَّضَ zamijeniti,
naknaditi

تَعْوِضَ - عَوَّضَ naknaditi

تَتَأَفَّلُ - تَتَأَفَّلُ praviti se nevješt

تَنْطِيَةً - عَطَى pokriti

تَغْلِقَ - غَلَقَ pozatvarati

تَغَيَّرَ - تَغَيَّرَ mijenjati se

تَغَيَّرَ مِنْ غَيْرِ تَغَيَّرَ bez promjene

تَغْيِبَ - غَيَّبَ udaljiti,
otstraniti

تَغْيِيرَ - غَيَّرَ mijenjati

تُفَاحَ - تَفَاحَةٌ, jabuke

تُفَاحَةٍ, pl. تَفَاحٍ, jabuka

تُفَاحِيحَ, s. تَفَاحَةٌ, jabuke

تَغَانٍ - تَغَانَى zatirati se,
gložiti se

تَقَاهُمْ - تَقَاهُمْ sporazumjeti se

تَقَشِّشَ - تَقَشِّشَ istraživati,
pretražiti, prekopati

تَفْجِيعَ - فَجَّعَ ucvijeliti

تَفْرَعُ - تَفْرَعُ granati se

تَفْرِجَ - فَرَّجَ obradovati

تَفَرَّقَ - تَفَرَّقَ razići se,
raspršiti se

تَفْرِيقَ - فَرَّقَ rastavljati

تَقَفَّ

تَقَضَّلَ - تَقَضَّلَ izvoljeti

تَقْضِيلَ - قَضَّلَ odlikovati, pret-
postaviti, promaknuti

تَقَدَّدَ - تَقَدَّدَ ispitivati
pregledati

تَفَكَّرَ - تَفَكَّرَ razmišljati

تَفَكِيرَ - فَكَّرَ promisliti

تَقَلَّسَفَ - تَقَلَّسَفَ praviti se
filozofom

تَفَوِّضَ - فَوَّضَ prepustiti

تَفِيهَقَ - تَفِيهَقَ oholiti se;
mnogo govoriti

تَقَابَلَ - تَقَابَلَ susretati se

تُقَاةَ (وَقَى) čuvanje,
pobožnost

تَقَاتَلَ - تَقَاتَلَ boriti se me-
dusobno, potući se,
zaratovati

تَقَارَبَ - تَقَارَبَ biti u blizu

تَقْبِيحَ - قَبَّحَ učiniti ružnim,
osramotiti

تَقَدَّمَ - تَقَدَّمَ pristupiti;
napredovati; prethoditi
nečemu; prednost

تَقْدِيرَ - قَدَّرَ određivati, cijeniti

تَقْدِيمَ - قَدَّمَ ponuditi, staviti
pred nekoga, dovesti

تَقْرِيرَ - قَرَّرَ učvrstiti, potvrditi

تَقْطِيعَ - قَطَعَ isjeći; skandirati

تَقْفَى - تَقْفَى slijediti po tragu

تَعَاوَلُ

- تَعَاوَلُ - تَعَاوَلُ pregovarati
 تَقَهَّرُ - تَقَهَّرُ povratiti se
 natrag
 تَقُولُ - تَقُولُ reći na nekoga
 nešto
 تَقْوَى čuvanje, pobožnost,
 bogobojaznost
 تَقْوِيلُ - تَقْوِيلُ prisiliti da rekne
 تَقِيُّ , pl. أَتْقِيَاءُ bogobojazan,
 pobožan
 تَكَاثَبُ - تَكَاثَبُ dopisivati se
 تَكَاثَمُ - تَكَاثَمُ međusobno se
 razgovarati
 تَكَبَّرَ - تَكَبَّرَ oholiti se
 تَكْبِيرُ - تَكْبِيرُ اللهُ أَكْبَرُ: reći: Bog je najveći
 تَكْنِيبُ - تَكْنِيبُ poučavati ne-
 koga pisati
 تَكْنِيفُ mnoštvo
 تَكْذِيبُ - تَكْذِيبُ smatrati laž-
 nim, ne vjerovati;
 demantovati
 تَكَرَّرَ - تَكَرَّرَ ponoviti
 تَكْرُمُ - تَكْرُمُ plemenitost
 تَكْرِيمُ - تَكْرِيمُ počastiti,
 odlikovati
 تَكْسِيرُ - تَكْسِيرُ porazbijati
 تَكْلُمُ - تَكْلُمُ govoriti
 تَكْلِيمُ - تَكْلِيمُ govoriti,
 razgovarati

تَغْزِيقُ

- تَكَنَّى - تَكَنَّى uzeti sebi
 primenak
 تَلَّ , pl. تُلُولُ, brežuljak
 تَلَاوَةٌ - تَلَاوَةٌ čitati
 تَلَّالَةٌ - تَلَّالَةٌ blistati se,
 preljevati se
 تَلَقَّى - تَلَقَّى sresti, dočeka-
 ti, primiti
 تَلَفَاءُ prema
 تَلَقَّبَ - تَلَقَّبَ prozvati
 تَلَكَّ onā
 تَلَوْنُ - تَلَوْنُ obojiti
 تَلَيَّنَ - تَلَيَّنَ napraviti blagim
 تَلَامَاضُ - تَلَامَاضُ praviti se
 bolestan
 تَلَاوَتُ - تَلَاوَتُ praviti se
 mrtvim
 تَمَادٌ - تَمَادٌ rastezati se
 تَمَتَّعَ - تَمَتَّعَ uživati
 تَمَثَّلَ - تَمَثَّلَ pretstaviti,
 prikazati
 تَمَدَّدَ - تَمَدَّدَ pružiti se
 تَمَدَّدَ - تَمَدَّدَ pružiti
 تَمَرُّ - تَمَرُّ zb. im. s. تَمَرَّةُ, datule
 تَمَرَّةُ - تَمَرَّةُ zb. im. تَمَرُّ, datula
 تَمَرَّدَ - تَمَرَّدَ biti obijestan
 تَمَرَّغَ - تَمَرَّغَ trti lice o zemlju
 تَمَزَّقَ - تَمَزَّقَ istrgati

تَمَسَّكَ

- تَمَسَّكَ - تَمَسَّكَ držati se
nečega
تَمَلَّقَ - تَمَلَّقَ laskati
تَمَنَّى - تَمَنَّى željeti
تَمَيَّزَ - تَمَيَّزَ razlikovati;
smisliti
تَمَنَّى - تَمَنَّى prosipati se
تَمَاجَ - تَمَاجَ sašaptavati se
تَمَاجَشَ - تَمَاجَشَ nadmetati se u
kupoprodaji
تَمَارَعَ - تَمَارَعَ svađati se,
prepirati se
تَمَاصَّرَ - تَمَاصَّرَ potpomagati se
تَمَافَسَ (ف) - تَمَافَسَ natjecati se
تَمَافَ - تَمَافَ praviti se da
spava
تَمَافَ - تَمَافَ praviti se Božjim
poslanikom
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ upozoriti
(على) - تَمَنَّبَهُ
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ spasiti, izbaviti
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ ukrasiti
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ kloniti se
nečega, povući se
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ silaziti
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ postaviti; spustiti;
objaviti
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ pokrstiti se
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ raspoloviti
تَمَنَّبَهُ - تَمَنَّبَهُ naslagati

تَوْصِيلٌ

- تَنْظِيمٌ - تَنْظِيمٌ srediti, rasporediti
تَنْفَسٌ - تَنْفَسٌ uzdahnuti
تَنْفِذٌ - تَنْفِذٌ provesti
تَنْقِبٌ - تَنْقِبٌ istražiti, ispitati
تَوَاتُرٌ - تَوَاتُرٌ prenošenje vi-
jesti preko velikog
broja ljudi
تَوَاصُلٌ - تَوَاصُلٌ spojiti se
تَوَاضَعٌ - تَوَاضَعٌ biti čedan,
skroman
تَوَاعَدٌ - تَوَاعَدٌ ugovoriti, spo-
razumjeti se
تَوَالٍ - تَوَالٍ slijediti, jedan
za drugim dolaziti
تَوَابٌ - تَوَابٌ pokajati se
تَوَجَّهَ (إِلَى) - تَوَجَّهَ upraviti;
krenuti
تَوَجَّهَ (إِلَى) - تَوَجَّهَ upraviti,
poslati
تَوَسَّطَ - تَوَسَّطَ nalaziti se u
sredini; posredovati
تَوَسَّعَ - تَوَسَّعَ širiti se
تَوَسَّعَ - تَوَسَّعَ proširiti
تَوَسَّعَ - تَوَسَّعَ proširiti
تَوَشَّحَ - تَوَشَّحَ obući, ogrnuti se
تَوَصَّلَ - تَوَصَّلَ uvlačiti se ne-
kome; doći do nečega,
postići
تَوْصِيلٌ - تَوْصِيلٌ dobro spojiti

نویسہ

تَوْصِيَةٌ - وصى preporučiti;
oporučiti

تَوَضَّأَ - تَوَضَّؤُةٌ umiti se, uzeti
abdest

تَوَضُّؤُا vjersko čišćenje

biti obilno - توفّر - توفّر

توفى preminuo je

umnožiti; uštediti - توفير

تَوْفِيقَ - uputiti, omogućiti da uspije

وَقَرَّ - تَوَقَّرُ⁹ poštovati

osloniti se - تَوَكَّلْ - تَوَكَّلْ

تَوَكَّلْ postaviti nekoga za nešto, povjeriti

تَوَلَّى - تَوَلَّى upravljati, vršiti

20

تَوَلَّى - okrenuti se,
okrenuti leđa, otići; po-
staviti nekoga za nešto

تہ ova

تَهْدِمُ - تَهْدِمُ srušiti se

مَدَد - تَعْدِيدُ prijetiti

سَمَرَسَكَاتِي - تَفْسِمُ smrskati, zdrobiti

تَهَوَّدَ - تَهَوَّدَ požidovati se

ova تھی

pripremiti هَيَّأْ - تَفَيْسَة

ova تی

تاج، s. تيجان، krune

jarac, تَيْوُسٌ, pl. تَنَسٍ

olakšati - تيسر

ث

stalán کتابت و

الثَّالِثُ treći

الثَّالِثَ عَشَرَ trinaesti

osmi الثَّامِنُ

الثَّامِنَ عَشَرَ osamnaesti

drugi الشَّانِي

الدَّهْرُ الثَّانِي dvanaesti

الثَّوَانِي, ثَوَان, pl. ثَوَانِيَّة, sekunda

osveta

بَتِيَ bitī,
postojati; biti dokazan

بَيَّتَ (على) biti stalan na nečem

تُورُ propast

بَغَاةٌ bogatstvo

ثَرْتَارُون, pl. ثَرْتَارُون, brbljavac

زَمْرَى zemlja

ثُعْبَانٌ, s. ثُعْبَانٌ, zmije

ثَعْلَبُ, s. ثَعَالُ, lisice

ثُعْبَانٌ, pl. ثُعَابِيْنُ, zmiya

lisica ثَعَالِبُ, pl. ثَعَلَبٌ

تَغْرُ, pl. تُغُور, granica; pogranična tvrđava; klanac

ثَغَاتُ

ثَغَاتُ, s. ثَغَةٌ, vjerni, pouzdati se

ثَغَةٌ - ثَغَةٌ pouzdati se

ثَغَةٌ, pl. ثَغَاتُ, vjerodostojan, pouzdan

ثَغُلٌ ثَغُلٌ (على) - ثَغُلٌ dodijati, biti teško

ثَغُلٌ težina

ثَغِلٌ težak, teško

ثَغَلَتْكَ أُمُّكَ Izgubila te majka, t. j. ne bilo te!

ثُلُثٌ, pl. أَثْلَاثٌ, trećina

ثُلَاثٌ po tri

ثَلَاثٌ, ثَلَاثَةٌ tri

ثَلَاثَ عَشْرَةَ, ثَلَاثَةُ عَشْرَةٍ trinaest

ثَلَاثُمِائَةٍ tri stotine

ثَلَاثَةُ آلَافٍ tri milijuna

ثَلَاثُونَ trideset

ثَلَجٌ zb. im., pl. ثُلُوجٌ, snijeg

ثَمٌّ, ثَمَّةٌ tu, tamo

ثُمَّ zatim

جَامِعٌ

جَامِعٌ, s. جَمْعٌ, plodovi

جَمَاعَةٌ, جَمَاعَةٌ osam

جَمَاعَةٌ po osam

جَمَاعَةٌ عَشْرَةٌ } osamnaest
جَمَاعَةٌ عَشْرَةٌ }

جَمَاعَةٌ وَعِشْرُونَ } dvadeset i osam
جَمَاعَةٌ وَعِشْرُونَ }

جَمَاعُونَ osamdeset

جَمَاعٌ, pl. جَمَاعَاتٌ, protuvrijednost

جَمَاعٌ, pl. جَمَاعَاتٌ osmina

جَمَاعٌ, pl. جَمَاعَاتٌ skupocjen

جَمَاعَةٌ hvala

جَمَاعَةٌ po dva

جَمَاعَتَانِ dvije

جَمَاعَةٌ - جَمَاعَةٌ saviti, previti

جَمَاعَةٌ, pl. جَمَاعَاتٌ, odjeća

جَمَاعَةٌ, pl. جَمَاعَاتٌ, vo, bik

جَمَاعَةٌ arapsko pleme Semud

ج

جَائِزٌ dozvoljen

جَائِعٌ, pl. جَمَاعٌ, gladan

جَارٌ, pl. جَمَاعَةٌ, susjed

جَارِحَةٌ, pl. جَمَاعَاتٌ, ud, dio tijela

جَارِيَةٌ, pl. جَمَاعَاتٌ, tekuća; djevojka; robinja

جَاعِلٌ, pl. جَمَاعُونَ, koji čini, stvoritelj

جَالِسٌ sjedeći

جَامِعٌ, pl. جَمَاعَاتٌ, džamija

جَامِعَةٌ

جَامِعَةٌ, pl. جَامِعَاتُ, univerza

جَانِبُ, pl. جَوَانِبُ, strana, kraj

جَاهُ čast

جَاهِلٌ, pl. جُهَالٌ, neznalica

جُبٌ, pl. أَجَابٌ, duboka jama, bunar

جُبَةٌ prostrana haljina koja se na odijelo oblači, džuba

جُبْنَةٌ zb. im. جُبْنٌ, sir

جِيَارٌ, pl. جِبَايَرَةٌ, silnik; Silni (Bog)

جِبَالٌ, s. جَبَلٌ, brda, planine

جِيَانٌ strašiv

جَبَلٌ, pl. جِبَالٌ, brdo, planina

جَبِيْهَةٌ, pl. جِبَاهٌ, lice

جُبَيْلٌ, pl. جُبَيْلَاتُ, brdašce, brdeljak

جُثَّةٌ, pl. جُثَثٌ, tijelo

جِحَاشٌ, pl. جِحَاشٌ, magare

جُحُودٌ جَحَدٌ - nijekati, poricati

جَدٌ, pl. أَجْدَادُ, djed

جَدٌّ جَدٌّ - truditi se, nastojati

جِدٌّ marljivost

جَدًّا jako

جِدَارٌ, pl. جُدُرٌ, zid

جُدْرَانٌ, s. جَدْرٌ, zidovi

جَزَى

جُدُودٌ, pl. جَدٌّ, djedovi, preci

جَدْوَى korist

جَذَى, pl. أَجْدٌ, jare

جَدِيدٌ, pl. جُدُدٌ, nov

جَذَبٌ - تَغْلِيْتُ, privlačiti

جَذْعٌ, pl. جُدُوعٌ, deblo

جَذْعٌ, s. جَذْعٌ, deblo

جَرٌّ - تَغْلِيْتُ, vući

جَرٌّ genitiv

جَرَادَةٌ zb. im. جَرَادٌ, skakavac

جِرَاحَةٌ, pl. جِرَاحَاتٌ, rana

جُرْأَةٌ smjelost, odvažnost

جَرَّةٌ, pl. جَرَرٌ, zemljani sud za vodu, lonac

جَرَحَ - جَرَحَ raniti

جُرُوحٌ, pl. جُرُوحٌ, rana

جُرْزَةٌ, pl. جُرَزٌ, brema

جَرِيَانٌ - جَرَى teći, trčati, ići, događati se

جَرِيْحٌ, pl. جَرَحَى, ranjen

جَرِيْدَةٌ, s. جَرِيْدَةٌ, grane od palme

جَرِيْدَةٌ zb. im., pl. جَرَايِدٌ, novina

جَزَاةٌ - جَزَى platiti, nagraditi

جَزَى (عن) naknaditi

الْجَزَائِرُ Alžir

جَزَارٌ

جَزَارٌ mesar

جُزْءٌ, pl. أَجْزَاءٌ, dio

جَزْرٌ osjeka

جَزْمٌ skraćeni način
imperfektaجَزِيرَةٌ, pl. جَزَائِرٌ, ostrvo;
poluostrvoجَسَّ جَسَّ جَسَّ ispitivati, pipati
(bilo)

جَسَدٌ, pl. أَجْسَادٌ, tijelo

جَسَارَةٌ جَسَرَ جَسَرَ usuditi se

جِسْمٌ, pl. أَجْسَامٌ, tijelo

جَسُورٌ smion, srčan

جَمَعِيٌّ što je s krečom zidano

جَعَلَ جَعَلَ جَعَلَ učiniti; početi

جَفَاءٌ napuštanje, ostavljanje

جَفْنَةٌ, pl. جَفَنٌ, čanak; velika
ratna lađa

جَلَبَ جَلَبَ جَلَبَ dovesti privući

جَلَبَةٍ جَلَبَ جَلَبَ obući ogrtač

جَلَادٌ, pl. جُلَادٌ, krvnik, džellat

جُلَّاسٌ, s. جُلَّاسٌ, društvo

جَلَالَةٌ veličina, veličanstvo

جَلْدٌ, pl. أَجْلَادٌ, jak, snažan

جُلْدٌ, pl. جُلُودٌ, koža

جُلُوسٌ جَلَسَ جَلَسَ sjesti, sjediti

جَلِيدٌ led

جُلَّاسٌ, pl. جُلَّاسٌ, drug

جُنْدٌ

جَمٌ mnoštvo

جَمَادٌ, pl. جَمَادَاتٌ, anorgansko
bićeجُمَادَى الْأُولَى džumadel-ûla (5 mje-
sec u mjesečnoj go-
dini)جُمَادَى الْآخِرَةِ džumadel-ahire (6
mjesec u mjesečnoj
godini)

جَمَاعَةٌ skupina

جَمَاعَةٌ skupno, zajednički

جَمَالٌ ljepota

جَمَعَ جَمَعَ جَمَعَ sakupljati

جَمْعٌ, pl. جُمُوعٌ, skupina,
množina

جُمُعَةٌ, pl. جُمُعٌ, džuma; sedmica

جَمَلٌ, pl. جَمَالٌ, muška deva

جُمْلَةٌ, pl. جُمُلٌ, skup, nekoli-
cina; sve; rečenica

جَمِيعٌ svi, sve, skupa

جَمِيلٌ lijep

جَنَّ جَنَّ جَنَّ pokriti;
smrknuti se

جَنَاحٌ, pl. أَجْنِعةٌ, krilo

جَنَازَةٌ, pl. جَنَائِزٌ, mrtvac

جَنَابَةٌ جَنَى جَنَى zgriješiti

جُنُبٌ nečist

جَنَّةٌ, pl. جَنَّاتٌ, bašča; raj

جُنْدٌ zb. im., pl. جُنُودٌ, vojska

جُنْدِيّ

- جُنْدِيّ, zb. im. جُنْدٌ, vojak
 جُنْسٌ, pl. أَجْنَسٌ, rod, rasa
 جُنُوبُهُ južni
 جُنُودٌ, pl. جُنْدٌ, vojska
 جُنُونٌ, يَجُنُّ جُنَّ poludjeti
 جَنُوبِيُونٌ Genovežani
 جَوٌّ, pl. أَجْوَاهُ, zrak, atmosfera, nebeski prostor, vrijeme
 جَوَابٌ, pl. أَجْوِبَةٌ, odgovor
 جَوَادٌ konj plemenite pasmine; darežljiv
 جَوَارٌ susjedstvo
 جَوَانِبٌ, s. جَانِبٌ, strane
 جَوْبٌ جَابٌ proputovati; izdubiti, isklesati
 جُودٌ darežljivost
 الْجُودِيّ brdo kod Vanskog Jezera
 جَوْرٌ جَارٌ činiti nepravdu
 جَوْرَبَةٌ - جَوْرَبٌ obući čarape
 جَوْعٌ جَاعٌ ogladnjati
 جُوعٌ glad
 جَوْفٌ, pl. أَجَوَافٌ, šupljina, unutrašnja
 جَوْفِيّ nutarnji
 جَوْهَرَةٌ - جَوْهَرٌ okriti draguljima

جِيلٌ

- جَوْهَرَةٌ, pl. جَوَاهِرٌ, dragulj
 جَوَى vatrena ljubav
 جِهَاتٌ, s. جِهَةٌ, strane
 جِهَادٌ - جَاهَدَ boriti se, ratovati
 جِهَارًا javno
 جِهَةٌ, pl. جِهَاتٌ, strana
 الْجِهَةُ الْمُوَارِيَةُ suprotna strana
 جَهْدٌ - جَهَدَ truditi se
 جَهْدٌ, pl. جُهُودٌ, trud
 جَهْرٌ javnost
 جَهْلٌ - جَهِلَ ne znati
 جَهْلَةٌ جِهَالَةٌ neznanje
 جَهَنَّمَ pakao
 جَهُولٌ neznan, neznanica
 جِهْرٌ جِهْرٌ krupna glasa
 جَيِّدٌ dobar
 جَيِّدًا dobro
 جَبَرٌ da (u odobravanju)
 جَاءَ - جَاءَ doći
 جَاءَ (ب) donijeti, dovesti
 الْجَزِيرَةُ Džiza (ime mjesta kraj Kaira)
 جَيْشٌ zb. im., pl. جُيُوشٌ, vojska
 جَيْلٌ, pl. أَجْيَالٌ, pokoljenje, potomstvo, generacija

ح

حَائِطٌ

حَائِطٌ, pl. حِيطَانٌ, zid, ograda

حَاتِمٌ Hatim (ime čovjeka)

حَاجَةٌ, pl. حَاجَاتٌ, potreba, nužda, nevolja

حَاجٌ, pl. حُجَّاجٌ, hodočasnik, hadžija; hadži je (zb. im.)

الْحَادِي عَشَرَ jedanaesti

الْحَادِيَّةُ عَشْرَةٌ jedanaesta

الْحَادِي وَالْعِشْرُونَ dvadeset i prvi

حَارٌ vruć

حَارِسٌ, pl. حُرَّاسٌ, čuvar

حَاوِدٌ, pl. حُصَادٌ, zavidnik

حَاشَا osim

حَاضِرٌ, pl. حَاضِرُونَ, prisutan

حَافِرٌ, pl. حَوَافِرُ, kopita

حَافِظٌ, pl. حُفَاطٌ, koji nešto napamet nauči; čuvar

حَاكِمٌ, pl. حُكَّامٌ, sudac

حَالٌ, pl. أَحْوَالٌ, stanje

حَاثَةٌ, pl. حَالَاتٌ, stanje

حَالِيٌّ sadanji, tekući

حَامِلٌ, pl. حَامِلَاتٌ, trudna žena

حُبٌ ljubav

حَبْلٌ, s. حَبَلٌ, užeta

حَبِّدَا Dobar li je!

حَجَرٌ

حَبْرٌ, pl. حُبُورٌ, tinta

حَبَسَ - حَبَسَ zatvoriti; uva-kufiti

الْحَبَشُ Abesinija

حَبِطَ - حَبِطَ propasti; pokvariti se

حَبْلٌ, pl. حَبَالٌ, uže; svez

حَبْلُ الْمَوَدَّةِ veze ljubavi

حَبَلَى, pl. حُبْلِيَّاتٌ, trudna žena

حَبِيبٌ, pl. أَحِبَّاءٌ, miljenik, prijatelj

حَنَفٌ, pl. حُنُوفٌ, smrt

حَتَّى dok, do; čak

حَثٌّ - حَثٌّ hrabriti, poticati

حَجٌّ - حَجٌّ hodočastiti

حَجٌّ hodočašćenje

حَجَّاجٌ Hadždžadž (ime čovjeka)

حُجَّاجٌ, s. حَاجٌ, hodočasnici

حَجَرَةٌ zb. im., s. حَجَرٌ, kamenje

حَجَرَةٌ مُرَبَّعَةٌ kockasto kamenje

حُجَّةٌ, pl. حُجَجٌ, dokaz

حُجَّةُ الْوَدَاعِ oprosní hadž

حَجَرٌ, pl. أَحْجَارٌ, kamen

حَجَرٌ

- حَجَرٌ skrbništvo, zaštita
 حَجْرٌ prostor između Kabe i njenih temelja koje je postavio Ibrahim a. s.
 حُجْرَةٌ, pl. حُجُرَاتُ, حُجُرٌ, soba
 حَجَلٌ, pl. حُجُلٌ ići svezanih nogu skakutajući
 حُجْمٌ, pl. حُجُومٌ, količina, veličina nekog tijela, zapremine
 حَدٌّ, pl. حُدُودٌ, granica; šer. kazna
 حَدَادٌ, pl. حَدَادُونَ, kovač
 حُدُودٌ, s. حَدٌّ, granice; šer. kazne
 حُدُورٌ strmac, strmen
 حَدِيثٌ, pl. أَحَادِيثُ, govor, razgovor, izreka Božjeg poslanika, tradicija
 حَدِيدٌ željezo
 حِذَاءٌ prema
 حَذَرٌ, pl. حَذَرٌ čuvati se, biti oprezan
 حُرٌّ, pl. أَحْرَارٌ, slobodan
 حِرَاءَةٌ orati, oranje
 حَرَارَةٌ toplina, vrućina, vatra
 حِرَاسَةٌ, pl. حُرَسٌ čuvati
 حَرَامٌ zabranjeno, nedopušteno; svetinja
 حَرْبٌ, pl. حُرُوبٌ, rat
 حَرْثٌ korist; sticanje imetka

حُسْنٌ

- حَرَصٌ, pl. حِرَاصٌ hleptiti
 حَرْفٌ, pl. أَحْرَافٌ, حُرُوفٌ, slovo; čestica
 حَرْفُ التَّوْدَاءِ čestica za dozivanje
 حَرَمٌ, pl. حَرِمَاتٌ spriječiti, zabraniti, ne dati
 حَرَمٌ, pl. حَرَامٌ biti zabranjen, svet
 حَرِيرٌ svila
 حَرِيصٌ pohlepan
 حَرَامٌ, pl. حُرْمٌ, kolan
 حَزْمٌ odlučnost, pouzdanost, razboritost
 حُزْمَةٌ, pl. حُزُمٌ, brema
 حُزْنٌ, pl. حُزَنٌ biti tužan, žalostiti se
 حَزِنٌ zabrinut, tužan
 حُزْنٌ, pl. أَحْزَانٌ, tuga, žalost
 حِسٌّ osjećaj
 حِسَابٌ, pl. حِسَابٌ računati, misliti
 حِسَابٌ, pl. حِسَابٌ računati, brojiti
 حَسْبٌ samo; dosta je
 حِسْبَةُ اللَّهِ u ime Boga t. j. besplatno
 حَسَدٌ zavist
 حُسْنٌ, pl. حُسْنٌ lijep biti
 حُسْنٌ, pl. حُسْنٌ lijep
 حُسْنٌ, pl. حُسْنٌ ljepota

حُسْنُ الْأَدَبِ

- حُسْنُ الْأَدَبِ lijep uzgoj (ljepota uzgoja)
 حُسْنُ السَّيْرِ lijepo vladanje
 حُسْنُ الْغِيَا lijep izgled, lijepa izgleda
 حَسَنَةٌ, pl. حَسَنَاتٌ, dobro djelo
 حَسَنٌ الْحَسَنُ dobro djelo
 حَسُودٌ, pl. حُسُودٌ, zavidnik
 حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno
 حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno
 حَصَاةٌ, pl. حَصَبَاتٌ, piljak
 حَصَادٌ - حَصَدٌ žeti
 حِصَانٌ, pl. أَحْصَانَةٌ, konj plemenite rase
 حَصَصَةٌ - حَصَصَ ukazati se, pojaviti se
 حِصْنٌ, pl. حُصُونٌ, tvrđava, grad
 حُصُولٌ - حَصَلَ naći se
 حَصِينٌ utvrđen
 حُضُورٌ - حَضَرَ doći, prisustvovati
 حَطٌّ - حَطَّ spustiti, pogeti
 حَطَبٌ, pl. أَحْطَابٌ, drva za gorivo
 حَطِيمٌ polukružni zid oko Hidžra sa sjeverozapadne strane Kabe
 حَظٌّ, pl. حُظُوظٌ, dio
 حَفٌّ - حَفَّ opkoliti, okružiti

حَلَفٌ

- حَفَرَ - حَفَرٌ kopati
 حَفْرَةٌ, s. حُفْرَةٌ, rupe
 حَفْرَةٌ, pl. حُفَرٌ, rupa, jama
 حَفِظَ - حَفِظَ čuvati, napamet naučiti
 حَقٌّ, pl. حَقُوقٌ, istina, pravo, dužnost
 حَقٌّ - حَقَّ obistiniti se
 حَفَرٌ - حَفَرَ poniziti, omalovažiti
 حَقْلٌ, pl. حُقُولٌ, njiva
 حَقِيرٌ neznatan, omalovažen
 حَقِيقَةٌ, pl. حَقَائِقٌ, istina, stvarnost, činjenica
 حَقِيقَةٌ uistinu, stvarno
 حَكَى - حِكَايَةٌ pričati
 حِكَايَةٌ, pl. حِكَايَاتٌ, priča
 حَكَمَ - حُكْمٌ suditi
 حَكْمٌ, s. حِكْمَةٌ, mudrosti, razlozi
 حُكْمٌ, pl. أَحْكَامٌ, propis, odredba
 حِكْمَةٌ, pl. حُكْمٌ, mudrost, razlog
 حَكِيمٌ, pl. حُكَمَاءٌ, mudrac, mudar
 حَلَالٌ dopušteno
 حَلٌّ - حَلَّ biti dopušteno
 حَلَفَ - حَلَفَ zakleti se

حَلَفٌ

- حَلَفٌ savez
 حَلَقٌ, pl. حُلُوقٌ, أَحْلَاقٌ, grlo
 حِلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, blagost, razum
 حِلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, san
 حُلُوهٌ sladak
 حُلُولٌ حَلَّ ُ doći, nastupiti
 حِلْيَةٌ, pl. حُلَى, nakit
 حَلِيفٌ, pl. حُلَفَاءُ, saveznik
 حِمَارٌ, pl. حُمُرٌ, حَمِيرٌ, magarac
 حِمَالٌ nosač
 حِمَالِقُ الْعَيْنِ, s. حِمْلَقُ, vjeđa
 حِمَامَةٌ zb. im. حَمَامٌ, golub
 حَمٌ punac; svekar
 حَمَةٌ žaoka
 حَمِيدَةٌ حَمِدَ zahvaljivati, slaviti
 حَمْدٌ hvala, slava
 حُمْرٌ, s. أَحْمَرٌ, crveni
 حَمْزَةٌ Hamza (ime čovjeka)
 حَمْلٌ = حَمَلَ nositi
 حَمْلٌ, pl. أَحْمَالٌ teret, tovar
 حَمَالِقُ الْعَيْنِ, pl. حَمَلِقُ, vjede
 حَمِيمٌ, pl. أَحْمَاءُ, rođak, prijatelj
 حَمِيَّةٌ zagrijanost, privrženost
 حَنَابِلَةٌ, s. حَنْبَلِيٌّ, pristaše Ahmed ibni Hanbela
 حَنَانٌ samilost, milosrđe

حَيْلٌ

- حَنَابِيَا, s. حَنِيَّةٌ, svodovi
 حَنْبَلِيٌّ, pl. حَنَابِلَةٌ, pristaše Ahmed ibni Hanbela
 حَنِقَ - حَنِقَ rasrditi se
 حَنِيَّةٌ, pl. حَنَابِيَا, svod
 حَنِئٌ - حَنَّ čeznuti, jecati
 حَوَالَى oko
 حَوَايَةٌ حَوَى - حَوَايَةٌ sadržavati, zauzimati
 حَوْضٌ, pl. حِبَاضٌ, čatrnja
 حَوْقَلَةٌ - حَوْقَلَ iznemoći
 حَوْلٌ preinaka
 حَوْلٌ oko
 حَيَاةٌ život
 حَيَاتٌ, s. حَيَّةٌ, zmijsa
 حَيٍّ Dodi!
 حَيٌّ, pl. أَحْيَاءٌ, živ
 حَيَّةٌ, pl. حَيَّاتٌ, zmijsa
 حَيْثُ gdje, kako
 حَيْثُمَا gdje god
 حَيْرَةٌ حَارَ - حَيْرَةٌ oklijevati, lutati, zapanjiti se
 حَيْرَةٌ smetenost, izgubljenost
 حِطَانٌ, s. حَائِطٌ, zidovi, ograde
 حَيْلٌ, s. حَيْلَةٌ, varke, dovitljivosti, izlazi

جِلَّةٌ

جِلَّةٌ, pl. جِلَلٌ, izlaz, do-
vitljivost, varka

جَيْنٌ, pl. أَجَانٌ, vrijeme

خَرَائِنُ

خَيْشُذٌ tada
جَيْنُوتَةٌ - حَانَ približiti se
جَيَّوَانٌ, pl. حَيَّوَانَاتٌ, životinja

خ

خَائِبٌ u nadi prevaren

خَائِنٌ, pl. خَوْنَةٌ, nevjeran,
izdajica

خَاتَمٌ, pl. خَوَاتِمٌ, prsten, pečat

خَادِمٌ, pl. خَادِمُونَ, خُدَامٌ, خُدَمٌ,
sluga

خَارِجٌ izvan, vanjski

خَاسِرٌ, pl. خَاسِرُونَ, propao,
izgubio

خَاشِعٌ, pl. خَاشِعُونَ, skrušen

خَاصٌ poseban, naročit

خَاصٌ (ب) što nečem isključivo
pripada

خَاصَّةٌ, pl. خَوَاصُّ, odabranik,
doglavnik

خَالٌ, pl. أَخْوَالٌ, ujak

خَالٍ, pl. خَالُونَ, prazan

خَالِصٌ iskren, čist

خَالِقٌ stvoritelj

خَامِسٌ, pl. أَلْخَامِيسُ, peti

خَامِيسَ عَشَرَ petnaesti

خَبَرٌ, pl. أَخْبَارٌ, vijest

خُبْرٌ hljeb

خَبَطَ - خَبَطَ jako udariti

خَبِيثٌ, pl. خَبِيثُونَ, rdav, gadan

خَجِلٌ - خَجِلٌ stidjeti se

خَدٌ, pl. خُدُودٌ obraz, lice

خُدَامٌ, s. خَادِمٌ, sluga

خِدْمَةٌ خُدَمٌ služiti

خُدُودٌ, s. خَدٌ, obrazi

خَذَلَنَ خَذَلَ napustiti,
ostaviti nekoga na
cjedilu

خَرَابٌ - خَرِبَ srušiti se

خَرِبٌ ruševina

خُرُوجٌ خَرَجَ izaći

خَرَجَ (إِلَى) doći nekome

خَرَجَ (عَلَى) ustati protiv nekoga

خُرُودٌ - خَرَّ pasti

خُرُوفٌ, pl. خِرَافٌ, janje

خَرِيدَةٌ, pl. خَرَائِدُ, nevina,
stidljiva djevojka

خَبِيرٌ - خَرَّ žuboriti, hrkati

خَزَائِنُ, pl. خِزَانَةٌ, blagajna,
magaza

خَزَائِنٌ, s. خَزَائِنَةٌ, blagajne,
riznice

خَزِينَةٌ

- خَزِينَةٌ, pl. خَزَائِنُ, blagajna, riznica
 خَسِرَ - خَسَارَةٌ, propasti, pretrpjeti štetu
 خَشَبٌ, pl. أَخْشَابٌ, daska, drvo
 خُشِعَ - خُشُوعٌ, pokoriti se
 خُشُوعٌ, poniznost, podložnost
 خِصْبٌ, pl. أَخْصَابٌ, obilje, ugodnost
 خِصْلَةٌ, pl. حِصَالٌ, svojstvo
 خِصْمٌ, pl. خُصَمَاءُ, protivnik
 خُضِرَ, s. أَخْضَرُ, zeleni, zelene
 خُضْرَاءُ, pl. خُضْرٌ, zelena
 خُضِعَ - خُضُوعٌ, pokoriti se
 خَطٌّ, pisati
 خَطٌّ, pl. خُطُوطٌ, pismo, rukopis
 خُطَابَةٌ, govorništvo
 خُطَّاطٌ, lijepopisac, kaligraf
 خُطَّافٌ, pl. خُطَّاطِيٌّ, lastavica
 خُطَامٌ, pl. خُطْمٌ, povodac
 خُطَايَا, pl. خُطْبَةٌ, grijesi
 خُطِئَ - خُطَأٌ, griješiti, pogriješiti
 خُطَأٌ, pl. أَخْطَاءٌ, pogreška
 خُطْبَاءُ, s. خُطْبٌ, govornici
 خُطِبَ - خُطْبَةٌ, držati govor

خَلَطٌ

- خُطِبَ, pl. خُطْبَةٌ, govor
 خُطِّتْ, pl. خُطُوطٌ, plan pravac; stvar
 خَطَرٌ, pl. أَمْخَارٌ, opasnost
 خُطِفَ - خُطْفٌ, ugrabiti, zgrabiti
 خَطَوْا, koračati
 خُطْوَةٌ, pl. خُطَى, korak
 خُطَى, pl. خُطُوءٌ, koraci
 خُطِئَتْ, pl. خُطَايَا, pogreška, grijeh
 خُطِبَ, pl. خُطْبَاءُ, govornik
 خُفٌّ, pl. خِفَافٌ, obuća
 خُفِيَ - خِفَاءٌ, biti sakriven, nejasan
 خَفَضُ الْيَتَاجِ, blagost, prijaznost
 خَفِقَ - خَفَقَانٌ, kucati; vijati se
 خَفِيفٌ, pl. خِفَافٌ, lak
 خَفِيَ, sakriven, nejasan
 خَلَصَ - خَلَّصَ, spasiti se
 خَلَّافًا (لـ), protivno nečemu
 خِلَافٌ, prigovaranje, protivljenje
 مِنْ خِلَافٍ, unakrst
 خِلَافَةٌ, zastupanje, vladanje
 خِلَافِينَ, s. خَلْقِينَ, veliki kotlovi, kazani
 خَلَطَ - خَلَطٌ, pomiješati

خُلْفَاءُ

- خُلْفَاءُ, s. خَلِيفَةٌ, halife, islam.
vladari
خَلَقَ = خَلَقَ stvoriti
خَلَقَ stvorenje, stvorovi
خُلُقٌ, pl. أَخْلَاقٌ, ćud, moral
خُلُقُ السُّوءِ zla ćud
خُلُقِي moralni
خِلْفَيْنِ, pl. خَلَائِفَيْنِ; veliki kotao,
kazan
خَلَا مَا خَلَا osim
خَلَّ, pl. خِلَالٌ, sirće
خَلَفَ, pl. أَخْلَافٌ, zamjenik,
nasljednik
خُلُوٌ خَلَا = خُلُوٌ biti prazan,
proći, osamiti se
خِلْوٌ prazan
خَلِيفَةٌ, pl. خُلَفَاءُ, zamjenik,
vladar, halifa
خَلِيقٌ vrijedan, prikladan,
dostojan
خَلِيلٌ, pl. أَخِلَاءُ, prijatelj

دَاءٌ, pl. أَدْوَاءٌ, bolest

دَائِرَةٌ, دَائِرَةٌ krug

دَائِمًا uvijek

دَاجٍ taman

دَارٌ, pl. دِيَارٌ, دُورٌ, kuća

دَابَّةٌ

- دُخْمُورٌ, pl. دُخْمُورٌ, vino
دُخْمُورٌ pet
دُخْمُورٌ, pl. أَخْمَاسٌ, petina
دُخْمُورٌ petnaest
دُخْمُورٌ pedeset
دُخْمُورٌ, pl. خَنَازِيرٌ, svinja
دُخْمُورٌ, pl. خَنَافِيسٌ, kotrljan,
smrdljivi martin
دُخْمُورٌ s. خَاصَّةٌ, odabranici,
doglavnici
دُخْمُورٌ prozorčić, mali otvor
دُخْمُورٌ خَاضٌ = خَوْضٌ zagaziti
دُخْمُورٌ خَافَ = خَوْفٌ bojati se
دُخْمُورٌ Halidčić
دُخْمُورٌ izbor, slobodan izbor
دُخْمُورٌ, pl. خَيَّاطُونَ, krojač
دُخْمُورٌ, s. خَيْمَةٌ, šatori
دُخْمُورٌ خَابَ = خَيْبَةٌ ne ispuniti se,
izjaloviti se nada
دُخْمُورٌ razočaranje

د

دَارُ النَّدْوَةِ vijećnica, klub

دَالٌ koji upućuje

دَابٌّ = دَابٌّ ustrajati

دَابٌّ običaj, stanje

دَابَّةٌ, pl. دَوَابٌّ, životinja za
jahanje ili tovaranje

دُبُّ

دُبُّ, pl. دِبَبَةٌ, medvjed

دُبَّةٌ, pl. دُبَّاتٌ, mečka

دَبُورٌ zapadnjak (vjetar)

دُرٌّ, s. دُرَّةٌ, biser

دَرُّ, pl. دَرَرٌ biti mnogo, biti mnogo korisno

دِرَابَةٌ = دَرَى shvatiti, znati

دَجَاجَةٌ, zb. im. دَجَاجٌ, kokoš

دَحْرَجَةٌ - دَحْرَجٌ valjati nešto

دَحُولٌ unići

دَرَجٌ رُحَامٍ mramorne stepenice

دَرَّةٌ = دَرَأٌ odбити

دَرَسٌ = دَرَسٌ učiti, studirati

دَرَسٌ, pl. دُرُوسٌ, lekcija

دِرْعٌ, pl. أَدْرَاعٌ, oklop; košulja

دَرَقَةٌ, pl. دَرَقٌ, štit

دِرْهَمٌ, pl. دَرَاهِمٌ, drahma

دَعَا = دَعَا moliti

دَعَا (إِلَى) pozivati

دَعَا (عَلَى) = دَعَا proklinjati

دَعَا (لِ) blagosloviti

دَعَا molba, molitva, poziv

دَعْوَةٌ, pl. دَعَوَاتٌ, gozba; kletva

دَفَاعٌ braniti

دُنْيَوِيَّةٌ

دِفْنَةٌ, pl. أَدْفَاةٌ, toplina

دَفْعٌ = دَفْعٌ odbiti; otkloniti

دَفْعٌ (إِلَى) dati

دَفْعٌ (عَنْ) braniti, štititi

دَفْعَةٌ, pl. دَفْعَاتٌ, jedan put

دَفْدَقَةٌ lupa, galama

دَفِيقٌ, pl. أَدْفَقَةٌ, brašno

دَفِيقَةٌ, pl. دَفَائِقٌ, minuta

دُكَّانٌ, s. دُكَّانٌ, dućani, radionice

دُكَّانٌ, pl. دُكَّانِيْنٌ, dućan, radionica

دَلٌّ = دِلَالَةٌ uputiti

دَلْوٌ, pl. دِلَالَةٌ, kova

دَلِيلٌ, pl. أَدْلَالَةٌ, dokaz, vodič (koji vodi)

دَمٌ, pl. دِمَاءٌ, krv; život

دِمَاءٌ, s. دَمٌ, krvi; životi

دِمَشْقٌ Damask

دَمْعٌ, pl. دُمُوعٌ, suze

دَمْعٌ = دَمْعٌ razbiti glavu; pokoriti

دَمْعٌ, s. دَمْعٌ, suze

دَمَوِيٌّ krvni

دَنَا = دُنُوٌ približiti se

الدُّنْيَا ovaj svijet

دُنْيَوِيَّةٌ ovosvjetski

دَوَاءُ

- دَوَاءُ, pl. أَدْوِيَةٌ, lijek
 دَوَاءُ, pl. دَوَى, tintarnica, divit
 دَوَامٌ ۞ دَامَ trajati
 دَوْدٌ zb. im. crv
 دَوْرٌ ۞ دَارَ obići, okruživati, teći
 دَوْرَةٌ optok
 دَوْلَةٌ, pl. دُولٌ, država; vlast; gospodstvo; sreća
 دُونَ ispod; niže; manje; osim; bez; s one strane
 دُونَكَ Eto ti; uzmi!
 دَوْبِرَةٌ, pl. دَوْبِرَاتٌ, kućica

ذُلٌّ

- دِهَانٌ, s. دُهْنٌ, masti
 دَهْرٌ, pl. دُهُورٌ, vrijeme, udes, sudbina
 دِهْلِي Delhi (ime grada u Indiji)
 دِهْنٌ, pl. دِهَانٌ, mast, ulje
 دِيَانَةٌ pobožnost
 دِيَكَةٌ, pl. دِيُوكٌ, pijevac
 دَانَ ۞ دِينَ platiti; kazniti
 دَيْنٌ, pl. دُيُونٌ, dug
 دَيْنٌ, pl. أَذْيَانٌ, vjera
 دِينَارٌ, pl. دَنَانِيرٌ, zlatnik, dukat

ذ

- ذَا, pl. أُولَاءُ, ovaj
 ذَاتٌ, pl. ذَوَاتٌ, vlasnica; osoba
 ذَاتُ مَالٍ bogata
 ذَاتُ يَوْمٍ }
 فِي ذَاتِ يَوْمٍ } jednog dana
 ذَاتُ الْعِمَادِ beduini koji žive u šatorima; stasiti ljudi
 ذَاكَ taj
 ذَنْبٌ, s. ذِئَابٌ, vuci
 ذَنْبٌ, pl. ذِئَابٌ, vuk
 ذُبَابَةٌ zb. im. ذُبَابٌ, muha

- ذَجَجٌ ۞ ذَجَجَ klati
 ذِرَاعٌ, pl. أَذْرُعٌ, podlaktica, lakat, aršin
 ذَرَعَ ۞ ذَرَعَ mjeriti aršinom
 ذَرِيَّةٌ, pl. ذَرَارِيٌّ, potomstvo
 ذَكَاةٌ oštroumnost
 ذَكَرٌ, pl. ذُكُورٌ, muškarac
 ذَكَرَ ۞ ذَكَرَ spominjati, sjetiti se
 ذَكَرٌ, s. ذُكُورٌ, muškarci
 ذَكِيٌّ, pl. أَذْكِيَاءُ, oštroman, dosjetljiv
 ذُلٌّ poniženje

ذَلِكْ

ذَلِكْ, pl. أُولَئِكَ, taj ili onaj

ذَنْبٌ, pl. ذُنُوبٌ, grijeh

ذَنْبٌ, pl. أَذْنَابٌ, rep

ذَمٌّ ذَمٌّ kuditi

ذُو, pl. أُولُو, ili ذُوو, vlasnik

ذَوَا الْكِرَامِ plemeniti; darežljivi

ذَوَا الْأَوْتَادِ koji ima mnogo šatora t. j. vojske.

ذَوَا الْجَلَالِ Uzvišeni (Bog)

ذُو الْحِجَّةِ zul-hidždže (12 mjesec u mjesečnoj godini)

ذُو زِيَادَةٍ, proširena vrsta glagola

أُولُو الْعِلْمِ, ذَوُو الْعِلْمِ, pl. ذَوَا الْعِلْمِ, učen

رَأْفَةٌ

ذُو الْقَعْدَةِ zul-kade (11 mjesec u mjesečnoj godini)

ذَوْقَةٌ snažan

ذُو مَالٍ bogat, imućan

ذُو مِلْكٍ, pl. ذَوُو أَمْلَاقٍ, posjednik

ذَوَا الْوَجْهَيْنِ dvoičan

ذَابٌ ذَابٌ topiti se

ذَاقَ ذَاقَ okusiti

ذَهَبٌ ذَهَبٌ ova

ذَهَبَ ذَهَبَ otići

ذَهَبَ (بِ) odvesti

ذَيْلٌ, pl. ذُبُولٌ skut

ذِي ova

ر

رَائِحَةٌ, pl. رَوَائِحٌ, miris

رَائِدٌ, pl. رُؤَادٌ koji se pošalje da traži prenoćište

رَائِقٌ divan, krasan

رَابِعٌ, الرَّابِعُ četvrti

الرَّابِعَ عَشَرَ četrnaesti

رَاحَةٌ mir, udobnost

رَاحِلَةٌ deva za jahanje

رَاعٍ, pl. رُعَاةٌ, رِعَاةٌ, pastir, čuvar

رَافِعَةٌ, pl. رَوَافِعٌ, dizalica, poluga

رَافَةٌ ugodan, prostran

رَاكِبٌ, pl. رُكَّابٌ, putnik; jahač

رَاقٍ, pl. رَفَاقَةٌ, napredan

رَامٍ, pl. رُمَاةٌ, strijelac

رَاوٍ, pl. رَوَاةٌ, pripovjedač

رِثَاسَةٌ starješinstvo, prvenstvo

رُؤُوسٌ, pl. رَأْسٌ, glava

رُؤُوسُ الْأَمْوَالِ, pl. رَأْسُ الْمَالِ, glavnica

رَأْفَةٌ milosrđe

رُؤُوسٌ

رَأْسٌ, s. رُؤُوسٌ, glave

رَأَى, pl. آرَأَ, mišljenje

رَأَى سَدِيدٌ ispravno mišljenje

رَأَى, pl. رَأَى, vidjeti, suditi,
misлити, smatrati

رَأْسُ الْمُسْلِمِينَ poglavica muslimana

رَبٌّ, pl. أَرْبَابٌ, gospodar;
Bog

رَبِّ Bože!

رُبٌّ malo je; mnogo je

رِبَاٌ kamata

رِبَاطُ الْفَتْحِ Ribatul-Feth (ime
grada u Maroku)

رُبَاعٌ po četiri

رُبَّانٌ kapetan lađe

رَبَطٌ = رَبَطٌ svezati

رُبْعٌ, pl. أَرْبَاعٌ, četvrtina

رُبَّمَا nekada

رُبَّمَا možda

رَبِيعٌ, pl. أَرْبِعَةٌ, proljeće

رَبِيعُ الْأَوَّلِ rebiul-evvel (3 mjesec
u mjesječ. godini)رَبِيعُ الْآخِرِ rebiul-ahir (4 mjesec
u mjesječ. godini)

رَنَعَ = رَنَعَ uživati

رَنَاءٌ = رَنَاءٌ oplakivati ne-
koga u pjesmi

رَدَّيْ

رَدَّيْ رَدَّيْ nadati se; moliti

رَجُلٌ, s. رَجُلٌ, ljudi

رَجَبٌ (الرَّجَدُ) redžeb (7 mjesec
u mjesечноj godini)

رَجَعَ = رَجَعَ pretegnuti

رَجُلٌ, pl. رَجَالٌ, čovjek

رِجْلٌ, pl. أَرْجُلٌ, noga

رَجَعَ = رَجَعَ vratiti se

رَجُلٌ, pl. رَجُلُونَ, čovječuljak

رَجِيمٌ proklet, udaljen od
Božje milostiرَحَ kratica od رَحْمَةُ اللَّهِ
Bog mu se smilovao!

رَحَلٌ, s. رَحَلٌ, deveći samari

رَحَالٌ, pl. رَحَالُونَ, koji mnogo
putuje

رَحَلٌ, pl. رَحَالٌ, deveći samar

رَحْلَةٌ putovanje

رَحِمَ = رَحِمَ smilovati se

رَحْمَةٌ milost, smilovanje

الرَّحِمَنُ Milostivi (Bog)

رَحَى žrvanj; mlin

رَحَامٌ mramor

رَحْوٌ mekan

رَخِصٌ jeftin

رَدَّ = رَدَّ povratiti; učiniti

رَدَّيْ rdav, loš

رَزَقَ

- رَزَقَ ُ رَزَقَ dati, dosuditi
 رَزَقَ, pl. أَرْزَقَ, opskrba, hrana
 رِسَالَةٌ, pl. رِسَالَاتُ, poslanstvo;
 poslanica; brošura
 رَسْمٌ pravopis; način
 رُسُوبٌ رَسَبَ ُ potonuti
 رَسُولُ اللَّهِ, pl. رُسُلٌ, Božji poslanik
 رِشَاءٌ, pl. أَرْشِيَةٌ, uže (bunarsko)
 رِصَاصٌ olovo
 رِصْدٌ zamka
 رِصِينٌ čvrst, utvrđen
 رِضَى - رِضْوَانٌ, biti zado-
 voljan, voljeti
 رِضِيعٌ, pl. رِضْعَاءُ, dojenče
 رِطْلٌ, pl. أَرْطَالٌ, rital (mjera)
 رِعَاةٌ - رَاعَى paziti, čuvati
 رِعْبٌ strah
 رِعَى - رَعَى pāsti; paziti,
 čuvati
 رِعِيَّةٌ, pl. رِعَايَا, stado; podanici
 رِعْبَةٌ - رَغِبَ (فِي) težiti za
 nečim
 رِعْبَ (عَنْ) ne htjeti, izbjegavati
 nešto
 رِعْبَ (إِلَى) moliti
 رَفَسَ - رَفَسَ udarati zad-
 njim nogama

رَمَدٌ

- رَفَعَ - رَفَعَ podignuti
 رَفَعَ (إِلَى) podnijeti nekome
 رَفْعٌ nominativ
 رَفِقَ ُ رَفِقَ blago postupati
 رَفِيعٌ visok
 رِفْقَةٌ, pl. رِفَقَاتُ, drug
 رِقَابٌ, s. رَقَبَةٌ, vratovi; ro-
 bovi; osobe
 رِقَبَةٌ, pl. رِقَابٌ, vrat; rob;
 osoba
 رِقَّةٌ - رَقَّ smilovati se;
 biti nježan, tanak
 رِقْمَةٌ, pl. رِقَاعٌ, رُقْعٌ, papirić,
 pisamce
 رُقُودٌ رَقَدَ ُ رُقَادٌ spavati
 رُقِيَّ - رُقِيَ penjati se,
 napredovati
 رَقِيقٌ nježan, tanak
 رَقِيقُ الْقَلْبِ meka, milostiva srca
 رَكَبٌ, zb. im., konjanici
 رُكْنٌ, pl. أَرْكَانٌ, ugao;
 sastavni dio
 رُكُوبٌ - رُكِبَ uzjahati, ukrcati
 se; baciti se u nešto
 رُكُوعٌ - رَكَعَ klanjati, pregeti
 se preko polovine
 رُمَحٌ, pl. رِمَاحٌ, koplje
 رَمَدٌ - رَمَدَ nastradati od
 studeni

رَمَضَانُ

(الْمَكْرَمُ) رَمَضَانُ ramazan
(9 mjesec u mjesečnoj
godini)

رَمَى - رَمَى baciti

رُؤَاةٌ, s. رَاوٍ, pripovjedači

رُؤَاةٌ, pl. أَرْوَقَةٌ, trijem, čador;
stan

رُؤَاغٌ, s. رَافِعَةٌ, dizalice, poluge

رِوَايَةٌ - رَوَى pripovijedati,
kazivati

رُوحٌ, pl. أَرْوَاحٌ, duša, duh

رَوْمٌ - رَامٌ namjeravati,
željeti, htjeti

رُومِيٌّ Grk, grčki

رُومِيَّةٌ Rim

زِيَارَةٌ

زُوَيْدًا polako!

زِهَانٌ, s. زَهْنٌ, zalozi

زَهْنٌ, pl. زِهَانٌ, zalog

زِيَّاحٌ, s. رِيحٌ, vjetrovi

زِيَّانٌ, pl. رِوَاةٌ napojen

زَى - رَوَى napojiti se,
ugasiti žed

زَيْبٌ - رَابٌ baciti u sumnju

زَيْبَةٌ, pl. رَيْبٌ, sumnja

زَيْجٌ, pl. رِيَّاحٌ, vjetar; vlast;
moć

زَيْشٌ, s. رَيْشَةٌ, perje

ز

زَادٌ, pl. أَزْوَدَةٌ, opskrba,

زَجَرٌ (عن) - زَجَرَ odbiti,
spriječiti

زِحَامٌ stiska, navala

زَحْرَجَةٌ - زَحْرَجَ odvratiti,
udaljiti

زَحْلٌ Saturn

زَحْمٌ - زَحَمَ pritijesniti

زَحْرَفَةٌ - زَحْرَفَ uresiti

زَرْعٌ - زَرَعَ sijati

زَعَمٌ - زَعَمَ smatrati, držati;
reći

زَعِيمٌ, pl. زُعَمَاءُ, voda

زِفْتُ smola, asfalt

زَكَاةٌ zekat, vjerski porez
(milostinja)

زَلْزَلَةٌ - زَلَزَلَ potresti

زَوَاقَةٌ ukras; mozaik

زَوَالٌ - زَالَ proći, propasti

زَوَالٌ prelaz sunca preko pola
neba; pola dana

زَوْجٌ, pl. أَزْوَاجٌ, muž; žena

زِيَادَةٌ - زَادَ dodati, pove-
ćati (se) preostati

زِيَارَةٌ - زَارَ pohoditi

زَيْلُ

- زَيْلٌ = زَالَ odstraniti
 مَا زَالَ neprestano; stalno
 زَيْنٌ = زَانَ okriti
 زَيْنَةٌ ures, nakit
 زَهَادَةٌ = زَهَدَ izbjeđavati,
 sustezati se

سَبَقُ

- زُهْدٌ pobožnost, asketizam
 زَهَا = زَهَوُ cvjetati, na-
 predovati; svijetliti
 زَهْوَقٌ = زَهْوَقُ propasti
 زَيْتُونُ Zejtun (ime mjesta u
 Kini)

س

- سَائِمَةٌ, pl. سَوَائِمُ, blago na
 paši
 سَائِرٌ ostali; svi
 سَائِرُ الشَّيْبَانِ ostali Šejbovići
 سَابِعٌ, السَّابِعُ sedmi
 السَّابِعُ عَشَرَ sedamnaesti
 سَاجٌ ebanovina
 سَاحَةٌ, pl. سَاحَاتٌ, prostor
 سَاحِرٌ, pl. سَحَرَةٌ, čarobnjak
 سَاحِلٌ, pl. سَوَاحِلُ, obala
 سَادِسٌ, السَّادِسُ šesti
 السَّادِسُ عَشَرَ šesnaesti
 سَادِنٌ, pl. سَدَنَةٌ, vratar, sluga
 sv. hrama
 سَارِقٌ, pl. سَارِقُونَ, kradljivac
 السَّوَارِي, pl. سَارِيَةٌ, stup
 (od kamena)
 سَاعَةٌ, pl. سَاعَاتٌ, sat; čas;
 neko vrijeme
 سَاقٍ, pl. سَوَقٌ, potkoljenica

- سَالِمٌ, pl. سَالِمُونَ, zdrav
 سَامٌ otrovan
 سَأَلَ = سَوَّلَ pitati, iskati,
 moliti
 سَبَّ = سَبَّ psovati, grđiti
 سَبَبٌ, pl. أَسْبَابٌ, uzrok
 سَبَابَةٌ kažiprst
 سَبَّحَ = سَبَّحَ plivati
 سَبَّحَ, s. سَبَّحَ, zvjeri; lavovi
 سَبَّعَ po sedam
 سَبْعَةٌ, سَبْعٌ sedam
 سَبَّعَ, pl. سَبَّعَ, zvijer; lav
 سَبْعَةُ عَشَرَ, سَبْعَ عَشْرَةَ sedamnaest
 سَبْعُونَ sedamnaest
 سَبْعُمِائَةٍ sedam stotina
 سَبْعَةُ آلَافٍ sedam hiljada
 سُبْحَانَ رَبِّي Slava mome Gospodaru!
 سَبَقَ = سَبَقَ prestići, nad-
 mašiti

سَبِيلٌ

سَبِيلٌ, pl. سُبُلٌ, put; pravac;
način

سِتَّةٌ, s. سِتٌّ šest

سِتَّةَ عَشَرَ, s. سِتٌّ šestnaest

سَتَرَ سَتْرٌ pokriti

سِتْرٌ, pl. أَسْتَارٌ, zastor

سِتِّينَ šest stotina

سِتُّونَ šesdeset

سَجَايَا, s. سَجِيَّةٌ, naravi, čudi

سَجْنٌ, pl. مُسْجُونٌ, zatvor

سَجَدَ سَجْدَةٌ pasti ničice

سَجِيَّةٌ, pl. سَجَايَا, narav, čud

سَحَابَةٌ, pl. سَحَابٌ, oblak

سَحَرَ سَحْرٌ očarati, začarati

سِحْرٌ čarolija, obmana

سَحَرٌ, pl. أَسْحَارٌ, zora

سَحَرَةٌ, s. سَاحِرٌ, čarobnjaci

سَخَا سَخَاؤٌ biti darežljiv

سَخَاؤٌ darežljivost

سَخَّرَ سَخَّرَ (من) ismijavati
nekoga

سَخِيٌّ, pl. أَسْخِيَاءٌ, darežljiv

سَدَّدَ سَدٌّ zatvoriti

سَدٌّ, pl. أَسْدَادٌ, ograda, brana

سُدَّاسٌ po šest

سُدُسٌ, pl. أَسْدَاسٌ, šestina

سَقَرٌ

سُدُلٌ, pl. أَسْدَالٌ, zavjesa

سَدَنَةٌ, s. سَادِنٌ, vratari, sluge
sv. hrama

سِرٌّ, pl. أَسْرَارٌ, tajna

سَرَايٌ Sarajevo

سَرَّ سَرٌّ radovati se;
obradovati

سَرْجٌ, pl. مَرْوُجٌ, sedlo

سَرَفٌ rasipnost

سَرَقَ سَرَقٌ krasti, ukrasti

سَرِيرٌ, pl. أَسِرَّةٌ, prijestolje;
krevet

سَرِيعٌ brz, hitar

سَطَرَ سَطْرٌ napisati

سَعِدَ سَعَادَةٌ biti sretan

سَعَادَةٌ sreća

سَعَةٌ prostranost

سَعَى سَعَى - سَعَى, مَسَاعَاةٌ
žuriti se, pohitjeti

سَفَحٌ, pl. سَفُوحٌ, podnožje brda

سَفَرٌ, pl. أَسْفَارٌ, putovanje

سَفَرَةٌ, pl. سَفَرٌ, ono na čemu
se jede

سَفَرَجَلٌ tunja

سَفِيرٌ, pl. سُفَرَاءٌ, poslanik,
diplomatski predstavnik

سَفِينَةٌ, pl. سُفُنٌ, lađa

سَقَرٌ pakao

سَفْ

- سَفْ, pl. سُفوف, tavan; ravni krov
 سَقَم, pl. أَسْقَام, bolest
 سَقُوط, سَقَطَ — pasti
 سَقَى — سَقَى — pojit, napojiti
 سَكْرَان, pl. سُكَّارَى pijan, pijanica
 سَكَنَ stanovanje
 سُكُوت — سَكَت šutjeti
 سُكُون — سَكَن stanovati, mirovati
 سَكِين, pl. سَكَائِن, nož
 سَكِينَة dostojanstvo; spokojstvo, mir
 سَلَا Sela (ime rijeke u Maroku)
 سَلَب — سَلَب orobiti, oduzeti
 سِلَاح, pl. أَسْلِحَة, oružje
 سَلَام, s. سَلَّمَ, ljestve, stepenice
 سَلَامَ spas; mir; pozdrav
 سَلَامَة — سَلِمَ spasiti se
 سُلْطَان, pl. سَلَاطِين, vladar; dokaz; moć
 سُلْطَة vlast
 سَلَف, pl. أَسْلَاف, preci
 سَلَقَة — سَلَقَى baciti (pováliti) na leda
 سَلَم, سَلَّمَ mir
 سَلَام, pl. سَلَائِم, stepenice, ljestve

سَنَة

- سَلَّكَ — سَلُوكَ zaputiti se, krenuti
 سَلِمَ zdrav
 سَم, pl. سُوم, otrov
 سَمَاء, pl. سَمَوات, nebo
 سَمَحَ (ب) — سَمَحَ dati, dozvoliti
 سَمَر, s. أَسْمَر, smedi
 سَمِعَ — سَمِعَ čuti
 سَمِعَة dobar glas
 سَمَكَة, zb. im. سَمَك, riba
 سَمْن, pl. أَسْنَن, maslo
 سَمِنَ — سَمِنَ udebljati, utoviti se
 سَمُو — سَمَا biti visok
 سَمِين, pl. سِمَان, debeo, utovljen
 سَمَاء svjetlost
 سِن, pl. أَسْنَان, zub
 السَّنَة الْبَسِيطَة prosta godina
 السَّنَة الشَّمْسِيَّة sunčana godina
 السَّنَة الْقَمَرِيَّة mjesečna godina
 السَّنَة الْكَيْسِيَّة prestupna godina
 السَّنَة الْإِلَادِيَّة godina po rođenju Isa a. s.
 السَّنَة الْهَجْرِيَّة mjesečna godina po Hidžretu
 سَنَو, pl. سِنُون, godina
 سَنَة, pl. سُنَن, običaj Božjeg poslanika, predaja, tradicija

السُّنْحُ

- السُّنْحُ Es-Sunh (ime mjesta kraj Medine)
 سَنَوِيّ godišnji
 سَوَاءٌ ٢ biti ružan; ožalostiti; zgriješiti
 سَوَاءٌ ٢ jednako
 سَوَاءٌ osim
 سَوَادٌ crnina
 سَوَارٌ, pl. أَسْوَرَةٌ, narukvica
 سَوَارٍ, s. سَارِيَّةٌ, stupovi od kamena
 سُوءٌ zlo; loš
 سُوءُ الْخُلُقِ loša ćud
 سُودٌ, s. أَسْوَدٌ, crni
 سُودَاءٌ, pl. سُودٌ, crna
 سُودَاكِي Sudak (ime mjesta)
 السُّودَانُ Sudan
 سُودَانِيّ, pl. سُودَانٌ, Crnac
 سُورٌ, pl. أَسْوَارٌ, zid, bedem
 سُورٌ, s. سُورَةٌ, poglavlja iz Kur'ana
 سُورَةٌ, pl. سُورٌ, poglavlje iz Kur'ana
 سَوَاطٍ, pl. أَسْوَاطٌ, bič
 سَوَقٌ ٢ tjerati
 سَوَقٌ, pl. أَسْوَاقٌ, trg, čaršija
 سَوَمٌ ٢ tražiti; nuditi

سُيُوفٌ

- سَوَى osim
 سَهَرَ - سَهَرٌ bdjeti, ne spavati
 سَهْلٌ, ž. r. سَهْلَةٌ, lak
 سَهَا ٢ zaboraviti
 سَاحٌ ٢ - سِيَاحَةٌ putovati
 سَاحٌ, pl. سَيَّاحُونَ, koji mnogo putuje
 سَادٌ ٢ - سَيَادَةٌ biti gospodin, otmjen; zagospodovati
 سَقَى nevaljao, loš, zao
 سَيِّئَةٌ zlo djelo
 سَاحٌ ٢ - سَبَحٌ teći
 سَاحٌ ٢ - سَبَحٌ propasti u zemlju
 سَادَةٌ, pl. سَيِّدٌ, gospodin, gospodar, otmjen
 سَارٌ ٢ - سِيرٌ ići
 سِيرَةٌ, s. سَيْرٌ, vladanje, način života
 سِيرَةٌ, pl. سَيْرٌ, vladanje, način života
 سِيرِي Sira (ime mjesta u Indiji)
 سَيْفٌ, pl. سُيُوفٌ, sablja, mač
 سَالٌ ٢ - سَيْلٌ, سَيْلَانٌ teći
 سَيْلٌ, pl. سُيُولٌ, poplava, povodanj
 سَيْفٌ, s. سُيُوفٌ, sablja, mač

ش

شَابُ

- شَابُ, pl. شِبَابٌ, mladić
 شَاةُ, pl. شِيَاهُ, ovca
 شَاحِبٌ blijed
 شَارِعٌ, pl. شَوَارِعُ, cesta
 شَاعِرٌ, pl. شُعْرَاهُ, pjesnik
 الشَّامُ Sirija
 شَانٌ, pl. شُؤْنٌ, stanje
 شَبَابٌ - شَبٌّ odrasti, odgo-
 jiti se
 شَبَابٌ - شَبٌّ rasti, razvijati se
 شَبَابٌ mladost
 شُبَاكٌ, pl. شَبَايِكُ mreža;
 mušebak
 شِبْرٌ, pl. أَشْبَارٌ, pedalj
 شِيعٌ - شِيعٌ najesti se,
 zasititi se
 شُبْهَةٌ, pl. شُبُهَاتٌ, sumnja
 شِبْهٌ, pl. أَشْبَاهُ, sličan
 شَتٌّ, pl. أَشْتَاتٌ rasut, raštrkan
 شَتَانٌ Velika je razlika!
 شُجَاعٌ, pl. شُجْعَانٌ, hrabar, srčan
 شَجَاعَةٌ junaštvo
 شَجَرَةٌ, zb. im. شَجَرٌ, stablo
 شُجَيْرٌ stabalce

شُرْبٌ

- شُحْمٌ, pl. شُحُومٌ, loj
 شَحِيجٌ, pl. شَحَاحٌ, tvrdica
 škrtica
 شَخْصٌ, pl. أَشْخَاصٌ, osoba
 شَخْصٌ - شَخْصٌ vratiti se;
 pojaviti se
 شِدَادٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
 moćni
 شِدَّةٌ, pl. شِدَائِدٌ, nevolja,
 bijeda, nezgoda
 شِدَّةٌ snaga, jakost;
 strogost; grubost
 شِدَّةُ الْحَجَلِ veliki stid
 شِدَّةُ الْخَرَارَةِ velika vrućina
 شِدَّةُ الرِّيحِ žestok vjetar
 شِدَادٌ, pl. أَشْدَاءُ, strog,
 jak, moćan
 شُرٌّ, pl. شُرُورٌ, zlo
 شَرٌّ, pl. أَشْرَارٌ, gori, najgori
 شَرُّ الْمَصَائِبِ najgora nesreća
 شَرَائِعٌ, s. شَرِيعَةٌ, zakoni
 أَشْرَائِعُ الزَّمَانِ zakoni koje ljudi
 prave
 أَشْرَارُ النَّاسِ najgori ljudi
 شَرَارَةٌ, pl. شَرَرٌ, iskra
 شَرَّةٌ - شَرَّةٌ biti proždrljiv
 شَرِبٌ - شُرْبٌ piti

شَرَطٌ

- شَرَطٌ, pl. شُرُوطٌ, uvjet, uslov
 شَرَعَ - شَرْعٌ zavesti, uzakoniti; dovesti; doprijeti
 شَرَفٌ čast, ugled
 شَرْقٌ istok
 شَرْقِيٌّ istočni
 شُرُوعٌ - شَرَعَ početi
 شَرِيرٌ, pl. أَشْرَارٌ, zao, opak
 شَرِيرٌ, pl. شَرِيرُونَ, zlikovac, sotona
 شَرِيفٌ, pl. أَشْرَافٌ prvak, plemenit, častan, ugledan, skupocjen
 شَرِيكٌ, pl. شُرَكَاءُ, suvlasnik; saučesnik; drug
 شِعَارٌ znak, obilježje
 شَعْبٌ, pl. شُعُوبٌ, narod
 شَعْبَانُ (الْمَعْظَمُ) šaban (8 mjesec u mjesečnoj godini)
 شِعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ, pjesma
 شَعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ, kosa, dlaka
 شَاعِرٌ, s. شَاعِرٌ, pjesnici
 شَعُرٌ - شَعُرٌ osjetiti
 شَغَلَ - شَغْلٌ zabaviti
 شَغَلَ (عن) zabraniti, spriječiti
 شِفَاءٌ lijek
 شَفَعَ - شَفَاعَةٌ zauzeti se

شَمَلٌ

- شَفَعَ tāko, par
 شَفَاءٌ, pl. شِفَاءٌ, usna
 شَفَوِيٌّ usmeni
 شَقِيَ - شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ biti nesretan
 شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ nesreća
 شَقَّ - شَقٌّ rascijepiti, poderati, rasporediti
 شَقَّ - شَقٌّ biti teško
 شَكَّ - شَكٌّ sumnjati
 شَكَاهُ - شِكَايَةٌ tužiti se
 شَكَرَ - شُكْرٌ zahvaljivati
 شَكَلَ - أَشْكَالٌ, pl. شَكْلٌ lik, oblik
 شَمَتَ - شِمَتٌ radovati se nečijem zlu
 شَمَّ - شَمٌّ mirisati, njušiti
 شِمَالٌ sjever
 شِمَالٌ sjeverno
 شِمَالِيٌّ sjeverni
 شَخَّ - شَخٌّ visiti se, uzdizati se
 شَخَّ بِأَنْفِهِ oholiti se
 شَمْسٌ, pl. شُمُوسٌ, sunce
 شَمَسَاتُ الرُّجُلِ kandilji
 شَمَلَ - شَمْلٌ skupljanje, sabiranje
 شَمَلَ - شَمْلَةٌ žuriti se
 شَمَلَ - شَمْلٌ zauzeti, obuhvatiti

شَهَادَة

- شَهَادَة - svjedočiti
 شَهَادَة svjedočanstvo
 شَهْر, pl. أَشْهُر, mjesec;
 mladak
 شَهْوَة, pl. شَهَوَات, strast, želja
 شُودُ biti doma;
 vidjeti
 شَيْر, pl. شَيْرُون, glasovit
 شَوَارِع, s. شَارِع, ceste
 شَوَال ševval (10 mjesec u
 mj. godini)
 شُوَحَة zb. im. شُوح, mišar
 (jastrijeb)
 شُوبَة stvarčica

صَفَفَة

- هَتَجَتْ شَاءَ - مَشَيْتَة, htjeti
 شَيْء, pl. أَشْيَاء, stvar; nešto
 شَبَّ - شَيْبَ obijeljeti kosa,
 ostarjeti
 شَيْخ, pl. شُيُوخ, star; starje-
 šina; profesor
 شَخَّ - شَخَّوْحَة ostarjeti
 شِيرَاز Širaz (ime grada u
 Perziji)
 شَيْعَة, pl. شِيع, pristaše,
 pomagači
 شِيعَ - شَاعَ raširiti se
 شَوَى - شَيَّ peći

ص

- صَائِبٌ prav, ispravan
 صَائِدٌ, pl. صَائِدُونَ, lovac
 صَائِرٌ, pl. صَائِرُونَ, strpljiv
 صَاحِبٌ, pl. أَصْحَاب, vlasnik,
 posjednik; drug
 صَاحِبُ الدَّارِ domaćin; vlasnik kuće
 صَادِقٌ, pl. صَادِقُونَ, iskren
 صَالِحٌ, pl. صَالِحُونَ, dobar
 صَالِحَة, pl. صَالِحَات, dobra;
 dobro djelo
 صَانِعٌ, pl. صُنَاع, majstor,
 graditelj
 صَبٌّ, pl. صَبُون, zaljubljen

- صَبَاحٌ jutro
 صَبَّ - صَبَّ izliti, spustiti
 صَبْرٌ - صَبَرَ trpjeti
 صَبْرٌ strpljivost
 صَبَغٌ, pl. أَصْبَغَة, boja
 صَبُورٌ strpljiv(a)
 صَبِيٌّ, pl. صِبْيَان, dijete
 صَبِيٌّ, s. صَبِي, djeca
 صَبْبٌ društvo
 صَحَّ - صَحَّ vrijediti; biti
 zdrav
 صَحْفَةٌ, pl. رَصَاف, poveća zdjela

صَحْنٌ

صَحْنٌ, pl. صُحُونٌ, unutarne dvorište

صُحُونٌ, s. صَحْنٌ, unutarnja dvorišta

صَحِيحٌ, pl. أَصْحَاءُ, zdrav

صَخْرٌ, s. صَخْرَةٌ, stijena

صَدٌّ, odbijati
odvraćati

صَدْرٌ, pl. صُدُورٌ, prsa

صِدْقٌ, govori istinu

صَدَقَةٌ, pl. صَدَقَاتٌ, milostinja

صُدُورٌ, s. صَدْرٌ, prsa

صِدِيقٌ, vrlo istinit, iskren

صَرَاحٌ, zapomagati, zavrištati

صِرَاطٌ put

الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ pravi put

صَرَفٌ, potrošiti; odbiti

صَرَفٌ oblikoslovlje, gramatika

صُرُوفُ الدَّهْرِ nesreća, zla sudbina

صَعَبٌ, pl. مِصَابٌ, težak

صُعْدَاءُ - النَّفْسُ الصُّعْدَاءُ dubok uzdah

صَعِدَ - صُعُودٌ ispeti se

صَغِيرٌ, s. صَغَارٌ, mali; mladi

صَلَاةُ الْعِشَاءِ

صَغُرَ - صَغِرَ biti malen

صَغِيرٌ mladost

صَغِيرٌ, pl. صِغَارٌ, malen; mlád

صَغِيرَةٌ, pl. صَغَائِرٌ, mali grijeh

صَفَائِحٌ, s. صَفِيحَةٌ, ploče

صَفَاحٌ, zb. im., pl., صَفَاحَاتٌ ploče

صَفَّارٌ, pl. صَفَّارُونَ, kazandžija, kovač

صَفَّ - صَفَّ uredati (se)

صِفَةٌ, pl. صِفَاتٌ, svojstvo; pridjev

صَفْحٌ, pl. صَفَاحٌ, strana

صَفْحَةٌ, pl. صَفَحَاتٌ strana

صَفْرٌ nula

صَفَرُ الْخَيْرِ safer (2 mjesec u mjes. godini)

صَفَّ - صَفَّ biti čist, bistar

صَفَائِحٌ, pl. صَفَائِحٌ, ploča

صَلَّى - صَلَاةٌ klanjati

صَلَاةٌ, pl. صَلَوَاتٌ, klanjanje, namaz

صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ skupno klanjanje

صَلَاةُ الصُّبْحِ jutarnje klanjanje

صَلَاةُ الْعِشَاءِ noćno klanjanje

صَلَاةُ الْفَذِّ

صَلَاةُ الْفَذِّ pojedinačno klanjanje

صَلَاتٌ, s. صَلَاةٌ, nagrade

صَلَحٌ, s. صَلَحٌ biti dobar,
vrijediti

صَلَحٌ dobrota

صُلْبٌ krut

صِلَةٌ, pl. صِلَاتٌ, nagrada

صِلَةٌ - وَصَلَ spojiti,
nagraditi

صُلْحٌ nagodba

صَلَّى - صَلَّى peći, staviti u
vatraصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Bog mu se
smilovao i spasio ga!

صَمٌّ, s. أَسَمٌ, gluhi

صَاءٌ tvrda; gluha

صَتَّ - صَتَّتْ šutjeti

صَمٌ - صَمَّ ogluhnuti

صَمٌ gluhoća

صَنَاعٌ, s. صَانِعٌ, majstori,
graditeljiصِنَاعَةٌ, pl. صَنَائِعٌ, zanat, vještina
u nekom poslu

صُنْدُوقٌ, pl. صُنَادِيقٌ, sanduk, kutija

صَنَعَ - صَنَعٌ praviti, raditi,
učiniti

صَنَعَةٌ rad, izrada

صِيَانَةٌ

صُنُوفٌ, pl. أَصْنَافٌ, vrsta;
razred

صَنَمٌ, pl. أَصْنَامٌ, idol

صُنُوفٌ, s. صِنْفٌ, razredi; vrste

صَنِيعٌ dobročinstvo

صَوَابٌ pravo, ispravno

صَوَامِعٌ, s. صَوْمَعَةٌ, munare; ćelija

أَصْوَاتٌ, pl. صَوْتٌ, glas

صُورَةٌ, pl. صُورٌ, slika, lik

صَامٌ - صَوَّمَ postiti

صَوَامِعٌ, pl. صَوَامِجٌ, munara; ćelija

صَانَ - صَوَّنَ čuvati

صَمَةٌ šuti!

صُهُوبَةٌ - صَبَّ - صَبَّأٌ biti crvenkasta
kosa

صَيْتٌ glas, ugled

صَبَّحَ - صَبَّحَ zavrištati,
zajaukati

صَادٌ - صَبَدَ loviti

صَبَدٌ lov

صَيَّادٌ, pl. صَيَادُونَ, lovac

صَارَ - صَبَّرَ postati

صَامٌ - صَيَّامٌ postati

صَانَ - صَيَّانَةٌ čuvati

ض

ضَائِعٌ

- ضَائِعٌ propao, napušten
 ضَارِعٌ pokoran, ponizan
 ضَالٌ, pl. ضَاوُونَ, zalutao, zabasao
 ضَالَةٌ izgubljena stvar
 ضَبِطٌ pamtiti; savladati
 ضَبْعٌ, pl. ضِبَاعٌ, hijena
 ضَجَّةٌ žagor, buka
 ضَجِرَ - ضَجِرَ dosaditi se
 ضَحَكَ - ضَحِكَ smijati se
 ضَخَمٌ, pl. ضَخَامٌ, golem, ogroman
 ضُحَى ručanica
 ضَرَّ - ضَرَّ štetiti
 ضَرْبٌ - ضَرْبٌ tući; kovati novac
 ضَرَبَ بِهِ الْمَثَلَ isticati nešto kao primjer, navesti poslo-
 vicu
 ضَرَّةٌ, pl. ضَرَاتٌ, inoća
 ضَرَرٌ, pl. أَضْرَارٌ, šteta

طَالِبٌ

- ضَرِيرٌ, pl. أَضْرَاءُ, slijep
 ضَعْفٌ slabost
 ضَعِيفٌ, pl. ضِعَافٌ, slab
 ضَلَّ - ضَلَّ zalutati
 ضَمَّ - ضَمَّ skupiti, sastaviti, privući
 ضَمَائِرٌ, s. ضَمِيرٌ, unutrašnjosti čovjeka, duše
 ضَمَّةٌ vokal »u« (ُ)
 ضَمِيرٌ, pl. ضَمَائِرٌ, unutrašnjost čovjeka, duša
 ضِيَاءٌ svjetlost
 ضِيَافَةٌ - ضَافَ pogostiti
 ضِيَافَةٌ gozba
 ضَيْفٌ, pl. أَضْيَافٌ, ضُيُوفٌ, gost
 ضَيَاعٌ - ضَاعَ propasti, izgubiti se
 ضَيَّقَ - ضَيَّقَ biti tijesan, stijesniti se
 ضِيقٌ muka, neprilika
 ضَيِّقٌ tijesan

ط

- طَائِشٌ zanešen, rastrešen
 طَائِعٌ, pl. طَائِعُونَ, štampar
 طَاعَةٌ poslušnost

- طَائِفَةٌ silnik; obijestan
 طَاقَةٌ moć, snaga
 طَالِبٌ, pl. طَلَبَةٌ, طُلَّابٌ, učenik

طَالَعُ

- طَالَعُ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izađe pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَامَةٌ najveća nesreća
- طَاوُسُ, pl. طَوَائِسُ, paun
- طَبَخَ ١ طَبَخَ kuhati
- طَبْلُ, pl. طُبُولُ, bubanj
- طَبَعَ ١ طَبَعَ štampati
- طَبِيبُ, pl. أَطْبَاءُ, liječnik
- طَحَنَ ١ طَحَنَ samljeti
- طَرَجَ ١ طَرَجَ baciti; oduzeti
- طَرَدَ ١ طَرَدَ otjerati
- طَرَفُ, pl. أَطْرَافُ, kraj
- طُرْفَةٌ, pl. طُرُفٌ, lijep, ugodan
razgovor
- طَرِيقُ, pl. طُرُقٌ, put; način
- طَرِيقَةٌ, pl. طَرَائِقُ, put; pravac
- طَسْتُ, pl. طُسُوتُ, leden
- طَعَامُ, pl. أَطْعِمَةٌ, jelo, hrana
- طَعِمَ koji ima hrane
- طَغَى ١ طَغَى osiliti
- طَفِقَ ١ طَفِقَ početi
- طِفْلُ, pl. أَطْفَالُ, dijete, dojenče
- طُلَّابُ, s. طَالِبُ, učenici
- طَلَّبَ ١ طَلَّبَ tražiti

طَابَتِ النَّفْسُ

- طُلَّعَ ١ طُلَّعَ izaći sunce;
pojavit se
- طُلُوعُ izlazak
- طَلَى ١ طَلَى mazati; bojiti
- طِمْرُ, pl. أَطْمَارُ polovna ha-
ljina
- طَمَسَ ١ طَمَسَ (عل) zbrisati, uni-
štiti; oslijepti nekoga
- طَمَعَ ١ طَمَعَ hlepiti, željeti
- طَمَعُ, pl. أَطْمَاعُ, pohlepa,
gramzljivost
- طَنَنَ ١ طَنَنَ zvučati
- طَنِينُ zvuk
- طَوَّافٌ (ب) ١ طَوَّافٌ običi
- طَوَّفَ (ب) ١ طَوَّفَ obilaziti
- طَوِيلُ, s. طَوِيلُ dugi
- طَاوُسُ, s. طَوَائِسُ, pauni
- طَوَلُ moć, snaga
- طَوْبُ Blago!
- طَوَّلَ ١ طَوَّلَ biti dug
- طَوَّلَ dužina
- طَوَّلَ اللَّيْلَ cijelu noć
- طَوَّلَ ١ طَوَّلَ dug
- طَوَّى ١ طَوَّى saviti
- طَيَّبَ ١ طَيَّبَ biti lijepo,
ugodno; dozvoljeno
- طَابَتِ النَّفْسُ بِكَذَا raspoložiti se
nečim, zadovoljan biti

طَيْبٌ

طَيْبٌ lijep, dobar, ugodan

طَيْرٌ zb. im., pl. طُيُورٌ, ptica

عِبَادَةٌ

طَارَ - طَائِرٌ letjeti, prhnuti

طَاشَ - طَاشٌ biti zanešen

ظ

ظَالِمٌ, pl. ظَالِمُونَ, nasilnik

ظَاهِرٌ vidljiv, jasan

ظَبْيٌ, pl. ظَبَاةٌ, košuta, srna

ظَرْفٌ, pl. ظُرُوفٌ, posuda; prilog

ظَرِيفٌ, pl. ظُرُفَاءٌ, oštrouman, dosjetljiv

ظُفْرٌ, pl. أَظْفَارٌ, nokat

ظَلٌ biti danju;
biti trajno

ظِلٌ, pl. ظِلَالٌ, hlad, sjena

ظِلَالٌ, s. ظِلٌ, hladovi, sjene

ظَلَامٌ tmina.

ظُلْمٌ nepravda, nasilje;
neumjestan postupak

ظُلْمَةٌ, pl. ظُلُمَاتٌ, tmina

ظَنٌ misliti, držati

ظَنٌّ, pl. ظُنُونٌ, mišljenje

ظَمَى ožednjeti

ظَهَرَ, pl. أَظْهَرَ, leđa

ظَهَرَ عَنْ ظَهْرِ غِيٍّ u stanju bogatstva

ع

عَائِدٌ, pl. عَوَادٌ, posjetilac, koji
pohodi bolesnika

عَابِدٌ, pl. عَابِدُونَ, عِبَادٌ, pobožan

عَادَةٌ arapsko pleme Ad

عَادَةٌ, pl. عَادَاتٌ, običaj

عَادِلٌ, pl. عَادِلُونَ, pravedan

عَارٌ, pl. أَعْيَارٌ, sramota

عَاشِرٌ, pl. عَاشِرَةٌ, deseti

عَاشِقٌ, pl. عُشَّاقٌ, zaljubljen,
ljubavnik

عَاصٍ, pl. عَاصُونَ, griješnik

عَافِيَةٌ zdravlje, zaštita

عَاقِبَةٌ, pl. عَوَاقِبٌ, posljedica

عَاقِلٌ, pl. عَاقِلُونَ, عَقْلَاءٌ, pametan

عَالٍ, pl. عَالُونَ, visok

عَالَمٌ, pl. عَالَمُونَ, svijet

عُلَمَاءٌ, pl. عَالِمُونَ, učen

عَامِرٌ naseljen

عَامِلٌ, pl. عُمَالٌ, koji postupa;
namjesnik

عَبْدٌ, s. عِبَادَةٌ, robovi; ljudi

عَبَدَ obožavati

عِبَادَةٌ bogoslužje

عَبْدٌ

- عَبْدٌ, pl. عِبَادٌ, عَمِيدٌ, rob;
čovjek
عَبْدُ اللَّهِ Božji rob
عَبْرَةٌ, s. عِبْرَةٌ, pouke
عَبْرَةٌ, pl. عَبْرَاتٌ, suza
عَبْرَةٌ, pl. عِبْرٌ, pouka
عَبْرٌ — عَبُورٌ preći
عَبَّةٌ, pl. عَبَبٌ, prag
عَبْرٌ, عَبْرٌ — عَبْرٌ, posrnuti
عَبْرَةٌ posrtaj; pogreška
عُثْمَانُ Osman (ime čovjeka)
عَجَبٌ — عَجَبٌ čuditi se
عَجَابٌ, عَجَابٌ vrlo čudnovat
عَجَزٌ — عِجَزٌ (عن) ne moći
عَجَلٌ — عَجَلٌ hitjeti
عَجَلَةٌ, pl. عَجَلَاتٌ, kolo; kola
عَجَمٌ, pl. أَعَاِمٌ, Nearap
عَجُوزٌ stara žena, starica
عَجِيبٌ čudnovat
عَجِيبَةٌ, pl. عَجَائِبٌ, čudo
عَدَدٌ — عَدَدٌ brojiti; računati
عَدَا مَا عَدَا osim
عَدَالَةٌ pravednost, pravda
عِدَّةٌ — وَعَدٌ obećati
عِدَّةٌ, pl. عِدَاتٌ obećanje
عِدَّةٌ, pl. عِدَدٌ, broj; nekoliko

عَرَضٌ

- عَدَلٌ — عَدَلٌ biti pravedan;
vrijediti
عُدُولٌ — عَدَلٌ (عن) skrenuti,
odustati
عَدَمٌ — عَدَمٌ ne biti; nemati;
mašiti
عَدَمٌ ništavilo
عَدَمُ التَّنَازُعِ nesvađanje
عَدْنَانُ Adnan (praotac jednog
arapskog plemena)
عَدَا — عَدَا trčati
عَدُوٌّ, pl. أَعْدَاءُ, neprijatelj
عُدْوَانٌ — عَدَا prestupiti, činiti
nasilje
عُدْوَةٌ, pl. عِدَاءٌ, obala; strana
عَذَابٌ muka, patnja
عَذْبٌ pitak, ugodan
عُذْرٌ — عَذْرٌ ispričati
عُذْرٌ, pl. أَعْدَارٌ, isprika
عَذْرَاءٌ djevojka, djevica
أَلْعَرَبُ zb. im. Arapi
عَرَبَةٌ, pl. عَرَبَاتٌ, kola
عَرِيضٌ krupna deva
عَرَبِيٌّ, zb. im. أَلْعَرَبُ, Arap;
arapski
أَلْعَرَجُ El-Ardž (ime mjesta
između Mekke i Me-
dine)
عَرَضٌ — عَرَضٌ pojaviti se;
pristupiti

عَرْضٌ

- (على) عَرْضٌ izložiti; ponuditi
 عَرْضٌ širina
 عُرْفَةٌ, s. عَرِيفٌ vještaci
 عَرَفَاتٌ Arefat mjesto šest sati daleko od Mekke
 يَوْمُ عَرَفَةٍ dan uoči Kurban Bajrama, 9 dan zulhidždžeta
 عَرَفِي arefatski
 عَرَقٌ znoj
 عُرُوجٌ عَرَجٌ popeti se
 عُرُوسٌ, pl. عَرَائِسُ mláda
 أَلْمَرُوضُ metrika
 عَرِيٌّ عَرِيٌّ (من) biti go
 عَرِيَانٌ go
 عَرِيضٌ širok
 عَرِيفٌ, pl. عُرَفَاءُ vještak
 عَرِينٌ, pl. عُرُنٌ leglo
 عَزٌّ عَزٌّ biti jak; biti rijedak
 عَزٌّ عَزٌّ pobijediti
 عِزَّةٌ veličina, ponos
 عَزَّ وَجَلَّ Uzvišeni (Uzvišen je i velik!)
 عَزَمَ عَزَمَ odlučiti
 عَزْمٌ odlučnost
 عَزِيزٌ, pl. أَعِزَّةٌ, moćan; ugledan
 عَزِيمَةٌ, pl. عَزَائِمٌ odluka

عِصْيَانٌ

- عُسْرٌ teškoća, nevolja
 عَسَجْدٌ zlato
 عُسْفَانٌ Usfan (ime mjesta između Mekke i Medine)
 عَسَلٌ, zb. im., med
 عَسَكِرٌ, pl. عَسَاكِرٌ vojska
 عَسَى možda
 عَاشَاءُ, pl. أَعَشِيَةٌ večera
 عِشَاءُ noćno klanjanje
 عِشَاءُ navečer
 عِشَاءٌ, s. عَشِيَّةٌ predvečerje
 عَشْرٌ desetina
 عَشْرَةٌ, pl. عَشْرَةٌ deset
 أَلْعَشْرَاتُ desetice
 عِشْرُونَ dvadeset
 أَلْعِشْرُونَ dvadeseti
 عَشِيَّةٌ, pl. عِشَائِيَا predvečerje
 عَصَا, pl. عُصَى štap
 عَصَافِيرُ, s. عَصْفُورٌ vrapci
 عَصْرٌ, pl. عُصُورٌ stoljeće
 عَصْفُورٌ, pl. عَصَافِيرُ vrabac
 عَصِيفِرَاتٌ, pl. عَصِيفِيرٌ vrapčić
 عَصَمَ عَصَمَ čuvati
 عَصَا, s. هُمَى štapovi
 عِصْيَانٌ عَصَى griješiti, biti neposlušan

عَضُ

- عَضَّ عَضَّ gristi, ujesti
 عَضَادَاتُ dovratnici
 عَطَشَ عَطَشَ ožednjati
 عَطَشَانُ, pl. عَطَاشٌ, žedan
 عَطَفَ عَطَفَ naginjati nečemu; saviti; smilovati se
 عَطِيَّةٌ, pl. عَطَايَا, dar
 عَظَمَ عَظَمَ, kost
 عِظَامٌ بِالْيَةِ trule kosti
 عَظِمَ عَظِمَ, veliki; kosti
 عَظِمَ عَظِمَ biti velik,
 uvećati se
 عَظَمَةٌ veličina
 عَظِيمٌ, pl. عَظَمَاءُ, velik
 عَفَا عَفَا poštenje, nevinost
 عَفُو عَفَا (عَنْ) oprostiti
 عَقَائِدُ, s. عَقِيدَةٌ vjerovanja
 عَقَابٌ, pl. عَقَبَانُ, orao
 عِقَالٌ, pl. عِقْلٌ, sapon; jedno-godišnji zekat od štoke
 عَقَدَ عَقَدَ svezati; ugovoriti
 عَقْدٌ, pl. عُقُودٌ, ugovor
 عَقْرٌ, pl. أَعْقَارٌ, sredina
 عَقْرَبُ, pl. عَقَارِبُ, štipavac
 عَقَلَ عَقَلَ razumjeti, shvatiti

عُلُو

- عَقُلُ, pl. عُقُولٌ, razum
 عَقُوبَةٌ kazna
 عَقَّ عَقَّ ne slušati
 roditelji
 عَقُولٌ, s. عَقْلٌ, razumi
 عَقِيرَاتُ, pl. عَقِيرَاتُ, štipavčić
 عَكَازَةٌ, pl. عَكَازٌ, štap (sa željeznim šiljkom)
 عَكْسٌ protivno, suprotno
 عَلَامَةٌ, pl. عَلَامَاتُ, znak, obilježje
 عَلَامَةٌ učenjak
 عَلَفٌ hrana za životinje, pića
 عَلِقَ عَلِقَ zavoljeti; obje-siti; početi
 عَلِمَ عَلِمَ znati,
 عَلِمَ, pl. أَعْلَامٌ, vlastito ime; prvak u narodu; zastava
 عَلِمَ, pl. عُلُومٌ, znanje, nauka
 عِلْمُ الْمَبْنَةِ kosmografija, astronomija
 عِلْمُ الْمَرُوضِ metrika
 عَلِمَا znajući
 عَلِمَاءُ, s. عَلَامٌ, učeni
 عَلِمَى naučni
 عَلَا عَلَا biti visok, rasti, napredovati

عُلُوٌّ

عُلُوٌّ visina

عُلُومٌ, s. عِلْمٌ, nauke

الْعُلُومُ الْأَدَبِيَّاتُ jezikoslovne nauke

عَلَى na; protiv; po; premda

عَلَى حِدَةٍ napose, zasebno

عَلَى يَدِ Ovamo ga meni!

عَلَى رُؤُوسِ الْأَشْهَادِ pred svjedocima

عَلَى عَجَلٍ hitro, brzo

عَلَى مَا (عَلَى مَا) zašto?

عُلْيَا, poz. عَالِيَةٌ, gornja ili najgornja

عَلَيْكَ (بِ) Drži se!

عَلِيمٌ koji zna, upućen

عَلِيُونٌ najviše visine; najviši raj

عَلَيْهِ السَّلَامُ Bog ga spasio, spašen bio!

عِمَارَةٌ gradnja, dizanje; popravljanje

عِمَامَةٌ, pl. عِمَائِمٌ, čalma, ahmedija

عَمٌّ, pl. أَعْمَامٌ, stric

عَمَرَ عَمْرٌو nastaniti se

عَمَّرَ عَمْرٌو dugo živjeti

عَمْرٌو, pl. أَعْمَارٌ, život

عَمْرُو Amr (ime čovjeka)

عَوْرٌ

عَمِلَ = عَمِلَ raditi, postupati

عَمِلَ, pl. أَعْمَالٌ, djelo, posao

عَمِلَ صَالِحٌ dobro djelo

عَمُودٌ, pl. أَعْمِدَةٌ, stup

عَمَى sljepoća

عَمِيقٌ, pl. عُمُقٌ, dubok

عَمِمْ, pl. عُمَمٌ, mnogo, općenit

عَنْ od, iz

عَنْ طَيْبِ نَفْسٍ dragovoljno

عَنْ ظَهْرِ غِنًى u stanju bogatstva

عَنْ قَرِيبٍ naskoro

عِنَادٌ tvrdoglavost

عِنَايَةٌ (بِ) يَعْنِي obraćati pažnju nečem, truditi se, nastojati oko nečega; odati se nečemu

عِنْدَ kod; ima

عُنُقٌ, pl. أَعْنَاقٌ, vrat; grlo

عَنْكَبُوتٌ, pl. عَنَّاكِبٌ, pauk

عَنَوَةً عَنَّا oteti, silom uzeti

عَوَى = عَوَاهُ vijati

عَوَادٌ, s. عَائِدٌ, posjetioci

عَوَالِي الْمَدِينَةِ ime kraja u okolici Medine

عَوْدٌ عَادَ = عَوْدٌ običi; vratiti se

عَوْرٌ = عَوْرٌ oslijepjeti u jedno oko

عَوَضُ

عَوَضُ, pl. أَعْوَاضُ, zamjena, naknada

عَوَقُ عَاقُ ۞ spriječiti

عَوَّلُ عَالَ ۞ izdržavati nekoga

عَوَمُ عَامُ ۞ ploviti, plivati

عَوْنُ عَانَ ۞ pomoći

عَوْنُ pomoć

عَهْدُ عَهْدَ ۞ poznavati; ispuniti obećanje

عَهْدُ, pl. عُهُودُ, vjernost; prijateljstvo; obaveza; jamstvo

غَرَبُ

عِيَاذُ ۞ uticati se nekome

عِيَالُ, s. عَيْلٌ, ukućani; oni koje je neko dužan izdržavati

عِيَانُ - عَيْنُ vidjeti

عَيْبُ - عَابَ koriti, napadati

عَيْبُ, pl. عُيُوبُ, mana, sramota

عَيْشُ عَاشَ ۞ živjeti

عَيْشُ život

عَيْشَةُ سَعِيدَةٌ sretan život

عَيْنُ, pl. عَيْنُونُ, أَعْيُنُ, oko; izvor; osoba

غ

غَائِبُ, pl. غَائِبُونَ, otsutan

غَابَةُ, pl. غَابَاتُ, šuma

غَايِرُ prošlo

غَارُ, pl. أَغْوَارُ, غَيْرَانُ, pećina, špilja

غَارِ, pl. غَارُونَ, ratnik, borac

غَافِلُ, pl. غَافِلُونَ, nemaran

غَالٍ, pl. غَالُونَ, skup, skupocjen

غَالِيَةٌ, pl. غَالِيَاتُ, skupa

غَامِضُ, pl. غَوَامِضُ, nejasan

غَايَةٌ, pl. غَايَاتُ, cilj, svrha

غَايَةٌ jako

غُبَارُ prašina

غَبِيٌّ, pl. أَغْبِيَاءُ, glup

غَدَاةُ, pl. أَغْدِيَةٌ, ručak

غَدَا sutra

غَدْرُ vjerolomstvo, iznevjerjenje

غُدْرُ jako nevjeran

غَدَقُ obilna voda

غَرَّ ۞ غَرَّ prevariti

غَرَائِبُ, s. غَرِيبَةٌ, rijetkosti, neobičnosti

غَرَابَةٌ neobičnost, interesantnost

غُرَابُ, pl. غُرَبَانُ, vrana

غُرَبُ ۞ غَرَبَ zaći sunce

غَرْبٌ

- غَرْبٌ zapad
 غَرْبِيّ zapadni
 غَرْضٌ, pl. أَغْرَاضٌ, želja, namjera
 غُرْفَةٌ, pl. غُرُفٌ, prostorija; soba, sala
 غَرِقَ utopiti se
 غُرُورٌ prevara, zabluda
 غَرِيبَةٌ, pl. غَرَائِبٌ, neobičnost, rijetkost
 غَزَا ُ ratovati
 غَزِيرٌ, pl. غَزَارٌ, mnogo, obilno
 غَشَّى ُ varati
 غَشَى ُ pokriti
 غَشِيَ ُ onesvijestiti se (على)
 غُصْنٌ, pl. أَغْصَانٌ, grana
 غَضَبٌ ُ srditi se, razljutiti se
 غَضَبٌ srdžba
 غَضَبَانٌ, pl. غَضَابٌ, srdit
 غَفَرَ ُ - مَغْفِرَةٌ oprostiti
 غَفَلَ ُ - غَفْلَةٌ zanemariti
 غَفْلَانٌ nemaran
 غَفِيرٌ mnogobrojan; ogroman
 غِلَامٌ, pl. غِلْمَانٌ, dječak
 غَلَبَ ُ - غَلَبَةٌ pobijediti

غَبْرَةٌ

- غَلَبَ ُ pobjeda
 غَلَطَ ُ - غِلَاطٌ pogriješiti
 غِلَظَةٌ grubost; okrutnost
 غَلَقَ ُ - غَلَقٌ zatvoriti
 غَلَّقَ pozatvarati
 غَلِيطٌ, pl. غِلَاطٌ, grub; okrutan
 غَمَّةٌ, pl. غُمٌ, briga, tuga
 غُمٌ neiskusano
 غَمٌّ, s. غَمَّةٌ, brige, tuge
 غُمُوضٌ ُ biti nejasan
 غُمٌ, pl. أَغْتَامٌ, غُثُومٌ, stoka, bravi
 غَنِيَ ُ - غِنًى biti bogat
 غِنًى bogatstvo
 غَنِيٌّ, pl. أَغْنِيَاءٌ, bogat, imućan
 غَنِيمَةٌ, pl. غَنَائِمٌ, plijen
 غَوْرٌ dno; dubina; pećina
 غَى ُ zabluda
 غَيْبَةٌ ogovaranje
 غَيْبٌ ُ - غَيَابٌ izgubiti se, nestati; zaći (sunce)
 غَيْرٌ osim
 غَيْرُ أَهْلٍ koji ga nije dostojan
 غَيْرُ مُنْصَرِفٍ ime koje se nepotpuno deklinira
 غَيْرُهُ drugi osim njega

ف

ف

- ف pa, te
- فَائِدَةٌ, pl. فَوَائِدُ, korist, dobit, interes
- فَائِقُ koji se rastrijeznio, sebi došao; nadmašio
- فَارَةٌ, pl. فَيْرَانُ, miš
- فَارِسُ, pl. فُرْسَانُ, konjanik
- فَارُوقُ koji strogo rastavlja istinu od neistine; uviđavan
- فَاضِلٌ, pl. فَضْلَةٌ, vrijedan
- فَاطِرٌ stvoritelj
- فَاطِمَةُ Fatima
- فَاطِمِيّ Fatimović; Fatimin
- فَانٍ prolazan
- فَانِيَّةٌ prolazna
- فَأْسٌ, pl. فُؤُوسٌ, sjekira
- فَيْتَةٌ zb. im., pl. فَيَاتٌ, skupina, četa, grupa
- فَتَاهٌ, pl. فَيَاتٌ, djevojka
- فَتَحَ - فَتَحَ otvoriti; osvojiti
- فَتَحَ (على) poučiti; omogućiti
- فَتْحٌ, pl. فُتُوحٌ, pobjeda; osvajanje
- فَتْحَةٌ, pl. فَتَحَاتٌ, vokal »e« (٢)
- فَتَنَ - فَتَنَ privući; zavesti

فُرْسَانُ

- فِتْنَةٌ, pl. فَيِّنٌ, nered, buna
- فِتْيَانٌ, pl. فِتْيَانٌ, mladić, vitez
- فِتْيَانٌ, s. فِتْيَانٌ, mladići, vitezovi
- فِتْيَانَةٌ, s. فِتْيَانٌ, mladići, vitezovi
- فِجَاجٌ, pl. فِجَاجٌ, širok put
- فِجَاجٌ, s. فِجَاجٌ, široki putevi
- فَجَّعَ - فَجَّعَ ucvijeliti nekoga
- فَجَّعَ ucvijeliti nekoga
- فَجَّرَ - فَجَّرَ ići stranputicom
- فَحْمٌ ugalj
- فَحَامَةٌ ogromnost, krupnoća
- فَذٌ sam, pojedinac
- فَخْرٌ ponos
- فُرْجٌ brbljavac
- فِرَارٌ - فِرَارٌ pobjeći
- فِرَاشٌ, pl. فُرُشٌ, postelja, dušek
- فِرْعَوْنٌ, s. فِرْعَوْنٌ, Faraoni
- فَرَّغَ (من) - فَرَّغَ svršiti
- فِرَاقٌ rastanak
- فَرَحٌ - فَرَحٌ obradovati se
- فِرْدَوْسٌ raj
- فَرَسٌ, pl. أَفْرَاسٌ, konj
- فُرْسَانٌ, s. فَارِسٌ, konjanici

فَرَسَخٌ

فَرَسَخٌ, pl. فَرَاسِخٌ, tri milje

فُرُشٌ, s. فِرَاشٌ, postelje, dušeci

فُرْصَةٌ, pl. فُرُصٌ, prilika,
zgodan čas

فَرَضَ فَرَضٌ فَرَضَ propisati, odre-
diti kao dužnost

فَرَضٌ عَيْنٍ osobna, lična dužnost

فَرْطٌ pretjeranost

فِرْعَوْنٌ, pl. فِرَاعِنَةٌ, Faraon

فَرَّقَ فَرَقٌ فَرَّقَ rastaviti,
razlikovati

فَرْقٌ, pl. فُرُقٌ, razlika

فُرْقَانٌ فَرَّقَ فَرَّقَ rastaviti,
razlikovati

فَرَكٌ فَرَكٌ trljati

فَرِيدَةٌ, pl. فَرَائِدٌ, skupocjeni
dragulj

فَرِيضَةٌ, pl. فَرَائِضٌ, dužnost

فَسَادٌ فَسَدَ فَسَدَ biti pokvaren

فَسَادٌ nevaljaština, nered

فَسَقٌ فَسَقَ فَسَقَ griješiti

فُسَيْفَاءٌ mozaik

فَقَلَ فَقَلَ فَقَلَ oslabiti, ne
uspjeti

فَقْلٌ فَقْلٌ فَقْلٌ slab; strašiv;
mlitav, trom

فَصٌ, pl. فُصُوصٌ, kamen u
prstenu

فِعْلٌ

فَصَاحَةٌ čistoća govora, rječitost

فُصِّحَ, s. فَصِيحٌ, rječiti

فَصْلٌ, pl. فُصُولٌ, razred; go-
dišnje doba

فُصُوصٌ, s. فَصٌ, kamenje u
prstenu

فُصِّحَ, pl. فُصَّحَاءُ, rječit

فَضَاءٌ, pl. أَفْصِيَةٌ, prostor

فَضَائِلٌ, s. فَضِيلَةٌ, vrline

فَضَحَ فَضَحَ osramotiti

فَضَّلَ فَضَّلَ biti vredniji,
nadmašiti

فَضْلٌ, pl. فُضُولٌ, dobrota,
vrijednost

فَضْلًا (عَنْ) akamoli

فَضْلًا, s. فَاضِلٌ, vrijedni

فُضِّلَتْ, pl. فَضْلِيَّاتٌ, vrijedna

فُضِّلَ النِّسَاءُ najvrednija žena

فَضِيحَةٌ, pl. فَضَاحٌ, sramota

فَضِيحَةُ الدَّهْرِ vječita sramota

فَضِيلَةٌ, pl. فَضَائِلٌ, vrlina

فَطِنٌ oštrouman

فِطْنَةٌ, pl. فِطَنٌ, oštroumnost

فِطْنٌ, pl. فِطِينٌ, oštrouman

فَعَلَ فَعَلَ učiniti, raditi

فِعْلٌ, pl. أَفْعَالٌ, djelo

فَقْدَ

- فَقْدَ = izgubiti
 فَقْرٌ, pl. فُقُورٌ, siromaštvo
 فَقْرَاءٌ, s. فُقَيْرٌ, siromasi
 فَقْطٌ samo
 فَقَهَاءٌ, s. فُقِيهٌ, pravnici;
 učenjaci
 فَقِيرٌ, pl. فُقَرَاءٌ, siromašan
 فُقِيهٌ, pl. فُقَهَاءٌ, pravnik;
 učenjak
 فَلَاسِفَةٌ, s. فَيْلَسُوفٌ, filozofi
 فُلَانٌ neko, neki
 فُلَانِيٌ taj i taj, x y
 فُلُسٌ, pl. فُلُوسٌ, novac
 فُلُكٌ lada, lađe
 فُلْأٌ pošta
 فُمٌ, pl. أَفْوَاهٌ, usta
 فُنٌ, pl. فُنُونٌ, struka, vrsta

قَاطِبَةٌ

- قَنَاهُ = nestati, istrošiti
 se, proći
 قُنٌ, s. فُنُونٌ, struke, vrste
 قَوَائِدُ, s. قَائِدَةٌ, koristi, interes
 قَوَّتَ قَاتَ = promašiti, proći
 قَوَزَ قَارَ = spasiti se
 قَوَّقَ قَاقَ = nadmašiti,
 natkriliti
 قَوْقٌ na, nad, više
 قَعِمَ = razumjeti
 قِي u; na; sa; puta
 قِي أَنَاءَ ذَلِكَ tada
 قِي الْآخِرَةِ na onom svijetu;
 naprama onom svijetu
 قِي الْكَثَرِ većinom
 قِي الشَّيْءِ zimi
 قِيلَ, pl. فَيْلَكَةٌ, slon
 قِيلَ, s. فَيْلٌ, slonovi
 قَيْلَسُوفٌ, pl. فَلَاسِفَةٌ, filozof

ق

- قَائِدٌ, pl. قَوَادٍ, vojskovođa;
 voda
 قَائِفٌ koji je vješt u traganju
 po tragu
 قَائِسَةٌ, pl. قَوَائِمٌ, noga životinje;
 stup
 قَارٌ smola, asfalt

- قَارِبٌ, pl. قَوَارِبُ, čamac
 قَارَةٌ, pl. قَارَاتٌ, kontinentat
 قَارُورَةٌ, pl. قَوَارِيرُ, boca
 قَاسٍ, pl. قُسَاءٌ, tvrd, grub
 قَاضٍ, pl. قُضَاءٌ, sudija
 قَاطِبَةٌ svi, sve

قَاطِرَةُ الْحَدِيدِ

قَاطِرَةُ الْحَدِيدِ lokomotiva, željeznica

قَاطِعٌ oštar

قَاعِدَةٌ, pl. قَوَاعِدُ, pravilo, načelo,
temelj; podnožje

قَالِقُوطُ Kalkuta

قَامَ يَنْفَعْتِهِ izdržavao ga je

قَامَةٌ, pl. قَامَاتُ, stas, rast
čovjeka

قَامُوسٌ, pl. قَوَامِيسُ, rječnik

قَانِتٌ, pl. قَانِتُونَ pokoran,
skrušen

القَاهِرَةُ Kairo (ime grada)

قُبَا, قُبَا Kuba (mjesto blizu
Medine)

قَبَائِلُ, s. قَبِيلَةٌ, plemena

قِبَابٌ, s. قُبَّةٌ, kupole, kubeta

قُبَّةٌ, pl. قِبَابٌ, kupola,
kuba

قُبِحَ - قُبِحَ ružan biti

قُبْحُ النَّسَبِ niskost porijekla

قَبْرٌ, pl. قُبُورٌ, grob

قَبَضَ - قَبَضَ prihvatiti, uzeti

قَبْضَةٌ šaka, pesnica

قَبْلُ prije

قِبْلَةٌ strana na kojoj se nalazi
Kaba kuda se okreće
kod klanjanja

قُبُورٌ, s. قَبْرٌ, grobovi

قَدِيمٌ

قَبِيلٌ - قَبُولٌ primiti

قَبُولٌ vjetar istočnjak

قَبِيحٌ, pl. قَبَاحٌ, ružan

قَبِيلٌ skupina, vrsta

قَبِيلَةٌ, pl. قَبَائِلُ, pleme

قَتَلَ - قَتَلَ ubiti

قَتِلَ, s. قَتِيلٌ, ubijeni

قَتِيلٌ, pl. قَتْلَى ubijen

قَدْ (s perfektom) već

قَدْ (s imperfektom)
katkada

قَدَامٌ pred

قَدَرٌ, pl. أَقْدَارٌ vrijednost;
količina

قَدُورٌ, pl. قَدُورٌ lonac

قُدْرَةٌ - قَدَرَ moći

الْقُدْسُ Jerusalem

قَدَمٌ, pl. أَقْدَامٌ stopalo; noga

قُدُوسٌ svet

قَدِيمٌ, s. قَدَمًا, stari, prijašnji

قُدُوءٌ voda, uzor, primjer

قُدُومٌ - قَدِمَ doći, stići

قُدَيْدٌ Kudejd (ime mjesta
između Mekke i Me-
dine)

قَدِيرٌ moćan, jak

قَدِيمٌ, pl. قَدَمًا, star, vječit

قَدَرٌ

- قَدَرٌ, pl. أَقْدَارٌ, nečistoća
 قَدِرٌ nečist, prijav
 قَذَفَ - قَذْفٌ udariti, lupiti, baciti; obijediti
 قَرَأَ - قِرَاءَةٌ čitati
 قَرَائِرٌ, s. قُرُوفٌ, velike dugačke lade
 قَرِبَ - قُرْبٌ približiti se
 قُرْبٌ blizu, u blizini
 قُرْبٌ, s. قُرْبَةٌ, dobra djela
 قُرْبَانٌ - قُرْبٌ (من) približiti se
 قُرْبَةٌ, pl. قُرُبٌ, dobro djelo
 قَرَدٌ, pl. أَقْرَادٌ, majmun
 قُرْأُ الشِّعْرِ pjesništvo
 قَرَعَ - قَرَعٌ kućati, udarati
 قَرَمَ - قَرَمٌ biti mesožder
 قَرَنَ - قَرْنٌ uvezati, pridružiti
 قَرْنٌ, pl. قُرُونٌ, stoljeće
 قَرُونُ الْمَاضِيَةِ prošla stoljeća,
 قَرِيبٌ, pl. أَقْرِبَاءٌ, bliz; rođak
 عَنْ قَرِيبٍ naskoro
 قَرِيبَةٌ, pl. قُرَى, selo; mjesto
 قُرَيْشٌ Kurejš (ime ar. plemena)
 قُرَيْشِي Kurejšija
 الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ Istanbul
 قَسَمَ zakletva

قُضْبَانٌ

- قَسَمَ, pl. أَقْسَامٌ, dio
 قَسَمَ - قِسْمَةٌ podijeliti
 قَسَمَ (إِلَى) udijeliti
 قَوْسٌ, s. قِيسٌ, lukovi
 قَشْرٌ, pl. قُشُورٌ, kora
 قَصَابٌ mesar
 قَصَدَ - قَصْدٌ namjeravati; raditi umjereno; poći prema nečem
 قَصْدًا namjerno; umjereno
 قَصَرَ - قَصْرٌ skratiti, ograničiti se
 قَصْرٌ, pl. قُصُورٌ, dvorac, palača
 قَصَرَ - قَصْرٌ biti kratak; ne moći
 قَصَصَ - قَصٌّ (عَلَى) pričati
 قِصَّةٌ, pl. قِصَصٌ, priča; događaj
 قِصْعَةٌ, pl. قِصَاعٌ, čanak
 قَصَفَ - قَصْفٌ gostiti se (jesti i piti)
 قَصِيدَةٌ, pl. قَصَائِدٌ, pjesma
 قَصِيرٌ, pl. قِصَارٌ, kratak
 قَضَا - قَضَى suditi; izvršiti; ispuniti
 قَضَاءٌ sudbina
 مَا أَقْضَاكَ Dobar li si sudija!
 قُضْبَانٌ, s. قَضِيبٌ, prutovi, štapovi

قَضِيبٌ

- قَضِيبٌ, pl. قُضْبَانٌ, prut; štap
 قَطَّ ُ قَطَّ osjeći glavu
 قَطُّ nikada
 قَطَّ, pl. قِطَاطٌ, mačka
 قِطَارٌ voz
 قُطْرٌ, pl. أَقْطَارٌ, pokrajina
 قَطَعَ - قَطَعَ sjeći; presjeći
 قِطْعَةٌ, pl. قِطَعٌ, komad
 قُطِئِي odlučan; siguran
 قُمُودٌ قَمَدَ ُ قُمُودٌ sjediti
 قَمَرٌ, pl. قُعُورٌ, dno
 قَفَا, pl. أَقْفِيَةٌ, zatiljak
 قَصَصَ, pl. أَقْصَاصٌ, krletka
 قُفْلٌ, pl. أَقْفَالٌ, brava, katanac
 قَفِيزٌ, pl. أَقْفِيزَةٌ, varičak
 قَلْبٌ, pl. قُلُوبٌ, srce
 قَلَّةٌ - قَلٌ biti malo
 قَلَعَ - قَلَعَ isčupati, izvaditi,
 izvaliti
 قَلْعَةٌ, pl. قَلَاعٌ, tvrđava
 قَلَمٌ, pl. أَقْلَامٌ, pero; pismo
 قُلُوبٌ, s. قَلْبٌ, srca
 قُلُوصٌ - قُلُوصٌ pokupiti se
 قَلِيلٌ, pl. قَلِيلُونَ, malo
 قَلِيلًا malo, rijetko kada

قُوَّةٌ

- قَلَا ُ قَلَا } mrziti, prezirati
 (قَلَى - قَلَى)
 قُشَاشٌ, pl. أَقْشِيشَةٌ, namještaj,
 pokućstvo
 قِمَّةٌ, pl. قِمَمٌ, vrh
 قَمَرٌ, pl. أَقْسَارٌ, mjesec
 قَنَعَ (قَنَعَ) - قَنَعَ zadovoljiti se
 قَنَاطِرٌ, pl. قَنَاطِرٌ, most
 قَنُوعٌ koji je zadovoljan s
 onim što ima
 قَوَائِمٌ, s. قَائِمَةٌ, noge životi-
 nja; stupovi
 قَوَارِبٌ, s. قَارِبٌ, čamci
 قَوَاعِدٌ, s. قَاعِدَةٌ, pravila, načela;
 temelji; podnožja
 الْقَوَافِي (عِلْمٌ) nauka o rimi
 قَوَائِمٌ, s. قَامُوسٌ, rječnici
 قَوَاتٌ, pl. أَقْوَاتٌ, hrana, život
 namirnice
 قَوْسٌ, pl. قِيسٌ, luk
 قَوَفٌ - قَوَفٌ tragati po-tragu
 قَوْلٌ - قَالٌ reći, govoriti
 قَوْلٌ, pl. أَقْوَالٌ, govor;
 mišljenje
 قَوَامٌ, pl. قَوَامُونَ, starješina
 قَوْمٌ, pl. أَقْوَامٌ, ljudi; društvo;
 narod
 قُوَّةٌ, pl. قُوى, moć, snaga

قوى

- قوى, s. قُوَّة, sile, moći
 قَوِي, pl. أَقْوِيَاء, jak, snažan
 قَعَرَ = قَهَرَ pobijediti,
 pokoriti
 قِيَادَةٌ = قَادٌ voditi
 قِيَاسٌ = قَاسٌ mjeriti

كُدْرَةٌ

- قِيَاسِيٌّ pravilan
 قَامَ = قَامَ stajati, ustati;
 klanjati
 قَيْدٌ, pl. قَيْودٌ, sveza, lanac
 قَيُومٌ koji je odiskona; koji
 stalno uzdržava

ك

- كَ kao
 كُتِبَ, pl. كُتِبَ, pisac
 كَافَّةٌ svi skupa
 كَأْسٌ, pl. كُؤُوسٌ, čaša
 كَأَيِّنٌ koliko!
 كَأَيِّنٌ مِنْ نَبِيٍّ Koliko Božijih
 poslanika!
 كَانَتْ, pl. كَانَتْ, svijet,
 vasiona
 كَأَنَّ kao da
 كُتِبَ tužan
 كَبِيرٌ, s. كَبِيرٌ, veliki; stari
 كُبَارٌ velik
 كُبَارٌ vrlo velik
 كَبَائِرٌ, s. كَبِيرَةٌ, veliki grijesi
 كَبُرَ = كَبُرَ odrasti, ostarjeti
 كِبَرٌ starost
 كُبْرَاهُ, s. كَبِيرٌ, veliki; stari
 كِبْرِيَاءٌ veličina

- كَبِيرٌ, pl. كِبَارٌ, velik,
 star
 كَبِيرَةٌ, pl. كِبَائِرٌ, veliki grijeh
 كُتِبَ, pl. كُتِبَ, knjiga
 الْكِتَابُ Kur'an
 كَاتِبٌ, s. كَاتِبٌ, pisci
 كِتَابَةٌ = كَتَبَ pisati; pismo
 الْكِتَابَةُ pismo, pisanje
 كِتَابَةٌ رَسْمِيَّةٌ slikovno pismo,
 hijeroglifi
 كِنْفٌ, pl. أَكْنَفٌ, plečka
 كِتْمَانٌ = كَتَمَ kriti, tajiti
 كَثُرَ = كَثُرَ biti mnogo
 كَثْرَةٌ mnoštvo
 كَثْرَةُ الْأَمَالِ mnoštvo imetka
 كَثِيرٌ, pl. كَثِيرُونَ mnogo, mnogi
 كَثِيرًا mnogo
 كِدْرٌ = كِدْرٌ biti mutan,
 zamutiti se
 كُدْرَةٌ pomućenost

كَذَّابًا

- كَذَّابًا ovako; toliko
 كَذَّابٌ lažov
 كَذَلِكَ također
 كَذِبٌ slagati
 كَذِبٌ laž
 كَذُوبٌ lažov
 كَرَّرَ ponovno napasti
 nakon prividnog bje-
 žanja; povratiti se
 كَرَاهَةٌ ne željeti,
 izbjegavati
 كُرَّةٌ, pl. كُرَاتٌ lopta; kugla
 كُرَّةٌ, pl. كُرَّاتٌ jedan puta
 كُرْسِيٌّ, pl. أَلْكُرَاسِي, klupa,
 stolica; prijestolje
 كَرَمٌ biti plemenit,
 skupocjen
 كَرَمٌ plemenitost
 كَرْمٌ loza
 كُرُوبٌ biti blizu
 كَرِيمٌ, pl. كَرَمًا, plemenit
 كَسَبٌ zaraditi, sticati
 كَسَرٌ razbiti, zdrobiti
 كَسْرَةٌ, pl. كَسَرَاتٌ, vokal »i« (ـي)
 كَسَلٌ lijenost
 كَسَلٌ, pl. كَسَالٌ, lijen
 كَسَاةٌ obući

كَمْ لَكَ

- كَسُولٌ lijen, ljenčina
 كَشَفٌ = كَشَفٌ otkriti
 الْكَعْبَةُ Kaba
 كَفَّ (عن) ustegnuti se
 od nečega
 كَفٌّ, pl. أَكْفٌ, dlan, šaka
 كَفَّالَةٌ izdržavati,
 opskrbljivati; jamčiti
 كِفَايَةٌ biti dosta
 فَكَذْ كُفَيْتُمْ أَمْرُهُ s njim ćete
 svršiti
 فَذْ كُفِينَا الْجُوعَ osigurali smo
 se od gladi
 كَفَرٌ ne vjerovati
 كُفْرٌ, pl. أَكْفَامٌ, ravan, prilika
 كُلٌّ svi, sve
 كُلَّ سَنَةٍ svake godine
 كِلَا oba, obadva
 كَلَّا nikako
 كَلْبٌ, s. كَلَبٌ, psi
 كَلَامٌ govor; rečenica
 كِلْتَا obje, obadvije
 كَلَّا كُلٌّ, pl. كَلَّا كُلٌّ, prsa
 كَلَّمَا kad god
 كَلِمَةٌ, pl. كَلِمَاتٌ, riječ
 كَمْ koliko!, koliko?
 كَمْ لَكَ koliko imaš?

كَمْ

كَمْ, pl. أَكْمَامٌ, rukav

كَمَا يَنْبَغِي kako treba

كَمَلٌ = كَمَالٌ biti potpun

كِنَائِسُ, s. كَنِيسَةٌ, crkva

كِنَانَةٌ tobolac, torba za strelice

كُتْرٌ, pl. كُتُورٌ, blagajna, riznica

كَنِيسَةٌ, pl. كِنَائِسُ, crkva

كُولَمُ Kulem (ime mjesta u Indiji)

لَيْبٌ

كَوْنٌ = كَانٌ biti; postati

كُفْءٌ, pl. كُغُوفٌ, pećina; sklonište

كَغُلٌ, pl. كُغُولٌ, sredovječan čovjek

كَئٍ da

كَيسٌ, pl. أَكْيَاسٌ, vreća

كَيفٌ kako?

كَفِيَّةٌ kakvoća, način

كَيْلًا da ne

ل

لَ zaista

لِ za, radi; da; ima; neka

لَا nije; ne; neka ne

لَا يَأْسُ (ي) Nema štete, zapreke

لَا يَأْسُ (على) Nema bojazni.

لَا بُدَّ (من) Nema mimoilaženja, svakako treba.

لَا دَرَّ دَرَّةٌ Ne bio blagosloven!

لَا حَالَةَ svakako

لَا يَشْبَعَانِ Ne mogu se zasititi

لَا يُمَكِّنُ Nije moguće

لَا يَنْ koji ima mlijeka

لَا زِمَ potrebno; neprelazan glagol

لَا يَجُ sjajan

لِئِمٌ, s. لَيْمٌ, nitkovi, nevaljalci, zlikovci

لِئَلًا da ne

لَأَنَّ da

لَأَنَّ jer

لِئِمٌ, pl. لِيَامٌ, nitkov, nevaljalac, zlikovac

لِبَاسٌ, pl. أَلْبِسَةٌ, odijelo, odjeća

لَبَثٌ = لَبِثَ ostati; ne prestatjati

لَبِيسٌ koji ima odijela

لَبِيسٌ = لَبِيسٌ oblačiti

لَبَنٌ, pl. أَلْبَانٌ, mlijeko

لَبِيبٌ, pl. أَلْبَاءٌ pametan

آلَتِي

الدَّوَانِي, اللَّاتِ, اللَّائِي, اللَّانِي, pl. , اَلَّتِي
koja

لَسَمَ = لَسَمَ cjelivati, ljubiti

بَجَ - جَ ustrajati, biti
uporan

جُم, pl. جُم, uzda

سِرْبَرُ srebro

حِطَّ, s. حِطَّ, pogledi preko
oka

حِافٌ, pl. حُفٌ, pokrivač,
ogrtač

لَمَّا قَدْ **لَمَّا** stići, priklju-
čiti se

أَحَادٌ, pl. أَحَادٌ, grob

lizati لِحْزَاتٍ - حَزْنٌ

بَیِّن - بِیِّن gledati preko
oka (na stranu)

نَظْرًا, pl. نَظَائِرٌ pogled preko
oka, poprijeko

لُحْمٌ, pl. لُحُومٌ, meso

لَدَغَ لَدَغٌ ujesti, peciti
(zmija, štipavac)

لَدُنْ kod

لَدَى kod

لَذَّةٌ, pl. لَذَاتٌ, slast

لُدْرِيقُ Roderik, špan. kralj

الَّذِينَ, pl. الَّذِي, koji

لَذَازْ, ukusan, pl. لَذِيزْ, لذيزٌ

لَقَبُ

لَزِمَ - *biti potrebno;*
ne napuštati nešto;
držati se nečega

اللسنة, pl. ألسنة, jezik, pl. لسان

١٤٤٠, pl. ١٤٤٠, kradljivac

لَصِقَ - لَصِقَ prilijepiti se

لصّ، s. لُصُوصٌ، kradljivci

لَطْفٌ (١) لَطْفٌ لَطْفٌ smilovati se

لُطْفٌ, pl. أَلْطَافٌ, milost,
dobrota

لَطِيفٌ, pl. لَطَافٌ, lijep, ugodan,
dobar; tanan

igrati se لَعَبٌ - لَعِبٌ

لَعَلَّ možda, ne bi li

لَعَنَّ لَعَنَّ proklinjati

لَعِينُ proklet

لُغَة, pl. لُغَات, jezik, govor

لُغَةً jezično, prvobitno

لُغَوِيّ jezični; jezičar

لَفَّ لَفًّا smotati, skupiti

لَفْظٌ - لَفْظٌ izgovoriti,
izbaciti

كَلِمَةٌ, pl. أَلْفَاظٌ, riječ

لَفِيفٌ skup raznih stvari;
zbirka, nepravilan gla-
gol sa 2 slaba suglasnika

sresti لَقِيَ لَقَاهُ

لَقَبٌ, pl. أَلْقَابٌ, nadimak

لِقَاطُ

لِقَاطُ لِقَاطُ brati

لَكَ tebi; imaš

لَكَ 10 milijuna

لِكُلِّ svaki ima

لَكِنَّ ali

لَكِنْ da

لَكِنَّ da ne

لِلَّهِ دَرُّهُ مِنْ رَجُلٍ Divan li je čovjek!

لَمْ nije

لِمَاذَا zašto

لَمْA nije još (nikada);
pošto

لَمْأَنْ سْجَاتِي sjati

لَنْ nikako neće

مَا što? nije, ne

مَا أَحْسَنَ Krasan li je!

مَا أَطْيَبَ Ugodan li je!

مَا أَعْدَلَهُ Pravedan li je!

مَا أَفْبَحَ Ružan li je!

مَا أَتَفَكَّ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا بِأَلَكْ Šta je tebi? zašto ti?

مَا يَبْرَحُ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا دَامَ dok traje

مَاثِيَّةٌ

لَنَا nama; imamo

لَوْ da

لَوْ لَا da ne

لَوْ لَمْ koriti; vrijedati

لِي meni; imam

لَيْلٍ, لَيْلٍ, اللَّيْلِ, noć

لَيْتَ da je!

لَيْتَ شِعْرِي Da mi je znati!

لَيْثٌ, pl. لَيْثٌ, lav

لَيْسَ nije

لَيْلٍ, pl. لَيْلٍ, اللَّيْلِ, noć

لَيْلَةُ الْإِسْرَاءِ noć miradža

لَيْنَ - لَيْنَ biti mekan, blag

مَا زَالَ stalno, neprestano,
trajno bitiمَا فَنَى stalno, neprestano,
trajno biti

مَا يَجْنُسُ Nije lijepo

مَا يَشَاءُ šta hoće

مَا, pl. مِيَاهُ, voda

مَا دَّةٌ, pl. مَوَادُّ, materija

مَا دِحُّ, pl. مَا دِحُّونَ, koji hvali

مَاثِيَا pješice, idući

مَاثِيَّةٌ, pl. مَوَاشِي, مَوَاشِي, stoka,
blago

مَا كِرَ

مُتَقَدِّمُونَ

- مَا كِرَ, pl. مَكْرَةٌ, varalica
 مَالٌ, pl. أَمْوَالٌ, imetak
 مَاهِرٌ, pl. مَعْرَةٌ, vješt
 مَاثِرٌ, s. مَآثِرَةٌ, pohvalna djela, vrline
 مُوَآخَاةٌ - أَخَى (بَيْنَ) pobratiti
 مُوَآخَاةٌ bratstvo
 مُوَآخَذَةٌ - أَخَذَ koriti, kazniti
 مُوَآكَلَةٌ - أَكَلَ jesti s nekim
 مُوَآمَرَةٌ - أَمَرَ savjetovati se
 مُوَآسَاةٌ - آسَى zabavljati, praviti društvo
 مِائَةٌ, pl. مِثُونَ, stotina
 أَلْفٌ stoti
 مِائَةُ أَلْفٍ sto hiljada
 مَآثِرَةٌ, pl. مَآثِرٌ, pohvalno djelo, vrlina
 مَآذِبَةٌ, pl. مَآذِبٌ, gozba
 مُوَدِّبٌ, pl. مُوَدِّبُونَ, uzgajatelj
 مَأْسَدَةٌ predjel u kome ima mnogo lavova
 مُوَكِّدٌ pojačan
 مُوَكَّدَةٌ سُنَّةٌ pojačani sunet
 مُؤَلِّفٌ, pl. مُؤَلِّفُونَ, pisac
 مُؤْمِنٌ, pl. مُؤْمِنُونَ, vjernik
 مَأْنُوسٌ običan
 مُؤَوْنَةٌ, pl. مُؤُونٌ, trošak; trud; zaliha
 مَأْوَى sklonište

- مَبَادٍ, pl. مَبَادِي, s. مَبْدَأٌ, počeci
 مَبَادَرَةٌ - بَادَرٌ pohitjeti, požuriti
 مَبَارَكَةٌ - بَارَكَ blagosloviti
 مَبَالِغَةٌ - بَالِغٌ pojačati, pretjerati
 مَبَانٍ, pl. مَبَانِي, s. مَبْنِيٌّ, građevine, zgrade
 مَبْدَأٌ, pl. مَبَادِي, početak
 مَبْرَدٌ, pl. مَبَارِدٌ, turpija
 مَبْسَامٌ koji se mnogo smije, šaljivčina
 مَبْعُوثٌ, pl. مَبْعُوثُونَ, poslanik
 مَبْلَغٌ, pl. مَبَالِغٌ, stepen, iznos, količina
 مَبْنِيٌّ, pl. مَبْنِيَّاتٌ, nepromjenljivo ime
 مَبْنِيٌّ, pl. مَبَانِي, građevina, zgrada; sagrađen
 مُبِينٌ jasan, otvoren
 مَتَاعٌ, pl. أَمْتِعَةٌ, korist; uživanje; ono s čim se koristi; roba; prtljaga
 أَلْمَتَاءُ خُرُونٌ učenjaci kasnijih pokoljenja
 مُتَّحِدٌ jednak, istovjetan
 مَتَسَعٌ po devet
 مُتَسَعٌ deveterostruk
 مُتَسِعٌ prostran
 مُتَّصِلٌ spojen, sastavljen
 أَلْمَتَقَدِّمُونَ učenjaci ranijih pokoljenja

مُكَبِّرٌ

- مُكَبِّرٌ, pl. مُكَبِّرُونَ, ohol
 مُسْتَعِيلاً poslužiti se poslo-
 vicom; navodeći kao
 primjer
 مُتَسَدِّنٌ kulturan
 مَنٌ, pl. مَعُونٌ, leđa; tekst
 مَثْنُ الْفَتَةِ riječi i njihova
 značenja
 مَثْنٌ فِي الْكِبَرِ veoma velika
 مُنَوَّرٌ, pl. مُنَوَّرُونَ raznovrstan
 مُتَوَاتِرٌ sigurna vijest koju
 pripovijeda velik broj
 ljudi
 مُتَوَاضِعٌ čedan, skroman
 مُتَهَدَّمٌ srušen, porušen
 مَتَى kada
 مَتَى مَا kad god
 مَتِينٌ čvrst
 مَثَلٌ, pl. أَمْثَالٌ, poslovice
 مِثْلٌ kao
 مِثْلَكَ po tri
 مِثْلَكَ trostruk
 مِثْمَنٌ po osam
 مُشْمَنٌ osmerostruk;
 u osmerokutu
 مِثْنِي po dva
 مِثْنِي dvostruk
 مِثْلٌ مِثْلٌ stati pred nekim

مَجْمُولٌ

- مَجَّ ُ izbacivati
 مُجَابٌ - أَجَابٌ odgovoriti
 مُجَابٍ, s. مَجَّتِي, pobiranja,
 prihodi
 مُجَادَلَةٌ - جَادَلْ (عَنْ) boriti se,
 prepirati se
 مُجَالَسَةٌ - جَالَسَ sjediti s nekim,
 družiti se
 مُجَانًا badava, besplatno
 مُجَانِينَ, s. مَجْنُونٌ, ljudi
 مُجَاوِرَةٌ - جَاوَرَ biti u susjedstvu
 مُجَاوِرَةٌ - جَاوَرَ proći
 مُجَاهَدَةٌ - جَاهَدَ boriti se,
 ratovati
 مُجَبِّي, pl. مَجَابٍ, pobiranje,
 prihod
 مُجْدٌ slava
 مُجِيدٌ, pl. مُجِيدُونَ, marljiv
 مُجْرُورٌ, pl. مَجْرُورَاتٌ, ime u
 genitivu
 مُجْزِرٌ klaonica
 مُجْرَعٌ šaren (bijel i crn)
 مُجْلِسٌ, pl. مَجَالِسٌ, sjednica,
 zbor
 مُجْلُوٌ ugledan, očišćen,
 obrisan
 مُجْنُونٌ, pl. مَجَانِينٌ, lud
 مُجْهُولٌ nepoznat; pasivan
 oblik glagola

مَجِي

- مَجِي - جَاءَ doći
 مَحَاجَةٌ - حَاجٌ raspravljati;
 prepirati se
 مُحَاذَرَةٌ - حَازَرٌ čuvati se
 مُحَادَبَةٌ - حَارَبَ ratovati,
 boriti se
 مُحَاسَبَةٌ - حَاسَبٌ polagati račun,
 tražiti obračun od
 nekoga
 مُحَاسِنٌ, s. حُسْنٌ, ljepote
 مُحَافَظَةٌ - حَافَظٌ (على) čuvati; redo-
 vito izvršavati, održa-
 vati nešto
 مُحَاكَاةٌ - حَاكٍ sličiti, oponašati
 مُحَاوَلَةٌ - حَاوَلَ nastojati
 مُحَبَّةٌ - حَبَّ ljubiti voljeti
 مُحَبَّةٌ ljubav
 مُحَبُوبٌ drag, mio
 مُحْتَاجٌ, pl. مُحْتَاجُونَ, potreban
 مُحْتَالٌ, pl. مُحْتَالُونَ, varalica
 مُحْتَرَمٌ, pl. مُحْتَرَمُونَ, poštovan
 مُحَدِّثٌ koji se bavi prouča-
 vanjem hadisa (predaje)
 مُحَرَّابٌ, pl. مُحَرِّابٌ, mihrab, gdje
 imam staje pri zajed-
 ničkom klanjanju
 مُحَرَّمُ الْحَرَامِ muharrem (1 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 مُحْرَسٌ učuvan, zaštićen

مَدَّ

- مُحْسِنٌ, pl. مُحْسِنُونَ, dobročinitelj
 مُحْكَمٌ čvrst, utvrđen
 مُحَلٌّ, pl. مُحَالٌ, mjesto
 مُحَلَّةٌ, pl. مُحَلَّاتٌ, mahala; sje-
 dište
 مُحْمِدةٌ - حَمَدٌ zahvaljivati
 مُحْمُودٌ, pl. مُحَامِيدٌ, hvaljen,
 pohvalan
 مُحْنَةٌ, pl. مُحَنٌ, muka, nevolja
 مُحَيَّا - حَيٌّ živjeti
 مُحَافَةٌ strah
 مُحَابٍ, s. مُحْنَبٌ, pandže, kandže
 مُحَالَمَةٌ - حَالَجٌ ulaziti; na um
 pasti
 مُحَالَطَةٌ - خَالَطَ miješati se
 مُحَالَفَةٌ - خَالَفَ protiviti se
 مُحْتَالٌ, pl. مُحْتَالُونَ, ohol
 مُحْتَلِفٌ, pl. مُحْتَلِفُونَ, različan
 مُحَنُوصٌ naročit, osobit
 مُحْزَلَبٌ, pl. مُحْزَابٌ, pandža, kandža
 مُحْلَدٌ vječan
 مُحْلُوقٌ, pl. مُحْلُوقَاتٌ, stvoren
 مُحْمَسٌ po pet
 مُحْمَسٌ peterostruk
 مُحْطٌ igla
 مَدٌّ مَدٌّ pružiti
 مَدٌّ plima

مُدَّة

- مُدَّة, pl. مُدَدٌ, vrijeme
 مُدَاعَبَةٌ - مُدَاعَبَ šaliti se, zabavljati se
 مُدَافَعَةٌ - مُدَافَع (عن) braniti
 مُدَاوَاةٌ - مُدَاوَى liječiti
 مَدَحٌ - مَدَحٌ hvaliti
 مَدَحٌ hvala
 مَدْخَلٌ ulazak
 مَدَرٌ ilovača; sela, naseobine
 مَدْرَسَةٌ, pl. مَدَارِسُ škola
 مُدَقُّ tucalo
 مُدَوَّرٌ, pl. مُدَوَّرَاتٌ okrugao
 مَذْهَبٌ mazalo
 مَدَنِي Medinjanin, medinenski
 مَدِيحٌ, pl. مَدَائِحُ, hvala, pohvala, hvalospjev
 مُدِيرٌ upravitelj
 مَدِينَةٌ, pl. مَدَائِنُ, مُدُنٌ grad
 الْمَدِينَةُ Medina
 مَذٌ od, za vrijeme
 مَذَاهِبٌ, s. مَذْهَبٌ pravci
 مَذْكُورٌ spomenut
 مَذْمُومٌ, pl. مَذْمُومُونَ pokuden, nevaljao
 مَذْهَبٌ, pl. مَذَاهِبُ pravac
 مَرٌ gorak
 مُرَادٌ cilj, želja

مَرَضَى

- مِرَارًا, s. مَرَّةٌ, više puta
 مَرَامِي, pl. مَرَامٍ pristanište
 مِرَاعَى - مِرَاعَةٌ paziti
 مَرَامٌ - مَرَامٌ namjeravati
 مَرَّةٌ, pl. رِجَالٌ, čovjek; muž
 مَرَأَةٌ, pl. نِسَاءٌ žena; supruga
 مِرَايٌ prizor, izgled
 مَرَبَعٌ po četiri
 مَرَبِعٌ četverostruk; četvorina
 مَرَّةٌ, pl. مَرَاتٍ, مِرَارًا, jedan put
 مَرِيدٌ, pl. مَرَايِدُ, tor za deve; mjesto za sušenje datula
 مُرْتَدٌ odmetnik od vjere
 مُرْتَفِعٌ visok
 مَرَجَعٌ - مَرَجَعٌ vratiti se
 مَرَحِمَةٌ - مَرَحِمٌ smilovati se
 مُرَحَّمٌ od mramora
 مَرُزُوقٌ, pl. مَرُزُوقُونَ, sretan, opskrbljen svim potrebama
 مُرْسَلٌ, pl. مُرْسَلُونَ, poslanik
 مَرَامِي, pl. مَرَامٍ pristanište
 مِرْصَادٌ zasjeda
 مَرَضٌ - مَرَضٌ razboljeti se
 مَرَضٌ, pl. أَمْرَاضٌ, bolest
 مُرْضِعٌ, pl. مُرْضِعَاتٌ, dojilja
 مَرَضَى, s. مَرِيضٌ, bolesnici

مَزْفِقُ

- مَزْفِقُ bitići
 مَزْفِقُ naslanjač
 مَزْفُوعُ ime u nominativu
 مِرْقَاةُ, pl. المِرْقَاتِي, stepenice
 مِرْقَاةُ mesna voda, čorba
 مِرْوَةٌ čovječnost
 مِرْوَرُ proći pokraj
 مِرْوَرُ nečega
 مَرِيضُ, pl. مَرَضَى, bolesnik
 مَرَجَمُ Merjema
 مَرَاحُ šala
 مَرَاحَةٌ - مَرَّاحٌ pritijesniti,
 natiskivati se
 مَرَايَلَةٌ - مَرَّايَلٌ ostaviti, napustiti
 مَرْدَمُ stiska
 مَرْوَلَةٌ, pl. مَرَّوِلٌ, sunčani sat za
 označavanje pola dana
 مَزِيدُ, pl. مَزِيدَاتُ, dodan, pove-
 ćan; proširena vrsta
 glagola
 مَسَّ - مَسَّ dotaknuti
 مَسَاءُ večer, mrak
 مَسَاجِدُ, s. مَسْجِدٌ, džamije
 مَسَاطِبُ, s. مَسْطَبَةٌ, klupe, divani
 مَسَاعِدَةٌ - مَسَاعِدٌ pomagati
 مَسَافَةٌ, pl. مَسَافَاتُ, udaljenost,
 razmak
 مَسَافِرُ, pl. مَسَافِرُونَ, putnik

مُسْعَطُ

- مُسَافَرَةٌ putovati
 مَسَاكِنُ, pl. مَسْكِنٌ, stanovi
 مَسَالِكُ, s. مَسَلِكٌ, putevi, pravci
 اَلْمَسَالِكُ El-Mesalik (ime djela)
 مُسَاوٍ, pl. مُسَاوُونَ, jednak
 مُسَاوَاةٌ - مَسَاوَى (ي) izjednačiti
 مَسْبَعٌ po sedam
 مُسْبِعٌ sedmerostruk
 مُسْتَجَابٌ - مُسْتَجَابٌ tražiti da bude
 udovoljeno; udovoljiti
 اَلْمُسْتَدْرَكُ El-Mustedrek (ime
 djela)
 مُسْتَطِيلٌ dugačak
 مُسْتَعِدٌّ, pl. مُسْتَعِدُونَ, spreman
 مُسْتَفْلَةٌ, pl. مُسْتَفْلَاتٌ, prihod
 مُسْتَقِيلٌ samostalan, poseban
 مُسْتَقْبَلٌ budućnost
 مُسْتَقِيمٌ ispravan
 مُسْتَقِيمُ الرَّأْيِ ispravna mišljenja
 مُسْتَعِيمٌ očaran, zanešen
 مَسْجِدٌ, pl. مَسَاجِدُ, džamija, mje-
 sto gdje se pada ničice
 مَسْدَسٌ po šest
 مُسْدَسٌ šesterostruk
 مَسْطَبَةٌ, pl. مَسَاطِبُ, divan, klupa
 مَسَاةٌ - مَسَاةٌ truditi se
 مُسْعَطٌ iz čega se šmrče

سَفِطُ

- سَفِطُ gdje nešto pada
 مُسَفِّةٌ natkrivena
 مُسْكِرُ, pl. مُسْكِرَاتُ, opojno piće; alkohol
 مَسْكِنُ, pl. مَسَاكِينُ, stan
 مِسْكِرُ pijanica
 مَسْكُونُ nastanjen
 مَسْكِينُ, pl. مَسَاكِينُ, vrlo siromašan, bijednik, kukavan
 مَسْلَحُ naoružan
 مَسْلَحُ, pl. مَسَالِحُ, klaonica
 مَسْلَكُ, pl. مَسَالِكُ, pravac, put
 مُسْلِمُ, pl. مُسْلِمُونَ, musliman
 مَسِيرُ - مَسَارُ ići, putovati
 مَسِيرَةٌ kuda se ili kada se ide; hod; razmak; daljina
 مَشَاءُ, pl. مَشَاوُونَ, koji mnogo ide
 مَشَاءُ, s. مَاشٍ, pješaci
 مُشَارَكَةٌ uzajamnost, reciprocitet
 مُشَاكَلَةٌ - مُشَاكَلٌ biti sličan, srodan
 مُشَاهَدَةٌ - مُشَاهِدٌ vidjeti
 مَشْحُونُ pun; natovaren
 مُشْرِفٌ (إِلَى) koji nastoji da nešto sazna
 مَشَارِقُ, pl. مَشَارِقُ, istok

مَصْدَقُ

- مُشْرِكُ, pl. مُشْرِكُونَ, poganin, mnogobožac
 مَشْغَلٌ - مَشْغَلٌ zanimati se
 مَشْوَرَةٌ dogovor, savjetovanje
 مَشْهَدُ, pl. مَشَاهِدُ, grob
 مَشْهُورُ, pl. مَشَاهِيرُ, znamenit
 مَشَى - مَشَى ići
 مَشِيَّةٌ - مَشَاءٌ htjeti
 مَشِيبُ - مَشَابٌ osijedjeti
 مَشِيبُ starost
 مَشِيَّةٌ hod, idenje
 يَمْشِي مَشِيَّةً أَلَا سِدَ Ide poput lava
 مَشِيخَةٌ starješinstvo
 مُصَاحَبٌ - مُصَاحَبَةٌ družiti se
 مُصَاحَبَةٌ druženje
 مُصَاحِفُ, s. مُصَنَّفٌ, zbirke, musafi
 مُصَادِرُ, s. مَصْدَرٌ, ishodišta; glagolske imenice
 مُصَادَقَةٌ - مُصَادَفٌ susresti, pogoditi
 مُصَاطِبُ, s. مُصْطَبَةٌ, klupe, divani
 مُصَالِحُ, s. مُصْلَحَةٌ, interesi, koristi
 مُصْبِحُ, pl. مُصَابِيحُ, svjetiljka
 مُصَحَفُ, pl. مُصَاحِفُ, zbirka, musaf
 مُصَدَّرُ, pl. مَصَادِرُ, ishodište; glagolska imenica
 مُصَدَّقٌ - مُصَدِّقٌ biti iskren

مِصْرُ

مِصْرُ Egipat

مِصْرُ, pl. آمِصَارُ, grad

مِصْرِيّ, pl. مِصْرِيّونَ, Egipćanin;
egipatski

مِصْرُوفُ utrošen, potrošen

مِصْطَبَةٌ, pl. مَصَاطِبُ, klupa

مُصْطَفَاةٌ poredane

مُصْطَفًى, pl. مُصْطَفَوْنَ, odabran

مُصَفَّحٌ obložen pločama

مَصْلَحَةٌ, pl. مَصَالِحُ, interes, korist

مَصْنُوعٌ napravljen

مُصِيبَةٌ, pl. مَصَائِبُ, nesreća

مَصِيرٌ = صَارَ postati

مُضَافٌ vezano ime; dodat

مُضِجَةٌ vedra

مِضْرَبٌ, pl. مَضَارِبُ, tučac, tucalo

مُضَرَّةٌ, pl. مَضْرَآتُ, šteta

مُضْمُومٌ slovo s vokalom »u« (ُ) (ع)

مَضَى = مَضَى proći, otići

مَضَى (يَضِي) odvesti

مُطَالَعَةٌ - طَالَعَ čitati

مَطْبَخٌ, pl. مَطَابِخُ, kuhinja

مُطَبَّعَةٌ, pl. مَطَابِيعُ, štamparija

مَطَرٌ, pl. أَمْطَارٌ, kiša

مِطْرَقٌ, pl. مِطَارِقُ, čekič; pucar-
sko mlatilo

مُعَامَلَةٌ

مُطْلِعٌ mjesto gdje se nešto
javlja, ishodište

مُطْلِعٌ pojaviti se

مُطْمَئِنٌّ, pl. مُطْمَئِنُّونَ, smiren,
spokojanمُطَهَّرَةٌ, pl. مَطَاهِرُ, soba za
čišćenje, kupatilo

مُطِيعٌ, pl. مُطِيعُونَ, poslušan

مُظْلِمٌ taman

مُظْلَمٌ, pl. مَظَالِمُ, potišten,
prikraćen

مَعَ sa; premda

مَعًا zajedno

مُعَاتَبَةٌ - عَاتَبَ koriti

الْمُعَادُ budući svijet

مُعَادَاةٌ - عَادَى biti neprijatelj
nekome

مُعَادَاةٌ neprijateljstvo

مُعَادِنٌ, s. مَعْدِنٌ, kovine

مُعَارَضَةٌ - عَارَضَ suprotstaviti
se, oduprijeti se

مُعَاشِرٌ, s. مَعَشَرٌ, skupine

مُعَاشَرَةٌ - عَاشَرَ družiti se, općiti

مُعَاَصَدَةٌ - عَاَصَدَ potpomagati se

مُعَاقَبَةٌ - عَاقَبَ kazniti

مُعَاكَسَةٌ - عَاكَسَ suprotstaviti se,
raditi nekome usprkos

مُعَالَجَةٌ - عَالَجَ boriti se, nasto-

jati; liječiti; nadvladati

مُعَامَلَةٌ - عَامَلَ postupati

مُعَامَلَةٌ

مُعَامَلَةٌ سَيِّئَةٌ rdav postupak

مُعَانَدَةٌ - عَادَ - protiviti se,
odvojiti seمَعَانٍ, pl. أَلْمَعَانِي, s. مَعْنَى, značenja,
smisli

مَعَالِي (عِلْمٍ) stilistika

مُعَاوَدَةٌ - عَاوَدَ - ponovo nastupiti

مُعَاوَنَةٌ - عَاوَنَ - pomagati

مُعَابَنَةٌ - عَابَنَ - vidjeti

مُعَابِدٌ, pl. مَعَابِدُ, bogomolja

مُعْتَبَرٌ pouka

مُعْجَبٌ umišljen

مُعْجَزَةٌ, pl. مُعْجَزَاتٌ, čudo

مُعْجَمٌ slovo s tačkom

مِعْدَةٌ, pl. مِعَدَاتٌ, želudac

مَعْدِنٌ, pl. مَعَادِنُ, kovina

مُعْرَبٌ, pl. مُعْرَبَاتٌ, promjenljiva
imenica

مَعْرِفَةٌ - عَرَفَ - znati, poznavati

مَعْرُوفٌ dobročinstvo

مَعْشَرٌ po deset

مَعْشَرٌ, pl. مَعَاشِرُ, skupina, dru-
žina

مَعْشَرٌ deseterostruk

مَعْصِيَةٌ - عَصَى - griješiti

مَعْصِيَةٌ, pl. مَعْاصِي, grijeh

مُعْظَمٌ većina

مُعْظَمَةٌ poštovana

مُفَاجَأَةٌ

مُعَلِّمٌ, pl. مُعَلِّمُونَ, učitelj

مُعَلِّمَةٌ, pl. مُعَلِّمَاتٌ, učiteljica

مَعْلُومٌ slovo s tačkom odozgo

مَعْلُومٌ poznat; aktivan oblik
glagola

مَعْنَى - عَنَى - namjeravati

مَعْنَى, pl. أَلْمَعَانِي, značenje,
smisaoمَعِيشَةٌ, pl. مَعَائِشُ, hrana, život
življenje

مُعَادَرَةٌ - عَادَرَ - ostaviti, napustiti

مُعَارَةٌ, pl. مَعَارَاتُ, pećina

مُعَالَبَةٌ - عَالَبَ - nastojati, nad-
vladati nekoga,
pobijediti

مَعَانٍ, pl. أَلْمَعَانِي, s. مَعْنَى, stanovi

مُعْتَمَلٌ mjesto gdje se ili vri-
jeme kada se nešto
pere ili prati se

مُعْرِبٌ, pl. مَعَارِبُ, zapad

مُعْزَى, pl. أَلْمَعَارِزُ, namjera;
smisao; bojište;
ratovanje

مُعْشَمٌ neustrašiv(a)

مُعْشَى عَلَيْهِ onosviješćen

مُعْشَى pokriven

مُعْضَبٌ ljut

مُعْفِرَةٌ - عَفَرَ - oprostiti

مَعْنَى, pl. أَلْمَعَانِي, stan

مُعِيبٌ - عَابَ - biti otsutan

مُعَاجَأَةٌ - فَاجَأَ - iznenaditi

مُفَاخَرَةٌ

- مُفَاخَرَةٌ - مُفَاخَرٌ - natjecati se u hvalisanju
 مُفَارَقَةٌ - مُفَارِقٌ - rastati se
 مُفَازَةٌ, pl. مَفَازَاتٌ, pustinja
 مُفْتَاَحٌ, pl. مِفْتَاحٌ, ključ
 مُفْتَرِقٌ razni
 مَفَرٌ bježanje
 مُفْرَدٌ, pl. مُفْرَدَاتٌ, jedinica; riječ
 مُفْرَدٌ jednina; jednostruk; sam
 مُفْرِقٌ sredina glave
 مَفْرُوشٌ بِالرَّحَامِ popločan mramorom
 مُفْضَالٌ jako darežljiv
 مُفْغُودٌ što nema; izgubljen
 مُفْلِحٌ, pl. مُفْلِحُونَ, spašen, uspio
 مُفْهُومٌ razumljiv; sadržaj
 مُفِيدٌ koristan
 مُقَابَلَةٌ - مُقَابِلٌ susresti se s nekim
 مُقَاتَلَةٌ - مُقَاتِلٌ boriti se
 مُقَارَبَةٌ - مُقَارِبٌ približiti se
 مُقَاسَاةٌ - مُقَاسٍ trpjeti, podnositi
 مُقَاصِدٌ, s. مَقْصَدٌ, namjera, želja
 مُقَاطَعَةٌ - مُقَاطِعٌ prekinuti
 مُقَالَ - مُقَالَ govoriti
 مُقَامٌ, pl. مَقَامَاتٌ, mjesto
 مُقَامٌ - أَقَامٌ ostati

مَكَّةُ

- مُعَاوَلَةٌ - مُعَاوِلٌ zdogovoriti se
 مُعَاوَمَةٌ - مُعَاوِمٌ opirati se, protiviti se
 مُغْبِرَةٌ, pl. مَغَابِرٌ, groblje
 مُمْتُولٌ ubijen
 مُمْثَأَةٌ gdje ima mnogo krastavica
 مُنْقَدَسٌ svet
 الْمُقَدَّمُ prvi
 مَقَرٌ, pl. مَقَارٌ, boravište, sjedište
 مُقَرِّئٌ, pl. مُقَرِّوُونَ, koji poučava učenju Kur'ana
 مُقْسَمٌ razdijeljen
 مُقْصَدٌ, pl. مَقَاصِدٌ, namjere, želje
 مُقْصُورَةٌ, pl. مَقَاصِرٌ, soba; dvorana
 الْمُقَطَّمُ El-Mukattam (gorje u Egiptu)
 مُقَوِّدٌ povodac, jular
 مُقِيلٌ podnevno počivanje
 مُكَاتِبَةٌ - كَاتِبٌ dopisivati se
 مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ plemenitosti čudi
 مُكَارِهٌ, s. مَكْرَهٌ, neugodnosti, zla
 مُكَافَأَةٌ - كَأَفٌ nagraditi
 مُكَالَةٌ razgovarati se
 مَكَانٌ, pl. أَمَاكِينٌ أَنَسِكَةٌ, mjesto
 مَكَّةُ Meka

مَكْتَبٌ

- مَكْتَبٌ, pl. مَكَاتِبُ, škola; pisarna
 مَكْتَبَةٌ, pl. مَكَاتِبُ, knjižara;
 knjižnica
 مَكْتُوبٌ, pl. مَكَاتِيبُ, pismo
 مَكَثَ مَكَثٌ - مَكَثَ ostati, zadržati se
 مَكْثِرٌ brbljavac
 مَكْحَلَةٌ surmedan
 مَكْرٌ prevara
 مَكْرَةٌ, s. مَاكِرٌ, varalice
 مَكْرَمٌ častan
 مَكْرَةٌ neugodnost, zlo
 مَكْسَالٌ ljenčina
 مَكْسَحَةٌ metla
 مَكِّيٌ Mekkanac; mekkanski
 مَكِينِيْبٌ pisamce
 مَلَائِكَةٌ, s. مَلَكٌ, anđeli
 مُلَابَسَةٌ - مُلَابَسَةٌ udruženje
 مَلَّاحٌ, pl. مَلَّاحُونَ, mornar
 مُلَاقَاةٌ - مُلَاقَاةٌ sresti se
 مَلَايِينٌ, s. مِلْيُونٌ, milijuni
 مَلَأَ - مَلَأَ napuniti
 مِلَّةٌ, pl. مِلَلٌ, vjera, konfesija
 مِلْحٌ, pl. مِلَاحٌ, so; slan
 مُلَصَّقٌ pričvršćen, prilijepljen
 مُلْكٌ vladavina, vlast
 مَلَكٌ, pl. مَلَائِكَةٌ, anđeo

مِنَ الْغَدَاةِ

- مَلِكٌ, pl. مُلُوكٌ, vladar
 مَلَّ - مَلَّ dosaditi se
 أَلَمْلَوَانِ dan i noć (vrijeme)
 مُلَوْتُ uprljan, prljav
 مُلُوكٌ, s. مَلِكٌ, vladari
 مُلَوْنٌ obojen
 مَلِيحَةٌ, pl. مِلَاحٌ, ljepotica
 مِلْيُونٌ, pl. مَلَايِينٌ, milijun
 مَمَاتٌ smrt
 مُمَادَّةٌ pružati
 مَمَالِكٌ, s. مَمْلَكَةٌ, pokrajine
 مَمَالِكٌ, s. مَمْلُوكٌ, robovi
 أَلَمَالِكُ Mameluci
 مُمْتَارٌ, pl. مُمْتَارُونَ, vrstan, odlikovan
 مَمَرٌ, pl. مَمَارٌ, prolaz
 مُمَكِّنٌ moguće
 فَيْدٌ مُمَكِّنٌ nemoguće
 مَمْلَكَةٌ, pl. مَمَالِكٌ, pokrajina
 مَمْلُوءٌ pun
 مَمَالِكٌ, pl. مَمْلُوكٌ, rob
 مُمَوَّةٌ بِالذَّهَبِ pozlaćen
 مِّنْ ko
 مِّنْ od, iz; nego; radi
 مِّنْ أَجْلِ zbog, radi
 مِّنَ الْغَدَاةِ ujutro, izjutra

مِنَ الْقِدَمِ

- مِنَ الْقِدَمِ oduvijek, oddavnina
 مِنْ حَيْثُ po, obzirom
 مِنْ خِلَافٍ unakrst
 مِنْ دُونِ mimo, osim
 مِنْ غَيْرِ تَغْيِيرٍ bez promjene
 مِنْ قُوْرِهِ odmah
 مُنَاجَرَةٌ - نَاجَرٌ boriti se
 مُنَادٍ, pl. مُنَادُونَ, vikač, telal
 مُنَادَاةٌ - نَادَى zvati, vikati
 مُنَارٌ svjetionik
 مُنَارَةٌ, pl. مَنَارَاتُ, svjetionik; munara
 مُنَاشِدَةٌ - نَاشَدٌ zaklinjati nekoga
 مُنَاطِرٌ, s. مَنَظَرٌ, izgledi, prizori
 مُنَاعٌ koji jako, stalno sprečava
 مُنَاقَفَةٌ - نَاقَى biti licemjerman
 مُنَالٌ - نَالَ postići
 مُنَاوَاةٌ - نَاوَأَ suprostaviti se
 مُنَاوَلَةٌ - نَاوَلَ dodati, dohvatiti
 مُنْبِتٌ kližalo
 مُنْبَرٌ, pl. مَنَابِرُ, govornica
 مُنْتَشِرٌ raširen
 مُنْشُورٌ proza
 مُنْجِمٌ, pl. مُنْجِمُونَ, astronom; astrolog
 مُنْحَطَّةٌ niže, niske

مَنْيَّةٌ

- مَنْحَرٌ nozdrva
 مُنْخَلٌ, pl. مَنَاحِلُ, sito
 مُنْذُ od, otkada, za vrijeme, ima..
 مُنْزِلَةٌ, pl. مَنَازِلُ, stepen, položaj
 مُنْسِكٌ, pl. مَنَاسِكُ, žrtvenik; hadžski obred
 مَنَشَأُ mjesto gdje neko odraste, rodno mjesto
 مُنْصَرِفٌ ime koje se potpuno deklinira
 مُنْصِفٌ pravedan
 مُنْصُوبٌ ime u akuzativu
 مُنْطِقٌ - نَطَقَ govoriti
 مُنْطِقٌ govor
 مُنْظَرٌ, pl. مَنَاطِرُ, izgled, prizor
 مُنْظُومٌ pjesma, poezija
 مَنَعَ - مَنَعَ spriječiti, zabraniti
 مَنَعَ (عَنْ) odbiti, odbraniti
 مُنْفَارٌ, pl. مَنَاقِبُ, kljun
 مُنْقَسِمٌ razdijeljen
 الْمُنُورَةُ svijetla
 مَنَهَجٌ, pl. مَنَاجِهُ, put, pravac
 مَنَى, s. مَنِيَّةٌ, želje
 مَنَى, pl. مَنَى, želja
 مَنِيَّةٌ, pl. مَنَابَا, smrt

مُؤَاجِهَةٌ

- مُؤَاجِهَةٌ - sresti se lice
u lice
مُؤَارِدٌ, s. مُؤَرِدٌ, mjesta gdje se
dolazi
مُؤَاذَرَةٌ - pomagati
مُؤَاشِيَةٌ, s. المَؤَاشِيَةُ, stoka, blago
مُؤَاصَلَةٌ - spojiti se
مُؤَاضِعٌ, s. مَوَاضِعٌ, mjesta
مُؤَاعِظٌ, s. مَوَاعِظٌ, predikovanja,
savjeti
مُؤَافَاةٌ - موَافَى stići; doći;
ispuniti
مُؤَافَقَةٌ - موَافَقٌ slagati se
مُوتٌ - مَاتَ umrijeti
(عن) مَاتَ ostaviti iza sebe
مُوتٌ pomrijeti
مُوتٌ smrt
مُوجٌ - مَاجٌ uzburkati se;
pomiješati se
مُوجٌ, pl. أَمْوَاجٌ, val
مُوجِبٌ zahtjev; potvrđan
مُؤْجِبٌ prema, po
مُؤْجُودٌ što postoji
مُؤَحَدٌ po jedan
مُؤَحَدٌ slovo s jednom tačkom
مُؤَحِدٌ koji vjeruje u jednog
Boga, monoteist
مُؤَحِلٌ kaljuža

مَغْزُولٌ

- مُودَّةٌ - وَدٌ voljeti
مُودَّةٌ ljubav
مُؤَرِدٌ, pl. مَوَارِدٌ, mjesto gdje se
dolazi
مُؤَاسِيٌ, pl. المَؤَاسِي, britva
مُوسَى Musa a. s.
المُؤَسِيقَى muzika
مُؤَضِعٌ, pl. مَوَاضِعٌ, mjesto
مُؤَضُوعٌ, pl. مَوَاضِيعٌ, predmet, te-
ma; oboren
مُؤَعِدٌ, pl. مَوَاعِدٌ, ročište, rok
مُؤَظَّةٌ - وَعَظٌ predikovati
مُؤَقَّرَةٌ natovarena
مُؤَقَّرَةٌ poštovana
مُؤَقَفٌ, pl. مَوَاقِفٌ, mjesto
مُؤَقُوتٌ povremen
مُؤَلَّدٌ, pl. مَوَالِدٌ, rođenje
مُؤَلُودٌ rođen; rođenče
مُؤَى, pl. المَؤَالِي, gospodar;
saveznik; oslobođen
rob
مُة Polagano!
مُهَاجِمَةٌ - هَاجِمٌ navaliti
مُهَارَةٌ vještina
مُغَدٌ, pl. مَغُودٌ, kolijevka
مُغْدِيٌّ, pl. مَغْدِيُونٌ, upućen
pravim putem
مَغْزُولٌ mršav

مَعْلَا

- مَعْلَا Polako!
 مَعْلَا važan
 مَعْلَا slovo bez tačke
 مَعْلَا što god
 مَيِّتٌ, pl. أَمْوَاتٌ, mrtav
 مَيِّتَةٌ strvina

نَحْبٌ

- مِيزَانٌ, pl. مَوَازِينُ, mjerilo;
 tezulja
 مَيِّسَرٌ = بَسَرَ kockati se
 مَيْلٌ = مَالَ naginjati (se)
 مِيلٌ, pl. أَمْيَالٌ, milja (400 ko-
 raka)
 مِيلَادٌ rođenje, roditi

ن

- نَائِمٌ, pl. نَائِمُونَ, koji spava
 نَابٌ, pl. أَنْيَابٌ, zub očnjak
 نَاجٍ, pl. نَاجُونَ, spašen
 نَادٍ, pl. أُنْدِيَةٌ, klub; vijeć-
 nica; zbor
 نَادِرَةٌ, pl. نَوَادِرُ, rijetkost
 نَادِمٌ, pl. نَادِمُونَ, koji se kaje
 نَارٌ, pl. نِيرَانٌ, vatra
 نَاسٌ, s. إِنْسَانٌ, svijet, ljudi
 نَاسِكٌ, pl. نُسَاكٌ, pobožnjak,
 asketa
 نَاطِرٌ, ناظرةٌ oko
 نَاصِعٌ čist, svijetao (za boje)
 نَاعِمٌ mekan
 نَافِعٌ koristan
 نَاقِصٌ krnjav; glagol u koga
 je treći korjeniti su-
 glasnik slab
 نَاقَةٌ, pl. نَوَقٌ, deva

- نَبَاتٌ, pl. نَبَاتَاتٌ, bilje
 نَبَتٌ = نَبَتٌ niknuti
 نَبَشٌ = نَبَشٌ iskopati iz groba
 نَبَضٌ, pl. أَنْبَاضٌ, bilo, kucanje
 srca
 نَبْوَةٌ = نَبَاٌ otići daleko;
 otkočiti
 نُبُوءَةٌ, pl. نُبُوءَاتٌ, poslanstvo
 نَبِيٌّ, pl. أَنْبِيَاءٌ, Božji poslanik
 نَتَائِجٌ, s. نَتِيجَةٌ, proizvodi,
 rezultati
 نَتِيجَةٌ, pl. نَتَائِجٌ, proizvod,
 rezultat, posljedica
 نَجَاةٌ = نَجَاٌ spasiti se
 نَجْرَانٌ Nedžran (ime mjesta u
 Arabiji)
 نَجْمٌ, pl. نُجُومٌ, zvijezda
 نَسْجُوتٌ postrance
 نَحَّاسٌ bakar; olovo
 نَحَبٌ = نَحَبٌ glasno plakati,
 naricati

نَحَتُ

- نَحَتَ - نَحَتَ klesati
 نَحْلَةٌ zb. im. نَحْلٌ, pčela
 نَحْنُ mi
 نَحْوٌ sintaksa
 نَحْوٌ kao
 نَحْوٌ prema
 نَحْوِيّ, pl. نَحَاةٌ, gramatičar,
 filolog
 نَحَلَ - نَحَلَ sijati, prosijati
 نَحْلَةٌ zb. im. نَحْلٌ, palma
 نَدَاةٌ - نَادَى zvati, vikati
 نَدَامَةٌ - نَدِمَ kajati se
 نَدَامَةٌ kajanje
 نَدَمَانٌ drug kod stola
 نَزَّانٌ - نَزَّأُ nasrnuti
 نَزُولٌ - نَزَلَ otsjesti, sići,
 odjahati
 نَزُولٌ silazak
 نِسَاءٌ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نِسَاحٌ, pl. نَسَاحُونَ, prepisivač
 نِسْبَةٌ - نَسَبٌ pripisivati
 نَسَبٌ, pl. أَنْسَابٌ, rod, porijeklo
 نَسَجُ الْعَنْكَبُوتِ paučina
 نَسْرٌ, pl. نُسُورٌ, orao
 نِسْوَةٌ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نُسُورٌ, s. نَسْرٌ, orlovi
 نَسِيَ - نَسِيَ zaboraviti

نَطَعَ

- نَشَابَةٌ, pl. نَشَائِبٌ, strelica
 نَشَاطٌ - نَشِطَ raspložiti se;
 biti špretan
 نَشَاطٌ okretnost, živahnost
 نَشَاةٌ rast, mladost
 نَشَدٌ - نَشَدَ tražiti (izgubljenog)
 نَشَرٌ - نَشَرَ širiti
 نَشَرٌ, pl. نَشَارٌ, uzdignuto
 mjesto, podnožje
 نَشَأٌ - نَشُوهُ odrasti,
 odgojiti se
 نَصَابٌ količina imetka koju
 čovjek mora imati pa da bude
 zadužen zekatom ili radi koje
 se kradljivac kažnjava
 نَصَبٌ - نَصَبٌ postaviti
 نَصَبٌ akuzativ
 نَصَحٌ - نَصَحَ savjetovati
 نَصِيحَةٌ, pl. نَصَائِحٌ, savjet
 نَصْرٌ - نَصَرَ pomoći
 نَصْرَانِيّ, pl. نَصَارَى, kršćanin
 نَصْرَةٌ pomoć
 نَصَفٌ, pl. أَنْصَافٌ, poslovica
 نَصِيرٌ, pl. أَنْصَارٌ, pomoćnik
 نَصِيفٌ polovica
 نَضَجٌ - نَضَجَ dozreti,
 skuhati se
 نَطَاقٌ, pl. نُطُقٌ, pas, pregača
 نَطَعٌ, pl. أَنْطَاعٌ, koža na kojoj
 se osuđeni ubija

نُطْقُ

نُطِقَ = نَطَقَ govoriti

نُظَافَةٌ čistoća

نَظَرَ = نَظَرَ gledati

نَظَرٌ, pl. أَنْظَارٌ, mišljenje,
nazor

نَظِيرٌ, pl. نَظَائِرٌ, ravan, sličan

نَظِيفٌ, pl. نُظَافَةٌ, čist

نِمَاسٌ drijemanje, spavanje

نَعْتٌ atribut

نَمْلٌ, pl. نَمَالٌ, obuća

نَمٌ da, jest

نِمْ, s. نِمْةٌ, blagodat

نِمْ Divan li je!

نِمْةٌ, pl. نِمْ, blagodat

نِمْ uživanje, ugodnost

نَمٌ, pl. نَعَمَاتٌ, melodija

نَفَدَ = نَفَدَ nestati

نَفَخَ = نَفَخَ puhati; hroktati

نَفَرَ = نَفَرَ ići u boj

نَفَسٌ, pl. أَنْفَاسٌ dah, disanje

نَفْسُ الصَّعْدَاءِ dubok uzdah

نَفْسٌ, pl. نُفُوسٌ, duša

نَفْسٌ, pl. أَنْفُسٌ, duša; strast;
sam; sebe

نَفْسُهُ sebe

نَفَعَ = نَفَعَ koristiti

نَامَ

نَفَقَةٌ, pl. نَفَقَاتٌ, trošak

نَفَذَ = نَفَذَ prolaziti

نَفُوسٌ, s. نَفْسٌ, duše

نَفَّارَةٌ halka

نَفْدٌ, pl. نُفُودٌ, novac

نَقَشَ = نَقَشَ urezati, ukle-
sati, šarati

نَقْصَانٌ = نَقْصَانٌ nedostajati

نَقَلَ = نَقَلَ prenositi

نَكَحَ = نَكَحَ uzeti za ženu

نَكَبَ = نَكَبَ skrenuti s
javnog puta

نُكْسٌ, pl. نُكْسٌ, kuna

نُكْسٌ, s. نُكْسٌ, kune

نَجِيسَةٌ smutljivost

نَوَةٌ, pl. أَنْوَاءٌ, zalazak zvije-
zda po čemu Arapi
proriču kišu, vjetar
i druge pojave

نَوَائِبُ الْأَهْرِ nesreće

نَوَائِبُ الْأَمْرُوفِ zgodne prilike

نَوَاةٌ, pl. نَوَايَاتٌ, špica

نَوَادِرٌ, s. نَادِرَةٌ, rijetkosti

نُورٌ, pl. أَنْوَارٌ, svjetlo

نَوْعٌ, pl. أَنْوَاعٌ, vrsta

نَامَ = نَامَ spavati

نَامَ (عن) zanemariti nešto

نَوْمَةٌ

- نَوْمَةٌ pospanac
 نَعَارٌ, pl. أَنْعَارٌ, dan
 نَهَابَةٌ kraj, konac
 نَعْرٌ - نَعْرٌ tjerati povicima, odbiti
 نَعْرٌ, pl. أَنْعَارٌ, rijeka
 نَعَشٌ - نَعَشٌ gristi; ujesti

وَ i; a; sa; tako mi!

وَأْ uh! čudo!

وَأْ أَسْفَاءُ, وَأْ أَسْفَاءُ kuku!

وَاحِدٌ jedan

وَادٍ, pl. أَوْدِيَةٌ, dolina; rijeka

وَادِي سَلَا rijeka Sela u Ribatu u Maroku

وَاسِعٌ, pl. وَاسِعُونَ, prostran, raširen

وَاضِحٌ jasan

وَاعِظٌ, pl. وَاعِظَاتٌ, propovjednik

وَافِرٌ obilan

وَاقِعَةٌ, pl. وَاقِعَاتٌ, događaj

وَاقِفَةٌ stoje

وَإِلٍ, pl. وَإِلَاءَةٌ, namjesnik

وَإِلِدٌ, pl. وَإِلِدُونَ, roditelj

وَإِلَالٌ opasnost, zla posljedica

وِثْرٌ liho

وُثْبٌ - وَثْبٌ (على) skočiti, navaliti

وَدَعٌ

وَدَعٌ - وَدَعٌ ustati, dići se

وَدَعٌ proždrljiv

وَدَعٌ - وَدَعٌ namjeravati

وَدَعٌ toliko

وَدَعٌ - وَدَعٌ postići; zadesiti

وَدَعٌ Nil (ime rijeke u Africi)

و

وَدَعٌ - وَدَعٌ pouzdati se

وَدَعٌ čvrst, jak

وَدَعٌ - وَدَعٌ biti ugledan

وَدَعٌ savjest

وَدَعٌ, pl. أَوْدَعٌ, bol

وَدَعٌ - وَدَعٌ bojati se

وَدَعٌ, pl. وَدَعُونَ, lice, način, zadovoljstvo

وَدَعٌ (على) - وَدَعٌ morati: biti dužnost, biti nužno

وَدَعٌ - وَدَعٌ naći, opstojati

وَدَعٌ, s. وَدَعٌ, lica; načini

وَدَعٌ strana, kraj zemlje

وَدَعٌ - وَدَعٌ uznemiriti se

وَدَعٌ ugledan

وَدَعٌ - وَدَعٌ voljeti

وَدَعٌ, s. وَدَعَةٌ, pohrane, amaneti

وَدَعٌ - وَدَعٌ pustiti, proći se

وَدِيعَةٌ

وَدِيعَةٌ, pl. وَدَائِعُ, pohrane,
amanet

وَذَرُ وَذَرَّ = pustiti, proći se
وَرَاءَ za

وَرْدٌ, s. وَرْدَةٌ, ruže

وَرْدَةٌ zb. im. وَرْدٌ, ruža

وَرَقَةٌ zb. im. وَرَقٌ, list (papira)

وَرُوْدٌ = وَرَدٌ stići, doći

وَرَى svijet, ljudi

وَرٌّ, pl. وَرَّاتٌ, guska

وَرَزٌّ sklonište, zaklon

وَزَّرُ = وَزَرَ nositi

وِزْرٌ, pl. أَوْزَارٌ, teret, tovar

وَزَعَ = وَزَعٌ zadržati

وَزَنٌ = وَزَنَ mjeriti

وَزْنٌ, pl. أَوْزَانٌ, oblik; mjera

وَزِيرٌ, pl. وَزَرَاءُ, ministar

وَسَائِلُ, s. وَسِيلَةٌ, sredstva

وَسِخٌ prljav

وَسْطٌ sredina

وَسْطٌ usred

وَسِعَ = سَعَةً biti prostran

وَسِيلَةٌ, pl. وَسَائِلُ, sredstvo

وَصَفٌ = وَصَفَ opisati

وَصَلٌ = وَصَلَ spojiti, nagraditi

وَقَعُ الْقَدَمِ

وَصُولٌ = وَصَلَ (إِلَى) stići, doći,
prispjeti, dospjeti

وَضَعٌ = وَضَعَ postaviti,
metnuti; skinuti;
oprostiti; napisati djelo

وَضُوحٌ = وَضَحَ biti jasan,
ukazati se

وَطَى = وَطَى gaziti

وَطَنٌ, pl. أَوْطَانٌ, domovina

وَظِيفَةٌ, pl. وَظَائِفُ, služba; plata
u novcu ili naravi

وَعْدٌ = وَعَدَ obećati

وَعْدٌ, pl. وُعُودٌ, obećanje

وَعَظٌ = وَعَظَ savjetovati

وَعَى = وَعَى zapamtiti

وَقَاهُ = وَقَى ispuniti obećanje

وَقَاهُ, pl. وَقِيَّاتٌ, smrt

وَقَدَ = وَقَدَ (عَلَى) doći
nekome

وَقْدٌ, pl. وُقُودٌ, odaslanstvo,
deputacija

وَقْرَةٌ obilnost

وَقْدٌ, s. وُقُودٌ deputacije

وَقِيٌّ, pl. أَوْفِيَاءُ, pouzdan, vjeran

وَقَارٌ dostojanstvo

وَقَايَةٌ = وَقَى čuvati

وَقْتُ, pl. أَوْقَاتٌ, vrijeme

وَقْعُ الْقَدَمِ topot, bahat

وَقَفَّ

- وَقَفَّ - zastaviti
 وَقَفَّ, pl. أَوْقَافٌ, zadužbina, vjersko dobro (imanje); vakuf
 وَقُودٌ gorivo
 وَقُوعٌ - وَقَعَ dogoditi se; pasti
 وَقُوفٌ - وَقَفَّ stajati, ostati
 وَكَلَّ (إِلَى) - وَكَّلَ prepustiti nekome
 وَلَدٌ, pl. أَوْلَادٌ, dijete
 وَلَادَةٌ - وَلَدَ roditi
 وَلَادَةٌ rođenje
 وَلَايَةٌ - وَلَّى upravljati
 وَلَّى - وَلَّى slijediti iza nečega, biti do nečega

هَرَمٌ

- وَلِعَ (بِ) يُولَعُ i odati se nečem
 وَلَوْلَ - وَلَوْلَ pomagati, jaukati
 وَلِيٌّ, pl. أَوْلِيَاءُ, prijatelj; pomoćnik; skrbnik
 وَلِيٌّ, pl. أَوْلِيَاءُ اللَّهِ, Božji ugodnik, dobri
 وَهَبَ - وَهَبَ pokloniti
 وَهْمٌ, pl. أَوْهَامٌ, pričinjanje, umišljenost, uobraženje
 وَجَّ teško!
 وَجَّ Teško tebi!
 وَيلٌ jao, teško!
 وَيلٌ له Teško njemu!

هـ

- هَآ eto
 هَائِلٌ strahovit
 هَاتِ daj!
 هَاتَانِ te dvije
 هَادٍ, pl. هُدَاةٌ, voda
 هَاشِمِيّ Hašimija
 هَوْلَاءُ ovi, ove
 هُبُوبٌ puhati vjetar
 هَتَفَ - هَتَفَ zvat; klicati
 هَجْرَةٌ seoba
 هَدَمَ - هَدَمَ srušiti, porušiti

- هُدُودٌ pupavac
 هِدَايَةٌ - هَدَى uputiti
 هُدُوءٌ - هَدَأَ smiriti se
 هُدًى uputa
 هَدِيَّةٌ, pl. هَدَايَا, dar, poklon
 هَذَا, pl. هَؤُلَاءِ, ovaj
 هَذِهِ, pl. هَؤُلَاءِ, ova
 هَرَبَ - هَرَبَ pobjeći, umaknuti
 هَرَمٌ - هَرَمَ ostarjeti
 هَرَمٌ, pl. أَمْهَامٌ, piramida

هَزْ

- هَزْ هَزْ تRESTI, vrtjeti
 هَزْ هَزْ - هَزْ osmjehnuti se,
 raspoložiti se
 هَكَذَا ovako
 هَلْ je li, da li?
 هَلْ لَكَ Želiš li?
 هَلَا neka, da li ne?
 هَلَاكَ - هَلَاكَ propasti;
 umrijeti
 هَلَاكَ - هَلَاكَ potrošiti,
 upropastiti
 هَلَمْ Ovamo!
 هَلَمْ جَرًّا i tako dalje
 هُمْ oni
 هُمْ, pl. هُمُو, briga
 هُمْ, pl. هُمُو, veledušje;
 poduzetnost, nastojanje
 هُمْ, s. هُمُو, veledušja,
 poduzetnosti
 هُمُهُم - هُمُهُم rzati
 هُنْ stvar
 هُنْ one
 هُنَا ovdje

يَتِيمٌ

- هَنَا tamo
 هُنَا tamo
 هُنَاكَ tamo
 هُو, pl. هُمْ, on
 هَوَانٌ poniženje
 هُودٌ Židovi
 هَوْلٌ - هَوْلٌ prestrašiti
 هَوْلٌ, pl. أَهْوَالٌ, strah
 هَوْنًا lako, blago
 هَوَى - هَوَى ljubiti, voljeti
 هَوَى - هَوَى pasti
 هَهُنَا ovdje
 هِيَ, pl. هُنَّ, ona
 هَيَّا Hajde!
 هَيَّاْنَا Hajdemo, dižimo se!
 هَيْئَةٌ, pl. هَيْئَاتٌ, oblik, stanje
 هَيْبَةٌ - هَيْبَةٌ bojati se
 هَيْجَانٌ - هَيْجَانٌ uzburkati se,
 pobuniti se
 هَيْعَاتٌ daleko je, velika je
 razlika!

ي

- يَا أَيُّهَا, يَا o!
 يَا اللَّهُ Bože!
 يَا زَيْدَ U pomoć Zejde!
 يَا زَيْدَ U pomoć Zejdu!

- يَا عَجَبًا, يَا لَلْعَجَبِ o čuda!
 يَأْسٌ - يَأْسٌ očajavati,
 izgubiti nadu
 يَتَامَى, pl. يَتَامَى, siročić

يَدٌ

يَدٌ, pl. أَيْدٍ, ruka
 يَدَوِيٌ ručni
 يَسَارَةٌ lijevo
 يَسَرَ - يَسَرٌ kockati se
 يُسَرٌ olakšica, lakoća
 يَقُظٌ vrlo oprezan; budan
 يَقِينٌ uvjerenje
 يَمِينٌ more
 يَمِينٌ desno
 يَنْعَ - يَنْعٌ dozreti
 يَوْمٌ, pl. أَيَّامٌ, dan
 يَوْمُ الْآحَدِ nedjelja
 يَوْمُ الْاِثْنَيْنِ ponedjeljak

يَهُودِيٌّ

يَوْمُ الْأَرْبَعَاءِ srijeda
 يَوْمُ الْاِثْنَاءِ utorak
 يَوْمُ الْخَمِيسَةِ petak
 يَوْمُ الْخَمِيسِ četvrtak
 يَوْمُ السَّبْتِ subota
 يَوْمُ الْعِيدِ blagdan
 يَوْمُ الْقِيَامَةِ sudnji dan
 يَوْمًا jednoga dana,
 nekada
 الْيَوْمُ danas
 يَوْمَئِذٍ tada, toga dana
 يَوْمُكَ danas
 يَهُودِيٌّ, zb. im. يَهُودٌ, Židov.

Štamparske pogreške

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno:</i>	<i>Ispravno:</i>
4	22	زَيْدٌ	زَيْدٌ
5	15	(crveniji od)	crveniji od
9	4	أُمُّ عَطِيَّةَ	أُمُّ عَطِيَّةَ
9	9	أَلْهَاشِي	أَلْهَاشِي
14	5	قَتِيلٌ	قَتِيلٌ
15	10	općih	zajedničkih
15	21	- اه	- اه
15	22	حُبْلِيَّاتٌ	حُبْلِيَّاتٌ
27	16	مُحَمَّدٌ	مُحَمَّدٌ
35	17	أَلْوُلُو	أَلْوُلُو
40	22	أَنْتَ صَالِحٌ	أَنْتَ صَالِحٌ
50	4	طَابَ زَيْدٌ أَبَا	طَابَ زَيْدٌ أَبَا
53	11	مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ	مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ
54	17	إِنْ خَيْرًا	إِنْ خَيْرًا
56	12	دَارُ زَيْدٍ	دَارُ زَيْدٍ
59	3	a uistinu je on predikat	a uistinu je on po smislu predikat
59	10	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ
61	18	بَدَلُ الْكُلِّ	بَدَلُ الْكُلِّ
93	2	أَنِّي يُحْيِي	أَنِّي يُحْيِي
95	15	كَأَنَّ	كَأَنَّ
116 I stupac	24	أَذْرُعُ	أَذْرُعُ
119 I stupac	15	إِسْتِغَاثَ	إِسْتِغَاثَ
119 II stupac	21	إِسْتِمَالَ	إِسْتِمَالَ
125 II stupac	8	فَاضِلٌ	فَاضِلٌ
127 I stupac	5	لَا	أَلَا

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno:</i>	<i>Ispravno:</i>
127 I stupac	7	لَا فِي	إِلَّا فِي
137 I stupac	5	بَلَى - بَلَى	بَلَى - بَلَى
137 I stupac	6	بَلِيَّةٌ	بَلِيَّةٌ
138 I stupac	17	تَأْخِيرُ	تَأْخِيرُ
145 I stupac	17	تَنْبُو	تَنْبُو
155 II stupac	13	حَقَائِقُ	حَقَائِقُ
156 I stupac	1	خَزَائِنُ	خَزَائِنُ
156 I stupac	10	حِصَالُ	حِصَالُ
156 II stupac	14	خَفَى - خَفَاءُ	خَفَى - خَفَاءُ
157 I stupac	22	أَدْوَاهُ	أَدْوَاهُ
161 II stupac	27	رَدِئُ	رَدِئُ
164 I stupac	10	سَائِرُ الشَّيْبِيَّيْنَ	سَائِرُ الشَّيْبِيَّيْنَ
165 I stupac	20	تَخَيَّرَ (من) -	تَخَيَّرَ (من) -
165 I stupac	21	تَخَيُّ	تَخَيُّ
170 I stupac	1	شَهَدَ -	شَهَدَ -
171 II stupac	18	صَفَا - صَفَرُ	صَفَا - صَفَرُ
172 I stupac	2	صَلَاتُ	صَلَاتُ
172 I stupac	11	صَلَّى - صَلَّى	صَلَّى - صَلَّى
176 I stupac	9	عَثَرَ - عَثَرُ	عَثَرَ - عَثَرُ
176 II stupac	20	عَذْرَاهُ	عَذْرَاهُ
182 II stupac	5	فَقَى	فَقَى
188 II stupac	24	كَدَّرَ -	كَدَّرَ -
189 II stupac	15	كَفُو	كَفُو
192 II stupac	16	مَا فَقَى	مَا فَقَى
٢	zadnji	كَذَلِكَ	كَذَلِكَ
٤	4	فِي النَّارِ	فِي النَّارِ
١٢	zadnji	بِأَسَا	بِأَسَا
١٤	7	تَقْصُفُ	تَقْصُفُ

Sadržaj

II DIO

SINTAKSA

Strana

SINTAKSA IMENA	3
Određena i neodređena imena	7
Vlastite imenice	8
Lične zamjenice	9
Određeni član i nunacija	10
Vokativ	12
Rod imena	13
Imena ženskog roda	13
Broj imena	15
Deklinacija	16
Imena koja se mijenjaju po nepotpunoj deklinaciji	18
Promjena na kraju imena	21
Promjena prema položaju riječi	23
Nepromjenljiva imena	24
Padeži	26
Nominativi	26
Infinitiv	27
Izvedena imena	28
Glagol i njegov subjekat	30
Slaganje glagola sa svojim subjektom	32
Čestica أَنَّ i إِنَّ	38
Akuzativi	43
Opći objekat	43
Objekat	44
Akuzativ mjesta ili vremena	46
Akuzativ uzroka ili svrhe	47
Akuzativ uz riječ أَلْمَفْعُولُ بِهِ (وَأَ)	48
Akuzativ stanja	48
Akuzativ koji pobliže označuje nešto	50
Akuzativ izuzimanja	52
Predikat glagola كَانَ i njemu sličnih glagola	54
Subjekt čestice إِنَّ i sličnih čestica	54

Subjekat iza niječne čestice <i>Ÿ</i>	55
Predikat čestica <i>Ÿ</i> i <i>Ÿ</i>	55
Genitivi	55
Dodatak o padežima	57
SINTAKSA GLAGOLSKIH OBLIKA:	
Prelazni i neprelazni glagoli	62
Intranzitivni glagoli	62
Tranzitivni glagoli	65
Aktiv i pasiv	68
Pomoćni glagoli	70
Glagolska vremena	73
Glagolski načini	76
SINTAKSA ČESTICA	79
Prijedlozi	79
Pravi prijedlozi	79
Prijedlozi koji su postali od imenica	87
Prilozi	90
Veznici	93
REČENICA	96
Niječna rečenica	98
Upitna rečenica	99
Odnosna rečenica	100
Rečenica koja označuje stanje	101
Pogodbena rečenica	101
Bilješka	105
RJEČNIK	109
Štamparske pogreške	213
ČITANKA	Λ. - 2

على مَبْلَغٍ استطاعتهم ، وكان فيهم الملوكُ الذين تَحْمِلُهُمْ عِزَّةُ الملكِ
على مُعَانَدَتِهِ ، والامراء الذين يدعُوهم السلطانُ إلى مُنَاوَأَتِهِ ، و
الخطباء والشعراء والكَتَّاب الذين يَشْمَخُونَ بِأُتُوفِهِمْ عن مُتَابَعَتِهِ .
وقد اشتدَّ جميع أولئك في مقاومته ، وانهاؤوا بِشَوَاهِمٍ عليه استكبارا
عن الخضوع ، وتمسُّكا بما كانوا عليه من أديان آبائهم وَحِمَةٍ لعقائدهم
وعقائدِ أسلافهم . وهو مع ذلك يُخْطِئُ آرائهم ، وَيُسَقِّهُ أَحْلَامَهُمْ ،
ويحتقر أصدانهم ، ويدعُوهم إلى ما لم تَعْهَدُهُ أَيَّامُهُمْ ولم تَخْفِقْ
لِللَّهِ أَعْلَامُهُمْ ، ولا حُجَّةَ له بين يَدَيِ ذَلِكَ كَلِمَةٍ إِلَّا تَحْدِيهِمْ
بِالْأَيَّانِ بِمَثَلِ أَقْصَرِ سُورَةٍ مِنْ ذَلِكَ الْكِتَابِ أَوْ بَعَثَ سُورٍ مِنْ
مِثْلِهِ وَكَانَ فِي اسْتَطَاعَتِهِمْ أَنْ يَجْمَعُوا إِلَيْهِ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَالْقُصَصَاءِ وَ
البلغاء ما شاءوا لِيَأْتُوا بِشَيْءٍ مِنْ مِثْلِ مَا أَتَى بِهِ لِيُبْطِلُوا الْحُجَّةَ وَيُفْحِمُوا
صَاحِبَ الدَّعْوَةِ .

جاءنا الخير المتواتر أَنَّهُ مَعَ طُولِ زَمَنِ التَّحَدِّيِّ ، وَلِجَاجِ
القوم في التَّعَدِّيِّ ، أَصِيبُوا بِالْعَجْزِ ، وَرَجَعُوا بِالْخِيبَةِ وَحَقَّتْ لِلْكِتَابِ
العزيز الكلمةُ العُلْيَا على كُلِّ كَلَامٍ .

أَخَذَ الْعُلَمَاءُ مِنَ الْمَلَلِ الْمُخْتَلَفَةِ عَلَى مَا أَفْسَدُوا مِنْ عَقَائِدِهِمْ وَمَا
خَلَطُوا فِي أَحْكَامِهِمْ ، وَمَا حَرَّفُوا بِالتَّأْوِيلِ فِي كُتُبِهِمْ . وَشَرَعَ لِلنَّاسِ
أَحْكَامًا تَنْطَبِقُ عَلَى مَصَالِحِهِمْ ، وَظَهَرَتِ الْفَائِدَةُ فِي الْعَمَلِ بِهَا وَ
الْمَحَافَظَةِ عَلَيْهَا ، وَقَامَ بِهَا الْعَدْلُ ، وَانْتَضَمَ بِهَا شَمْلُ الْجَمَاعَةِ مَا كَانَتْ
عِنْدَ حَدِّ مَا قَرَّرَهُ ، ثُمَّ عَظُمَتِ الْمَضَرَّةُ فِي إِهْمَالِهَا وَالْانْحِرَافِ عَنْهَا
أَوَّالْبَعْدِ بِهَا عَنِ الرُّوحِ الَّذِي أَوْدَعَتْهُ ، فَفَاقَتْ بِذَلِكَ جَمِيعَ الشَّرَائِعِ
الْوَضِيعَةِ كَمَا يَتَبَيَّنُ لِلنَّاضِرِ فِي شَرَائِعِ الْأُمَمِ . ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ بِحُكْمِ
وَمَوَاعِظِ وَآدَابِ تُخَشِّعُ لَهَا الْقُلُوبَ ، وَتَهَيِّئُ لِقَبُولِهَا الْعُقُولَ ،
وَتَنْصَرِفُ وَرَائِهَا الْهِمَمُ ، أَنْصَرَفَ فِي السَّبِيلِ الْأُمَمُ .

زُلَّ الْقُرْآنُ فِي عَصْرِ اتَّفَقَ الرِّوَاةُ وَتَوَاتَرَتِ الْأَخْبَارُ عَلَى أَنَّهُ
أَرْقَى الْأَعْصَارِ عِنْدَ الْعَرَبِ وَأَنْغَزَرُهَا مَادَّةٌ فِي الْفَصَاحَةِ ، وَأَنَّهُ الْمَتَّازُ
بَيْنَ جَمِيعِ مَا تَقَدَّمَهُ بِوَفَرَةٍ رِجَالُ الْبَلَاغَةِ ، وَفِرْسَانُ الْخُطَابَةِ ، وَأَنْتَهَسُ
مَا كَانَتْ الْعَرَبُ تُتَنَافَسُ فِيهِ مِنْ ثَمَارِ الْعَقْلِ وَنَتَائِجِ الْفِطْنَةِ وَالذِّكَاةِ
هُوَ الْغَلَبُ فِي الْقَوْلِ ، وَالسَّبْقُ إِلَى إِصَابَةِ مَكَانِ الْوُجْدَانِ مِنَ الْقُلُوبِ ،
وَمَقَرُّ الْإِدْعَانِ مِنَ الْعُقُولِ ، وَتَفَانِيهِمْ فِي الْمَفَاخِرَةِ بِذَلِكَ مِمَّا لَا يُحْتَاجُ
إِلَى الْإِطَالَةِ فِي بَيَانِهِ .

تَوَاتَرَ الْخَبَرُ كَذَلِكَ بِمَا كَانَ مِنْهُمْ مِنَ الْحِرْصِ عَلَى مُعَارَضَةِ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالتَّيَاسُّعِ الْوَسَائِلَ قَرِيبَهَا وَبَعِيدَهَا
لِإِبْطَالِ دَعْوَاهُ وَتَكْذِيبِهِ فِي الْإِخْبَارِ عَنِ اللَّهِ ، وَإِتْيَانِهِمْ فِي ذَلِكَ

حفظاً لِعَرْضِكَ وَعَرْضِ بَنَتِكَ وَصِيَاَتِكَا مِنَ الْعَارِ . وَقَدْ أَمَرْتُ
لَا بَنَتَكَ بِعَشْرَةِ آلَافِ دَرَاهِمٍ حَيْثُ أَخْبَرْتَنِي بِحَقِيقَةِ الْأَمْرِ . وَأَنَا أَسْأَلُكَ
أَنْ تَأْذِنَ لِي فِي تَرْوِيجِهَا مِنْهُ ، فَقَالَ الشَّيْخُ : أَيُّهَا الْأَمِيرُ قَدْ أَذِنْتُ لَكَ
فِي ذَلِكَ . فَمَحَمَّدُ اللَّهِ خَالِدٌ وَأَتْنِي عَلَيْهِ ، وَخَطَبَ خُطْبَةً حَسَنَةً ، (وَأَدْرَكَ
شَهْرَ زَادَ الصَّبَاحِ فَسَكَتَ عَنِ الْكَلَامِ الْمُبَاحِ) .

٧١

❦ من رسالة التوحيد للشيخ محمد عبده ❦

❦ القرآن ❦

جَاءَنَا الْخَيْرُ الْمَتَوَاتِرُ الَّذِي لَا تَتَطَرَّقُ إِلَيْهِ الرَّيْبَةُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي نَشَأَتِهِ وَأَيْمَتِهِ عَلَى الْحَالِ الَّتِي ذَكَرْنَا ، وَ
تَوَاتَرَتْ أَخْبَارُ الْأُمَمِ كَافَّةً عَلَى أَنَّهُ جَاءَ بِكِتَابٍ قَالَ : إِنَّهُ أُنْزِلَ
عَلَيْهِ ، وَأَنَّ ذَلِكَ الْكِتَابَ هُوَ الْقُرْآنُ الْمَكْتُوبُ فِي الْمَصَاحِفِ ، الْمَحْفُوظُ
فِي صَدْرِ مَنْ عُنِيَ بِحِفْظِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى الْيَوْمِ . كِتَابٌ حَوَى مِنْ
أَخْبَارِ الْأُمَمِ الْمَاضِيَةِ مَا فِيهِ مُعْتَبَرٌ لِلْأَجْيَالِ الْحَاضِرَةِ وَالْمُسْتَقْبَلَةِ ؛ نَقَّبَ عَلَى
الصَّحِيحِ مِنْهَا ، وَغَادَرَ الْأَبَاطِيلَ الَّتِي أَلْحَقَهَا الْأَوْهَامُ بِهَا ، وَنَبَّهَ عَلَى
وَجْهِ الْعِبَرَةِ فِيهَا . حَكَى عَنِ الْأَنْبِيَاءِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُصَّ عَلَيْنَا مِنْ
سَيَرِهِمْ ، وَمَا كَانَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ أُمَمِهِمْ ، وَبَرَآئِهِمْ تَمَاماً رَمَاهُمْ بِهِ أَهْلُ
دِينِهِمُ الْمُعْتَقِدُونَ بِرِسَالَتِهِمْ .

الأمير! لا تَجَلْ بالقطع حتى تقرأ هذه الرقعة؛ ثم دفعت إليه رقعة ففتحها خالد وقرأها فاذا مكتوب فيها هذه الأبيات :

أخالدُ هذا مستهامٌ مُتَمِّمٌ رمته لحاظي عن قِيَّي الحمالق
فأصماه سهمُ اللحظ مني لأنَّه حليف جوى من دانه غير فائق
أقرَّ بما لم يقترفه كأنَّه رأى ذاك خيرا من هتيكة عاشق
فمها عن الصبِّ الكئيب فأنَّه كريم السجيا في الورى غير سارق

فلما قرأ خالد الأبيات تنحى، وانفرد عن الناس وأحضر المرأة، ثم سألها عن القصة فأخبرته بأن هذا الفتى عاشق لها، وهى عاشقة له . وإنما أراد زيادتها فتوجه إلى دار أهلها ورمى حجرا فى الدار ليُعْلِمَها بمجيئه فسمع أبوها وإخوتها صوت الحجر فصعدوا إليه فلما أحس بهم جمع قماش اليت كَلَّه ، وأراهم أنَّه سارق سترأ على معشوقته . فلما رأوه على هذه الحالة أخذوه . وقالوا : هذا سارق ، وأتوا به إليك فاعترف بالسرقة وأصرَّ على ذلك حتى لا يفضحنى ، و قد ارتكب هذه الأمور من رَمَى نفسه بالسرقة لفرط مروءته، وكرم نفسه فقال خالد إِنَّه لخليق بأن يُسَمَفَ بمراده ، ثم استدعى الفتى إليه فقبله بين عينيه ، وأمر باحضار أبى الجارية ، وقال له : يا شيخ إنا كُنَّا عزمنا على إنفاذ الحكم من هذا الفتى بالقطع ، ولكن الله عزَّ وجلَّ قد حفظه من ذلك . و قد أمرت له بعشرة آلاف درهم لبذله يده

(وفي ليلة اثنتين وأربعين وثلاثمائة) قالت : بلغني أيها الملك السعيد أنّ خالدًا بعد أن تحدث مع الشاب أمر به إلى السجن فمكث فيه ليلته ، فلما أصبح الصباح حضر الناس ينظرون قطع يد الشاب ، ولم يبقَ أحد في البصرة . ثم استدعى بالقضاة وأمر باحضار الفتى ، فأقبل يحجل في قيوده ولم يره أحد من الناس إلا بكى عليه ، وارتفعت أصوات النساء بالنحيب ، فأمر القاضي بتسكين النساء . ثم قال : إن هؤلاء القوم يزعمون أنك دخلت دارهم وسرقت مالهم فلعلك سرقت دون النصاب ؟ قال : بل سرقت نصابًا كاملاً . قال : لعلك شريك القوم في شيء منه ؟ قال : بل هو جميعه لهم لا حق لي فيه . فغضب خالد ، وقام إليه بنفسه ، و ضربه على وجهه بالسوط وقال متمثلاً بهذا البيت :

يريد المرء أن يُعطى مناه ويأبى الله إلا ما يريدُ

ثم دعا بالجزّار ليقطع يده فحضر وأخرج السكين ومدّ يده و وضع عليها السكين ، فبادرت جارية من وسط النساء عليها أطمارٌ و سِخَةٌ فصرخت ودمت نفسها عليه ، ثم أسفرت عن وجه كأنه القمر ، وارتفع في الناس ضجة عظيمة ، و كاد أن يقع بسبب ذلك فتنة طائفة الشرر ، ثم نادى تلك الجارية بأعلى صوتها ناشدتك الله أيها

قال أيها الأمير: لا يَقَعُ في نفسك شيء سوى ما اعترفتُ به عندك
وليس لي قصةٌ أشرحها إلا أنني دخلت دار هؤلاء فسرقتُ ما
أمكنني، فأدركوني، وأخذوه مني وحملوني إليك. فأمر خالد
بحبسه، وأمر مناديا ينادي بالبصرة: ألا من أحب أن ينظر إلى
عقوبة فلان اللص وقطع يده فليحضر من العداة إلى المحلّ الفلاني.
فلما استقر الفتى في الحبس ووضعوا في رجليه الحديد تنفّس الصعداء
وأفاض العبرات. وأنشد هذه الايات:

هَدَدَنِي خَالِدٌ بِقَطْعِ يَدِي إِنْ لَمْ أُبْجِ عِنْدَهُ بِقِصَّتِهَا
فَقُلْتُ: هَيْهَاتَ أَنْ أُبَوِّحَ بِمَا تَضَمَّنَ الْقَلْبُ مِنْ مَحَبَّتِهَا!
قَطَعَ يَدِي بِالَّذِي اعْتَرَفْتُ بِهِ أَهْوَنُ لِقَلْبٍ مِنْ فَضِيحَتِهَا

فَسَمِعَ ذَلِكَ الْمُؤَكَّلُونَ بِهِ، فَأَتَوْا خَالِدًا وَ أَخْبَرُوهُ بِمَا حَصَلَ مِنْهُ. فَلَمَّا
جَنَّ اللَّيْلُ أَمَرَ بِاحْضَارِهِ عِنْدَهُ، فَلَمَّا حَضَرَ اسْتَنْطَقَهُ فَرَأَهُ عَاقِلًا
أَدْبِيًا فَطِنًا ظَرِيفًا لَبِيبًا. فَأَمَرَ لَهُ بِطَعَامٍ، فَأَكَلَ وَتَحَدَّثَ مَعَهُ سَاعَةً،
ثُمَّ قَالَ لَهُ خَالِدٌ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ لَكَ قِصَّةَ غَيْرِ السَّرْقَةِ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ
وَحَضَرَ النَّاسُ وَحَضَرَ الْقَاضِي وَسَأَلَكَ عَنِ السَّرْقَةِ فَأَنْكَرَهَا وَادَّكَّرَ
مَا يَدْرِي عَنْكَ حَدَّ الْقَطْعِ، فَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
«ادْرُؤُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ» ثُمَّ أَمَرَهُ إِلَى السِّجْنِ (وَأَدْرَكَ شَهْرَ رَجَدِ
الصَّبَاحُ فَسَكَتَتْ عَنِ الْكَلَامِ الْمُبَاحِ).

﴿ من كتاب ألف ليلة و ليلة ﴾

حكاية خالد بن عبد الله القسريّ مع الشاب السارق .

ومما يحكى أنّ خالد بن عبد الله القسريّ كان أمير البصرة فجاء إليه جماعة متعلقون بشابّ ذى جمالٍ باهرٍ ، وأدبٍ ظاهرٍ ، وعقلٍ وافرٍ ، وهو حسن الصورة طيّب الرائحة ، وعليه سكينة ووقار ، فقدموه إلى خالد فسألهم عن قصّته ، فقالوا : هذا لصٌ أصنّاه البارحة في منزلنا ، فنظر إليه خالد فأعجبه حسنُ هيئته ونظافته . فقال : خلّوا عنه . ثمّ دنا منه ، وسأله عن قصته فقال : إنّ القومَ صادقون فيما قالوه والأمر على ما ذكروا . فقال له خالد : ما حملك على ذلك وأنت في هيئةٍ جميلةٍ وصورةٍ حسنةٍ . قال : حملنى على ذلك الطمعُ في الدنيا وقضاء الله سبحانه وتعالى . فقال له خالد : تَكَلَّمْتُكَ أَثْمَكَ ! أما كان لك في كمالِ عقلك و حسن أدبك زاجر يذجرك عن السرقة . قال : دع عنك هذا أيها الأمير ! و امض إلى ما أمر الله تعالى به فذلك بما كسبت يدي ، و ما الله بظلامٍ للعبيد . فسكت خالدٌ ساعةً يفكر في أمر الفتى ، ثمّ أدناه منه وقال له : إنّ اعترافك على رؤوس الأشهاد قد رابى وأنا ما أظنك سارقا ، ولعلّ لك قصّةً غير السرقة فأخبرنى بها .

أنه رأى الفيل حين بنيت يصعد بالحجارة إلى أعلاها وهي من بناء
السلطان مُعزِّ الدين بن ناصر الدين بن السلطان غياث الدين و أراد
السلطان قطب الدين أن يبني بالصحن الغربي صومعة أعظم منها فبنى
مقدار الثلث منها واختُرمَ دون تمامها و أراد السلطان محمد إتمامها ثم
ترك ذلك تشاءماً . وهذه الصومعة من عجائب الدنيا في ضخامتها و
سعة ممرها بحيث تصعدُها ثلاثة من القِيَلَةِ متقارئةً وهذا الثلث المبنى
منها مساوٍ لارتفاع جميع الصومعة التي ذكرنا أنها بالصحن الشمالى و
صعدتها مرة فرأيت مُعظم دُور المدينة و عاينت الأسوار على ارتفاعها
و سموها منخطة . و ظهر لى الناس فى أسفلها كأنهم الصبيان الصغار و
يظهر لناظرها من أسفلها أن ارتفاعها ليس بذلك لعِظَم جرمها و
سعتها و كان السلطان قطب الدين أراد أن يبني أيضا مسجدا
جامعا بِسِيرَى المسمَاة دار الخلافة فلم يتم منه غير الحائط القبلى
و المحراب و بناء بالحجارة البيض و السود و الحمر و الخضضر
و لو كمل لم يكن له مثل فى البلاد و أراد السلطان محمد إتمامه
و بعث عُرفاءَ البناء ليقدرُوا النفقة فيه فزعموا أنه ينفق فى إتمامه خمسة
و ثلاثون لَكاً فترك ذلك استكثارا له و أخبرنى بعض خواصه أنه
لم يتركه استكثارا لكنه تشاءم به لما كان السلطان قطب الدين قد
قتل قبل تمامه .

﴿ ذكر جامع دِهلي ﴾

و جامع دِهلي كبير السَّاحة حيطانه وسقفه وفرشه كل ذلك من الحجارة البيض المنحوتة أبدع نحت ماصقة بالرصاص أَتَقْنِ الصَّاق ولا خشبة به أَصْلا وفيه ثلاث عشرة قَبَّة من حجارة ومنبره أيضا من الحجر وله أربعة من الصَّحون وفي وسط الجامع العمود الهائل الذي لا يدرى من أى المعادن هو ذَكَرَ لى بعض حكمائهم أَنَّهُ يسمي هَفْت جُوش (بفتح الهاء وسكون الفاء وتاء مَعْلُوءَة وجيم مضمومة وآخره شين مُعْجِمة) ومعنى ذلك سبعة معادن وَأَنَّهُ مؤلف منها وقد جُلِّيَ من هذا العمود مقدار السَّابَّة ولذلك المَجْلُو منه بَرِيق عظيم ولا يُوْثِر فيه الحديد وطوله ثلاثون ذراعا وَأَدْرنا به عِمامة فكان الذى أَحاط بدائرته منها ثمانى أَذرع وعند الباب الشرقى من أَبواب المسجد صَنمان كبيران جدًّا من النحاس مطروحان بالأرض قد أَصْقا بالحجارة وَيَطَأُ عليهما كل داخل إلى المسجد أو خارج منه وكان موضع هذا المسجد بُدْخَانَةٌ وهو بيت الأصنام فلما أَفْتِحت جعل مسجدا وفى الصحن الشمالى من المسجد الصومعة التى لا نظير لها فى بلاد الاسلام وهى مبنية بالحجارة الحمر خلافا لحجارة سائر المسجد فانها بيض وحجارة الصومعة منقوشة وهى سامية الارتفاع وتَفَافِئُها من الذهب الخالص وسعة ممرها بحيث تصعد فيه الفِيلَةُ . حدَّثنى من أَثَقَ به

(بفتح الهمزة وإسكان الصاد وفتح الطاء المهملتين وسكون النون وضم
الباء الموحدة وواو مدٍّ ولام) وهو بالعدوة الشرقية من النهر وفيه
سكنى السلطان وأرباب دولته وسائر الناس وأسواقه وشوارعه
مفروشة بالصفائح منسعة وأهل كل صناعة على حدة لا يشاركونهم
سواهم وعلى كل سوق أبواب تسدّ عليه بالليل وأكثر الصناعات و
الباعة بها النساء والمدينة في سفح جبل داخل في البحر نحو تسعة أميال
وعرضه مثل ذلك وأكثر وفي أعلاه قلعة صغيرة وقصر السلطان
والسور يُحيط بهذا الجبل وهو مانع لا سبيل لأحد إليه من جهة
البحر وفيه نحو ثلاث عشرة قرية عامرة والكنيسة العظمى هي في
وسط هذا القسم من المدينة وأما القسم الثاني منها فيسمى القلطة (بنين
معجمة ولام وطاء مهملة مفتوحة) وهو بالعدوة الغربية من النهر شبيه
برباط القتح في قربه من النهر وهذا القسم خاص بنصارى الافرنج
يسكنونه وهم أصناف فمنهم الجنويون والبنادقة وأهل رومية وأهل
إفرانسة وحكمهم إلى ملك القسطنطينية يقدم عليهم منهم من يرتضونه و
يسمونه القنص وعليهم وظيفة في كل عام لملك القسطنطينية وربما استعصوا
عليه فيحاربهم حتى يصلح بينهم البأبة وجميعهم أهل تجارة ومراسمهم من أعظم
المراسم رأيت به نحو مائة جفن من القراقير وسواها من الكبار وأما الصغار
فلا تحصى كثرة وأسواق هذا القسم حسنة إلا أن الأقدار غالبية عليها
ويشتمها نهر صغير قدّر نجس وكنائسهم قدرة لا خير فيها .

﴿ ذكر أرض الظلّة ﴾

و كنت أردت الدخولَ إلى أرض الظلّة و الدخولُ إليها من بُلقارَ و بينهما أربعون يوماً ثم أضربت عن ذلك لِعِظَمِ المؤونة فيه و قِلَّةِ الجَدوى و السفر إليها لا يكون إلا في عجلات صغار تجرّها كلاب كبار فان تلك المفازة فيها الجليد فلا يثبت قدم الآدمي و لا حافر الدّابة فيها و الكلاب لها الأظفار فتثبت أقدامها في الجليد و لا يدخلها إلا الأقوياء من التجّار الذين يكون لأحدهم مائة عجلة أو نحوها مُوقرةً بطعامه و شرابه و حطبه فانها لا شجر فيها و لا حجر و لا مدر و الدليل بتلك الأرض هو الكلب الذي قد سار فيها مرارا كثيرة و تنتهي قيته إلى ألف دينار و نحوها و تربط العربية إلى عنقه و يقرن معه ثلاثة من الكلاب و يكون هو المقدّم و تتبعه سائر الكلاب بالعربات فاذا وقف و قفت و هذا الكلب لا يضربه صاحبه و لا ينهره .

﴿ ذكر مدينة القُسطنطينيّة ﴾

وهي متناهية في الكبر منقسمة بقسمين بينهما نهر عظيم المدّ و الجزر على شكل وادى سلا من بلاد المغرب و كانت عليه فيما تقدّم قنطرة مبنية فخرت و هو الآن يعبر في القوارب و اسم هذا النهر أَبْسُمِي (بفتح الهمزة و إسكان الباء الموحدة و ضم السين المهملة و كسر الميم و ياء مدّ) و أحد القسمين من المدينة يسمى أَصْطَنْبُول

افتح لنا أبواب رحمتك ومغفرتك يا أرحم الراحمين . وداخل الكعبة المشرفة مفروش بالرخام المُجَزَّع وحيطانه كذلك وله أعمدة ثلاثة طَوَال مُفَرَّطَةُ الطُّول من خشب السَّاج بين كل عمود منها وبين الآخر أربع خُطىَّ وهى متوسطة فى الفضاء داخل الكعبة يقابل الأوسط منها نصف عرض الصَّفح الذى بين الركنين العراقى والشامى . وسُتور الكعبة الشريفة من الحرير الأسود مكتوبٌ فيها بالأبيض وهى تتلأأ عليها نوراً وإشراقاً وتُكسى جميعها من الأعلى إلى الأرض .

﴿ ذَكَرَ سَفَرى إِلَى مَدِينَةِ بُلْغَارَ ﴾

وكنت سمعت بمدينة بُلْغَارَ فَأَرَدْتُ التَّوَجَّهَ إِلَيْهَا لِأَرى مَا ذَكَرَ عَنْهَا مِنْ انْتِهَاءِ قِصَرِ اللَّيْلِ بِهَا وَقِصَرِ النَّهَارِ أَيْضاً فِي عَكْسِ ذَلِكَ الْفَصْلِ وَكَانَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ مُحَلَّةِ السُّلْطَانِ مَسِيرَةُ عَشْرِ فُطُلُبَتْ مِنْهُ مِنْ يَوْصَلُنِى إِلَيْهَا فَبَعَثَ مَعِى مَنْ أَوْصَلَنِى إِلَيْهَا وَرَدَّنِى إِلَيْهِ . وَصَلْتُهَا فِي رَمَضَانَ فَلَمَّا صَلَّيْنَا الْمَغْرِبَ أَفْطَرْنَا وَأَذِنَ بِالْعِشَاءِ فِي أَثْنَاءِ إِفْطَارِنَا فَصَلَّيْنَاهَا وَصَلَّيْنَا التَّرَافِيعَ وَالشَّفْعَ وَالْوِزْرَ وَطَلَعَ الْفَجْرُ إِثْرَ ذَلِكَ . وَكَذَلِكَ يَقْصُرُ النَّهَارُ بِهَا فِي فَصْلِ قِصَرِهِ أَيْضاً وَأَقَمْتُ بِهَا ثَلَاثًا .

المعظمة في الصفيح الذي بين الحجر الأسود والركن العراقي وبين
 الحجر الأسود عشرة أشبار. وذلك الموضع هو المسمى بالملتزم
 حيث يستجاب الدعاء وارتفاع الباب عن الأرض أحد عشر شبرا و
 نصف شبر وسعته ثمانية أشبار وطوله ثلاثة عشر شبرا وعرض
 الحائط الذي ينطوي عليه خمسة أشبار وهو مصفح بصفائح الفضة بديع
 الصنعة وعُضَادَتَاهُ وَعَتَبَتُهُ الْعُلْيَا مصفحات بالفضة وله نَقَارَتَانِ
 كبيرتان من فضة عليهما قفل ويُفتح الباب الكريم في كل يوم
 جمعة بعد الصلاة ويُفتح في يوم مولد رسول الله صلى الله عليه وسلم
 تسليما. وَرَسْمُهُمْ فِي فَحْهِ أَنْ يَضَعُوا كُرْسِيًّا شَبَهَ النَّبْرَ لَهُ دَرَجٌ وَ
 قَوَائِمُ خَشَبٍ لَهَا أَرْبَعُ بَكَرَاتٍ يَجْرِي الْكُرْسِيُّ عَلَيْهَا وَيَصْقُونَهُ إِلَى
 جِدَارِ الْكَعْبَةِ الشَّرِيفَةِ فَيَكُونُ دَرَجُهُ الْأَعْلَى مُتَصِلًا بِالْعَتَبَةِ الْكَرِيمَةِ ثُمَّ
 يَصْعَدُ كَبِيرُ الشَّيْئَيْنِ وَبِيَدِهِ الْمِفْتَاحُ الْكَرِيمُ وَمَعَهُ السِّدَّةُ فَيُفْسِكُونَ
 السِّتْرَ الْمُسَبَّلَ عَلَى إِبَابِ الْكَعْبَةِ الْمُسَمَّى بِالْبُرْقُعِ بِحَالٍ مَا يُفْتَحُ رِثْسُهُمُ
 الْبَابَ فَإِذَا فَتَحَهُ قَبْلَ الْعَتَبَةِ الشَّرِيفَةِ دَخَلَ الْبَيْتَ وَجَدَهُ وَسَدَّ الْبَابَ
 وَأَقَامَ قَدْرَ مَا يَرْكَعُ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ يَدْخُلُ سَائِرُ الشَّيْئَيْنِ وَيُسَدُّونَ
 الْبَابَ أَيْضًا وَيَرْكَعُونَ ثُمَّ يَفْتَحُ الْبَابَ وَيَبَادِرُ النَّاسُ بِالْدُخُولِ وَفِي
 أَثْنَاءِ ذَلِكَ يَقِفُونَ مُسْتَقْبِلِينَ الْبَابَ الْكَرِيمَ بِأَبْصَارِ خَاشِعَةٍ وَقُلُوبِ
 ضَارِعَةٍ وَأَيْدٍ مَبْسُوطَةٍ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَإِذَا فُتِحَ كَبُرُوا وَنَادَوْا : اللَّهُمَّ

جُدْرَانِهَا مَسَاطِبُ بَدُونِ حَتَّى أَوْعِنْدَ بَابِ إِبْرَاهِيمَ مَدْخُلُ مِنَ الْبِلَاطِ
الْغَرْبِيِّ فِيهِ سَوَارُ جَصِيَّةٍ . وَ لِلْخَلِيفَةِ الْمَهْدِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَلِيفَةِ أَبِي جَعْفَرِ
الْمُتَّصِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا آثَارُ كَرِيمَةٍ فِي تَوْسِيعِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِحْكَامِ
بَنَائِهِ . وَفِي أَعْلَى جِدَارِ الْبِلَاطِ الْغَرْبِيِّ مَكْتُوبٌ : أَمَرَ عَبْدُ اللَّهِ مُحَمَّدُ
الْمَهْدِيُّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَصْلَحَهُ اللَّهُ بِتَوْسِيعِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ لِحَاجِّ بَيْتِ اللَّهِ
وَعِمَارَتِهِ فِي سَنَةِ سَبْعٍ وَسِتِّينَ وَمِائَةٍ .

﴿ ذَكَرَ الْكَعْبَةُ الْمُعْظَمَةُ الشَّرِيفَةُ زَادَهَا اللَّهُ تَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا ﴾

وَالْكَعْبَةُ مِائَتَةٌ فِي وَسْطِ الْمَسْجِدِ وَهِيَ بِنَاءٌ مَرْبُوعٌ ارْتِفَاعُهَا فِي
الْهَوَاءِ مِنَ الْجِهَاتِ الثَّلَاثِ ثَمَانٍ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا وَمِنَ الْجِهَةِ الرَّابِعَةِ
الَّتِي بَيْنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا . وَ
عَرْضُ صَفْحَتِهَا الَّتِي مِنَ الرُّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ أَرْبَعَةٌ وَ
خَمْسُونَ شِبْرًا . وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ
إِلَى الرُّكْنِ الشَّامِيِّ وَعَرْضُ صَفْحَتِهَا الَّتِي مِنَ الرُّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الرُّكْنِ
الشَّامِيِّ مِنْ دَاخِلِ الْحِجْرِ ثَمَانِيَةٌ وَأَرْبَعُونَ شِبْرًا . وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ
الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرُّكْنِ الشَّامِيِّ إِلَى الرُّكْنِ الْعِرَاقِيِّ . وَ أَمَّا خَارِجُ
الْحِجْرِ فَانَّهُ مِائَةٌ وَعِشْرُونَ شِبْرًا . وَ الطَّوْفُ إِنَّمَا هُوَ خَارِجُ الْحِجْرِ .
وَبَنَاءُهَا بِالْحِجَارَةِ الصُّمِّ السُّمْرِ قَدْ أُلْصِقَتْ بِأُذْعَانِ الْإِلْصَاقِ وَأُحْكِمَتْ
وَأَشَدَّهُ فَلَا تَغْيِيرُهَا الْأَيَّامُ وَلَا تَوْثُرُ فِيهَا الْأَزْمَانُ . وَبَابُ الْكَعْبَةِ

المسجد ثلاثُ صَوَامِعَ . إحداها بشرقيه وهى من بناء الروم وبابها داخل المسجد وبأسفلها مَطَهْرَةٌ وبيوت للوضوء يغتسل فيها المعتكفون والملتزمون للمسجد ويتوضؤون . والصومعة الثانية بغربيّه وهى أيضا من بناء الروم . والصومعة الثالثة بشماله وهى من بناء المسلمين وعدد المؤذنين به سبعون مؤذنا .

❖ ذكر المسجد الحرام شرفه الله وكرمه ❖

والمسجد الحرام فى وسط مكة وهو متسع السّاحة طوله من شرقٍ إلى غربٍ أزيد من أربعمئة ذراع . حكى ذلك الأزرقي . وعرضه يقرب من ذلك . والكمة العظمى فى وسطه ومنظره بديع ومرآه جميل لا يتعاطى اللسان وصف بدائه . ولا يُحيط الوصفُ بحسن كماله وارتفاع حيطانه نحو عشرين ذراعا . وسقفه على أعمدة طوال مُصَطَفَّةٍ ثلاثة صفوف بأتقن صناعة وأجلها وقد انتظمت بلاطاته الثلاثة انتظاما عجيبا كأنها بلاط واحد و عدد سواريه الرخامية أربعمئة واحدة وتسعون سارية ما عدا الجصيّة التى فى دار النّدوة المزيّدة فى الحرم وهى داخله فى البلاط الآخذ فى الشمال ويقابلها المقام مع الركن العراقى . وفضاءها متصل يدخل من هذا البلاط اليه ويتصل بجدار هذا البلاط مساطبٌ تحت قسيّ حنايا يجلس بها المقرؤون والنساخون والحياطون وفى جدار البلاط الذى يقابله مساطب تماثلها وسائر البلاطات تحت

الثانية من شَرْقِي الصحن على هيئة الأخرى إلا أنها أصغر منها قائمة على ثمان من سوارى الرخام وتسمى قبة زين العابدين . والقبة الثالثة في وسط الصحن وهى صغيرة مُثَنَّة من رخام عجيب محكم الالتصاق قائمة على أربع سوار من الرخام الناصع وتحتها شَبَّاكُ حديدٍ فى وَسَطِهِ أَنْبُوبٌ نُحاسٌ يَمُجُّ المَاءَ إِلَى عُلُوٍّ فَيَرْتَفِعُ ثُمَّ يَلْتَشِي كَأَنَّهُ قَضِيبٌ لُحَيْنٍ . وَهُمْ يُسَمُّونَهُ قَفَصَ المَاءِ وَيَسْتَحْسِنُ النَّاسُ وَضْعَ أَفْوَاهِهِمْ فِيهِ لِلشَّرْبِ وَفِي الْجَانِبِ الشَّرْقِيِّ مِنَ الصَّحْنِ بَابٌ يُفِضِي إِلَى مَسْجِدِ بَدِيعِ الْوَضْعِ يُسَمَّى مَشْهَدَ عَلَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ . وَيَقَابِلُهُ مِنَ الْجِهَةِ الْغَرْبِيَّةِ حَيْثُ يَلْتَقِي الْبَلَطَانُ الْغَرْبِيُّ وَالْجَوْفِيُّ مَوْضِعٌ يُقَالُ إِنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سَمِعَتْ أَحَدِيثَ هُنَاكَ . وَفِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ الْمَقْصُورَةِ الْعُظْمَى الَّتِي يَوْمَ فِيهَا إِمَامُ الشَّافِعِيَّةِ . وَفِي الرُّكْنِ الشَّرْقِيِّ مِنْهَا إِزَاءَ الْمَحْرَابِ خِزَانَةٌ كَبِيرَةٌ فِيهَا الْمَصْحَفُ الْكَرِيمُ الَّذِي وَجَّهَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى الشَّامِ . وَتُفْتَحُ تِلْكَ الْخِزَانَةُ كُلَّ يَوْمِ جُمُعَةٍ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَيَزِدُّهَا النَّاسُ عَلَى ثَمِّ ذَلِكَ الْمَصْحَفِ الْكَرِيمِ . وَهُنَاكَ يَحْتَفِ النَّاسُ غُرَمَائِهِمْ وَمَنْ أَدَّعَا عَلَيْهِ شَيْئاً . وَعَنْ يَسَارِ الْمَقْصُورَةِ مَحْرَابُ الصَّحَابَةِ وَيَذْكُرُ أَهْلُ التَّارِيخِ أَنَّهُ أَوَّلُ مَحْرَابٍ وَضِعَ فِي الْإِسْلَامِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُ الْمَالِكِيَّةِ . وَعَنْ يَمِينِ الْمَقْصُورَةِ مَحْرَابُ الْحَنْفِيَّةِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُهُمْ وَيَلِيهِ مَحْرَابُ الْخَنَابِلَةِ وَفِيهِ يَوْمَ إِمَامُهُمْ . وَلِهَذَا

كل بلاط منها ثمان عشرة خطوة . و قد قَامَت على أربع وخمسين
سارية و ثمانى أَرْجُل جَصِيَّة تَحَلَّلَهَا و ستَّ أَرْجُل مَرْتَمَة مَرَصَّة
بالرخام الملون قد صوِّر فيها أشكال محارِب و سواها و هى تُقَلُّ
قَبَّة الرصاص التى أمام المحراب المسمَّاة بقبة النسر كأنهم شَبَّهوا المسجد
نسرا طائرا و القبة رأسه و هى من أعجب مَبَانِي الدنيا و من أَى
جهة استقبلت المدينة بَدَتْ لك قبة النسر ذاهبة فى الهواء مُنِيفَة على
جميع مَبَانِي البلد . و تُدِير بالصَّحْن بلاطات ثلاثة من جهاته الشرقية
و الغربية و الجوفية . سَعَة كل بلاط منها عشر خُطَى و بها من
السَّوَارَى ثلاث و ثلاثون و من الأَرْجُل أربع عشرة . و سعة
الصحن مائة ذراع و هو من أَجْمَل المناظر و أَتَمَّهَا حُسْنًا و بها يجتمع
أهل المدينة بالعَشَايَا فَمِنْ قَارِئٍ و مُحَدِّثٍ و ذَاهِبٍ و يَكُون انصرافهم
بعد العشاء الأخيرة و إِذَا لَقِيَ أَحَد كِبَرَاهِم من الفقهاء و سَوَاهِم
صاحباً له أَسْرَعَ كل منهما نحو صاحبه و حطَّ رأسه و فى هذا
الصحن ثلاث من القباب إحداها فى غربيَّة و هى أَكْبَرُهَا و تُسَمَّى
قبة عائشة أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ و هى قائمة على ثمان سوارى من الرخام
مزخرفة بالفصوص و الأصبغة الملونة مُسَقَّفَة بالرصاص يقال إن مال
الجامع كان يُخْتَرَن بها . و ذُكِر لى أَن فوائد مُسْتَعْلَات الجامع
و مَجَابِيَهُ نحو خمسة وعشرين ألف دينار ذهباً فى كل سنة . و القبة

الذى تَوَلَّى بِنَاءَهُ وَإِتْقَانَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ .
وَوَجَّهَ إِلَى مَلِكِ الرُّومِ بِسُطْنُطِينِيَّةٍ يَأْمُرُهُ أَنْ يَبْعَثَ إِلَيْهِ الصُّنَاعَ
فَبَعَثَ إِلَيْهِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ صَانِعٍ وَكَانَ مَوْضِعُ الْمَسْجِدِ كَنِيسَةً فَلَمَّا
افْتَتَحَ الْمُسْلِمُونَ دِمَشْقَ دَخَلَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْ إِحْدَى
جِهَاتِهَا بِالسَّيْفِ فَانْتَهَى إِلَى نِصْفِ الْكَنِيسَةِ وَدَخَلَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ
الْجَرَّاحِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ الْجِهَةِ الْغَرْبِيَّةِ صُلْحًا فَانْتَهَى إِلَى نِصْفِ
الْكَنِيسَةِ فَصَنَعَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ نِصْفِ الْكَنِيسَةِ الَّذِي دَخَلُوهُ عَنُودَ مَسْجِدٍ
وَبَقِيَ النِّصْفُ الَّذِي صَالَحُوا كَنِيسَةً فَلَمَّا عَزَمَ الْوَلِيدُ عَلَى زِيَادَةِ الْكَنِيسَةِ
فِي الْمَسْجِدِ طَلَبَ مِنَ الرُّومِ أَنْ يَبِيعُوا مِنْهُ كَنِيسَتَهُمْ تِلْكَ بِمَا شَاءُوا
مِنْ عَوَضٍ فَأَبَوْا عَلَيْهِ فَانْتَرَعَهَا مِنْ أَيْدِيهِمْ وَكَانُوا يَزْعُمُونَ أَنَّ الَّذِي
يَهْدِمُهَا يُجَنُّ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلْوَلِيدِ فَقَالَ أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَجْنُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَأَخَذَ الْقَاسَ وَجَعَلَ يَهْدِمُ بِنَفْسِهِ فَلَمَّا رَأَى الْمُسْلِمُونَ ذَلِكَ تَتَابَعُوا
عَلَى الْهَدْمِ وَأَكْثَذَبَ اللَّهُ زَعْمَ الرُّومِ . وَزَيَّنَ هَذَا الْمَسْجِدَ بِفُصُوصِ
الذَّهَبِ الْمَعْرُوفَةِ بِالْفُسَيْفِسَاءِ تُخَالِطُهَا أَنْوَاعُ الْأَصْبَغَةِ الْغَرْبِيَّةِ الْحُسْنِ .
وَذَرَعَ الْمَسْجِدَ فِي الطُّوْلِ مِنَ الشَّرْقِ إِلَى الْغَرْبِ مِائَتًا خَطْوَةً وَهِيَ
ثَلَاثُمِائَةِ ذِرَاعٍ وَعَرْضُهُ مِنَ الْقِبْلَةِ إِلَى الْجُوفِ مِائَةٌ وَخَمْسٌ وَثَلَاثُونَ
خَطْوَةً وَهِيَ مِائَتَا ذِرَاعٍ . وَعَدَدُ شَمَسَاتِ الرُّجَاجِ الْمَلَوْنَةِ الَّتِي فِيهِ
أَرْبَعٌ وَسَبْعُونَ وَبَلَاطَاتُهُ ثَلَاثَةٌ مَسْطُيْلَةٌ مِنْ شَرْقٍ إِلَى غَرْبٍ سَعَةً

﴿ ذكر قُبَّةِ الصَّخْرَةِ ﴾

وهي من أعجب المباني وأتقنها وأغر بها شكلا قد توفّر
 حظّها من المحاسن وأخذت من كل بديعة بطرف وهي قائمة على
 نَشْرِ في وسط المسجد يصعد إليها في دَرَج رُخام ولها أربعة أبواب .
 والدائر بها مفروش بالرخام أيضا محكم الصنعة و كذلك داخلها .
 وفي ظاهرها وباطنها من أنواع الزواقة ورائق الصنعة ما يُعجز الواصف
 وأكثر ذلك مُغشَّى بالذهب فهي تتلأأ نورا وتلمع لمعان البرق .
 يحار بصر متأملها في محاسنها ويقصر لسان رائيها عن تمثيلها وفي
 وَسَط القبة الصخرة الكريمة التي جاء ذكرها في الآثار فإنّ النبيّ صلى
 الله عليه وسلم عرج منها إلى السماء وهي صخرة صماء ارتفاعها
 نحو قامة وتحتها مغارة في مقدار بيت صغير ارتفاعها نحو قامة أيضا
 يُنزل إليها على دَرَج وهناك شكل محراب وعلى الصخرة شُبّا كان
 اثنان محكما العمل يعلقان عليها أحدهما وهو الذي يلي الصخرة من حديد
 بديع الصنعة والثاني من خشب وفي القبة دَرَقَة كبيرة من حديد معلقة
 هنالك والناس يزعمون أنها درقة حمزة بن عبد المطّلب رضى الله عنه .

﴿ ذكر جامع دمشق المعروف بجامع بني أميّة ﴾

وهو أعظم مساجد الدنيا احتفالا واتقنها صناعة وأبدعها
 حسنا وبَهْجَة وكَمالا ولا يعلم له نظير ولا يوجد له شبيه وكان

إلى قصده . لغرابه ما أتى به . و كيفية احتياله في صعوده أنه رمى
بُشَابَةً قد عقد فوقها خيطاً طويلاً وعقد بطرف الخيط جبلاً وثيقاً
فتجاوزت النشابة أعلى العمود معترضةً عليه ووقعت من الجهة المُوَازِية
للرامي فصار الخيط معترضا على أعلى العمود فجذبه حتى توسط الجبل
أعلى العمود مكان الخيط فأوثقه من إحدى الجهتين في الأرض وتعلق
به صاعداً من الجهة الأخرى واستقرّ بأعلاه وجَذَبَ الجبلَ واستصحب
من احتمله فلم يهتد الناس لحيلته وعجبوا من شأنه .

﴿ ذِكْرُ الْمَسْجِدِ الْمُقَدَّسِ بِالْقُدْسِ ﴾

هو من المساجد العجيبة الرائقة الفائقة الحُسن . يقال : إنه
ليس على وجه الأرض مسجد أكبر منه وإن طوله من شرق إلى غرب
سبعمئة وثلثان وخمسون ذراعاً بالذراع المالكية وعرضه من القبلة
إلى الجوف أربعمئة ذراع وخمس وثلثون ذراعاً . وله أبواب
كثيرة في جهاته الثلاث . وأما الجهة القِبْلِيَّةُ منه فلا أعلم بها إلا باباً
واحداً وهو الذي يدخل منه الإمام . والمسجد كله فضاء غير مُسَقَّفٍ
إلا المسجد الأقصى فهو مُسَقَّفٌ في النهاية من إحكام العمل وإتقان
الصنعة مُموَّه بالذهب والأصْبَغَةِ الرائقة وفي المسجد مواضع
سواه مُسَقَّفة .

مائة وأربعون شبرا وهو على تَلٍّ مرتفع . ومسافة ما بينه وبين
 المدينة فرسخ واحد في بَرٍّ مستطيل يحيط به البحر من ثلاث جهات
 إلى أن يتصل البحر بسور البلد فلا يمكن التوصل إلى المنار في
 البرِّ إلا من المدينة . وفي هذا البر المتصل بالمنار مقبرة الاسكندرية .
 وقصدت المنار عند عَوْدِي إلى بلاد المغرب عام خمسين وسبعمئة
 فوجدته قد استولى عليه الخراب بحيث لا يمكن دخوله ولا الصعود
 إلى بابه . وكان الملك الناصر رحمه الله قد شرع في بناء منار مثله
 بأزانه فعاقه الموت عن إتمامه .

﴿ ذكر عمود السَّوَارَى ﴾

ومن غرائب هذه المدينة عمود الرُّخام الهائل الذي بخارجها
 المسمَّى عندهم بعمود السَّوَارَى . وهو متوسط في غابة نخل وقد
 امتاز عن شجراتها سُموًّا وارتفاعا وهو قطعة واحدة مُحَكَّمَة النَّحْتِ
 قد أُقيم على قواعد حجارة مُرَبَّعة أمثال الدِّكَاكين العظيمة . ولا
 تعرف كيفية وضعه هنالك ولا يُتَحَقَّقُ مَنْ وَضَعَهُ . قال ابنُ جُزَيٍّ :
 أخبرني بعض أشياخي الرُّحَّالين أن أحد الرُّمَّاة بالاسكندرية صعد
 إلى أعلى ذلك العمود ومعه قوسه وكنانته واستقر هنالك وشاع خبره
 فاجتمع الحُجَّمُ الغفير لمشاهدته وطال العجب منه وخَفِيَ على النَّاسِ وجهُ
 احتياله . وأظنه كان خائفا أو طالبَ حاجة فانج له فعله الوصول

المغرب . الجامعة لمفترق المحاسن لتوسطها بين المشرق والمغرب
فكل بديعة بها اجتلائها، وكل طُرقة فاليتها انتهاءها، وقد وصفها
الناس فأطنبوا، وصنّفوا في عجائبها فأغربوا . وحسبُ المُشرفِ
إلى ذلك ما سطره أبو عبيدٍ في كتاب المسالك .

﴿ ذِكْرُ أَبْوَابِهَا وَمَرَسَاهَا ﴾

ولمدينة الاسكندرية أربعة أبواب : باب السِّدْرَةِ وإليه
يُشرع طريق المغرب ، وباب الرشيد ، وباب البحر ، و الباب الأخضر
وليس يُفتح إلا يوم الجمعة فيخرج الناس منه إلى زيارة القبور ولها
المَرَسَى العظيم الشأن . ولم أر في مراسى الدنيا مثله إلا ما كان من
مرسى كُولْمَ وَقَالِيْقُوطَ ببلاد الهند و مَرَسَى الكِفَّارِ يَسُوداقَ ببلاد
الأتراك و مرسى الزيتون ببلاد الصِّينِ .

﴿ ذِكْرُ الْمَنَارِ ﴾

قصدتُ المنار في هذه الوجهة فرأيت أحد جوانبه مهتدماً .
وصِفَتُهُ أَنَّهُ بِنَاءٌ مُرَبَّعٌ ذَاهِبٌ فِي الْهَوَاءِ وَبَابُهُ مُرْتَفِعٌ عَلَى الْأَرْضِ
وَإِزَاءَ بَابِهِ بِنَاءٌ بِقَدْرِ ارْتِفَاعِهِ وَضَعْتُ بَيْنَهُمَا أَلْوَاخُ خَشَبٍ يُعْبَرُ
عَلَيْهَا إِلَى بَابِهِ فَإِذَا أُزِيلَتْ لَمْ يَكُنْ لَهُ سَبِيلٌ . وَدَاخِلَ الْبَابِ مَوْضِعٌ
جُلُوسٍ حَارِسٍ الْمَنَارِ . وَدَاخِلَ الْمَنَارِ بَيُوتٌ كَثِيرَةٌ . وَعَرْضُ الْمَرِّ
بِدَاخِلِهِ تِسْعَةُ أَشْبَارٍ وَعَرْضُ الْمَنَارِ مِنْ كُلِّ جِهَةٍ مِنْ جِهَاتِهِ الْأَرْبَعِ

عُكَازَاتِي هِيَ نَاطِرِي هل في جمادٍ من بَصَرٍ
يَجْرِي الصَّفَارُ وَيَلْعَبُونَ وَيَتَعَوْنَ وَلَا ضَرَرَ
يَتَسَمَّوْنَ بِمَا يَرَوْنَ مِنَ الْجَمَالِ الْمُفْتَخَرِ
وَأَنَا ضَرِيرٌ قَاعِدٌ فِي عُقْرِ بَيْتِي مُسْتَقِرٌ
وَيَلَاهُ هَلْ أَقْضَى الْحَيَاةَ بِغَيْرِ عَيْنٍ أَوْ نَظَرِ
مَاذَا جَنَيْتَ مِنَ الذُّنُوبِ بِبَيْتِي كَسْنَى الْقَدَرِ
يَا أُمَّ ضَاقَ بِي الْفَضَا وَ مِنْ الْعَمَى قَلْبِي انْكَسَرَ
يَا أُمَّ ضَمِّينِي إِلَيْكَ فَلَيْسَ غَيْرُكَ مِنْ يَرَى
يَا أُمَّ لَا تَبْكِي عَلَيَّ رَعَاكَ مِنْ خَلْقِ الْبَشَرِ
اللَّهُ يَلْطَفُ بِي وَيَصْرِفُ مَا تُقَاسِي مِنْ كَدَرٍ

٦٩

❦ من رِحْلَةِ ابْنِ بَطُوطَةَ ❦

❦ وَصْفُ الْإِسْكَندَرِيَّةِ ❦

ثم وصلنا في أول جمادى الأولى مدينة الاسكندرية حرسها الله تعالى
وهي الشجر المحروس، والقُطْرُ المأنوس، العجيبة الشأن، الأصيلة البُنيان،
بها ما شئت من تحسين وتحصين، وماثرِ دنيا ودين. كرمت مغانيها،
ولطفت معانيها، وجمعت بين الضخامة والإحكام مبانيها. فهي
الفريدة تجلّى سناها، والخريدة تُجلى في حلالها. الزاهية بجمالها

المنكبوت: بالعقل قد سُبِّدَ والرأى السديد على كل البرية حتى صرت كالعلم
 رَقَّ الجناحان والعينان أُرْفَقَتَا سُبْحَانَ رَبِّيَ كَمْ أَوْلَاكَ مِنْ هَمَمٍ
الذبابه: يا سيدي لك مني الشكرُ خالصه إذ في مديحك هذا لطفُ الكلام
 هَذِي يَدِي أَسْتَمِيعُ الْعُذْرَةَ عَنْ غَضَبٍ من سوء ظنِّ قد يأتيك بالآلم
المنكبوت: هَاتِي يَدِيكَ فَقَدْ أَفْلَحْتُ فِي حِيلِي أَنْ أَكَلَنَّكَ أَكُلَ الْجَانِعِ النَّهَمِ
 قَدْ غَرَّكَ الْمَدْحُ مِنِّي وَانْخَدَعْتَ بِهِ فَذُقْتَ مِنْهُ صَنُوفَ الْحَتْفِ وَالْعَدَمِ
المغزى: إِنْ تَقَبَّلِ الْمَدْحَ مَعْنَى يَسْتَمِيلُكَ فِي شَرِّ عَصِيفَتِ بَنَانِ الْكَفِّ مِنْ نَدَمِ

٦٨

﴿ أَنَّهُ طِفْلٌ ضَرِيرٌ ﴾

يَا أُمَّ مَا شَكَلَ السَّمَاءَ..... وَمَا الضِّيَاءَ وَمَا الْقَمَرَ
 بِجَمَالِهَا تَتَحَدَّثُونَ..... وَلَا أَرَى مِنْهَا الْأَثَرَ
 هَلْ هَذِهِ الدُّنْيَا ظَلَامٌ..... فِي ظَلَامٍ مُسْتَرٍ
 يَا أُمَّ مُدِّي لِي يَدِيكَ عَسَى يَزِيلُنِي الضَّجْرُ
 أَمْشِي أَخَافُ تَعَثُّرًا وَسَطَ النَّهَارِ أَوِ السَّحَرِ
 لَا أَهْتَدِي فِي السَّيْرِ إِنْ طَالَ الطَّرِيقُ وَإِنْ قَصُرَ
 فَالْنُورُ عِنْدِي كَالظَّلَا..... وَمِ الْإِسْطَالَةُ كَالْقَصْرِ
 أَمْشِي أَحَازِرُ أَنْ يُصَابَ..... دِفْنِي إِذَا أَخْطُو خَطْرُ
 وَالْأَرْضُ عِنْدِي يَسْتَوِي مِنْهَا الْبَسَاطُ وَالْحُفْرُ

بمهارة عظيمة و يضعونها في هذه الأماكن . حتى إذا قامت القيامة
 وجدت كل روح جسمها باقيا فتدخله لتعيد إليه الحياة .
 والأحجار التي بُنيت منها هذه الأهرام كبيرة الحجم عظيمة
 الثقل . لا يستطيع عشرة رجال حمل الواحد منها . و كانوا يقطعونها
 من جبال المقطم و يُنْشَوْنَ حَدُورًا من الرَّمْل بين الجبل و مكان
 البناء و يُزْلِقُونَهَا عَلَيْهِ ثُمَّ يرفعونها بِرَوَافِعِ آلِيَّةٍ و يُثْبِتُونَهَا فِي مَوْضِعِهَا .
 و في هَرَمِ الحِيزَةِ الأكبرِ جَمَلَةٌ عُرفَ . بعضها صغير و بعضها
 كبير . و في وَسَطِهِ بئر عميقة يقال إنهم كانوا يتخذونها مِرْوَلَةً يعرفون
 بها الزمن .

٦٧

﴿ العنكبوت و الذبابة ﴾

العنكبوت: إِنِّي أَرَى طَائِرًا فِي الْحَوِّ مَرْتَفِعًا لَهُ طَيْنٌ يُحَاكِي أَحْسَنَ النَّعَمِ
 هَذِي الذَّبَابَةُ قَدْ جَاءَتْ تَوَّانُسُنَا أَهْلًا وَسَهْلًا بَيْنَ أَهْوَى مِنَ الْقِدَمِ
الذبابة: مَاذَا تُرِيدُ بِتَرْحِيبِ قَصْدَتَ بِهِ إِذَاءَ شَخْصٍ يَوَدُّ الْعِيشَ فِي سَلَمِ
 إِنِّي عَلِمْتُ أَنَّ الْعَنْكَبُوتَ إِذَا رَأَى الذَّبَابَةَ لَمْ يَرْتَحِمْ مِنَ الْقَرَمِ
العنكبوت: هَذَا كَلَامُ عَدُوِّ كُلِّ حَسَدٍ لَا تَسْمِعِيهِ وَ كُونِي عَنْهُ فِي صَمٍ
 لَوْ تَنْظُرِينَ لِمَا هَيَأَتْ مِنْ فُرُشٍ وَمِنْ طَعَامٍ لَسِرْتَ الْيَوْمَ بِالْقَدَمِ
الذبابة: لَا لَا أَيْحَى لِدَارِ أَنْتِ تَسْكُنِي عِلْمًا بِأَنَّكَ تَسْعَى أَنْ تُرِيقَ دَمِي
 لَا حَاجَةَ الْيَوْمَ تَدْعُونِي إِلَى نَظَرٍ فِي قَلْبِ بَيْتِكَ فَاتْرَكْنِي وَلَا تَلَمِّ

ولم يكن طلب العلم بالأزهر مقصودا على المصريين وَحَدَهُمْ بل كان مباحا للمسلمين القادمين إليه من كل بقاع الأرض تَكْفُلُهُم الأَوْقَافُ الكثيرةُ التي حُبِسَتْ عليه وما زال كذلك بين ارتقاء وانحطاط حتى جاء مُحَمَّدٌ عَلِيٌّ بِأَشَاً والى مصر . وَأَمَّنَ البلاد وأراح النَّاسَ من الفساد فأخذ الأزهر يستعيد زَهْوَهُ وَمَقَامَهُ وأصبح عددُ طلابه في هذه الأيام أكثر من عشرة آلافِ نفس . وَتَخَرَّجَ فيه علماء عاملون نشروا الفضل والحكمة في جميع الأقطار الإسلامية .

٦٦

❦ الأهرام ❦

كان المصريون القدماء أَمَهَرُ أهل الأرض في صناعاتهم وأعمالهم حتى إنَّ كثيرا منها لا تزال طريقة عمله سرا غامضا إلى الآن . و من ذلك الأهرام الكثيرة التي بَنَوْها في كثيرٍ من الجهات فإنَّها آيةٌ في إتقان الصنعة وفي الضخامة .

وأهمُّ هذه الأبنية أهرام الحيزَةِ الثلاثة العِظام . بنى أكبرها الملكُ خُوفُو منذ أكثر من خمسة آلاف سنة . وهو هو لم يُبْلِه مرور هذه الآلاف من السنين وكان مُجَصَّصا ومَظْلِيًا بِدِهَانٍ أَمْلَسَ منقوشٍ عليه صُورٌ وكتابات من كتابتهم الرِسمِيَّة .

والسبب في إقامة هذه الأهرام العظيمة أنهم كانوا يعتقدون أن الأرواح تعود إلى أجسامها يوم القيامة فكانوا يحفظون الأجسام

رصينٍ وكان خاصاً بالرَّشيد أَخْذاً لِصِلَاتِهِ وَ لَهُ تَصَانِيفُ كَثِيرَةٌ .
 وَ كَانَ هَرُونَ الرَّشِيدُ قَدْ اسْتَخْلَصَهُ لِمَجْلِسِهِ وَ عُمرَ نَيْفًا وَ تَسْعِينَ سَنَةً .
 وَ رثَاهُ الْحَسَنُ بْنُ مَالِكٍ :

لَا دَرَّ دُرٌّ نَبَاتِ الْأَرْضِ إِذْ فُجِعَتْ بِالْأَصْمَعِيِّ لَقَدْ أَبَقَتْ لَنَا أَسْفَا
 عِشْ مَا بَدَا لَكَ فِي الدُّنْيَا فَلَسْتَ تَرَى فِي النَّاسِ مِنْهُ وَلَا فِي عِلْمِهِ خَلْفَا

❦ الجامع الأزهر ❦

لَمَّا فَتَحَ مِصْرَ الْقَائِدُ جَوْهَرُ بِاسْمِ الْمُعِزِّ لِدِينِ اللَّهِ الْفَاطِمِيِّ أَنْشَأَ
 فِي الثَّلَاثِ الْأَخِيرِ مِنَ الْقَرْنِ الرَّابِعِ لِلْهِجْرَةِ مَدِينَةً شِمَالِ الْقُسْطَاطِ مَدِينَةً
 عُمرَ وَ بَنَى الْعَاصِ وَ أَسَّسَ فِيهَا مَسْجِدًا يَفُوقُ مَسْجِدَ عُمرٍ وَ اتَّسَاعًا وَ
 عَظَمَةً لِيُحَوِّلَ السَّكَّانَ بِذَلِكَ الْعَمَلِ إِلَى مَدِينَتِهِ الْجَدِيدَةِ . وَ أَنْشَأَ فِيهِ
 مَدْرَسَةً يُؤَمِّهَا الطُّلَّابُ مِنْ كُلِّ الْبِلَادِ يَتَلَقَّوْنَ عُلُومَ اللُّغَةِ وَ عُلُومَ الدِّينِ .
 أَخَذَ هَذَا الْمَسْجِدَ مِنْ ذَلِكَ الْحِينِ يَزْدَادُ عِمَارَةً وَ فَخَامَةً بِتَوَالِي
 مُلُوكِ مِصْرَ وَ أُمَرَائِهِمْ وَ كُلِّهِمْ يُضِيفُ إِلَى بَنَائِهِ أَوْ يُخَيِّسُ عَلَيْهِ أَوْقَافًا
 تَقُومُ بِنَفَقَتِهِ . وَ بَنِيَ فِيهِ أَرْوَاقٌ خَاصَّةٌ بِكُلِّ قَبِيلٍ مِنَ النَّاسِ يَقِيمُونَ
 فِيهَا لِكَيْ يَنْقَطِعُوا لَطَلَبِ الْعِلْمِ . وَ مَا زَالَ يَبْلُو مَقَامُهُ وَ يَبْنُو صِيَتُهُ وَ يَزِيدُ
 طُلَّابُهُ إِلَى أَنْ أَضْحَى أَكْبَرُ مَدْرَسَةٍ جَامِعَةٍ إِسْلَامِيَّةٍ تُعَلِّمُ فِيهِ سَائِرَ
 الْعُلُومِ الدِّينِيَّةِ وَ الدُّنْيَوِيَّةِ حَتَّى الْمَوْسِيقَى كَانَتْ تُعَلَّمُ فِيهِ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي .

سَيَبَوِيَه

١٢١ - ١٦١ هـ * ٧٢٠ - ٧٧٩ م

هو أَبُو يَشْرِ عَمْرُو الْحَارِثِيُّ وَسَيَبَوِيَه لَقِبُ بِالْفَارِسِيَّةِ مَعْنَاهُ رَاحِثَةُ التُّفَّاحِ . وَكَانَ مِنْ أَهْلِ فَارِسَ وَمِنْشَأُهُ بِالْبَصْرَةِ . وَكَانَ أَعْلَمَ الْمُتَقَدِّمِينَ وَالْمُتَأَخِّرِينَ بِالنُّحُو . كَانَ أَخَذَهُ عَنِ الْحَلِيلِ وَلَمْ يَوْضَعْ فِيهِ مِثْلُ كِتَابِهِ . قَالَ الْجَاحِظُ : أَرَدْتُ الْخُرُوجَ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ فَفَكَّرْتُ فِي شَيْءٍ أَهْدِيهِ لَهُ فَلَمْ أَجِدْ شَيْئًا أَشْرَفَ مِنْ كِتَابِ سَيَبَوِيَه . فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا أَهْدَيْتَ إِلَيَّ شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْهُ . وَكَانَ يُقَالُ بِالْبَصْرَةِ : قَرَأَ فُلَانٌ الْكِتَابَ فَيُعْلَمُ أَنَّهُ كِتَابُ سَيَبَوِيَه . وَكَانَ أَبُو عَثْمَانَ الْمَازِنِيُّ يَقُولُ : مَنْ أَرَادَ أَنْ يَعْمَلَ كِتَابًا كَبِيرًا فِي النُّحُو بَعْدَ كِتَابِ سَيَبَوِيَه فَلْيَسْتَح . وَتُؤَوَّى سَيَبَوِيَه بِقَرْيَةٍ مِنْ قُرَى شِيرَازَ .

الْأَصْمَعِيُّ

هو أَبُو سَعِيدِ عَبْدِ الْمَلِكِ الْبَاهِلِيُّ مِنْ أَبْنَاءِ عَدْنَانَ . وَكَانَ عَالِمًا عَارِفًا بِأَشْعَارِ الْعَرَبِ وَآثَارِهَا كَثِيرَ التَّطَوُّفِ فِي الْبُوَادِي لِاقْتِبَاسِ عُلُومِهَا وَتَلَقَّى أَخْبَارَهَا . فَهُوَ صَاحِبُ غُرَابِ الْأَشْعَارِ وَعَجَابِ الْأَخْبَارِ وَقُدُورَةِ الْفَضْلَاءِ وَقِبْلَةِ الْأَدْبَاءِ . قَدْ اسْتَوَلَى عَلَى الْغَايَاتِ فِي حِفْظِ اللُّغَاتِ وَضَبْطِ الْعُلُومِ الْأَدَبِيَّاتِ . صَاحِبُ دِينٍ مَتِينٍ وَعَقْلٍ

فالصرف علم نعرف به ما يجب أن تكون عليه نَبِيَةُ الكلمة
 قبل انتظامها في الجملة . والنحو علم نَعْرِفُ به ما يَجِبُ أن يكون
 عليه آخر الكلمة بعد انتظامها في الجملة .

٦٢

❦ الخليل بن أحمد ❦

❦ ١٠٠ - ١٧٤ هـ . ٧١٩ - ٧٩١ م ❦

هو الخليل بن أحمد البصري الفراهيدي إمام العربية وسيّد
 أهل الأدب قاطبة وهو أول من دَوَّنَ اللغة العربية وجمعها في
 كتاب واحد . و كتابه هذا يُسَمَّى كتاب العين لأنَّ أولَ
 حَرْفٍ فيه حرف العين . وهو أول من استنبط علم العروض و
 أخرجَه إلى الوجود . وكان له معرفةٌ بالأيّقاء والنغم . وتلك
 المعرفة أحدثت له علم العروض فانهما متقاربان جدًّا . و قيل إنه
 مر يوما بسوق الصفارين فسمع دَقْدَقَةً مطارقهم على الطُّسُوتِ فأدَّاهُ
 ذلك إلى تقطيع أبيات الشعر وفتح عليه بعلم العروض . وكان
 الخليل رجلا صالحا عاقلا حليما ذكيا و اتفق العلماء على جلالته و
 فضائله و تقدّمه في علوم العربية .

واللغة العربية هي الكلمات التي يعبر بها العرب عن أغراضهم . وقد وصلت إلينا من طريق النقل وحفظها لنا القرآن الكريم والأحاديث الشريفة وما رواه الثقات من منشور العرب ومنظومهم .

ولما خشي أهل العربية من ضياعها بعد أن اختلفوا بالأعاجم دوتوا مفرداتها في القواميس وجعلوا لها أصولا وقواعد تحفظها من الخطأ فصارت بذلك علوما تُدرّسُ وفنونا تُقرأ وتسمى هذه العلوم العلوم العربية .

فالعلوم العربية هي العلوم التي يتوصل بها إلى عصمة اللسان والقلم عن الخطأ وهي ثلاثة عشر علما : الصرف ، والنحو ، والرسم ، والمعاني ، والبيان ، والبديع ، والعروض ، والقوافي ، وقرض الشعر ، والانشاء ، والخطابة ، وتاريخ الأدب ، ومثن اللغة . وأهم هذه العلوم الصرف والنحو .

وللكلمات العربية حالتان ، حالة أفراد وحالة تركيب . فالبحث عنها وهي مفردة لتكون على وزنٍ خاصٍ وهيئةٍ خاصة هو من موضوع علم الصرف . والبحث عنها وهي مركبة مع غيرها ليكون آخرها على ما يقتضيه منهج العرب في كلامهم من رفع أو نصب أو جر أو جزم أو بقاء على حالة من غير تغيير هو من موضوع علم النحو .

لَأَرْبَابِ الْغَفَلَةِ ، وَ الْأُمَمِ الْخَالِيَةِ ، وَ الْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ ! يَا مَعْشَرَ إِيَادٍ !
 أَيْنَ الْآبَاءُ وَالْأَجْدَادُ ، وَ أَيْنَ الْمَرِيضُ وَالْعُودَادُ ، وَ أَيْنَ الْقَرَاعَةُ الشَّدَادُ ،
 أَيْنَ مِنْ بَنِي وَشِيدَ ، وَ زَخْرَفَ وَ نَجَّدَ ، أَيْنَ الْمَالُ وَالْوَلَدُ ، أَيْنَ مِنْ
 بَغْيٍ وَ طَغْيٍ ، وَ جَمَعَ فَأَوْعَى وَ قَالَ أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى ؟ أَلَمْ يَكُونُوا
 أَكْثَرَ مِنْكُمْ أَمْوَالًا ، وَ أَطْوَلَ مِنْكُمْ آجَالًا ؟ طَحَّهِمُ الثَّرَى بِكُلِّكَلِهِ ،
 وَ مَزَقَهُمْ بِطَوِيلِهِ ، فَتَكَ عِظَامُهُمْ بِأَلِيَّةٍ ، وَ بَيَوتَهُمْ خَالِيَةً ، عَمَرَتْهَا الذَّنَابُ
 الْعَاوِيَةِ ، كَلًّا ، بَلْ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ ، لَيْسَ بِوَالِدٍ وَ لَا مَوْلُودَ . ثُمَّ
 أَنْشَأَ يَقُولُ :

فِي الْذَاهِبِينَ الْأَوَّلِينَ مِنَ الْقُرُونِ لَنَا بَصَائِرُ
 لَمَّا رَأَيْتُ مَوَارِدًا لِلْوَيْ لَيْسَ لَهَا مَصَادِرُ
 وَ رَأَيْتُ قَوْمِي نَحْوَهَا يَمْضِي الْأَصَاغِرُ الْأَكَاوِرُ
 لَا يَرْجِعُ الْمَاضِي إِلَّا سَيَّ وَلَا مِنْ الْبَاقِينَ غَايِرُ
 أَتَيْتُ أَنِّي لَا مَحَا... لَةَ حَيْثُ صَارَ الْقَوْمُ صَائِرُ

﴿ اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ وَ عِلْمُهَا ﴾

اللُّغَةُ أَلْفَاظٌ يُعَبِّرُ بِهَا كُلُّ قَوْمٍ عَنْ مَقَاصِدِهِمْ . وَ اللُّغَاتُ
 كَثِيرَةٌ وَ هِيَ مُخْتَلِفَةٌ مِنْ حَيْثُ اللَّفْظُ مُتَّحِدَةٌ مِنْ حَيْثُ الْمَعْنَى أَيْ إِنْ
 الْمَعْنَى الْوَاحِدَ الَّذِي يَخَالِجُ ضَمَائِرَ النَّاسِ وَاحِدٌ وَ لَكِنْ كُلُّ قَوْمٍ يَعْبُرُونَ
 عَنْهُ بِلَفْظٍ غَيْرِ لَفْظِ الْآخَرِينَ .

الدارين . واعلموا أني أول مجيب إلى ما دعوتكم إليه . وإني عند ملتقى الجمعين حاملٌ بنفسى على طاعة القوم لذريق قتلتله إن شاء الله تعالى فاحملوا معي فإن هلك بعدة فقد كُفيتُم أمره ولم يُغوزكم بطلٌ عاقلٌ تُسندون أموركم إليه وإن هلك قبل وصى إلى الله فأخلفوني في عزيقي هذه واحملوا بأنفسكم عليه واكتبوا اللهم من فتح هذه الجزيرة بقتله .

﴿ خُطْبَةُ قُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ الْإِيَادِيِّ ﴾

يا أيها الناس ! أَسْمَعُوا وُعُوا ، وَإِذَا وَعَيْتُمْ فَانْفِعُوا ، إِنَّهُ مِنْ عَاشَ مَاتَ ، وَمِنْ مَاتَ فَاتَ ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ آتٍ ، مَطَرٌ وَنَبَاتٌ ، وَأَرْزَاقٌ وَأَقْوَاتٌ ، وَأَبَاءٌ وَأُمَّهَاتٌ ، وَأَحْيَاءٌ وَأَمْوَاتٌ ، جَمْعٌ وَأَشْتَاتٌ ، وَآيَاتٌ بَعْدَ آيَاتٍ ، إِنَّ فِي السَّمَاءِ لَخَبْرًا ، وَإِنْ فِي الْأَرْضِ لَعِبْرًا ، لَيْلٌ دَاجٍ ، وَسَمَاءٌ ذَاتُ أَبْرَاجٍ ، وَأَرْضٌ ذَاتُ فَجَاجٍ ، وَبِحَارٌ ذَاتُ أَمْوَاجٍ . مَا لِي أَرَى النَّاسَ يَذْهَبُونَ وَلَا يَرْجِعُونَ ؟ أَرْضُوا بِالْمَقَامِ فَأَقَامُوا ، أَمْ تَرَكُوا هُنَاكَ فَنَامُوا ؟ ! أَقَسَمَ قُسٌّ قَسَمًا حَقًّا لَا خَائِنًا فِيهِ وَلَا آثِمًا ، إِنَّ اللَّهَ دِينَا هُوَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ دِينِكُمُ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَنَبِيًّا قَدْ حَانَ حِينُهُ وَأَظْلَكُمُ أَوَانُهُ وَأَدْرَكَكُمُ إِبَانُهُ . فَطُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَهُ فَاَمْنٌ بِهِ وَهَدَاهُ ! وَوَيْلٌ لِمَنْ خَالَفَهُ وَعَصَاهُ ! ثُمَّ قَالَ : تَبًّا

﴿خطبة طارق بن زياد قبل فتوح الأندلس﴾

لما بلغ طارقاً دُثُو لَدَرْيَقَ قَامَ فِي أَصْحَابِهِ فَمَحَمَّدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ
بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ حَثَّ الْمُسْلِمِينَ عَلَى الْجِهَادِ وَرَغَّبَهُمْ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ !
أَيْنَ الْمَقَرُّ ؟ الْبَحْرُ مِنْ وَرَائِكُمْ وَالْعَدُوُّ أَمَامَكُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ وَاللَّهِ إِلَّا
الصِّدْقُ وَالصَّبْرُ وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ فِي هَذِهِ الْجَزِيرَةِ أَضْيَعُ مِنَ الْإِيْتَامِ فِي
مَادَّةِ اللَّيَامِ وَقَدْ اسْتَقْبَلَكُمْ عَدُوُّكُمْ بِجَيْشِهِ وَأَسْلَحَتِهِ وَأَقْوَاتِهِ مَوْفُورَةٌ
وَأَنْتُمْ لَا وَزَرَ لَكُمْ إِلَّا سُيُوفُكُمْ وَلَا أَقْوَاتَ إِلَّا مَا تَسْتَخْلِصُونَهُ مِنْ
أَيْدِي عَدُوِّكُمْ . وَإِنْ اِمْتَدَّتْ بِكُمْ الْأَيَّامُ عَلَى افْتِقَارِكُمْ وَلَمْ تُنْجِزُوا
لَكُمْ أَمْرًا ذَهَبَ رِيحُكُمْ وَتَعَوَّضَتِ الْقُلُوبُ مِنْ رُغْبِهَا مِنْكُمْ الْجُرْأَةُ عَلَيْكُمْ
فَادْفَعُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ خِذْلَانِ هَذِهِ الْعَاقِبَةِ مِنْ أَمْرِكُمْ بِمَنَاجَزَةِ هَذَا
الطَّاغِيَةِ ^(١) فَقَدْ أَلْقَتْ بِهِ إِلَيْكُمْ مَدِينَتُهُ الْحَصِينَةَ وَإِنْ انْتَهَزَ الْفُرْصَةَ
فِيهِ لِمُمْكِنٍ إِنْ سَمَحْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ بِالْمَوْتِ . وَإِنِّي لَمْ أُحْذِرْكُمْ أَمْرًا أَنَا
عَنْهُ بِنَجْوَةٍ وَلَا حَمَلَتِكُمْ عَلَى خُطَّةٍ أَرْخَصُ مَتَاعٍ فِيهَا النَّفُوسُ إِلَّا أَبَدًا
بِنَفْسِي . وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ إِنْ صَبَرْتُمْ عَلَى الْأَشَقِّ قَلِيلًا اسْتَمْتَعْتُمْ بِالْأَرْفَةِ
الْأَلَذِّ طَوِيلًا . فَلَا تَرْغَبُوا بِأَنْفُسِكُمْ عَنْ نَفْسِي ^(٢) فَمَا حَطَّكُمْ فِيهِ بِأَوْفَرِ
مِنْ حَظِّي . وَاللَّهُ تَعَالَى وَلِيٌّ إِنْجَادَكُمْ عَلَى مَا يَكُونُ لَكُمْ ذِكْرًا فِي

^{١)} Stupanjem u borbu sa ovim silnikom sačuvajte-sebe, da konačno ne ostanete na cjedilu u ovom vašem poduzeću.

^{٢)} Ne pretpostavljajte svoj život mome!

عليه وسلم ارتدت العرب ومنعت شاتها وبعيرها وأجمع رأينا كلنا أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم أن قلنا له يا خليفة رسول الله إن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يُقاتل العرب بالوحي والملائكة يُمدُّه الله بهم وقد انقطع ذلك اليوم فالزم بيتك ومسجدك فإنه لا طاقة لك بقتال العرب فقال أبو بكر الصديق: أو كلكم رأيته على هذا؟ فقلنا: نعم. فقال: والله لأن خِرَّ من السماء فتخطفني الطير أحبُّ إليَّ من أن يكونَ هذا رأيي. ثم صعد المنبر فحمد الله وكبره وصلى على نبيه صلى الله عليه وسلم ثم أقبل على الناس فقال: أيها الناس من كان يعبد محمدًا فإنَّ محمدًا قد مات ومن كان يعبد الله فإن الله حي لا يموت. أيها الناس إن كثر أعداؤكم وقلَّ عددكم ركب الشيطان منكم هذا المَرَكَبُ^١. والله ليظهرنَّ الله هذا الدين على الأديان كلها ولو كره المشركون. قوله الحقُّ ووعده الصدق. بل نقذفُ بالحقِّ على الباطل فيدمغه فاذا هو زاهق. وكم من فئة قليلة غلبتُ فئةً كثيرةً بإذن الله والله مع الصابرين. والله أيها الناس لو أفرزتُ من جميعكم لجاهدُهم في الله حقَّ جهاده حتى أُبلى بنفسى عذراً أو أُقتلَ قتلاً. والله أيها الناس لو منعوني عَقَلاً لجاهدُهم واستعنتُ عليهم الله وهو خيرُ مُعين. ثم نزل فجاهد في الله حقَّ جهاده حتى أذعنَتِ العربُ بالحقِّ.

^١) Zar će vas satana ovako zavesti (zajahati) stoga što je vaših neprijatelja mnogo, a vas malo!

﴿ خُطْبَةُ عُمَرَ حِينَ وُلِّيَ الْخِلَافَةَ ﴾

صَعِدَ الْمُنْبَرَ فَمَحَمَّدَ اللَّهُ وَأَتَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي دَاعٍ فَأَمِنُوا ، اللَّهُمَّ إِنِّي غَلِيظٌ فَلَيْسَنِي لِأَهْلِ طَاعَتِكَ بِمَوَافَقَةِ الْحَقِّ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ وَالدَّارِ الْآخِرَةِ ، وَارْزُقْنِي الْغِلْظَةَ وَالشَّدَّةَ عَلَى أَعْدَائِكَ وَأَهْلِ الدَّعَاةِ وَالنِّفَاقِ مِنْ غَيْرِ ظَلَمٍ مِنِّي لَهُمْ وَلَا أَعْتِدَاءَ عَلَيْهِمْ . اللَّهُمَّ إِنِّي شَحِيحٌ فَسَخِّنِي فِي نَوَائِبِ الْمَعْرُوفِ قَصْدًا مِنْ غَيْرِ سَرَفٍ وَلَا رِيَاءٍ وَلَا سُمْعَةٍ . وَاجْعَلْنِي أَبْنَى بِذَلِكَ وَجْهِكَ وَالدَّارِ الْآخِرَةِ ، اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي خَفَضَ الْجَنَاحِ وَلَيْنَ الْجَانِبِ لِلْمُؤْمِنِينَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي كَثِيرُ الْغَفْلَةِ وَالنِّسْيَانِ فَالْهِنِي ذِكْرَكَ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَذَكَرَ الْمَوْتَ فِي كُلِّ حِينٍ . اللَّهُمَّ إِنِّي ضَعِيفٌ عِنْدَ الْعَمَلِ بِطَاعَتِكَ فَارْزُقْنِي النَّشَاطَ فِيهَا وَالْقُوَّةَ عَلَيْهَا .

﴿ تَوَاضَعُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ﴾

بَلَغَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْ قَوْمًا يُقَصِّلُونَهُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَثَبَ مُغَضَّبًا حَتَّى صَعِدَ الْمُنْبَرَ فَمَحَمَّدَ اللَّهُ وَآتَى عَلَيْهِ وَصَلَّى عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي سَأُخْبِرُكُمْ عَنِّي وَعَنْ أَبِي بَكْرٍ . إِنَّهُ لَمَّا تَوَقَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

بَصَدَقَاتِ نَجْرَانَ فَحَجَّ مَعَهُ . وَعَلَّمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ مَنَاسِكَهُمْ
وخطب الناسَ بَعْرَةَ خُطْبَتِهِ الَّتِي بَيَّنَّ فِيهَا مَا بَيَّنَّ : حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى
عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي لَا أَدْرِي لَعَلِّي لَا أَتِقَاكُمْ
بَعْدَ عَامِي هَذَا بِهَذَا الْمَوْقِفِ أَبَدًا . أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّ دِمَاءُكُمْ وَأَمْوَالُكُمْ
عَلَيْكُمْ حَرَامٌ إِلَى أَنْ تَلْقَوْا رَبَّكُمْ كَحَرَمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا وَحَرَمَةِ شَهْرِكُمْ هَذَا .
وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ وَقَدْ بَلَغْتُ فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ
أَمَانَةٌ فَلْيُؤَدِّهَا إِلَى مَنْ أُثِمَّتْ عَلَيْهِ . وَإِنْ كَانَ رَبًّا فَهُوَ مَوْضُوعٌ وَ
لَكُمْ دُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ . أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الشَّيْطَانَ
قَدْ يَسَّسَ أَنْ يُعَبِّدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنَّهُ رَضِيَ أَنْ يُطَاعَ فِيمَا
سِوَى ذَلِكَ مِمَّا تُحَقِّرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ . أَمَّا بَعْدُ
أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكُمْ حَقٌّ وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ حَقٌّ . وَاسْتَوْصُوا
بِالنِّسَاءِ خَيْرًا . فَأَعْقِلُوا أَيُّهَا النَّاسُ وَاسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي قَدْ بَلَغْتُ قَوْلِي
وَتَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ اسْتَعَصَمْتُمْ بِهِ فَلَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا : كَتَابَ اللَّهُ وَسُتَّةَ
نَبِيِّهِ . أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي وَاعْلَمُوا أَنَّ كُلَّ مُسْلِمٍ أَخُو الْمُسْلِمِ وَ
أَنَّ الْمُسْلِمِينَ إِخْوَةٌ فَلَا يَحِلُّ لِمَرءٍ مِنْ مَالِ أَخِيهِ إِلَّا مَا أَعْطَاهُ
إِيَّاهُ عَنْ طَيِّبِ نَفْسٍ فَلَا تَظْلَمُوا أَنْفُسَكُمْ أَلَا هَلْ بَلَغْتُ . فَذَكِّرْ
أَنْتُمْ قَالُوا : اللَّهُمَّ نَعَمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اللَّهُمَّ
اشْهَدْ . وَكَانَتْ هَذِهِ الْحُجَّةُ تُسَمَّى حُجَّةَ الْبَلَاغِ وَحُجَّةَ الْوَدَاعِ لِأَنَّهُ لَمْ
يُحْجَ بَعْدَهَا . ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي بَقِيَّةِ ذِي الْحِجَّةِ مِنَ الْعَاشِرَةِ .

بَيْنَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ وَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبُئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ فِيهِ حَتَّى يَرْتَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فَفَقَّرَ لَهُ .

مَنْ يُحَرِّمِ الرَّفْقَ يُحَرِّمِ الْخَيْرَ كُلَّهُ . خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَابْدَأُ بَيْنَ تَعُولٍ . إِذَا كَانُوا ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الثَّالِثِ فَإِنْ ذَلِكَ يُجْزِيهِ . الْقَضَاءُ ثَلَاثَةٌ : وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَاثْنَانِ فِي النَّارِ فَمَا الَّذِي فِي الْجَنَّةِ فَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ وَجَارٌ فِي الْحَكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ ، وَرَجُلٌ قَضَى لِلنَّاسِ عَلَى جَهْلِ فَهُوَ فِي النَّارِ . لِأَنَّ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ أَجْلَهُ ثُمَّ يَأْتِي الْجِبَلَ فَيَأْتِي بِجُزْمَةٍ عَلَى ظَهْرِهِ فَيُبْعِثُهَا خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ أَنْ يُعْطَوْهُ أَوْ مَنَعُوهُ .

حَجَّةُ الْوُدَاعِ

مِنْ تَارِيخِ ابْنِ خَلْدُونَ

ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حَجَّةِ الْوُدَاعِ فِي خَمْسِ لَيَالٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ وَمَعَهُ مِنْ أَشْرَافِ النَّاسِ . وَدَخَلَ مَكَّةَ يَوْمَ الْأَحَدِ لِأَرْبَعِ خُلُونٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ . وَلَقِيَهُ عَلَى بَنُ أَبِي طَالِبٍ

وَلْتَبَعُنَّ كَمَا تَسْتَقِظُونَ . وَلْتَحَاسِبُنَّ بِمَا تَعْمَلُونَ وَلْتَجْزُونَ بِالْإِحْسَانِ
إِحْسَانًا وَبِالسُّوءِ سُوءًا . وَإِنَّهَا لَلْجَنَّةُ أَبَدًا أَوْ النَّارُ أَبَدًا وَإِنَّكُمْ
لَأَوَّلُ مَنْ أُنْذِرَ بَيْنَ يَدَيَّ عَذَابٍ شَدِيدٍ .

٥٥

❦ بَعْضُ الْأَحَادِيثِ النَّبَوِيَّةِ ❦

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ . الْمُسْلِمُ
مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَهُوَ الْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى
دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ . مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ لَا يَشْكُرُ اللَّهَ . لَا حَسَدَ
إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ : رَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعْلِمُهَا وَرَجُلٍ
آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَلَكَتِهِ فِي الْحَقِّ . يَهْرُمُ ابْنُ آدَمَ وَيَشَبُّ فِيهِ
اثْنَتَانِ : الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمُرِ . إِنَّ مِنْ أَحْسَنِكُمْ
إِلَى وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أْبَغَضَكُمْ
إِلَى وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَفَهِّقُونَ
قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا الْمُتَفَهِّقُونَ ؟ قَالَ : الْمُتَكَبِّرُونَ . كُلُّكُمْ رَاعٍ
وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ
عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا ،
وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ .

بواقعتها . فاطلقوها وَأَنْفَذُوهَا إِلَى السُّلْطَانِ فَاقْبَلْتَهُ وَهُوَ رَاكِبٌ وَأَنَا
 فِي خِدْمَتِهِ وَفِي خِدْمَتِهِ خَلَقَ عَظِيمٌ . فَبَكَتْ بُكَاءً شَدِيدًا وَمَرَّغَتْ
 وَجْهَهَا فِي التُّرَابِ . فَسَأَلَ عَنْ قِصَّتِهَا فَأَخْبَرُوهُ فَرَّقَ لَهَا وَدَمَعَتْ عَيْنُهُ
 وَأَمَرَ بِاحْضَارِ الرَضِيعِ فَوَجَدُوهُ قَدْ بَاعَ فِي السُّوقِ فَأَرْتَدَّهُ وَأَمَرَ بِدَفْعِ
 ثَمَنِهِ إِلَى الْمُشْتَرِي وَأَخَذَهُ مِنْهُ . وَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى أُحْضِرَ الطِّفْلُ وَ
 سَلَّمَ إِلَيْهَا . فَأَخَذَتْهُ وَبَكَتْ بُكَاءً شَدِيدًا وَضَمَّتْهُ إِلَى صَدْرِهَا وَالنَّاسُ
 يَنْظُرُونَ إِلَيْهَا وَيَبْكُونَ وَأَنَا وَاقِفٌ فِي جُمْلَتِهِمْ فَأَرْضَعَتْهُ سَاعَةً . ثُمَّ
 أَمَرَ لَهَا فُحْمِلَتْ عَلَى فَرَسٍ وَأُلْحِقَتْ بِعَسْكَرِهِمْ مَعَ طِفْلِهَا . فَانْظُرْ إِلَى
 هَذِهِ الرَّحْمَةِ الشَّامِلَةِ لِحَيْسِ الْبَشَرِ . اللَّهُمَّ إِنَّكَ خَلَقْتَهُ رَحِيمًا فَارْحَمْهُ
 رَحْمَةً مِنْ عِنْدِكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ! وَانْظُرْ إِلَى شَهَادَةِ الْأَعْدَاءِ
 لَهُ بِالرَّأْفَةِ وَالْكَرَمِ .

وَمَا يَحِجُّ شَهِدَتْ لَهَا ضَرَّائُهَا وَالْحُسْنُ لَيْسَ لِحِجَّتِهِ مِنْ مُنْكَرٍ

﴿أَوَّلُ خُطْبَةِ خَطْبِهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ حِينَ دَعَا قَوْمَهُ إِلَى الْإِسْلَامِ﴾

قَالَ بَعْدَ أَنْ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ :

إِنَّ الرَّائِدَ لَا يَكْذِبُ أَهْلَهُ . وَاللَّهُ لَوْ كَذَبْتُ النَّاسَ مَا
 كَذَبْتُكُمْ . وَلَوْ غَرَزْتُ النَّاسَ مَا غَرَزْتُكُمْ . وَاللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ حَقًّا . وَإِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَاللَّهُ لَتَمُوتُنَّ كَمَا تَنَامُونَ

طَعَوْا فِي الْبِلَادِ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ
 إِنَّ رَبَّكَ لِلْمُرْصَادِ . قَالَ مَالِكُ : فَضَمَنْتُ ثِيَابِي أَيْضًا مَخَافَةَ أَنْ
 يَمْلَأَنِي دَمُهُ . فَأَمْسَكَ الْمَنْصُورُ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ : يَا ابْنَ طَاوُسٍ نَاوِلْنِي
 الدَّوَاةَ . فَأَمْسَكَ ابْنُ طَاوُسٍ وَلَمْ يَنَاوِلْهُ إِيَّاهَا وَهِيَ فِي يَدِهِ . فَقَالَ :
 مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَنَاوِلْنِيهَا ؟ قَالَ : أَخْشَى أَنْ تَكْتُبَ بِهَا مَعْصِيَةً لِلَّهِ
 فَأَكُونَ شَرِيكَكَ فِيهَا . فَلَمَّا سَمِعَ الْمَنْصُورُ ذَلِكَ قَالَ : قَوْمًا عَنِّي . قَالَ
 ابْنُ طَاوُسٍ : ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي . قَالَ مَالِكُ : فَمَا زِلْتُ أَعْرِفُ
 لَابْنَ طَاوُسٍ بَعْدَهَا فَضْلَهُ .

﴿ قِصَّةُ الرَّضِيعِ وَالسُّلْطَانِ صَالِحِ الدِّينِ ﴾

﴿ مِنْ سِيرَةِ صَالِحِ الدِّينِ الْقَاضِي ابْنِ شَدَّادٍ ﴾

إِنَّهُ كَانَ لِلْمُسْلِمِينَ لُصُوصٌ يَدْخُلُونَ إِلَى خِيَامِ الْعَدُوِّ فَيَسْرِقُونَ
 مِنْهُمْ الرِّجَالَ وَكَانَ مِنْ قِصَّتِهِمْ أَنَّهُمْ أَخَذُوا ذَاتَ لَيْلَةٍ طِفْلاً رَضِيعاً
 لَهُ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ . وَسَارَوْا بِهِ حَتَّى أَتَوْا إِلَى خِيَمَةِ السُّلْطَانِ وَعَرَضُوهُ
 عَلَيْهِ . وَكَانَ كُلُّ مَا يَأْخُذُونَهُ يَعْضُونَهُ عَلَيْهِ وَيُعْطِيهِمْ مَا أَخْذُوهُ وَلَمَّا
 فَقَدَتْهُ أُمُّهُ بَاتَتْ مُسْتَفِئَةً بِالْوَيْلِ وَالشُّبُورِ طَوْلَ اللَّيْلِ حَتَّى وَصَلَ خَبَرُهَا
 إِلَى مُلُوكِهِمْ . فَقَالُوا : إِنَّهُ رَحِيمُ الْقَلْبِ وَقَدْ أَذِنَّا لَكَ بِالْخُرُوجِ . فَاجْرُحِي
 وَاطْلُبِيهِ مِنْهُ فَإِنَّهُ يُرَدُّهُ عَلَيْكَ . فَخَرَجَتْ تَسْتَفِئُثُ إِلَى الْحَرَسِ فَأَخْبَرَتْهُمْ

وكان عنده وقتئذٍ مسلمة بن عبد الملك فوهبه أربعين ألفاً
ليفرقها على أولاده وقال له : عن طيب نفسٍ فعلتُ . فقال
رضي الله عنه : أوصيك أن تفرقها على من أخذت منهم ظلماً .
فقال مسلمة : لقد جمعت علينا قلوباً متفرقةً وجعلت لنا في الصالحين
ذكراً . ثم توفى رحمه الله سنة مائةٍ وواحدةٍ هجريةٍ . ومكث في
الخلافة سنتين وخمسة أشهرٍ . كان فيها متحرّياً سيرة الخلفاء الراشدين .

٥٢

﴿ سُلْطَانُ الْحَقِّ يَهْرُ سُلْطَانُ الْمَلِكِ ﴾

روى عن مالك بن أنس رضي الله عنه قال : بعث إلى أبو
جعفر المنصور و إلى طاوس فدخلنا عليه وهو جالس على فرشٍ قد
نصبت له و بين يديه أنطاغٌ قد بسطت و جلّادٌ بأيديهم السيوفُ
لضرب رقاب الناس فأومأ إلينا بالجلوس و أترق عنا طويلاً . ثم
التفت إلى ابن طاوس فقال له : حدّثني عن أبيك ! قال : نعم .
سمعتُ أبي يقول : قال : رسول الله صلى الله عليه وسلم : إنَّ أشدَّ
الناس عذاباً يوم القيامة رجلٌ أشركه الله في حكمه فأدخل عليه الجور
في عدله . قال مالك : فضممتُ ثيابي مخافة أن يملأني دمه . ثم
التفت إليه أبو جعفر فقال : عظني يا ابن طاوس : قال : نعم . أما
سمعتَ الله يقول : ألم تر كيف فعل ربك بعادٍ - إلى قوله - : الذين

فَنَزَلَ عَلَيْهِ وَسَلَّ عَنْ الْمَرْبِدِ وَ أَرَادَ أَنْ يَتَّخِذَهُ مَسْجِدًا فَاشْتَرَاهُ مِنْ
 بَنِي النَّجَّارِ بَعْدَ أَنْ وَهَبُوهُ إِيَّاهُ فَأَبَى مِنْ قَبُولِهِ ثُمَّ أَمَرَ بِالْقُبُورِ فُنِشَتْ
 وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَتْ وَبَنِيَ الْمَسْجِدَ بِاللَّيْلِ وَجَعَلَ عُضَادَتَيْهِ الْحِجَارَةَ وَ
 سَوَارِيَهُ جُذُوعَ النَّخْلِ وَسَقْفَهُ الْحَجَرِيدَ وَعَمِلَ فِيهِ الْمُسْلِمُونَ حِسْبَةَ اللَّهِ
 عَزَّ وَجَلَّ .

٥١

﴿ تَعَفُّفُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ﴾

كَانَ أَعْدَلُ بَنِي مَرْوَانَ سَيِّدُنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ . وَهُوَ ابْنُ
 مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ . وُلِدَ سَنَةَ سِتِّينَ مِنَ الْهِجْرَةِ حِينَ كَانَ أَبُوهُ وَالِيًا
 عَلَى مِصْرَ . وَكَانَ لَهُ بَجْدُهُ الْقَارُوقِ أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ . مَا أَخَذَ لِنَفْسِهِ
 وَلَا لِأَوْلَادِهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ شَيْئًا . وَكَانَ إِذَا قَدِمَ عَلَيْهِ وَفُودَ الشُّعْرَاءُ
 لَمْ يَأْذَنْ لَهُمْ . وَكَانَ يَقُولُ لِأَبْنِهِ : قُلْ لَهُمْ : إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
 رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ . وَمَاتَ عَنْ اثْنَيْ عَشَرَ غَلَامًا لَمْ يَتْرُكْ لَهُمْ
 شَيْئًا . وَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ جَمَعَهُمْ وَجَعَلَ يُصَوِّبُ نَظْرَهُ فِيهِمْ وَ
 يُصَعِّدُهُ حَتَّى انْغَرُورَقَتْ عَيْنَاهُ بِالْذُّمُوعِ ثُمَّ قَالَ : بِنَفْسِي فِتْنَةٌ تَرَكْتُهُمْ
 وَلَا مَالَ لَهُمْ . يَا بَنِيَّ إِنِّي خَيْرْتُ نَفْسِي بَيْنَ أَنْ تَفْتَقَرُوا إِلَى آخِرِ
 الْأَبَدِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ أَبُوكُمُ النَّارَ فَاخْتَرْتُ الْأَوَّلَ . يَا بَنِيَّ عَصَمَكُمُ اللَّهُ
 وَرِزْقَكُمُ . وَقَدْ وَكَلْتُ أَمْرَكُمْ إِلَى اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ
 يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ .

عنه من مكة بعد أن ردّ الودائع للناس التي كانت عند النبي صلى الله عليه وسلم فنزل معه بئبأ وأقام رسول الله صلى الله عليه وسلم هناك أياماً ثم نهض لما أمر الله وأدركته الجمعة في بني سالم بن عوف . فصلاها في المسجد هناك ورغب إليه رجال بني سالم أن يقيم عندهم وتبادروا إلى خطايم ناقته اغتناماً لبركته . فقال عليه السلام : خلوا سبيلها فانها مأمورة . ثم مشى والأنصار حوآليه إلى أن مرّ بدار بني بياضة فتبادر إليه رجالهم يبتدرون خطام الناقة . فقال : دعوها فانها مأمورة . ثم مر بدار بني ساعدة فتلقاه رجال وفيهم سعد بن عبادة والمُنذر بن عمرو ودعوه كذلك وقال لهم مثل ما قال للآخرين ثم إلى دار بني حارثة بن الخزرج فتلقاه سعد بن الربيع وخارجة بن زيد وعبد الله بن رواحة ثم مرّ ببني عدي بن النجار أخوال عبد المطّلب ففعلوا وقال لهم مثل ذلك إلى أن أتى إلى دار بني مالك بن النجار فبركت ناقته على باب مسجده اليوم وهو يومئذ لغلّامين منهم في حجر معاذ بن عقرأ اسمهما سهل وسهيل وفيه خرب ونخل وقبور للشركين ومربد ثم بركت الناقة وبقى على ظهرها ولم ينزل فقامت ومشت غير بعيد ولم يشها ثم التفت خلفها ورجعت إلى مكانها الأول فبركت فيه واستقرت ونزل رسول الله صلى الله عليه وسلم عنها وحمل أبو أيوب رحله إلى داره

تَأْتِيهِمَا بِالطَّعَامِ وَيُعْفَى عَامِرٌ بِالْغَنَمِ أَثَرَ عَبْدِ اللَّهِ وَلَمَّا فَقَدْتَهُ قَرِيشٌ
اتَّبَعُوهُ وَمَعَهُمُ الْقَائِفُ قَقَافُ الْأَثَرِ حَتَّى وَقَفَ عِنْدَ الْغَارِ وَقَالَ هُنَا
انْقَطَعَ الْأَثَرُ وَإِذَا بَنَسَجَ الْعَنَكُوتِ عَلَى فَمِ الْغَارِ فَاطْمَأْنُونُوا إِلَى ذَلِكَ
وَرَجِعُوا وَجَعَلُوا مِائَةَ نَاقَةٍ لِمَنْ رَدَّهَا عَلَيْهِمْ . ثُمَّ أَتَاهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ
أَرْيَظٍ بَعْدَ ثَلَاثِ بَرَحَاتَيْهِمَا فَرَكَبَا وَأَرْذَفَ أَبُو بَكْرٍ عَامِرَ بْنَ فُهَيْرَةَ
وَأَتَتْهُمَا أَسْمَاءُ بِسُفْرَةٍ لَهَا وَشَقَّتْ نِطَاقَهَا وَرَبَطَتِ السُّفْرَةَ فَسُمِّيَتْ
ذَاتَ النِّطَاقَيْنِ . وَحَمَلَ أَبُو بَكْرٍ جَمِيعَ مَالِهِ نَحْوَ سِتَّةِ آلَافٍ دِرْهَمٍ
وَمَرُّوا بِسُرَاقَةَ بْنِ مَالِكِ بْنِ جَعْفَرٍ فَأَتَبَهُمْ لِيَرُدَّهُمْ . وَلَمَّا رَأَوْهُ دَعَا
عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَاحَتْ قَوَائِمُ فَرَسِهِ فِي الْأَرْضِ
فَنَادَى بِالْأَمَانِ وَأَنْ يَعْضُوا لَهُ وَطَلَبَ مِنَ النَّبِيِّ أَنْ يَكْتُبَ لَهُ كِتَابًا
فَكَتَبَهُ أَبُو بَكْرٍ بِأَمْرِهِ وَسَلَّكَ الدَّلِيلُ مِنْ أَسْفَلِ مَكَّةَ عَلَى السَّاحِلِ
مِنْ عُسْفَانَ وَأَجَمَّ وَأَجَازَ قُدَيْدًا إِلَى الْعَرِيجِ ثُمَّ إِلَى قُبَا مِنْ عَوَالِي
الْمَدِينَةِ وَوَرَدُوهَا قَرِيبًا مِنَ الزَّوَالِ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ لِاثْنَتَيْ عَشْرَةَ لَيْلَةً
خَلَّتْ مِنْ رَبِيعِ الْأَوَّلِ وَخَرَجَ الْأَنْصَارُ يَتَلَقَّوْنَهُ وَقَدْ كَانُوا يَنْتَظِرُونَهُ
حَتَّى إِذَا قَلَصَتِ الظَّلَالُ رَجِعُوا إِلَى بَيْوتِهِمْ فَتَلَقَّوهُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ فِي ظِلِّ
نَخْلَةٍ . وَنَزَلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بُقْبًا عَلَى سَعْدِ بْنِ خَيْشَمَةَ وَقِيلَ عَلَى كُلِّ ثَمَرٍ
بَنِ الْهَدِيمِ وَنَزَلَ أَبُو بَكْرٍ بِالسُّنْحِ فِي بَنِي الْحَرِثِ بْنِ خَزْرَجٍ عَلَى
خُبَيْبِ بْنِ أَسَدٍ وَقِيلَ عَلَى خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ وَلَحِقَ بِهِمْ عَلَى رِضَى اللَّهِ

من المهاجرين سَبَّوْهُ إِلَيْهِمْ تَشَاوَرُوا مَا يَصْنَعُونَ فِي أَمْرِهِ وَاجْتَمَعَتْ
 لَذَلِكَ مَشِيخَتُهُمْ فِي دَارِ النَّدْوَةِ وَمَعَهُمْ مِنْ لَا يُعَدُّ مِنْ قُرَيْشٍ فَتَشَاوَرُوا
 فِي حَبْسِهِ وَإِخْرَاجِهِ عَنْهُمْ ثُمَّ اتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يَتَخَيَّرُوا مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ
 مِنْهُمْ فَتَى شَابًّا جَلَدًا فَيَقْتُلُونَهُ جَمِيعًا فَيَتَفَرَّقُ دَمُهُ فِي الْقَبَائِلِ وَلَا يَقْدِرُ
 بَنُو عَبْدِ مَنَافٍ عَلَى حَرْبِ جَمِيعِهِمْ وَاسْتَعَدُّوا لَذَلِكَ مِنْ لَيْلَتِهِمْ وَجَاءَ
 الْوَحْيُ بِذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَلَمَّا رَأَى إِزْصَادَهُمْ
 عَلَى بَابِ مَنْزِلِهِ أَمَرَ عَلَى بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يَنَامَ عَلَى فَرَّاشِهِ وَيَتَوَشَّحَ
 بِبُرْدِهِ ثُمَّ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَمَسَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى
 أَبْصَارِهِمْ وَوَضَعَ عَلَى رُؤُوسِهِمْ تُرَابًا وَأَقَامُوا طَوْلَ لَيْلَتِهِمْ فَلَمَّا أَصْبَحُوا
 خَرَجَ إِلَيْهِمْ عَلَى فَعَلُوا أَنْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَجَا وَتَوَاعَدَ
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَاسْتَأْجَرَ عَبْدَ اللَّهِ
 بْنَ أَرْيَقِطٍ الدُّوَلِيَّ مِنْ بَنِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ مَنَاةَ لِيُدْلَّ بِهِمَا إِلَى الْمَدِينَةِ
 وَيَنْكَبَ عَنِ الطَّرِيقِ الْعُظْمَى . وَكَانَ كَافِرًا وَحَلِيفًا لِلْعَاصِي بْنِ وَائِلٍ
 لَكِنَّهُمَا وَثَقَا بِأَمْرِهِ وَكَانَ دَلِيلًا بِالطَّرِيقِ وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَوْخَةٍ فِي ظَهْرِ دَارِ أَبِي بَكْرٍ لَيْلًا وَآتَا الْعَارَ الَّذِي
 فِي جَبَلِ ثَوْرٍ بِأَسْفَلِ مَكَّةَ فَدَخَلَ فِيهِ . وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي
 بَكْرٍ يَأْتِيهِمَا بِالْأَخْبَارِ وَعَامِرُ بْنُ نُفَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ وَرَاعَى غَنَمَهُ يُرْجِعُ
 غَنَمَهُ عَلَيْهِمَا لَيْلًا لِيَأْخُذَا حَاجَتَهُمَا مِنْ لَبْنِهَا وَأَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ

❦ الإِخْوَانُ ❦

تَغَيَّرَتِ الْمَوَدَّةُ وَالْإِخَاءُ وَقَلَّ الصِّدْقُ وَانْقَطَعَ الرَّجَاءُ
وَأَسْلَمَنِي الزَّمَانُ إِلَى صَدِيقٍ كَثِيرِ الْغَدْرِ لَيْسَ لَهُ رِعَاءُ
وَرُبَّ أَخٍ وَفَيْتُ لَهُ وَفَائِي وَ لَكِنْ لَا يَدُومُ لَهُ وَفَاءُ
أَخِلَّاءُ إِذَا اسْتَعْنَيْتُ عَنْهُمْ وَ أَعْدَاءُ إِذَا نَزَلَ الْبَلَاءُ
يُدِيمُونَ الْمَوَدَّةَ مَا رَأَوْنِي وَ يَبْقَى الْوُدُّ مَا بَقِيَ اللَّقَاءُ
فَإِنْ غُيِّبْتُ عَنْ أَحَدٍ قَلَانِي وَ عَاقَبَنِي بِمَا فِيهِ أَكْتَفَاءُ
سَيُفْنِنُنِي الَّذِي أَغْنَاهُ عَنِّي فَلَا فَقْرُ يَدُومُ وَلَا ثَرَاءُ
وَ كُلُّ مَوَدَّةٍ لِلَّهِ تَصْفُو وَ لَا يَصْفُو عَلَى الْفِسْقِ الْإِخَاءُ
وَ كُلُّ جِرَاحَةٍ فَلَهَا دَوَاءُ وَ خُلِقَ الشُّوْءُ لَيْسَ لَهُ دَوَاءُ
وَ لَيْسَ بِدَائِمٍ أَبَدًا نَعِيمٌ كَذَلِكَ الْبُؤْسُ لَيْسَ لَهُ بَقَاءُ
إِذَا أَنْكَرْتُ عَهْدًا مِنْ حَمِيمٍ فَنَفْسِي التَّكْرُمُ وَالْحَيَاءُ
إِذَا مَا رَأَسُ أَهْلِ الْبَيْتِ وَلِيٌّ بَدَأَ لَهُمْ مِنَ النَّاسِ الْجَفَاءُ

٥٠

❦ هِجْرَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ❦

❦ مِنْ تَارِيخِ ابْنِ خَلْدُونَ ❦

وَلَمَّا عَلِمَتْ قَرِيشٌ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ صَارَ
لَهُ شِيعَةٌ وَأَنْصَارٌ مِنْ غَيْرِهِمْ وَأَنَّهُ مُجْمَعٌ عَلَى اللَّحَاقِ بِهِمْ وَأَنَّ أَصْحَابَهُ

صَدَقَةٌ تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا . وَ قَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ : أَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلَمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ . فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلَمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ .

﴿ اَلْحَجُّ ﴾

اعْلَمْ أَنَّ الْحَجَّ فَرَضُ عَيْنٍ فِي الْعُمْرِ مَرَّةً وَاحِدَةً لِمَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ مِنْ قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْحَجُّ مَرَّةً وَاحِدَةً فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ . وَثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ . قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا .

و لَا يَجِبُ إِلَّا عَلَى الْحُرِّ الْبَالِغِ الْعَاقِلِ الْقَادِرِ عَلَى الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ بِشَرَطٍ أَنْ يَزِيدَ ذَلِكَ عَمَّا يَلْزِمُ لِمَسْكِنِهِ وَمَا يَلْزِمُهُ فِي تَقَةِ الذَّهَابِ وَالْإِيَابِ وَمَا يَلْزِمُ لِعِيَالِهِ إِلَى حِينِ عَوْدَتِهِ مِنَ الْحَجِّ .

وَالْحُجَّاجُ يَزُودُونَ الْمَدِينَةَ الْمُنَوَّرَةَ وَمَسْجِدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَبْرَهُ الشَّرِيفَ . وَهَذِهِ الزِّيَارَةُ لَيْسَتْ وَاجِبَةً لَكِنَّهَا مِنْ أَفْضَلِ الْقُرْبِ وَأَحْسَنِ الْمُسْتَحَبَّاتِ .

﴿ صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ ﴾

الجماعة سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ لِلرَّجَالِ فِي الصَّلَاةِ الْخَمْسِ . وَقِيلَ هِيَ وَاجِبَةٌ . وَالْجَمَاعَةُ شَرْطٌ فِي صِحَّةِ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ وَالْعِيدَيْنِ . وَقَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعَشْرِينَ دَرَجَةً .

﴿ الصَّوْمُ ﴾

وَصَوْمُ رَمَضَانَ فَرَضُ عَيْنٍ قَدْ ثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالِاجْمَاعِ . وَقَدْ فُرِضَ فِي شَهْرِ شَعْبَانَ مِنْ السَّنَةِ الثَّانِيَةِ لِلْهِجْرَةِ . قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ . وَقَالَ تَعَالَى : شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ . يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ .

﴿ الزَّكَاةُ ﴾

اعْلَمْ أَنَّ الزَّكَاةَ فَرَضُ عَيْنٍ كَالصَّلَاةِ . وَفُرِضَتْ فِي شَوَّالٍ فِي السَّنَةِ الثَّانِيَةِ مِنَ الْهِجْرَةِ . وَالْأَصْلُ فِي وُجُوبِهَا قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى : وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَوْلُهُ تَعَالَى : خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ

فَمَنْ جَعَدَ الصَّلَاةَ كَفَرَ لثُبُوتِهَا بِدَلِيلٍ قَطْعِيٍّ . وَ قَدْ رَوَى
 الطَّبْرَانِيُّ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :
 مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَدِّدًا فَقَدْ كَفَرَ جَهَارًا . فَالصَّلَاةُ فَرَضٌ عَلَى كُلِّ
 مُسْلِمٍ بَالِغٍ عَاقِلٍ سَوَاءٌ كَانَ ذَكَرًا أَمْ أُنْثَى حُرًّا أَمْ عَبْدًا فِي كُلِّ
 يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَمْسُ صَلَوَاتٍ .

﴿ صَلَاةُ الْجُمُعَةِ ﴾

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ فَرَضٌ عَيْنٍ ثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ .
 قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ
 فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ .
 فَذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ
 وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .

وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ فَرَضًا وَهِيَ صَلَاةٌ مُسْتَقَلَّةٌ فَلَيْسَتْ
 ظَهْرًا مَقْصُورَةً وَلَهَا سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ أَرْبَعُ رَكْعَاتٍ قَبْلَ الْقَرَضِ
 وَأَرْبَعٌ بَعْدَهُ بِتَسْلِيمَةٍ وَاحِدَةٍ .

وَرَوَى أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ : الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِلَّا أَرْبَعَةً عَبْدًا مَمْلُوكًا
 أَوْ امْرَأَةً أَوْ صَبِيًّا أَوْ مَرِيضًا .

﴿ أَهْمُ الْعِبَادَاتِ ﴾

من أَهْمِ الْعِبَادَاتِ الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالزَّكَاةُ وَالْحَجُّ .

﴿ الصَّلَاةُ ﴾

الصَّلَاةُ لُغَةً الدُّعَاءُ وَأُصْطِلَاحًا هِيَ الْاِقْوَالُ وَالْاَفْعَالُ الْمَخْصُوصَةُ الْمُفْتَتَحَةُ بِالتَّكْبِيرِ الْمُخْتَمَةُ بِالتَّسْلِيمِ .

وُفِرِضَتِ الصَّلَاةُ بِمَكَّةَ لَيْلَةَ الْاِسْرَاءِ وَهِيَ لَيْلَةُ السَّابِعِ وَالْعَشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَجَبٍ قَبْلَ الْهَجْرَةِ بِسَنَةِ كَمَا جَرَى عَلَيْهِ النَّوْوِيُّ .

وَالصَّلَاةُ ثَابِتَةٌ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْاِجْمَاعِ . قَالَ اللهُ تَعَالَى :

وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَالَ تَعَالَى : حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ

وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ . وَرَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ

ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَقُولُ : بُنِيَ الْاِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ . شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا

رَسُولُ اللهِ ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ، وَحَجِّ الْبَيْتِ ، وَصَوْمِ

رَمَضَانَ . وَرَوَى عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللهُ عَلَى الْعِبَادِ . فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ

لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتَخَفَّافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْخِلَهُ

الْجَنَّةَ ، وَ مَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذَبُهُ

وَ إِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ .

فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَرِحُوا . فَشَكَرَتْهُ الْمَرَأَةُ عَلَى حُسْنِ صَنِيعِهِ
وَقَالَتْ : جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا . أَنْتَ أَوْلَى بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
عُمَرَ . فَقَالَ لَهَا : إِنَّكَ إِذَا جِئْتَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ غَدًا وَجَدْتَنِي هُنَاكَ .
ثُمَّ خَرَجَ عُمَرُ وَجَلَسَ قَرِيبًا مِنَ الدَّارِ يَسْمَعُ الْأَطْفَالَ يَلْعَبُونَ وَيَضْحَكُونَ
حَتَّى نَامُوا وَهَدَأُوا . فَقَامَ مُطْمَئِنًّا وَهُوَ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى مَا فَعَلَ .

٤٧

﴿ جَزَاءُ الْوَالِدَيْنِ ﴾

مَالِي مَرَضْتُ وَكَمْ أَقَاسِي مِنْ أَلَمٍ ! وَرَقَدْتُ فِي مَهْدِي وَكَمْ أَشْكُوكُمْ !
أَوَاهُ مِنْ وَجَعٍ أَرَاهُ أَصَابَنِي ! فَهَتَفْتُ : يَا أُمَامَ ! قَالَتْ لِي : نَعَمْ !
جَاءَتْ عَلَى عَجَلٍ بِلَوْنٍ شَاخِبٍ وَخَنِينِ صَوْتٍ هَاجَ مِنْ قَلْبٍ لِقَمٍ .
لَثَمْتُ خُدُودِي رَحْمَةً وَمَحَبَّةً وَجَرَتْ تَحِيًّا بِمَا يُخَفِّفُ لِي الْأَلَمَ .
عَادَتْ تُسَلِّينِي بِعَذْبِ حَدِيثِهَا وَتَقْصُّ مِنْ خَبَرِ الْبِلَادِ مَعَ الْأُمِّ
حَتَّى سَمِعْتُ عَلَى السَّلَامِ ضَجَّةً وَكَلَامَ أَشْخَاصٍ فَوْقًا بِالْقَدَمِ
هَذَا أَبِي وَبِجَنِّهِ رَجُلٌ أَتَى هُوَذَا الطَّيِّبُ لَكِي يُعَالِجُنِي قَدِمَ
قَاسَ الْحَرَارَةَ جَسَّ بَضِي بَعْدَهَا وَرَجُلًا الْبُرْءَ السَّرِيعَ مِنَ السَّقَمِ
حَضَرَ الدَّوَا ، فَشَرِبْتُهُ فَوَجَدْتُهُ مُرًّا ، وَلَكِنْ فِيهِ كَشْفٌ لِلنُّعْمِ
فَرِحْتُ لِدَا أُمِّي ، وَدَاعَيْنِي أَبِي فَلَشِطْتُ حَتَّى مِنْ سُرُورِي لَمْ أَتَمِ
هَذَا خَانَ الْأُمِّ ، مِنْ أَجْلِ أَبْنَاهَا وَكَذَا حُبُّ أَبِي ، فَمَا هَذِي النِّعَمُ !
لِجَزَاءِ هَذَا الْحُبِّ مَنَى طَاعَةٌ وَمَحَبَّةٌ مَا شَاءَ رَبِّي ذَوَا الْكَرَمِ

﴿ شَفَقَةُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ﴾

عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ هُوَ ثَانِي الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ . وَ قَدْ كَانَ عَادِلًا شَدِيدًا فِي تَنْفِيدِ الْأَحْكَامِ . وَ لَكِنَّهُ مَعَ ذَلِكَ كَانَ رَقِيقَ الْقَلْبِ مُتَوَاضِعًا رَحِيمًا .

فَقَدْ خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ يَتَقَدَّمُ أَحْوَالَ رَعِيَّتِهِ وَ كَانَ الْجَوُّ بَارِدًا فَرَأَى نَارًا تُضِيءُ فِي أَحَدِ الْمَسَاكِينِ فَلَمَّا اقْتَرَبَ مِنْهَا وَجَدَ امْرَأَةً تَوْقَدُ تَحْتَ قَدْرِ وَبِجَانِبِهَا أَوْلَادُهَا وَ هُمْ يَبْكُونَ وَ يَصِيحُونَ . فَسَأَلَهَا عَنْ حَالِهَا وَ عَنْ سَبَبِ بُكَاءِ الْأَطْفَالِ . فَقَالَتْ : إِنَّهُمْ يَصِيحُونَ مِنَ الْجُوعِ . فَقَالَ لَهَا : وَ مَا الَّذِي فِي هَذِهِ الْقَدْرِ ؟ فَقَالَتْ : فِيهَا مَاءٌ أَشْكَبْتُهُمْ بِهِ وَ أَوْهَمْتُهُمْ أَنَّ فِيهَا طَعَامًا حَتَّى يَنَامُوا . وَلَمْ تَكُنِ الْمَرْأَةُ تَعْرِفُ أَنَّ الَّذِي يُكَلِّمُهَا هُوَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ نَفْسُهُ . فَقَالَتْ : اللَّهُ بَيِّنَنَا وَ بَيِّنَ عُمَرَ ! لَقَدْ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يَبْحَثَ عَمَّا يُخَفِّفُ آلَامَنَا . فَقَالَ لَهَا : وَ مِنْ أَيْنَ يَعْلَمُ عُمَرُ بِحَالِكَ ؟ فَقَالَتْ : أَتَيَوَلَّى أَمْرَنَا وَ يَنَامُ عَنَّا ؟ ! فَقَامَ عُمَرُ مِنْ فَوْرِهِ وَ أَحْضَرَ سَمْنًا وَ كَيْسًا مِنَ الدَّقِيقِ حَمَلَهَا بِنَفْسِهِ وَ عَادَ إِلَى الْمَرْأَةِ وَ وَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيْهَا . ثُمَّ جَلَسَ وَ وَضَعَ مِقْدَارًا مِنَ الدَّقِيقِ وَ مِقْدَارًا مِنَ السَّمْنِ فِي الْقَدْرِ وَ صَارَ يُجَرِّكُهُمَا وَ يَنْفُخُ فِي النَّارِ حَتَّى نَضِجَ الطَّعَامُ ثُمَّ أَفْرَغَهُ فِي صَحْفَةٍ وَ قَدَّمَهُ لِلْأَطْفَالِ .

فَاتَّهَزَ إِبْرَاهِيمُ وَقَتًا لَمْ يَكُنْ فِيهِ أَحَدٌ عِنْدَ الْأَصْنَامِ وَ أَخْبَذَ
فَاسًّا وَ كَسَرَهَا إِلَّا الصَّنَمَ الْكَبِيرَ فَإِنَّهُ تَرَكَهُ وَ عَاقَ الْفَأْسَ بِرَقِيَّتِهِ . فَلَمَّا
وَجَدُوا أَصْنَامَهُمْ مُكْسَرَةً صَاحُوا وَ غَضِبُوا وَ قَالُوا : مَنْ فَعَلَ هَذَا
بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ . فَقَالَ بَعْضُهُمْ : سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ
لَهُ إِبْرَاهِيمُ . فَأَحْضَرُوهُ وَ سَأَلُوهُ : أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ؟
فَأَرَادَ إِبْرَاهِيمُ أَنْ يُظْهِرَ لَهُمْ جَهْلَهُمْ وَ خَطَأَهُمْ وَ يَسْتَهْزِئَ بِهِمْ .
فَأَشَارَ إِلَى الصَّنَمِ الْكَبِيرِ وَقَالَ : بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ
إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ . فَأَعْتَاطُوا مِنْ كَلَامِ إِبْرَاهِيمَ وَ تَحَيَّرُوا . لِأَنَّهُمْ
يَعْلَمُونَ أَنَّ الْأَصْنَامَ لَا تَنْطِقُ . فَقَالَ لَهُمْ إِبْرَاهِيمُ : أَقْعَبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَ لَا يَضُرُّكُمْ . قَتَلُوا مِنْ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ
لَأَنَّهُمْ رَأَوْهُ يَسْخَرُ مِنْهُمْ وَ مِنْ أَصْنَامِهِمْ . وَ اتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يُحْرِقُوهُ .
فَجَمَعُوا لَهُ حَطَبًا كَثِيرًا وَ أَوْقَدُوا النَّارَ وَ أَلْقَوْا سَيِّدَنَا إِبْرَاهِيمَ فِيهَا . وَ
لَكِنَّ اللَّهَ حَفِظَهُ مِنْهَا وَ جَعَلَهَا بَرْدًا وَ سَلَامًا وَ نَجَّاهُ مِنْ أَعْدَائِهِ وَ هُوَ
ثَابِتٌ عَلَى عَقِيدَتِهِ وَ إِيْمَانِهِ بِاللَّهِ .

وَمِنْ أَوْلَادِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلُ الَّذِي مِنْ ذُرِّيَّتِهِ سَيِّدُنَا
مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ . وَ مِنْ أَوْلَادِهِ أَيْضًا إِسْحَاقُ وَ هُوَ جَدُّ سَيِّدِنَا
يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ .

فَسَارُوا فِي الصَّحْرَاءِ حَتَّى وَصَلُوا إِلَى الْبَحْرِ الْأَحْمَرِ . فَأَتَبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
بِجُنُودِهِ حَتَّى أَذْرَكَوْهُمْ . فَخَافَ بَنُو إِسْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُمْ مُوسَى :
لَا تَخَافُوا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ .

وَقَدْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ : أَنْ اضْرِبْ بِمِصْرِكَ الْبَحْرَ . فَضْرَبَ
مُوسَى الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ أَمَامَهُمْ وَظَهَرَتِ الْأَرْضُ قَشِشًا عَلَيْهَا . وَسَارَ
فِرْعَوْنُ وَرَاءَهُمْ هُوَ وَجُنُودُهُ وَلَكِنَّ الْبَحْرَ انْطَبَقَ عَلَيْهِمْ وَغَرِقُوا وَ
نَجَّى اللَّهُ مُوسَى وَقَوْمَهُ .

٤٥

❦ قِصَّةُ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ ❦

كَانَ سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ فِي جِهَةٍ تُسَمَّى أَرْضَ بَابِلَ فِي قَادَةَ آسِيَا
قُرْبَ بِلَادِ الْعَرَبِ . وَكَانَ قَوْمُهُ يَعْبُدُونَ الْأَصْنَامَ الَّتِي يَصْنَعُونَهَا مِنْ
الْحِجَارَةِ . فَرَأَى سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ أَنَّ عِبَادَةَ الْأَصْنَامِ خَطَأٌ وَأَنَّ الَّذِي
يَجِبُ أَنْ يُعْبَدَ هُوَ الْإِلَهُ الْحَقُّ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي خَلَقَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَجَمِيعَ مَا فِي الْعَالَمِ .

فَدَعَا قَوْمَهُ إِلَى عِبَادَةِ اللَّهِ . وَقَالَ لَهُمْ : إِنَّ هَذِهِ الْأَحْجَارَ الَّتِي
تَعْبُدُونَهَا لَا تَنْفَعُ وَلَا تَضُرُّ وَلَا تَسْمَعُ وَلَا تَنْتَفِعُ مِنْكُمْ وَلَا عَنْ
نَفْسِهَا . فَمِنْ الْجَهْلِ عِبَادُهَا . فَلَمْ يُصْغُوا إِلَى قَوْلِهِ وَلَمْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ
وَقَالُوا : وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ .

الِإِيمَانَ بِاللَّهِ تَعَالَى . فَلَمْ يُضِغْ إِلَى قَوْلِهِ . فَأَظْهَرَ لَهُ مُوسَى الْمُعْجِزَةَ
وَأَلْقَى عَصَاهُ فَأَنْقَلَبَتْ حَيَّةً كَبِيرَةً خَافَ مِنْهَا فِرْعَوْنُ وَلَكِنَّهُ قَالَ
لِمُوسَى : إِنَّ هَذَا سِحْرٌ وَعِنْدَنَا مِنَ السَّحَرَةِ مَنْ يَفْعَلُ مِثْلَ ذَلِكَ .
ثُمَّ جَمَعَ السَّحَرَةَ وَقَالَ لَهُمْ : قَدْ جَاءَنَا سَاحِرٌ مَا رَأَيْنَا مِثْلَهُ
أَبَدًا وَإِنَّكُمْ إِنْ غَلَبْتُمُوهُ أَكْرَمُتُكُمْ . فَقَالُوا : حَدِّدْ لَنَا مَوْعِدًا
تَجْتَمِعُ فِيهِ . فَقَالَ لَهُمْ : مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الْعِيدِ . فَجَمَعَ فِرْعَوْنُ النَّاسَ
لِيُشَاهِدُوا عَمَلَ السَّحَرَةِ وَخَرَجَ مُوسَى يَتَكَبَّرُ عَلَى عَصَاهُ وَمَعَهُ أَخُوهُ
هَارُونُ حَتَّى أَتَى الْجَمْعَ وَفِرْعَوْنُ فِي مَجْلِسِهِ مَعَ أَشْرَافِ مَمْلَكَتِهِ .
فَقَالَ مُوسَى لِلْسَّحَرَةِ : ابْدُوا أَنْتُمْ . فَأَلْقَوْا جِبَالَهُمْ وَعَصِيَّهُمْ
فَكَانَتْ تَظْهَرُ كَأَنَّهَا حَيَاتٌ وَثَعَابِينُ . وَهِيَ لَمْ تَكُنْ كَذَلِكَ
حَقِيقَةً وَلَكِنْ هَذَا وَهْمٌ .

ثُمَّ أَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى . وَأَخَذَتْ
تَأْكُلُ جَمِيعَ مَا عَمِلَهُ السَّحَرَةُ . وَعِنْدَ ذَلِكَ عَرَفُوا أَنَّ عَمَلَ مُوسَى
لَيْسَ سِحْرًا وَاعْتَرَفُوا بِأَنَّهُ مُعْجِزَةٌ مِنَ اللَّهِ فَأَمْنُوا وَسَجَدُوا لِلَّهِ .
فَلَمَّا رَأَى فِرْعَوْنُ ذَلِكَ اغْتَاظَ وَقَالَ لِلْسَّحَرَةِ : فَلَا قُطْعَانَ
أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا أَصْلَبَ لَكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ .
فَقَالُوا لَهُ : أَفْعَلْ مَا شِئْتَ إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِنَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا .

وَلَمَّا لَمْ يُؤْمِنْ فِرْعَوْنُ وَاسْتَمَرَّ هُوَ وَقَوْمُهُ فِي إِيدَاءِ بَنِي
إِسْرَائِيلَ أَمَرَ اللَّهُ مُوسَى أَنْ يُخْرِجَ مِنْ مِصْرَ هُوَ وَبَنُو إِسْرَائِيلَ .

وَلَمَّا وُلِدَ سَيِّدُنَا مُوسَى خَافَتْ أُمُّهُ أَنْ يَذْبَحَهُ فِرْعَوْنُ
فَوَضَعَتْهُ فِي صُنْدُوقٍ وَطَلَتْهُ بِالْقَارِ ثُمَّ أَلْقَتْهُ فِي نَهْرِ النَّيْلِ فَعَامَ عَلَى
وَجْهِ الْمَاءِ حَتَّى اتَّقَطَ آلُ فِرْعَوْنَ مِنَ النَّهْرِ . وَلَمَّا رَأَتْهُ امْرَأَةٌ
فِرْعَوْنَ فَرِحَتْ بِهِ وَعَرَفَتْ أَنَّهُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَتْ : لَا تَقْتُلُوهُ
عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ يَتَّخِذَهُ وَلَدًا . وَلَمَّا كَبِرَ كَانَ يَعْرِفُ أَنَّهُ مِنْ
بَنِي إِسْرَائِيلَ فَكَانَ يَخْتَلِطُ بِهِمْ وَيُدَافِعُ عَنْهُمْ لِأَنَّهُمْ قَوْمُهُ . وَقَدْ
رَأَى مَرَّةً رَجُلًا إِسْرَائِيلِيًّا يَتَشَاوَرُ مَعَ رَجُلٍ مِصْرِيٍّ فَأَتَاكَزَ إِلَى
جَانِبِ الْإِسْرَائِيلِيِّ وَضَرَبَ الْمِصْرِيَّ بِقَبْضَةِ يَدِهِ فَأَمَاتَهُ . وَكَانَهُ
نَدِمَ عَلَى عَمَلِهِ وَخَافَ أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ فِرْعَوْنُ فَهَرَبَ مِنْ مِصْرَ إِلَى
جَهَةِ تُسَمَّى مَدْيَنَ فِي بِلَادِ الْعَرَبِ . فَوَجَدَ بِهَا بَثْرًا أَزْدَحَمَ عَلَيْهَا النَّاسُ
لَيْسُوا مَوَاشِيَهُمْ . وَوَجَدَ بَنَتَيْنِ لَا تَسْتَطِيعَانِ السَّقْيَ لِشِدَّةِ الزَّحَامِ
فَأَعَاهُمَا وَسَقَى لِهَمَا غَنَمَهُمَا ثُمَّ جَلَسَ فِي الظِّلِّ . وَكَانَتِ الْبَنَتَانِ هُمَا
بَنَتَا نَبِيِّ اللَّهِ شُعَيْبٍ . فَلَمَّا رَجَعَتَا إِلَى أَبِيهِمَا أَخْبَرَتَاهُ بِمَا فَعَلَ مُوسَى
فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ وَعَرَضَ عَلَيْهِ أَنْ يُزَوِّجَهُ أَحَدَى ابْنَتَيْهِ عَلَى أَنْ يَشْتَعِلَ
مَعَهُ أَجِيرًا ثَمَانِي سِنِينَ أَوْ عَشْرًا . فَرَضَى مُوسَى بِذَلِكَ وَتَزَوَّجَ
ابْنَتَهُ وَمَكَثَ عَشْرَ سَنَوَاتٍ يُسَاعِدُهُ .

ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُوسَى رَسُولًا وَأَمَرَهُ أَنْ يَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ
وَقَوْمِهِ لِيُخَلِّصَ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَذْهَبَ إِلَى مِصْرَ وَدَعَا فِرْعَوْنَ إِلَى

وَاطْلُبُوا الدَّيْكَ يَوْذَنَ لصلاةِ الصُّبحِ فينا
فَأَتَى الدَّيْكَ رَسُولُ مِنْ إِمَامِ النَّاسِ كِينَا
عَرَضَ الْأَمْرَ عَلَيْهِ وَهُوَ يَرْجُو أَنْ يَلِينَا
فَأَجَابَ الدَّيْكَ: عُذْرًا يَا أَضْلَّ الْمُهْتَدِينَا
بَلَّغِ الشَّعْبَ عَنِّي عَنْ جُدُودِ الصَّالِحِينَا
عَنْ ذَوِي التَّيْجَانِ مِمَّنْ دَخَلَ الْبَطْنَ اللَّعِينَا
أَنَّهُمْ قَالُوا - وَخَيْرَ الْقَوْلِ قَوْلُ الْعَارِفِينَا - :
مُخْطِئٌ مِنْ ظَنٍّ يَوْمًا أَنَّ الشَّعْبَ دِينَا

٤٤

❖ قِصَّةُ سَيِّدِنَا مُوسَى ❖

قَوْمُ سَيِّدِنَا مُوسَى هُمُ الْيَهُودُ . وَيُسَمَّوْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لِأَنَّهُمْ
مِنْ ذُرِّيَّةِ إِسْرَائِيلَ الَّذِي هُوَ يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمُ
السَّلَامُ . وَمَعْنَى إِسْرَائِيلَ عَبْدُ اللَّهِ .
وَقَدْ جَاءَ يَعْقُوبُ مَعَ أَوْلَادِهِ وَذُرِّيَّتِهِ إِلَى مِصْرَ أَيَّامَ الْفِرَاعَةِ
لَمَّا كَانَ سَيِّدُنَا يُوسُفُ قَائِمًا بِتَدْبِيرِ الْخَزَائِنِ لِمَلِكِ مِصْرَ وَعَاشُوا
فِيهَا . وَلَمَّا رَأَى الْفِرَاعَةُ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ كَثُرُوا خَافُوا أَنْ
يُزَاحِمُوهُمْ فِي بِلَادِهِمْ فَعَامَلُوهُمْ مُعَامَلَةً سَيِّئَةً وَصَارُوا يُذَبِّحُونَ
الذَّكُورَ مِنْ أَوْلَادِهِمْ .

﴿حِكْمٌ وَ أَمْثَالٌ﴾

النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ - مَنْ جَدَّ وَجَدَ - الْعَقْلُ السَّلِيمُ فِي الْجَسِمِ
 - السَّلَامُ - مَنْ تَأَنَّى نَالَ مَا تَمَنَّى - خَيْرُ الْأَصْحَابِ مَنْ دَلَّكَ عَلَى
 الْخَيْرِ - سُوءُ الْخُلُقِ يُعْدِي - تَنْظِيمُ الْعَمَلِ يُوَفِّرُ نِصْفَ الْوَقْتِ -
 الْعَمَلُ يَجْعَلُ الصَّغْبَ سَهْلًا وَالْبَطَالَهَ تَجْعَلُ السَّهْلَ صَعْبًا - أَحْسِنْ إِذَا
 أَرَدْتَ أَنْ يُحْسِنَ إِلَيْكَ . مَنْ بَزَرَغَ يَحْصُدُ - الْحَسُودُ لَا يَسُودُ -
 الْعِلْمُ فِي الصِّغَرِ كَالنَّقْشِ عَلَى الْحَجَرِ - فِي التَّأَنِّي السَّلَامَةُ وَفِي الْعَجَلَةِ
 النَّدَامَةُ - مَنْ شَبَّ عَلَى شَيْءٍ شَابَ عَلَيْهِ - نَحْنُ نُفَكِّرُ وَاللَّهُ
 يُدِيرُ - مَنْ حَفَرَ لَأَخِيهِ حُفْرَةً وَقَعَ فِيهَا - مَنْ قَلَّ صَدْقُهُ قَلَّ
 صَدِيقُهُ - كَمَا يَدِينُ الْفَتَى يُدَانُ -

﴿الدِّيكُ وَ الثَّعْلُبُ﴾

بَرَزَ الثَّعْلُبُ يَوْمًا فِي شِعَارِ الْوَاعِظِينَا
 فَمَشَى فِي الْأَرْضِ يَهْدِي وَ يَسُبُّ الْمَاكِرِينَا
 وَيَقُولُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ إِلَهِ الْعَالَمِينَا
 يَا عِبَادَ اللَّهِ تَوَبُّوا فَهُوَ كَنُفُ التَّائِبِينَا
 وَارْهَدُوا فِي الطَّيْرِ إِنَّ الْـعِيشَ عَيْشُ الزَّاهِدِينَا

﴿ وَلَا تَضَعُ الْمُرُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ ﴾

لَقَدْ رَمَدَ الشَّعْبَانُ يَوْمًا مِنَ الشِّتَا
وَجَاءَ بِهِ يَسْعَى إِلَى الدَّارِ طَائِشًا
فَلَمَّا أَحَسَّ الْوَحْشُ بِالْدِفِّ حَوْلَهُ
وَفَتَحَ عَيْنَيْهِ وَحَرَكَ رَأْسَهُ
أَنَاهُ أَبُوهُ عَاجِلًا قَطَّ رَأْسَهُ
وَقَالَ : بُنَى أَحْذَرُ لَيْمًا لِقَيْتِهِ
فَمَرَّ غَلَامٌ وَاسْتَعَدَّ لِنَقْلِهِ
وَأَذْفَاهُ ، فَانْظُرْ لِقَلَّةِ عَقْلِهِ
وَسَاحَتْ سُومُومُ الْمَوْتِ فِي الْجِمْ كُلهِ
عَلَى الْوَلَدِ الْمُسْكِينِ يَبْنِي لِقَتْلِهِ
وَدَاسَ عَلَيْهِ غَاضِبًا بِنْعَالِهِ
وَلَا تَضَعُ الْمُرُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ

﴿ الطَّائُوسُ ﴾

قَدْ أَظْهَرَ الطَّائُوسُ إِعْجَابَهُ
يَفْتِنُ النَّازِرَ فِي شَكْلِهِ
لَكِنَّ عُصْفُورًا تَصْدَى لَهُ
وَعَابَ مِنْهُ السَّاقَ فِي عُزْبِهَا
فَقَامَ مِنْ حَوْلِهَا طَائِرٌ
فَقَالَ : كُلَّ مِنْكُمَا مُعْجَبٌ
لَوْ نَظَرَ النَّاسُ إِلَى عِيهِمْ
وَإِخْتَالَ بَيْنَ الْوَرْدِ وَالْأَسِ
بُحْسَنَ رِيَشِ الذَّيْلِ وَالرَّاسِ
بِالْدَّمِ فِي صَحْبٍ وَجُلَّاسِ
عَنْ ثَوْبِ رِيَشِ نَاعِمِ كَايِي
يَرْمِيهِمَا بِالْمَنْطِقِ الْقَاسِي
وَوَافِلُ عَنْ عِيهِ نَاسِي
مَا عَابَ إِنْسَانٌ عَلَى النَّاسِ

أَنْ يُفَكِّرَ فِي حِيلَةٍ يَصِلُ بِهَا إِلَى ذَلِكَ . فَذَهَبَ إِلَى الْحِصَانِ وَقَالَ
 لَهُ : إِنِّي طَيْبٌ أَعَالِجُ الْمَرْضَى وَأُعْطِيهِمُ الدَّوَاءَ مَجَانًّا . وَإِنِّي أَرَى
 أَنَّكَ واقِفٌ مِنْ غَيْرِ لَجَامٍ فِي فَمِكَ وَمِنْ غَيْرِ سَرَجٍ عَلَى ظَهْرِكَ
 وَلَا حِزَامٍ عَلَى بَطْنِكَ وَلَا قَيْدٍ فِي رِجْلَيْكَ . وَلَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ
 بِكَ مَرَضٌ فِي مَعِدَتِكَ فَفَهَّمَ الْحِصَانُ أَنَّ الذَّبَّ يُرِيدُ أَنْ يَحْتَالَ
 عَلَيْهِ فَعَزَمَ عَلَى أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ . وَقَالَ لَهُ : إِنْ رَجُلِي بِهَا جُرْحٌ
 مِنْ أَثَرِ الْقَيْدِ الَّذِي كَانَ فِيهَا . فَتَقَدَّمَ الذَّبُّ لِيَرَى الْجُرْحَ وَيُعَالِجَهُ
 وَهُوَ يَنْوِي أَقْتِرَاسَ الْحِصَانِ . وَلَكِنَّ الْحِصَانَ رَفَسَهُ فِي وَجْهِهِ رَفْسَةً
 أَطَارَتْ أَسْنَانَهُ وَهَشَمَتْ وَجْهَهُ . فَقَرَّ الذَّبُّ وَقَالَ : إِنِّي سَعَيْتُ
 فِي ضَرَرِي بِنَفْسِي لِأَنِّي ادَّعَيْتُ مَا لَا أَعْرِفُ نَاقِيًا أَنْ أَضُرَّ غَيْرِي
 فَعَادَ الضَّرَرُ عَلَيَّ . وَهَذَا جَزَائِي لِأَنَّ الشَّرَّ يُصِيبُ صَاحِبَهُ .

❦ القِطَارُ ❦

قَاطِرَةٌ الْحَدِيدِ تَسِيرُ بِالْوَقُودِ
 تُسْرِعُ بِالرُّكَّابِ وَالْمَتَاعِ وَالْبَرِيدِ
 تَنْقُلُهُمْ مِنْ بَلَدٍ لِبَلَدٍ بَعِيدٍ
 تُؤَفِّرُ الْوَقْتَ كَمَا تُبْقِي عَلَى النُّفُودِ
 كَمْ يُخْرِجُ الْعِلْمُ لَنَا مِنْ عَمَلٍ مُفِيدٍ

حَتَّى أَمَكَّنَهُ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ أَخِيرًا . فَشَرِبَ حَتَّى رَوَى بَعْدَ صَبْرِهِ
وَجِدِّهِ . وَكَذَلِكَ كُلُّ مَنْ جَدَّ وَجَدَ .

٣٧

❦ الدَّجَاجَةُ الَّتِي تَبْيِضُ الذَّهَبَ ❦

كَانَ رَجُلٌ عِنْدَهُ دَجَاجَةٌ . وَكَانَتْ تَبْيِضُ لَهُ كُلَّ يَوْمٍ بَيْضَةً
مِنَ الذَّهَبِ . فَيَأْخُذُهَا وَيَشْتَرِي بِهَا مَا يُرِيدُ . وَعَاشَ عَلَى ذَلِكَ
عِيشَةً سَعِيدَةً . وَلَكِنَّهُ ظَنَّ أَنَّ فِي بَطْنِ الدَّجَاجَةِ كَنْزًا . فَطَمَعَ
فِي أَنْ يَأْخُذَهُ دَفْعَةً وَاحِدَةً لِيَصِيرَ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ . فَأَمْسَكَ الدَّجَاجَةَ
وَشَقَّ بَطْنَهَا . غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَجِدِ الْكَنْزَ الَّذِي كَانَ يُرِيدُهُ . فَندِمَ
عَلَى مَا فَعَلَ . وَقَالَ : إِنَّ الطَّمَعَ هُوَ الَّذِي أَضَاعَ مِنِّي الذَّهَبَ الَّذِي
كُنْتُ آخُذُهُ كُلَّ يَوْمٍ وَأَعِيشُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ وَسَعَادَةٍ .

٣٨

❦ الْحِصَانُ وَالذِّئْبُ ❦

كَانَ الْحِصَانُ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ يَعْيشُ فِي الْحَقْلِ يَأْكُلُ الْبَرَسِيمَ
وَالْحَشَائِشَ وَيَتَّقِلُ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ حُرًّا مُسْتَرِجًا مِنَ الشُّغْلِ وَوَضَعَ
اللِّجَامَ فِي فَمِهِ وَالسَّرَجَ فَوْقَ ظَهْرِهِ وَالْقَيْدَ فِي رِجْلَيْهِ حَتَّى سَمِنَ
وَصَارَ حَسَنَ الْمَنْظَرِ قَوِيَّ الْجِسْمِ . فَمَرَّ بِهِ الذِّئْبُ يَوْمًا وَرَأَاهُ عَلَى
هَذِهِ الْحَالِ فَأَرَادَ أَنْ يَقْتَرِسَهُ لِيَأْكُلَ مِنْهُ مَا يُرِيدُ . وَلَكِنَّهُ رَأَى

وَبَعْدَ أَنْ ذَهَبَ الدَّبُّ نَزَلَ ذَلِكَ الْمُدَّعِي عَنْ الشَّجَرَةِ وَأَقْبَلَ
 نَحْوَ رَفِيقِهِ وَهُوَ فِي شِدَّةِ الْحَجَلِ . وَسَأَلَهُ عَلَى سَبِيلِ الْمَزَاحِ عَمَّا
 قَالَهُ الدَّبُّ فِي أَذُنِهِ . فَقَالَ الثَّانِي : هَذَا دُبٌّ حَكِيمٌ . فَلَقَدْ أَخْبَرَنِي
 أَنَّ مَا دَحَ نَفْسِهِ كَذَّابٌ لَا يُصَدِّقُ وَلَا يُعْتَمَدُ عَلَيْهِ .

٣٦

﴿ الْغُرَابُ وَالْجَرَّةُ ﴾

عَطَشَ غُرَابٌ وَأَرَادَ الشَّرْبَ وَطَفِقَ يَبْحَثُ عَنْ مَاءٍ فِي كُلِّ
 مَا جَاوَرَهُ مِنَ الْجِهَاتِ . فَخَابَ سَعْيُهُ وَلَمْ يَجِدْ إِلَّا جَرَّةً فِي قَعْرِهَا
 قَلِيلٌ مِنَ الْمَاءِ لَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ لِبُعْدِ غُورِهَا وَلِطُولِ عُقْمِهَا .
 وَلَكِنَّ الْعَطَشَ أَشَدَّ بِهِ . فَأَعْمَلَ فِكْرَهُ فِي تَدْبِيرِ حِيلَةٍ يَرْفَعُ بِهَا الْمَاءَ
 إِلَيْهِ مَا دَامَ هُوَ غَيْرَ قَادِرٍ عَلَى الْوُصُولِ إِلَى الْمَاءِ . وَصَمَّمَ عَلَى الْأَلَّا
 يَتْرُكُ الْمَكَانَ حَتَّى يَشْرَبَ مِنْ تِلْكَ الْجَرَّةِ . وَقَالَ فِي نَفْسِهِ : إِذَا
 صَدَقَ الْغَزْمُ وَضَعَّ السَّيْلُ .

عِنْدَ ذَلِكَ التَفَتَ حَوْلَهُ . فَرَأَى حِجَارَةً صَغِيرَةً كَثِيرَةً . فَذَهَبَ
 إِلَيْهِ وَأَخَذَ وَاحِدًا بِمِنْقَارِهِ . وَرَمَاهُ فِي الْجَرَّةِ . فَارْتَفَعَ الْمَاءُ قَلِيلًا .
 فَعَادَ وَجَاءَ بِنَفْسِهِ . فَزَادَ ارْتِفَاعُ الْمَاءِ . فَأَذْرَكَ أَنَّهُ إِذَا اسْتَمَرَ عَلَى
 عَمَلِهِ هَذَا وَدَابَّ عَلَيْهِ بَلَغَ غَايَتُهُ وَأَطْفَأَ حَرَارَةَ عَطَشِهِ . فَلَبِثَ
 يَنْفُلُ الْحِجَارَةَ وَيَرْمِيهَا فِي جَوْفِ الْجَرَّةِ وَالْمَاءُ يَرْتَفِعُ فِيهَا قَلِيلًا قَلِيلًا

وكانت تحرُّسه إذا نامَ فتمنعُ عنه ما يؤذيه . وفي ذاتِ يومٍ نامَ
الرجلُ وكانت الدُّبَّةُ بجانيه تحرُّسه كعادتها . فجاءت ذبابةٌ ووقفتُ
على وجهه فطردتها . فعادت ثانيةً . وكانت كلما طردتها تعودُ و
تقعُ على وجهه صاحبها . فأغتاظت منها الدُّبَّةُ وأخذتُ حجرًا وألقتهُ
عليها . فجاء الحجرُ على وجهه صاحبها فمات .
وهكذا يفعلُ الصديقُ الجاهلُ .

٣٥

❦ مَادِحُ نَفْسِهِ كَذَابٌ ❦

مرَّ رجلانِ في أجمَةٍ كثيرةِ الأشجارِ . فرأى أحدهما على
الأرضِ آثارَ أقدامِ السباعِ . فقال لرفيقه إِنَّهُ يَخْشَى أَنْ يُخْرَجَ
عليهما سَبُعٌ فيقتلَهُما ، وليسَ معهما سلاحٌ يُدَافِعانِ به عن نَفْسَيْهِمَا .
فقال الآخرُ : لَا تَخَفْ مَا دُمْتُ أَنَا مَعَكَ . وَأَنْتَ تَعْلَمُ مَبْلَغَ شَجَاعَتِي
وَقُوَّتِي وَ... وَ مَا كَادَ يُتِمُّ كَلَامَهُ حَتَّى سَمِعَا صَوْتَ دُبٍّ آتِيًا ،
فترَكَ ذلكَ المُدْعَى رَفِيقَهُ . وَجَرَى نَحْوَ شَجَرَةٍ وَصَعِدَ إِلَى قِمَّتِهَا
هَرَبًا مِنَ الدَّبِّ . وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَلْقَى عَلَى الْأَرْضِ وَكَتَمَ نَفْسَهُ .
وَلَمَّا جَاءَ الدَّبُّ دَارَ حَوْلَهُ يَشُمُّ بَدَنَهُ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ نَفْسًا . فَظَنَّ
أَنَّهُ مَيِّتٌ وَتَرَكَهُ وَانْصَرَفَ . لِأَنَّهُ لَا يَأْكُلُ الْمَيِّتَةَ .

يَا أَخِي أَنْ تَنْصَحَنِي بِمَا يُرِيحُنِي مِنْ تَعَبِي هَذَا الشَّدِيدِ؟ فَقَالَ لَهُ
 الْحِمَارُ: تَمَارِضْ وَلَا تَأْكُلْ عِلْفَكَ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ وَرَأَى
 صَاحِبَنَا هَكَذَا تَرَكَكَ وَلَمْ يَأْخُذْكَ لِلْجَرَاثَةِ فَتَسْتَرِيحُ. قَالُوا:
 وَكَانَ صَاحِبُهُمَا يَفْهَمُ لِسَانَ الْحَيَوَانَاتِ فَفَهِمَ مَا دَارَ بَيْنَهُمَا مِنَ
 الْحَدِيثِ. ثُمَّ إِنَّ الثَّورَ أَخَذَ بِنَصِيحَةِ الْحِمَارِ وَعَمِلَ بِمُوجِبِهَا. وَلَمَّا
 أَقْبَلَ الصَّبَاحُ حَضَرَ صَاحِبُهُمَا فَرَأَى الثَّورَ غَيْرَ آكِلٍ عِلْفَهُ فَتَرَكَهُ
 وَأَخَذَ الْحِمَارَ بَدَلَهُ. وَحَرِثَ عَلَيْهِ كُلَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ حَتَّى كَادَ يَمُوتُ
 تَعَبًا. فَندِمَ عَلَى نَصِيحَتِهِ لِلثَّورِ. وَلَمَّا رَجَعَ عِنْدَ الْمَسَاءِ قَالَ لَهُ الثَّورُ:
 كَيْفَ حَالُكَ يَا أَخِي؟ فَقَالَ: بِخَيْرٍ غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ الْيَوْمَ مَا قَدْ
 هَالَنِي عَلَيْكَ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ الْحِمَارُ: سَمِعْتُ
 صَاحِبَنَا يَقُولُ إِذَا بَقِيَ الثَّورُ هَكَذَا مَرِيضًا يَجِبُ ذَبْحُهُ لِئَلَّا
 نَخْسَرَ ثَمَنَهُ. فَارَأَى الْآنَ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى عَادَتِكَ وَتَأْكُلْ
 عِلْفَكَ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَحِلَّ بِكَ هَذَا الْأَمْرُ الْعَظِيمُ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ:
 صَدَقْتَ. وَقَامَ لِلْحَالِ إِلَى عِلْفِهِ فَأَكَلَهُ. فَعِنْدَ ذَلِكَ ضَحِكَ صَاحِبُهُمَا.
 (مَغْزَاهُ): مَنْ كَانَ قَلِيلَ الرَّأْيِ عَمِلَ مَا كَانَتْ عَاقِبَتُهُ
 وَبَالًا عَلَيْهِ.

الدَّيَّةُ وَصَاحِبُهَا

اصْطَادَ رَجُلٌ دَبَّةً وَصَارَ يُطْعِمُهَا وَيَسْقِيهَا حَتَّى أَلْفَتْهُ. وَ
 كَانَتْ تُسَاعِدُهُ فِي أَعْمَالِهِ وَتَذْهَبُ لِلصَّيْدِ. وَتُحْضِرُ لَهُ مَا تَضْطَاطِدُهُ.

فَاعِدُ فِي قَعْرِ الْيُبْرِ . فَقَالَتْ لَهُ : مَا تَصْنَعُ هُنَا ؟ فَقَالَ لَهَا إِنِّي
 أَكَلْتُ نِصْفَ هَذِهِ الْجُبْنَةِ وَبَقِيَ نِصْفُهَا لَكَ فَأَنْزِلِي فَكُلِيهَا .
 فَقَالَتْ : وَكَيْفَ أَنْزِلُ ؟ قَالَ : تَقْعُدِينَ فِي الدَّلْوِ . فَصَعَدَتْ فِيهَا
 فَأَنْحَدَرَتْ وَارْتَفَعَ الثَّلَبُ فِي الدَّلْوِ الْأُخْرَى . فَلَمَّا اتَّقَيَا فِي وَسْطِ
 الْيُبْرِ قَالَتْ لَهُ : مَا هَذَا ؟ قَالَ : كَذَا التُّجَّارُ تَخْتَلِفُ . فَضْرَبَتْ
 بِهِمَا الْعَرَبُ الْمَثَلَ فِي الْمُخْتَلِفِينَ .

٣٢

❦ إِنْسَانٌ وَأَسَدٌ وَدُبٌّ ❦

حَكِي أَنْ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنْ أَسَدٍ فَالْتَجَأَ إِلَى شَجَرَةٍ فَصَعِدَ
 عَلَيْهَا . وَإِذَا فَوْقَهَا دُبٌّ يَلْفُطُ ثَمَرَهَا . فَجَاءَ الْأَسَدُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ
 ثُمَّ افْتَرَسَ يَنْتَظِرُ نُزُولَ الْإِنْسَانِ . فَالْتَفَتَ الرَّجُلُ إِلَى الدُّبِّ فَإِذَا
 هُوَ يُشِيرُ إِلَيْهِ بِإِصْبَعِهِ عَلَى فَمِهِ أَنْ أَسْكُتْ لِيَلَّا يَشْعُرَ الْأَسَدُ أَنِّي
 هَهُنَا . فَتَحَيَّرَ الرَّجُلُ وَكَانَ مَعَهُ سِكِّينٌ لَطِيفٌ فَأَخَذَ يَقْطَعُ الْفُضْنَ
 الَّذِي عَلَيْهِ الدُّبُّ حَتَّى أَانْهَاهُ . فَوَقَعَ الدُّبُّ عَلَى الْأَرْضِ فَوُتِبَ
 عَلَيْهِ الْأَسَدُ فَتَصَارَعَا فَافْتَرَسَ الْأَسَدُ الدُّبَّ وَكَرَّرَ رَاجِعًا وَنَجَا الرَّجُلُ .

٣٣

❦ حِمَارٌ وَثَوْرٌ ❦

زَعَمُوا أَنَّهُ كَانَ لِبَعْضِهِمْ حِمَارٌ قَدْ أَبْطَرَتْهُ الرَّاحَةُ وَثَوْرٌ قَدْ
 أَذَلَّهُ التَّعَبُ . فَشَكَا الثَّوْرُ أَمْرَهُ يَوْمًا إِلَى الْحِمَارِ وَقَالَ لَهُ : هَلْ لَكَ

النَّاسِكَ لَا يَهُودُ كَلْبًا . فَلَمْ يَزَالُوا مَعَهُ عَلَى هَذَا وَ مِنْهُ حَتَّى لَمْ
يَشُكَّ أَنَّ الَّذِي يَهُودُهُ كَلْبٌ . وَأَنَّ الَّذِي بَاعَهُ لَهُ سَحَرَ عَيْنَيْهِ .
فَأَظْلَقَهُ مِنْ يَدِهِ فَأَخَذَهُ الْمُحْتَالُونَ وَ مَضَوْا بِهِ .

٣٠

﴿ إِنْسَانٌ وَ أَسَدٌ وَ دُبٌّ فِي بَيْرٍ ﴾

حُكِيَ أَنَّ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنَ الْأَسَدِ فَوَقَعَ فِي بَيْرٍ . وَوَقَعَ
الْأَسَدُ عَلَيْهِ فَرَأَى الْأَسَدُ فِي الْبَيْرِ دُبًّا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ :
كَمْ لَكَ هَهُنَا ؟ فَقَالَ لَهُ : مِنْذُ أَيَّامٍ وَ قَدْ قَتَلَنِي الْجُوعُ . فَقَالَ لَهُ :
دَعْنَا نَأْكُلَ هَذَا الْإِنْسَانَ وَ قَدْ كُفِينَا الْجُوعُ . فَقَالَ لَهُ : وَ إِذَا
عَاوَدَنَا الْجُوعُ مَرَّةً أُخْرَى فَمَاذَا نَفْعُ ؟ وَلَكِنَّ الْأَوَّلَى أَتَانَا نَحْلِفُ
لَهُ أَنْ لَا نُؤْذِيهِ . فَيَحْتَالُ فِي خَلَاصِنَا لِأَنَّهُ أَقْدَرُ مِنَّا عَلَى الْحِيلَةِ .
فَحَلَفَا لَهُ فَأَحْتَالَ حَتَّى خَلَصَ وَ خَلَصَهُمَا . فَكَانَ نَظَرُ الدُّبِّ
أَكْمَلَ مِنْ نَظَرِ الْأَسَدِ .

٣١

﴿ ثَعْلَبٌ وَضَعُ ﴾

حُكِيَ أَنَّ الثَّعْلَبَ أَطْلَعَ فِي بَيْرٍ وَ هُوَ عَاطِشٌ وَ عَلَيْهَا رِشَاءٌ
فِي طَرَفِهِ دَلْوَانِ . فَقَعَدَ فِي الدَّلْوِ الْعُلْيَا فَأَنْحَدَرَتْ فَشَرِبَ . فَجَاءَتْ
الضَّبْعُ فَأَظْلَمَتْ فِي الْبَيْرِ فَأَبْصَرَتْ الْقَمَرَ فِي الْمَاءِ مُتَصِفًا وَ الثَّعْلَبُ

﴿ كَلْبَان ﴾

كَانَ مَرَّةً فِي دَارِ أَصْحَابِ كَلْبٍ دَعْوَةٌ . فَخَرَجَ الْكَلْبُ إِلَى
السُّوقِ فَلَقِيَ كَلْبًا آخَرَ . فَقَالَ لَهُ : أَعْلَمُ أَنَّ عِنْدَنَا الْيَوْمَ دَعْوَةٌ .
فَأَمَضَ بِنَا لِنَقْصِفَ الْيَوْمَ جَمِيعًا فَمَضَى مَعَهُ . فَدَخَلَ بِهِ إِلَى الْمَطْبَخِ .
فَلَمَّا نَظَرَهُ الْخُدَّامُ قَبَضَ أَحَدُهُمْ عَلَى ذَنَبِهِ وَرَمَى بِهِ مِنَ الْحَائِطِ إِلَى
خَارِجِ الدَّارِ فَوَقَعَ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَفَاقَ انْتَفَضَ مِنَ التُّرَابِ
فَرَأَاهُ أَصْحَابُهُ فَقَالُوا : أَيْنَ كُنْتَ الْيَوْمَ ؟ أَكُنْتَ تَقْصِفُ .
فَإِنَّا نَزَلْنَا مَا خَرَجْتَ الْيَوْمَ تَدْرِي كَيْفَ الطَّرِيقُ .
(مَعْنَاهُ) : أَنَّ كَثِيرِينَ يَتَطَفَّلُونَ فَيَخْرُجُونَ مَطْرُودِينَ بَعْدَ
الِاسْتِخْفَافِ بِهِمْ وَالْهَوَانِ .

﴿ نَاسِكٌ وَمُحْتَالُونَ ﴾

﴿ وَهُوَ مَثَلُ مَنْ صَدَّقَ الْكُذُوبَ الْمُحْتَالَ فَكَانَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾
زَعَمُوا أَنَّ نَاسِكًا اشْتَرَى عِرْبَضًا ضَخْمًا لِيَجْعَلَهُ قُرْبَانًا .
وَأَنْطَلَقَ بِهِ يَهُودُهُ . فَبَصُرَ بِهِ قَوْمٌ مِنَ الْمَكْرَةِ فَأَتَمَرُوا بَيْنَهُمْ
أَنْ يَأْخُذُوهُ مِنْهُ . فَعَرَضَ لَهُ أَحَدُهُمْ فَقَالَ : مَا هَذَا الْكَلْبُ الَّذِي
مَعَكَ ؟ ثُمَّ عَرَضَ لَهُ آخَرُ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ : مَا هَذَا نَاسِكًا ، لِأَنَّ

﴿ غَزَالٌ وَ ثَلَبٌ ﴾

عَطِشَ غَزَالٌ مَرَّةً فَجَاءَ إِلَى عَيْنِ مَاءٍ يَشْرَبُ وَكَانَ أَلْمَاءُ
فِي جُبٍّ عَمِيقٍ . فَتَزَلَّ وَ شَرِبَ ثُمَّ إِنَّهُ حَاوَلَ الطَّلُوعَ فَلَمْ يَقْدِرْ
فَنَظَرَهُ الثَّلَبُ فَقَالَ لَهُ : يَا أَخِي أَسَأْتَ فِي فِعْلِكَ إِذْ لَمْ تُمَيِّزْ
طُلُوعَكَ قَبْلَ نُزُولِكَ .

﴿ أَسَدٌ وَ ثَوْرٌ ﴾

أَرَادَ أَسَدٌ مَرَّةً أَنْ يَهْتَرِسَ ثَوْرًا فَلَمْ يَجْسُرْ عَلَيْهِ لِشِدَّتِهِ .
فَمَضَى إِلَيْهِ مُتَمَلِّقًا قَائِلًا : قَدْ ذَبَحْتُ خُرُوفًا سَمِينًا وَأَشْتَهِي أَنْ
تَأْكُلَ عِنْدِي هَذِهِ اللَّيْلَةَ مِنْهُ . فَأَجَابَهُ الثَّوْرُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا
وَصَلَ إِلَى الْعَرِينِ وَ نَظَرَهُ فَإِذَا الْأَسَدُ قَدْ أَعَدَّ حَطْبًا كَثِيرًا وَ خَلَاقِينَ
كِبَارًا فَوَلَّى هَارِبًا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : مَا لَكَ وَلَيْتَ بَعْدَ مَحِيكَ إِلَى
هُنَا . فَقَالَ لَهُ الثَّوْرُ : لِأَنِّي عَلِمْتُ أَنَّ هَذَا الْإِسْتِعْدَادَ لِمَا هُوَ
أكْبَرُ مِنَ الْخُرُوفِ .

(مَعْنَاهُ) : أَنَّهُ يَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ لَا يُصَدِّقَ عَدُوَّهُ .

﴿ كَلْبٌ وَشَوْحَةٌ ﴾

خَطَفَ كَلْبٌ مَرَّةً بُضْعَةً لَحْمٍ مِنَ الْمَسْلُخِ وَزَلَ يَخْوُضُ
فِي النَّهْرِ . فَظَنَرَ ظِلَهَا فِي الْمَاءِ وَإِذَا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أَلَّتِي مَعَهُ .
فَرَمَى أَلَّتِي مَعَهُ فَأَنحَدَرَتْ شَوْحَةٌ فَأَخَذَتْهَا . وَجَعَلَ الْكَلْبُ
يَجْرِي فِي طَلَبِ الْكَبِيرَةِ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئاً . فَرَجَعَ فِي طَلَبِ أَلَّتِي
كَانَتْ مَعَهُ فَلَمْ يُصِبْهَا . فَقَالَ : وَيْحِي ، أَنَا الَّذِي أَلْقَيْتُ نَفْسِي
فِي الْفُرُورِ . لِأَنِّي ضَيَّعْتُ مَا كَانَ تَحْتَ يَدِي . وَسَعَيْتُ فِي طَلَبِ
مَا لَيْسَ هُوَ تَحْتَ يَدِي وَلَا يَصْلُحُ لِي :

(مَفْزَاهُ) : لَا يَدْبُغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ يَتْرَكَ شَيْئاً قَلِيلاً مُوجُوداً
وَيَطْلُبُ شَيْئاً كَثِيراً مَفْقُوداً .

﴿ أَرَابٌ وَثَعَابٌ ﴾

الْأُسُورُ مَرَّةً وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْأَرَابِ حَرْبٌ . فَمَضَتْ
الْأَرَابُ إِلَى الثَّعَالِبِ يَسُومُونَ مِنْهُمْ الْحِلْفَ وَالْمُعَاصِدَةَ عَلَى
الْأُسُورِ . فَقَالُوا لَهُمْ : لَوْلَا أَنْ عَرَفْنَاكُمْ وَلَوْلَا أَنَّنَا نَعْلَمُ لِمَنْ
تَحَارِبُونَ لَفَعَلْنَا ذَلِكَ .

(مَعْنَاهُ) : أَنْ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ أَلَّا يُحَارِبَ مَنْ هُوَ أَشَدُّ

بَأْسًا مِنْهُ .

قَالَتْ ضَرَبْتُهَا النَّحْلَةَ بِحُمَتِهَا . وَفِيَا هِيَ تَمُوتُ قَالَتْ فِي نَفْسِهَا :
لَقَدْ اسْتَوْجِبْتُ مَا نَالَنِي مِنَ السُّوءِ . فَإِنِّي لَا أَحْسِنُ الزَّرْفَ
فَكَيْفَ بِالْعَسَلِ .

(مَفْرَاهُ) : أَنَّ أَنْاسًا كَثِيرِينَ يَدْعُونَ مَا لَا يَنْبَغِي لَهُمْ
فَتَنْفُضُ عَاقِبَتَهُمْ .

٢٣

❦ مَثَلُ الْخِزْرِ وَالْأَتَانِ ❦

كَانَ عِنْدَ رُومِيٍّ خِزْرِيٌّ فَرَبَطَهُ إِلَى أَسْطُوَانَةٍ وَوَضَعَ الْغُلْفَ
بَيْنَ يَدَيْهِ لِيَسْمَنَهُ . وَكَانَ يَجْنِيهِ أَتَانٌ لَهَا جَحْشٌ . وَكَانَ ذَلِكَ
الْجَحْشُ يَلْتَقِطُ مِنَ الْغُلْفِ مَا يَتَنَازَرُ . فَقَالَ لِأُمِّهِ : يَا أُمَّاهُ ! مَا
أَطْيَبَ هَذَا الْغُلْفَ لَوْدَامَ . فَقَالَتْ لَهُ : يَا بُنَيَّ لَا تَقْرَبْهُ فَإِنَّ وِرَاءَهُ
الطَّامَةَ الْكُبْرَى . فَلَمَّا أَرَادَ الرُّومِيُّ أَنْ يَذْبَحَ الْخِزْرِيَّ وَوَضَعَ
السِّكِّينَ عَلَى حَلْقِهِ جَعَلَ يَضْطَرِبُ وَيَنْفُخُ . فَهَرَبَ الْجَحْشُ وَأَتَى
إِلَى أُمِّهِ وَأَخْرَجَ لَهَا أَسْنَانَهُ وَقَالَ : وَيْحَكَ يَا أُمَّاهُ أَنْظِرِي هَلْ
بَقِيَ فِي خِلَالِ أَسْنَانِي شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ الْغُلْفِ فَأَقْلَعِيهِ . فَمَا أَحْسَنَ
الْقَنَعَ مَعَ السَّلَامَةِ !

فَخَبَطَهُ الْأَسَدُ فَأَطَارَ رَأْسَهُ . ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الثَّغْلِبِ وَقَالَ : مَا كَانَ أَجْهَلَ صَاحِبِكَ بِالْقِسْمَةِ . هَاتِ أَنْتَ ! فَقَالَ : يَا أَبَا الْحَارِثِ ! الْأَمْرُ وَاضِحٌ . الْحِمَارُ لِنَدَانِكَ وَالظَّبْيُ لِعِشَانِكَ وَتَطْلُنُ بِالْأَرْزَبِ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : ! مَا أَفْضَاكَ ! مَنْ عَلَّمَكَ هَذَا أَلْفَقَهُ ؟ فَقَالَ : ! رَأْسُ الذِّئْبِ الطَّائِرُ مِنْ جُشْتِهِ .

٢١

❦ مَثَلُ قَارَةِ الْبَيْتِ وَقَارَةِ الصَّحْرَاءِ ❦

قِيلَ : ! إِنْ قَارَةَ الْبُيُوتِ رَأَتْ قَارَةَ الصَّحْرَاءِ فِي شِدَّةٍ وَمِخْنَةٍ . فَقَالَتْ لَهَا : مَا تَصْنَعِينَ هَهُنَا ؟ أَذْهَبِي إِلَى الْبُيُوتِ الَّتِي فِيهَا أَنْوَاعُ النَّعِيمِ وَالْخِصْبِ . فَذَهَبَتْ مَعَهَا . وَإِذَا صَاحِبُ الْبَيْتِ الَّذِي كَانَتْ تَسْكُنُهُ قَدْ هَيَّأَ لَهَا الرِّصْدَ لِنَيْتِهَا تَحْتَهَا شَحْمَةً . فَاقْتَحَمَتْ لِتَأْخُذَ الشَّحْمَةَ فَوَقَّتْ عَلَيْهَا اللَّيْلَةُ فَحَطَّمَتَهَا . فَهَرَبَتِ الْقَارَةُ الْبَرِّيَّةُ وَهَزَّتْ رَأْسَهَا مُتَعِجَةً وَقَالَتْ : ! أَرَى ! نِعْمَةً كَثِيرَةً وَبَلَاءً شَدِيدًا . أَلَا إِنَّ الْإِلْفَايَةَ وَالْفَقْرَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ غِنَى يَكُونُ فِيهِ الْمَوْتُ . ثُمَّ فَرَّتْ إِلَى الْبَرِّيَّةِ .

٢٢

❦ خُنْفَسَةُ وَنَحْلَةٌ ❦

قَالَتْ خُنْفَسَةُ مَرَّةً لِنَحْلَةٍ : لَوْ أَخَذْتَنِي مَعَكَ لَعَسَلْتُ مِثْلَكَ وَأَكْثَرَ . فَأَجَابَتْهَا النَّحْلَةُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى وِفَاءِ مَا

(مَعْنَاهُ) : أَنَّ الشَّرِيرَ يَفْقِدُ أَنْ يُفْسِدَ الْخَيْرَ وَ قَلِيلًا مَا
يُصَاحُّهُ الْخَيْرُ .

﴿ ثَلَبٌ وَ طَبْلٌ ﴾

﴿ وَ هُوَ مِثْلُ مَنْ يَسْتَكْبِرُ الشَّيْءَ حَتَّى يُجِيرَهُ فَيَسْتَضْفِرُهُ ﴾

زَعَمُوا أَنَّ ثَلَبًا أَتَى أَجَمَةً فِيهَا طَبْلٌ مُعَلَّقٌ عَلَى شَجَرَةٍ . وَ
كُلَّمَا هَبَّتِ الرِّيحُ عَلَى قُضْبَانِ الشَّجَرَةِ حَرَّكَتْهَا فَضَرَبَتْ الطَّبْلَ فَسَمِعَ
لَهُ صَوْتُ عَظِيمٌ . فَتَوَجَّهَ الثَّلَبُ نَحْوَهُ لِمَا سَمِعَ مِنْ عَظِيمِ
صَوْتِهِ . فَلَمَّا وَصَلَ إِلَيْهِ وَجَدَهُ ضَخْمًا فَأَيَّقَنَ فِي نَفْسِهِ بَكْثَةً
الشَّجَمِ وَاللَّحْمِ . فَعَالَجَهُ حَتَّى شَقَّهُ . فَلَمَّا رَأَاهُ أَجُوفًا لَا شَيْءَ
فِيهِ قَالَ : لَا أَدْرِي لَعَلَّ أَفْشَلَ الْأَشْيَاءِ أَجْبَرُهَا صَوْتًا وَ
أَعْظَمُهَا جُثَّةً .

﴿ أَسَدٌ وَ ثَلَبٌ وَ ذِئْبٌ ﴾

﴿ وَ هُوَ مِثْلُ مَنْ اتَّمَعَ بِغَيْرِهِ وَ اعْتَدَرَ بِهِ ﴾

إِصْطَحَبَ أَسَدٌ وَ ثَلَبٌ وَ ذِئْبٌ . فَخَرَجُوا يَتَصِيدُونَ .
فَصَادُوا جَمَارًا وَ أَرْزَبًا وَ ظَبْيًا . فَقَالَ الْأَسَدُ لِلذِّئْبِ أَقْسِمُ بَيْنَنَا .
فَقَالَ : الْأَمْرُ بَيْنَ الْحِمَارِ لِلْأَسَدِ وَ الْأَرْزَبِ لِلثَّلَبِ وَ الطَّبْيِ لِي .

بِذَلِكَ . ثُمَّ فَعَلَ بِذَلِكَ مَا فَعَلَهُ بِهَذَا . وَهَكَذَا حَتَّى كَادَ يَذْهَبُ
بِالْجَنَّةِ . فَقَالَتْ لَهُ الْقِطَّتَانِ : نَحْنُ رَضِينَا بِهَذِهِ الْقِسْمَةِ فَأَعْطِنَا
الْجَنَّةَ . فَقَالَ : إِذَا كُتُمَا أَنْتُمَا رَضِيْتُمَا فَإِنَّ الْعَدْلَ لَا يَرْضَى .
وَمَا زَالَ يَقْضِمُ الْقِسْمَ الرَّاجِحَ مِنْهُمَا كَذَلِكَ حَتَّى أَتَى عَلَيْهِمَا
جَمِيعًا . فَرَجَعَتِ الْقِطَّتَانِ بِحُزْنٍ وَخَيْبَةٍ وَهُمَا تَقُولَانِ :
وَمَا مِنْ يَدٍ إِلَّا يَدُ اللَّهِ فَوْقَهَا . وَلَا ظَالِمٍ إِلَّا سَيِلَىٰ يَأْظَمِ .

١٧

❦ صَائِدٌ وَعُصْفُورٌ ❦

كَانَ صَائِدٌ يَصِيدُ الْعَصَافِيرَ فِي يَوْمٍ بَارِدٍ . فَكَانَ يَذْبُحُهَا
وَالدُّمُوعُ تَسِيلُ . فَقَالَ عُصْفُورٌ لِصَاحِبِهِ : لَا بَأْسَ عَلَيْكَ مِنْ
الرَّجُلِ . أَمَا تَرَاهُ يَبْكِي ؟ فَقَالَ لَهُ الْآخَرُ : لَا تَنْظُرْ دُمُوعَهُ
وَأَنْظُرْ مَا تَصْنَعُ يَدَاهُ .

١٨

❦ أَسْوَدٌ ❦

أَقْبَلَ أَسْوَدٌ فِي فَضْلِ الشِّتَاءِ يَأْخُذُ الشَّلِجَ وَيَفْرُكُ بِهِ
بَدَنَهُ . فَقِيلَ لَهُ : لِمَاذَا ذَلِكَ ؟ فَقَالَ : لَعَلِّي أَبْيَضُ . فَقَالَ
لَهُ حَكِيمٌ : يَا هَذَا لَا تُثْعِبْ نَفْسَكَ فَرُبَّمَا أَسْوَدَ الشَّلِجُ مِنْ
جِسْمِكَ وَهُوَ بَاقٍ عَلَىٰ حَالِهِ .

كَيْفَ أَنْتُمْ وَكَيْفَ أَحْوَالُكُمْ؟ فَقَالُوا: إِنَّا بِخَيْرٍ يَوْمَ لَا زَى
وُجُوهَكُمْ.

(مفزاه): أَنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ يُظْهِرُونَ الْمَحَبَّةَ وَ يُبْطِنُونَ
الْبَغْضَاءَ.

﴿إِنْسَانٌ وَالْمَوْتُ﴾

حَمَلَ إِنْسَانٌ مَرَّةً جُرْزَةَ حَطَبٍ . فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَعْيَا
وَرَضِيَ مِنْ حَمْلِهَا رَمَى بِهَا عَنْ كَتِفِهِ وَ دَعَا عَلَى رُوحِهِ بِالْمَوْتِ .
فَشَخَّصَ لَهُ الْمَوْتُ قَائِلًا : هَا أَنَاذَا . لِمَ دَعَوْتَنِي ؟ فَقَالَ لَهُ
الْإِنْسَانُ : دَعَوْتُكَ لِتَحْوِلَ هَذِهِ الْجُرْزَةَ مِنَ الْحَطَبِ عَلَى كَتِفِي .
(مفزاه): أَنَّ الْعَالَمَ بِأَسْرِهِ يُحِبُّ الدُّنْيَا وَإِنَّمَا يَمِلُّ مِنَ
الضَّعْفِ وَالشَّقَاءِ .

﴿قِطَّانٌ وَالْقِرْدُ﴾

اخْتَطَفَتْ قِطَّانٌ جُبْنَةً وَذَهَبَتْ بِهَا إِلَى قِرْدٍ لِكَيْ يَقْسِمَهَا
بَيْنَهُمَا . فَقَسَمَهَا إِلَى قِسْمَيْنِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الثَّانِي وَوَضَعَهُمَا
فِي مِيزَانِهِ . فَرَجَحَ الْأَكْبَرُ . فَأَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِأَسْنَانِهِ وَهُوَ
يُظْهِرُ أَنَّهُ يُرِيدُ مُسَاوَاتَهُ بِالْأَصْغَرِ . وَلَكِنْ إِذْ كَانَ مَا أَخَذَهُ
مِنْهُ هُوَ أَكْثَرُ مِنَ اللَّازِمِ رَجَحَ الْأَصْغَرُ فَفَعَلَ بِهَذَا مَا فَعَلَهُ

﴿ قَطُّ ﴾

دَخَلَ قَطُّ مَرَّةً دُكَانَ حَدَادٍ فَأَصَابَ الْمِرْدَ فَأَقْبَلَ يَلْحَسُهُ
بِلِسَانِهِ وَالْدَّمُ يَسِيلُ مِنْهُ وَهُوَ يَبْلَعُهُ وَيَطْنُهُ مِنَ الْمِرْدِ إِلَى
أَنْ فَنِيَ لِسَانُهُ فَمَاتَ .

(مَفْرَاهُ) : الْجَاهِلُ لَا يُفِيْقُ مِنْ جَهْلِهِ مَا دَامَ الطَّمَعُ
غَالِبًا عَلَيْهِ .

﴿ صَبِيٌّ وَعَرَبٌ ﴾

كَانَ صَبِيٌّ يَصِيدُ الْجَرَادَ مَرَّةً فَنَظَرَ عَرَبًا فَظَنَّنَهَا جَرَادَةً ،
فَقَدَّ يَدَهُ لِيَأْخُذَهَا ثُمَّ تَبَاعَدَ عَنْهَا . فَقَالَتْ لَهُ : لَوْ أَنَّكَ قَبَضْتَنِي
بِيَدِكَ لَتَخَلَيْتَ عَنْ صَيْدِ الْجَرَادِ .

(مَفْرَاهُ) : أَنَّ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ أَنْ يُمَيِّزَ بَيْنَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ
وَيُدَبِّرَ لِكُلِّ شَيْءٍ تَدْبِيرًا عَلَى حِدَتِهِ .

﴿ النَّمُوسُ وَالْدَّجَاجُ ﴾

بَلَغَ النَّمُوسُ أَنَّ الدَّجَاجَ قَدْ مَرَضُوا ، فَلَسُوا جُلُودَ طَوَاوِيسَ
وَأَتَوْا لِيَزُورُوهُمْ ، فَقَالُوا لَهُمْ : السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الدَّجَاجُ .

سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ إِلَى هُنَاكَ وَصَدَّ الْهُدُودُ إِلَى الْجَوِّ وَصَادَ
جَرَادَةٌ وَكَسَرَهَا وَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ وَقَالَ : كُلُوا ، فَمِنْ قَاتِهِ
اللَّحْمُ لَمْ تَفْتَهُ الْمَرْقَةُ . فَضَحِكَ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ . وَأَخَذَهُ
بَعْضُ الشُّعْرَاءِ فَقَالَ :

وَكَنْ قَتُوعًا فَقَدْ جَرَى مِثْلُ . إِنْ قَاتَكَ اللَّحْمُ فَاشْرَبِ الْمَرْقَةَ .

١٠

❦ كِلَابٌ وَتَلَبٌ ❦

أَصَابَ الْكِلَابُ مَرَّةً جِلْدَ سَبْعٍ فَأَقْبَلُوا يَنْهَسُونَهُ ، فَبَصُرَ
بِهِمُ التَّلَبُ فَقَالَ لَهُمْ : أَمَا إِنَّهُ لَوْ كَانَ حَيًّا لَرَأَيْتُمْ مَخَالِيهَ
كَأَنِّيَابِكُمْ وَأَطْوَلَ .

(مَفْرَاضُهُ) : اَلْتَّهَى عَنْ الشَّمَاتَةِ بِاَلْمَوْتِ .

١١

❦ اَللَّوْزُ وَاَلْخُطَافُ ❦

اَللَّوْزُ وَاَلْخُطَافُ تَشَارَكَا فِي الْمَعِيشَةِ فَكَانَ مَرَعَاهُمَا فِي
مَحَلٍّ وَاحِدٍ . فَمَرَّ بِهِمَا الصَّيَّادُونَ يَوْمًا . فَمَا كَانَ مِنَ الْخُطَافِ إِلَّا
أَنْ طَارَ وَسَلِمَ . فَاَمَّا اَللَّوْزُ فَأُذِرِكَ وَذُبِجَ .

(مَفْرَاضُهُ) : مَنْ عَاشَرَ مَنْ لَا يُشَاكِلُهُ أَحَاقَ بِهِ السُّوءُ .

﴿اللُّصُوصُ وَأَبُو بَكْرِ الرَّبَّانِيُّ﴾

دَخَلَ اللَّصُوصُ عَلَى أَبِي بَكْرِ الرَّبَّانِيِّ يَطْلُبُونَ شَيْئًا .
وَرَأَاهُمْ يَدُورُونَ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ : يَا فِتْيَانُ ، هَذَا الَّذِي تَطْلُبُونَهُ
فِي اللَّيْلِ قَدْ طَلَبْنَاهُ فِي النَّارِ فَمَا وَجَدْنَاهُ ، فَضَحِكُوا وَخَرَجُوا .

﴿سَيِّدُ نَا عُمَرُ وَعَامِلُهُ﴾

دَخَلَ عَامِلٌ عَلَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَجَدَهُ مُسْتَلْقِيًا وَ
صَبِيَّاهُ يَلْعَبُونَ عَلَى بَطْنِهِ . فَأَنْكَرَ ذَلِكَ فَقَالَ عُمَرُ : كَيْفَ
أَنْتَ مَعَ أَهْلِكَ ؟ قَالَ : إِذَا دَخَلْتُ سَكَتَ النَّاطِقُ . فَقَالَ :
أَعْتَزِلْ فَإِنَّكَ لَا تَرْفُقُ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ فَكَيْفَ تَرْفُقُ بِأُمَّةٍ
مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ .

﴿ضِيَاةُ الْهَذْدِ﴾

قِيلَ إِنَّ الْهَذْدَ قَالَ لِسُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنِّي أُرِيدُ
أَنْ تَكُونَ فِي ضِيَاةِي . فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ : أَنَا وَحْدِي ؟ فَقَالَ :
لَا ، بَلْ أَنْتَ وَالْعَسْكَرُ فِي جَزِيرَةٍ كَذَا فِي يَوْمٍ كَذَا . فَمَضَى

﴿التَّحْوِيُّ وَالْمَلَّاحُ﴾

رَكِبَ نَحْوِي سَفِينَةً فَقَالَ لِلْمَلَّاحِ : أَتَعْرِفُ التَّحْوَى؟ قَالَ :
لَا . قَالَ : ذَهَبَ نِصْفُ عُمرِكَ . فَهَاجَتِ الرِّيحُ وَأُضْطَرَبَتِ السَّفِينَةُ
فَقَالَ الْمَلَّاحُ : أَتَعْرِفُ السَّبَّاحَةَ؟ قَالَ : لَا . قَالَ : ذَهَبَ كُلُّ عُمرِكَ .

○

﴿إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ وَالْفَنَى﴾

قَالَ رَجُلٌ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمَ : أَقْبِلْ مِنِّي هَذِهِ الْجُبَّةَ . قَالَ :
إِنْ كُنْتَ غَنِيًّا قَبْلَهَا مِنْكَ . فَقَالَ : أَنَا غَنِيٌّ . قَالَ : كَمْ مَالُكَ؟
قَالَ : أَلْفَانِ . قَالَ : أَيْسُرُكَ أَنْ يَكُونَ أَرْبَعَةُ آلَافٍ؟ قَالَ :
نَعَمْ . قَالَ : أَنْتَ فَقِيرٌ لَا أَقْبِلُهَا مِنْكَ .

٦

﴿الِلِّصُّ وَالْفَقِيرُ﴾

دَخَلَ لِصٌّ عَلَى بَعْضِ الْفُقَرَاءِ فَفَتَّشَ أَلْيَتَ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ
شَيْئًا فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قَالَ صَاحِبُ أَلْيَتِهِ : إِذَا خَرَجْتَ فَأَغْلِقِ
أَلْبَابَ . قَالَ الْلِصُّ : مِنْ كَثْرَةِ مَا أَخَذْتُ مِنْ بَيْتِكَ تَسْتَخْدِمُنِي !

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١

﴿مُنَجِّمٌ وَرَجُلٌ﴾

سَأَلَ مُنَجِّمٌ رَجُلًا عَنْ طَالِعِهِ فَقَالَ : تَيْسٌ . قَالَ : لَيْسَ
فِي السَّمَاءِ تَيْسٌ . قَالَ الرَّجُلُ : كَانَ يَقُولُ الْمُنَجِّمُونَ : الطَّالِعُ فِي
وِلَادَتِي جَدْيٌ وَ أَنَا صِرْتُ كَهَلًا فَلَا بُدَّ أَنْ يَصِيرَ طَالِعِي تَيْسًا .

٢

﴿الْإِسْكَندَرُ وَالنِّسَاءُ﴾

قَصَدَ الْإِسْكَندَرُ مَوْضِعًا فَحَارَبَتْهُ النِّسَاءُ فَكَفَّ عَنْهُنَّ فَقَالَ :
إِنَّ هَذَا جَيْشٌ إِنْ غَلَبْنَاهُ مَا لَنَا مِنْ فَخْرٍ ، وَإِنْ كُنَّا مَغْلُوبِينَ
فَذَلِكَ فَضِيحَةُ الدَّهْرِ .

٣

﴿أَعْرَابِيٌّ وَحَالُهُ﴾

قِيلَ لِأَعْرَابِيٍّ : كَيْفَ أَصْبَحْتَ ؟ قَالَ : لَا كَمَا يَرْضَى اللَّهُ
تَعَالَى وَلَا الشَّيْطَانُ وَلَا أَنَا . فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْضَى أَنْ أَكُونَ
عَابِدًا ، وَالشَّيْطَانُ أَنْ أَكُونَ كَافِرًا ، وَأَنَا أَرْضَى أَنْ أَكُونَ
مَرْذُوقًا ، وَلَسْتُ كَذَلِكَ .

كتاب المطالعة

للسنة الثالثة والرابعة من المدارس الثانوية في يوغوسلافيا

تأليف

الدكتور شاكر سيقريج ومحمد باشيچ ومحمد خانجيج

طبع على نفقة إدارة الأوقاف بسرّاي بوسنه

في مطبعة الحكومة بسرّاي بوسنه - ١٣٥٥ هـ و ١٩٣٦ م

